सत्यमेव जयते

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी २०२०

Handbook of Basic Statistics of Maharashtra 2020

अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Directorate of Economics and Statistics,Planning Department,
Govt. of Maharashtra, Mumbai

https://mahades.maharashtra.gov.in

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी
२०२०

HANDBOOK OF BASIC STATISTICS OF MAHARASHTRA
2020

किंमत:- ३९५/-
Price :- 395/-

अर्थ व सांख्यिकी संचालक
महाराष्ट्र शासन, मुंबई

The Director of Economics and Statistics
Government of Maharashtra, Mumbai

प्रस्तावना

नियोजन विभाग, महाराष्ट्र शासन अधिसूचना दि. २७ जून, २०१३ नुसार राज्यातील सर्व सांख्यिकीय बाबींशी संबंधित तांत्रिक समन्वयासाठी आणि कार्यक्षम सांख्यिकीय प्रणालीच्या विकासासाठी अर्थ व सांख्यिकी संचालनालयास **"प्रमुख संस्था"** (नोडल एजन्सी) म्हणून घोषित करण्यात आले आहे. **सांख्यिकी संग्रहण अधिनियम, २००८** (सन २००९ चा ७) च्या कलम ३३ खाली तयार करण्यात आलेल्या सांख्यिकी संग्रहण नियम २०११ मधील नियम ३, उपनियम (२) अन्वये प्रदान केलेल्या अधिकारानुसार महाराष्ट्र शासनाकडून सदर नियमांखाली अधिकार व कर्तव्ये बजावण्याकरिता संचालक, अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य यांना नोडल ऑफिसर म्हणून घोषित करण्यात आले आहे.

२. **'महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी'** हे प्रकाशन २०२० या संदर्भ वर्षासाठी तयार करण्यात आले असून सदर प्रकाशनाच्या मालिकेतील हा ६० वा अंक आहे. महाराष्ट्र राज्यासंबंधी विविध सामाजिक व आर्थिक विषयांवरील उपलब्ध असलेली अद्ययावत आकडेवारी थोडक्यात सादर करणे हा या प्रकाशनाचा मुख्य उद्देश आहे. अद्ययावत माहिती उपलब्ध करुन देण्याच्या प्रयत्नांमुळे या प्रकाशनात समाविष्ट केलेली काही आकडेवारी / अंदाज अस्थायी स्वरुपाचे आहेत.

३. या प्रकाशनातील सुरुवातीच्या तक्त्यांत महाराष्ट्र राज्य व भारताची सामाजिक व आर्थिक बाबींची तुलनात्मक माहिती देण्यात आली आहे व शेवटच्या तक्त्यांत राज्याच्या सामाजिक व आर्थिक प्रगतीबाबतच्या काही निवडक निर्देशकांचे कल समाविष्ट करण्यात आले आहेत.

४. हे प्रकाशन तयार करण्याच्या कामी राज्य, केंद्र शासनाचे संबंधित विभाग, तसेच निमशासकीय संस्था यांचे जे सहकार्य मिळाले, त्याबद्दल हे संचालनालय त्यांचे आभारी आहे.

विजय आहेर
अर्थ व सांख्यिकी संचालक,
महाराष्ट्र शासन

मुंबई,
दिनांक : २९ जून, २०२३

PREFACE

As per notification of Planning Department, GoM, dated 27th June, 2013, this Directorate has been declared as **"Nodal Agency"** for technical guidance related to all statistical matters & development of efficient statistical system in the State. In pursuance to the powers conferred by sub-rule (2) of Rule 3 of the **Collection of Statistics Act, 2008** (7 of 2009), the Government of Maharashtra has designated the Director, Directorate of Economics & Statistics, GoM as the "Nodal Officer" for exercising powers and performing duties under the said rules for the State.

2. This issue of **'Handbook of Basic Statistics of Maharashtra State'** for the year 2020 is the 60th issue in the series. The main objective of this publication is to present up-to-date statistical data on various socio-economic aspects of State Economy in a concise form. In an attempt to use latest available data for this publication, some of the data/estimates used and included are provisional.

3. For comparison of the socio-economic aspects of the State with that of India, the relevant data for India have also been simultaneously depicted in the tables prior to the main tables. Data on the trends of some selected socio-economic indicators are presented at the end of this publication.

4. The co-operation extended by various departments of the State Government, Central Government and Semi-Government organisations in bringing out this publication is gratefully acknowledged.

Vijay Aher
Director of Economics and Statistics,
Government of Maharashtra

Mumbai,
Dated: 29th June, 2023

प्रकाशनाकरीता योगदान

श्री विजय आहेर, संचालक

श्री. पु. हि. भगूरकर, अपर संचालक

श्री. प्र. रा. केंभावी, सह संचालक

श्रीमती मं. पं. देशपांडे, उप संचालक

श्री. अ. भि. हरणे, संशोधन अधिकारी

श्री. कृ. मा. गाढवे, सांख्यिकी सहायक

श्री. म. शं. दुधमल, आरेखक

Contributors to the Publication

Shri. Vijay Aher, Director

Shri. P. H. Bhagoorkar, Additional Director

Shri. P. R. Kembhavi, Joint Director

Smt. M. P. Deshpande, Deputy Director

Shri. A. B. Harne, Research Officer

Shri. K. M. Gadhave, Statistical Assistant

Shri. M. S. Dudhmal, Draftsman

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी २०२०
HANDBOOK OF BASIC STATISTICS OF MAHARASHTRA 2020

(वर्ष ६०) **अनुक्रमणिका / CONTENTS** **[Vol. LX]**

	विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
	प्रस्तावना		Preface
	दृष्टिक्षेपात महाराष्ट्र -		Maharashtra at a glance -
	(I) सामान्य माहिती	1	General information
	(II) भारताशी तुलना	2	Comparison with India
	1. हवामान		***Climate***
1.1	निवडक केंद्रांतील पावसाचे दिवस आणि वार्षिक पाऊस	9	Rainy days and annual rainfall at selected centres
	2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या		***Area and Population***
2.1	जनगणना २०११ नुसार पुरुष, स्त्रिया व कुटुंबे यांची जिल्हावार संख्या	11	Districtwise number of males, females and households as per population census 2011
2.2	जनगणना २०११ नुसार जिल्हावार ग्रामीण व नागरी लोकसंख्या	13	Districtwise rural and urban population as per population census 2011
2.3	जनगणना २०११ नुसार जिल्हावार क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्येची घनता	15	Districtwise area and population density as per population census 2011
	नकाशा - २.१ जिल्हावार लोकसंख्येची घनता (२०११)	17	Map - 2.1 Districtwise population density (2011)
2.4	जनगणना २०११ नुसार जिल्हावार साक्षरतेचे प्रमाण (टक्के)	19	Districtwise literacy rate (per cent) as per population census 2011
	नकाशा - २.२ साक्षरता दर (२०११)	21	Map - 2.2 Literacy Rate (2011)
2.5	१९०१ पासून लोकसंख्येचा दशवार्षिक वृद्धिदर	23	Decadal growth rate of population since 1901
2.6	जनगणना २०११ नुसार लोकसंख्या - गटानुसार नागरी लोकसंख्या	24	Urban population by population size as per population census 2011
2.7	जनगणना २०११ नुसार राज्यातील गावांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण	25	Classification of villages in the State by population as per population census 2011
2.8	जनगणना २०११ नुसार एक लाख व त्यापेक्षा अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे / शहर संकुले	31	Cities / Urban agglomerations with population of 1,00,000 and above as per population census 2011
2.9	जनगणना २०११ नुसार कामगार व काम न करणाऱ्यांचे वर्गीकरण	34	Classification of workers and non-workers as per population census 2011
2.10	जनगणना २०११ नुसार काम न करणाऱ्या व्यक्तींचे कार्यप्रकारानुसार वर्गीकरण	35	Classification of persons not at work by type of activity as per population census 2011
2.11	अनुसूचित जाती आणि जमाती यांची लोकसंख्या	36	Population of Scheduled castes and Scheduled tribes
2.12	जनगणना २०११ नुसार राज्यातील दिव्यांगजनांची व्यंगानुसार संख्या	38	Disabled population in the state by type of disability as per population census, 2011
2.13	जनगणना २०११ प्रमाणे वयोगटानुसार लोकसंख्या	42	Age groupwise population as per population census 2011

	विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
2.14	जनगणना २०११ प्रमाणे धर्मनिहाय लोकसंख्या	44	Population by religion as per population census 2011
2.15	सन २०२६ पर्यंतची वार्षिक अंदाजित लोकसंख्या	45	Projected population up to 2026
2.16	जनगणना २०११ नुसार राज्यात स्थलांतरित झालेल्या स्त्री-पुरुषांची स्थलांतराच्या कारणानुसार संख्या	46	No. of in-migrants in the State by gender and reason for migration as per population census 2011
2.17	जनगणना २०११ नुसार पूर्वीच्या राहण्याच्या ठिकाणानुसार स्थलांतरित स्त्री - पुरूषांची संख्या	47	No. of in-migrants by gender and place of last residence as per population census 2011
2.18	जनगणना २०११ प्रमाणे कुटुंबे व त्यातील व्यक्तींची बोलण्याच्या प्रमुख भाषेनुसार संख्या	51	Households and household population by languages mainly spoken as per population census 2011
	3. कृषि		***Agriculture***
3.1	जमिनीचा वापर	52	Land utilization
3.2	जिल्हावार लागवडीलायक क्षेत्र आणि लागवड केलेले क्षेत्र	53	Districtwise cultivable area and cultivated area
3.3	मुख्य पिकांखालील क्षेत्र आणि त्यांचे उत्पादन	55	Area and production of principal crops
3.4	जिल्हावार मुख्य पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन	56	Districtwise area and production of principal crops
3.5	मुख्य पिकांच्या उत्पादनांचे निर्देशांक	64	Index numbers of production of principal crops
3.6	मृदसंधारण, जमीन सुधारणा, इत्यादी योजनांखालील प्रगती	65	Progress under scheme of soil conservation, land development, etc.
3.7	रासायनिक खतांचे वाटप	66	Distribution of chemical fertilizers
3.8	कृषि पंपांचे विद्युतीकरण	67	Agricultural pumps energized
3.9	कृषि गणनेनुसार राज्यातील एकूण वहित खाती, क्षेत्र व सरासरी आकार क्षेत्र	69	Operational holdings, area and average size of holdings in the State as per agricultural census 2010-11
3.10	जलसंपदा विभागांतर्गत पाटबंधारे प्रकल्पांची संख्या, निर्मित सिंचन क्षमता व प्रत्यक्ष सिंचन क्षेत्र	70	Irrigation projects, irrigation potential created and actual irrigated area under water resource department
3.11	शासनाचे कार्यान्वित झालेले जलविद्युत प्रकल्प	70	Government hydro-electric projects commissioned
	4. पशुसंवर्धन		***Animal Husbandry***
4.1	पशुगणनेनुसार पशुधन	71	Livestock population as per livestock census 2019
4.2	पशुगणनेनुसार जिल्हावार पशुधन	73	Districtwise livestock population as per livestock census 2019
4.3	पशुसंवर्धनासंबंधीची संकीर्ण सांख्यिकी	75	Miscellaneous statistics relating to animal husbandry
4.4	शासकीय व सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळांमार्फत झालेले दैनिक सरासरी दूध संकलन व वितरण	76	Average collection and distribution of milk by dairies in Government and Co-operative sectors
4.5	दुग्ध उत्पादने व दूध शीतकरण केंद्रे	77	Milk products and milk chilling centres

	विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
	5. मत्स्यव्यवसाय		***Fisheries***
5.1	खारवण्यासाठी झालेली माशांची आवक, मिठाचा वापर आणि खारवलेले मासे	78	Quantity of fish brought for curing, salt issued and fish cured
5.2	मत्स्यव्यवसायासंबंधीची संकीर्ण सांख्यिकी	79	Miscellaneous statistics relating to fisheries
5.3	मासळीच्या प्रकारानुसार सागरी मत्स्योत्पादन	80	Varietywise marine fish production
5.4	मत्स्योत्पादनाचा वापर (सागरी व भूजल)	82	Disposition of fish catch (marine and inland)
	6. वने		***Forests***
6.1	वनव्याप्त क्षेत्रांचे वर्गीकरण	83	Classification of forest area
6.2	मुख्य आणि गौण वनोत्पादने	83	Major and minor forest produce
	7. उद्योग आणि खाणकाम		***Industry and mining***
7.1	चालू कारखान्यांचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण	84	Classification of working factories according to working strength
7.2	औद्योगिक प्रमुख गटानुसार कारखान्यांची व त्यांतील कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या	85	No of factories and average daily employment there in according to major groups of industries
7.3	जिल्हानिहाय चालू कारखाने आणि त्यांतील दैनिक कामगारांची सरासरी संख्या	88	Districtwise working factories and average daily no. of workers
7.4	राज्यातील उत्पादक भांडवल, उत्पादन आणि मूल्यवृध्दी	90	Productive capital, output and value added in the State
7.5	सूती कापड गिरण्यांतील सरासरी गैरहजेरी	92	Average absenteeism in the cotton textile industry
7.6	औद्योगिक विवाद	93	Industrial disputes
7.7	चालू असलेल्या कापड उद्योगाची माहिती (गिरणी विभाग)	94	Information of working cotton textile industry (mill sector)
7.8	खनिज उत्पादन	95	Mineral production
	8. वीज		***Electricity***
8.1	विजेची स्थापित क्षमता, उत्पादन आणि वापर	96	Installed capacity, generation and consumption of electricity
8.2	विद्युतीकरण झालेल्या शहरांची व खेडयांची संख्या	97	No. of towns and villages electrified
	9. संयुक्त भांडवली संस्था		***Joint Stock companies***
9.1	संयुक्त भांडवली संस्था	99	Number of joint stock companies
	10. बँका		***Banks***
10.1	बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची व बँक कार्यालयांची जिल्हावार संख्या	101	Districtwise no. of places having banking offices & number of banking offices
	11. सहकार		***Co-operation***
11.1	राज्यातील सहकारी संस्थांबाबतचा तपशील	103	Details of Co-operative societies in the State
	12. वाहतूक व दळणवळण		***Transport and Communications***
12.1	रस्त्यांचे प्रकार व पृष्ठभागानुसार रस्ते लांबी	104	Road length according to types of road and surface

	विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
12.2	महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची वाहतूकविषयक आकडेवारी	105	Operational statistics of Maharashtra State Road Transport Corporation
12.3	वापरात असलेली मोटार वाहने	106	Motor vehicles in operation
12.4	राज्यातील परिवहनाची व इतर वाहने	107	Transport and non-transport vehicles in the State
12.5	वाहनचालकांचे व्यावसायिक व बिगरव्यावसायिक परवाने	108	Professional and non-professional driving licenses
12.6	राज्यातील लोहमार्गाची लांबी	109	Railway route length in the State
12.7	डाक कार्यालये व तार कार्यालयांची संख्या	110	Number of post offices and telegraph offices
	13. जहाज वाहतूक		***Shipping***
13.1	मुंबई बंदरात प्रवेश केलेल्या जहाजांची संख्या व वजन	111	Number and tonnage of vessels entered in Mumbai Port
13.2	मुंबई बंदरामध्ये गोद्या आणि बंदरे येथून माल वाहतूक	112	Cargo handled at the docks and ports in Mumbai Port
13.3	निवडक लहान बंदरांतून (आयात व निर्यात) माल वाहतूक	112	Cargo (imports and exports) handled at the selected minor ports
13.4	लहान बंदरातून होणारी प्रवासी वाहतूक	113	Passenger traffic at the minor ports
	14. देशांतर्गत व्यापार		***Inland Trade***
14.1	महाराष्ट्राचा देशातील इतर राज्यांशी झालेला व्यापार	114	Inland Trade of Maharashtra
	15. शिक्षण		***Education***
15.1	शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्थांचे व विद्यार्थ्यांचे वर्गीकरण	116	Institution and enrolment by type of education
15.2	जिल्हावार प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षण विषयक माहिती	118	Districtwise information on primary and secondary education
15.3	शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांची संख्या व प्रवेश क्षमता	120	Number of Government and Non-Government industrial training institutions and intake capacity
15.4	शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांच्या अंतिम परीक्षांचे निकाल	121	Results of the final examinations of Government and Non-Government Industrial Training Institutes (I.T.I.s)
15.5	शिकाऊ उमेदवारांची वर्गवारी	122	Classification of apprentice trainees
15.6	माध्यमिक व उच्च माध्यमिक तंत्रशिक्षण शाळा व विद्यार्थी संख्या	122	Secondary and higher secondary technical schools and intake capacity of students
15.7	तांत्रिक आणि व्यवसाय अभ्यासक्रम प्रकारानुसार संस्था व त्यांतील प्रवेश क्षमता	123	Technical and vocational institutes according to type of syllabus and their intake capacity
15.8	प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम शिकविणाऱ्या शासकीय व अशासकीय संस्था व त्यांतील विद्यार्थ्यांची प्रवेश क्षमता	124	Number of Government and Non-Government institutions teaching certificate course and their intake capacity
	16. जीवनविषयक आकडेवारी		***Vital Statistics***
16.1	विविध पध्दतीनुसार कुटुंब नियोजन करणाऱ्यांची जिल्हानिहाय संख्या	125	Districtwise number of persons using various family planning methods
16.2	नमुना नोंदणी पद्धतीनुसीर काढलेले जन्म, मृत्यू व अर्भक मृत्यूदर	127	Birth, death and infant mortality rates by sample registration system

	विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
16.3	उपलब्ध वैद्यकीय सुविधा	128	Medical facilities available
	आलेख – १६.१ विविध पध्दतीनुसार कुटुंब नियोजन करणाऱ्यांची संख्या	129	Graph – 16.1 Number of persons using various family planning methods
	आलेख – १६.२ अर्भक मृत्यूदर	129	Graph – 16.2 Infant mortality rates
	17. पोलिस आणि गुन्हे		***Police and Crimes***
17.1	पोलिस स्टेशन आणि पोलिसांची संख्या	131	Police stations and police forces
17.2	भारतीय दंडसंहितेखाली झालेले दखलपात्र गुन्हे (गुन्हयांचे प्रयत्न धरुन)	132	Cognizable offences (including attempts) under Indian Penal Code
	18. कारागृहे		***Prisons***
18.1	कारागृहांची व कैद्यांची संख्या	133	Number of prisons and convicts
	19. घरबांधणी		***Housing***
19.1	जनगणना २०११ नुसार घरांची घर वापरानुसार केलेली वर्गवारी	134	Classification of houses according to use as per population census 2011
19.2	जनगणना २०११ नुसार वापरातील खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण	135	Classification of households according to rooms occupied as per population census 2011
19.3 (A)	जनगणना २०११ नुसार राहत्या घराच्या छपरांसाठी वापरलेल्या प्रमुख साधनांनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण	136	Distribution of households by predominant material of roof of house occupied as per population census 2011
19.3 (B)	जनगणना २०११ नुसार राहत्या घराच्या भिंतींसाठी वापरलेल्या प्रमुख साधनांनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण	136	Distribution of households by predominant material of walls of house occupied as per population census 2011
19.4	जनगणना २०११ नुसार बेघर कुटुंबे व बेघर लोकसंख्या	138	Houseless households and houseless population as per population census 2011
19.5	जनगणना २०११ नुसार खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांची संख्या	140	Households by number of rooms occupied as per population census 2011
	20. स्थानिक स्वराज्य संस्था		***Local Self-Govt. Institution***
20.1	ग्रामपंचायतींचा उत्पन्न आणि खर्च	144	Income and expenditure of Village Panchayats
20.2	नगरपरिषदांतील सदस्य संख्या	145	No. of members in Municipal Councils
20.3	महानगरपालिकांतील सदस्य संख्या	147	No. of members in Municipal Corporations
20.4	नगरपरिषदांचे व महानगरपालिकांचे उत्पन्न आणि खर्च	149	Income and expenditure of Municipal Councils and Municipal Corporations
20.5	जिल्हा परिषदांचे उत्पन्न आणि खर्च	150	Income and expenditure of Zilla Parishads
20.6	स्थानिक स्वराज्य संस्थांची प्रकारानुसार संख्या	151	Local Self-Govt. Institutions by types
	21. स्थानिक निवडणूका		***General Elections***
21.1	सार्वत्रिक निवडणूकांचे निकाल	152	Results of general elections
21.2	उमेदवारांचे पक्ष संलग्नतेनुसार वर्गीकरण	153	Candidates according to party affiliations
	22. किंमत निर्देशांक		***Price Indices***
22.1	अखिल भारतीय घाऊक किंमती निर्देशांक (नवीन मालिका)	154	All India wholesale price index numbers (New Series)

	विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
22.2	कामगारांकरिता ग्राहक किंमती निर्देशांक	156	Consumer price index numbers for working class
22.3	राज्यातील ग्रामीण भागातील निवडक जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किंमती निर्देशांक	158	Consumer price index numbers for selected essential items for Rural areas in the State
22.4	राज्यातील नागरी भागातील निवडक जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किंमती निर्देशांक	159	Consumer price index numbers for selected essential items for Urban areas in the State
22.5	राज्यातील शेतमजुरांकरिता ग्राहक किंमती निर्देशांक	160	Consumer price index numbers for agricultural labourers in the State
	23. रोजगार		***Employment***
23.1	काम करणाऱ्यांचे (शेती करणाऱ्यांव्यतिरिक्त) औद्योगिक गटांनुसार वर्गीकरण	161	Industrial classification of persons at work (other than cultivators)
23.2	काम करणाऱ्यांचे (शेती करणाऱ्यांव्यतिरिक्त) व्यवसायानुसार वर्गीकरण	162	Occupational classification of persons at work (other than cultivators)
23.3	रोजगार व स्वयंरोजगार मार्गदर्शन केंद्रांसंबंधित माहिती	163	Information of employment and Self-employment guidance centre statistics
23.4 (A)	राज्य शासकीय व निमशासकीय कर्मचाऱ्यांची श्रेणीनिहाय संख्या	164	Gradewise number of State government and Semi government employees
23.4 (B)	राज्य शासकीय व निमशासकीय कर्मचाऱ्यांची वेतनश्रेणीनिहाय वर्गवारी	165	Pay scale rangewise classification of State government and Semi government employees
23.5	श्रेणी व सामाजिक गटानुसार राज्य शासकीय कर्मचारी	170	Grade and social groupwise State Government employees
23.6	सार्वजनिक क्षेत्रातील रोजगार	171	Employment in public sector
23.7	दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियमाखाली नोंदविलेल्या संस्थातील रोजगार	173	Employment in institutions registered under Shops and Commercial Establishments Act
23.8	राज्यात महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेखाली घेण्यात आलेली प्रकारानुसार कामे व त्यांवरील खर्च	174	Categorywise number of works and expenditure incurred thereon under the Mahatma Gandhi National Rural Employment Guarantee Scheme in the State
	24. छापखाने व प्रकाशने		***Presses and Publications***
24.1	छापखाने, वर्तमानपत्रे, पुस्तके आणि नियतकालिके	175	Printing presses, newspapers, books and periodicals
	25. वार्षिक योजना		***Annual Plans***
25.1	राज्याची बारीवी पंचवार्षिक योजना- वर्षनिहाय व उप-क्षेत्र निहाय सुधारित नियतव्यय आणि खर्च	176	Twelfth Five Year Plan of the State-yearwise and sub-sectorwise outlay and expenditure
	26. राज्य वित्त		***State Finance***
26.1	राज्याची महसुली जमा	177	Revenue receipts of the State
26.2	महसुली लेख्यावरील खर्च	181	Expenditure on revenue account
26.3	राज्याच्या अर्थसंकल्पाचे विश्लेषण	186	Analysis of State government budget

	विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
	27. राज्य उत्पन्न		***State Income***
27.1	बाजार किंमतीनुसार निव्वळ राज्य उत्पन्न (चालू आणि स्थिर किंमतींनुसार)	187	Net State Income at market prices (at current and constant prices)
	28. संकीर्ण		***Miscellaneous***
28.1	नियंत्रित बाजारपेठा	188	Regulated markets
28.2	राज्यातील विमा	190	Insurance in the State
28.3	पर्यटन विभागाने मान्यता दिलेल्या हॉटेलांची व खोल्यांची संख्या	191	Number of hotels and rooms approved by the Tourism Department
28.4	हवाईमार्गे मुंबईस उतरणारे परदेशी पर्यटक	192	Foreign tourists disembarking at Mumbai by air
28.5	कच्च्या क्रूड तेलाचे उत्पादन	193	Production of crude oil
28.6	नैसर्गिक वायूचे साठे, एकूण उत्पादन व वापर	194	Reserves, Gross Production and Utilisation of Natural gas
28.7	द्रवीकृत पेट्रोलियम वायूचे घरगुती ग्राहक	195	LPG Domestic customers
	29. निवडक निर्देशकांचा कल		***Trends in selected indicators***
29.1	कृषि	196	Agriculture
29.2	पशुधन आणि कुक्कुट पालन	200	Livestock and poultry
29.3	उद्योग आणि खाणकाम	202	Industry and mining
29.4	वीज	202	Electricity
29.5	सहकार	204	Co-operation
29.6	वाहतूक आणि दळणवळण	206	Transport and Communication
29.7	शिक्षण	206	Education
29.8	निवडक केंद्रांमधील औद्योगिक कामगारांकरिता ग्राहक किंमती निर्देशांक	208	Consumer price index numbers for industrial workers at selected centres
29.9	बाजार किंमतीनुसार निव्वळ राज्य उत्पन्न	210	Net State Domestic Product at market prices
29.10	अखिल भारतीय घाऊक किंमती निर्देशांक	212	All-India wholesale price index numbers
	रुपांतर गुणके	213	Conversion factors

दृष्टिक्षेपात महाराष्ट्र / MAHARASHTRA AT A GLANCE

(I) सर्वसाधारण माहिती / GENERAL INFORMATION

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती	Item
(1)	(2)	(3)	(4)
1	भौगोलिक स्थान -		Location -
	उत्तर अक्षांश	15.45 to 22.0	North latitude (degrees)
	पूर्व रेखांश	72.45 to 80.45	East longitude (degrees)
2	महसूल विभाग	6	Revenue Divisions
3	जिल्हे	36	Districts
4	तहसील	355	Tehsils
5.1	शहरे (जनगणना २०११)	534	Towns (Census 2011)
	शहर संकुले +	17	Urban agglomerations +
6	एक लाख लोकसंख्येपेक्षा अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे	44	Number of cities having population More than one Lakh
7	खेडी (जनगणना २०११)	43,665	No. of Villages (Census 2011)
	वस्ती असलेली	40,959	Inhabited
	वस्ती नसलेली	2,706	Un-inhabited
8	क्षेत्रफळ (चौ. किमी)	3,07,713	Area (in Sq.km)
9	समुद्र किनाऱ्याची लांबी (किमी)	720	Length of the Coastline (km)

टीप - + शहरे संकुल्यात एखादे शहर व त्याच्या आसपासचा नागरी विभाग किंवा दोन किंवा अधिक जवळजवळ असलेली शहरे व त्यांना लागून असलेला आसपासचा नागरी विभाग अशा प्रकारचा संपूर्ण नागरी टापू ह्याचा समावेश आहे.

Note - + Urban agglomeration is a continuous urban spread constituting a town and the adjoining urban outgrowth or two or more physically continuous towns together with the continuous well recognized urban outgrowth, if any, of such towns.

(II) भारताशी तुलना / COMPARISON WITH INDIA

अनु-क्रमांक Serial No.	बाब	परिमाण	महाराष्ट्र Maharashtra	भारत # India	महाराष्ट्राची भारताशी तुलना (टक्के) Comparison of Maharashtra with India (Percentage)	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
	1 लोकसंख्या (जनगणना २०११)						**POPULATION (Census 2011)**
1.1	(अ) ग्रामीण लोकसंख्या	हजारांत	61,556	8,33,749	7.38	Thousand	(a) Rural population
	(ब) ग्रामीण लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	टक्के	54.78	68.85	…	Percentage	(b) Percentage of rural population to total population
1.2	(अ) नागरी लोकसंख्या	हजारांत	50,818	3,77,106	13.48	Thousand	(a) Urban population
	(ब) नागरी लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	टक्के	45.22	31.15	…	Percentage	(b) Percentage of urban population to total population
1.3	(अ) एकूण कुटुंबांची संख्या	हजारांत	23,831	2,46,740	9.66	Thousand	(a) Number of households
	(१) ग्रामीण	"	13,017	1,67,874	7.75	"	(i) Rural
	(२) नागरी	"	10,814	78,866	13.71	"	(ii) Urban
1.4	(अ) एकूण लोकसंख्या	"	1,12,374	12,10,855	9.28	"	(a) Total population
	(१) पुरुष	"	58,243	6,23,270	9.34	"	(i) Males
	(२) स्त्रिया	"	54,131	5,87,585	9.21	"	(ii) Females
1.5	अनुसूचित जाती						Scheduled castes
	(अ) एकूण लोकसंख्या	हजारांत	13,276	2,01,378	6.59	Thousand	(a) Total population
	(ब) एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	टक्के	11.81	16.63	…	Percentage	(b) Percentage to total population
1.6	अनुसूचित जमाती						Scheduled tribes
	(अ) एकूण लोकसंख्या	हजारांत	10,510	1,04,546	10.05	Thousand	(a) Total population
	(ब) एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	टक्के	9.35	8.63	…	Percentage	(b) Percentage to total population

(II) भारताशी तुलना / COMPARISON WITH INDIA

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
1.7	(अ) एकूण मुख्यत: काम करणारे	हजारांत	43,763	3,62,566	12.07	Thousand	(a) Total main workers
	(ब) एकूण मुख्यत: काम करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	टक्के	38.94	29.94	…	Percentage	(b) Percentage of total main workers to total population
1.8	(अ) सीमांतिक काम करणारे	हजारांत	5,665	1,19,323	4.75	Thousand	(a) Marginal workers
	(ब) सीमांतिक काम करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	टक्के	5.04	9.85	…	Percentage	(b) Percentage of marginal workers to total population
1.9	(अ) एकूण काम न करणारे	हजारांत	62,946	7,28,966	8.63	Thousand	(a) Total non-workers
	(ब) एकूण काम न करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	टक्के	56.01	60.20	…	Percentage	(b) Percentage of total non-workers to total population
1.10	लोकसंख्येची घनता	दर चौरस कि.मी. मागे लोकसंख्या	365	382	…	Persons per sq. km.	Density of population
1.11	साक्षरता प्रमाण						Literacy percentage—
	(१) पुरुष	टक्के	88.38	80.88	…	Percentage	(i) Males
	(२) स्त्रिया	टक्के	75.87	64.63	…	Percentage	(ii) Females
	(३) एकूण	टक्के	82.34	72.98	…	Percentage	(iii) Persons
1.12	स्त्री-पुरुष प्रमाण	दर १,००० पुरुषांमागे स्त्रियांची संख्या	929	943	…	Females per 1,000 males	Sex ratio
1.13	२००१-२०११ मध्ये झालेली लोकसंख्येतील शेकडा वाढ	टक्के	15.99	17.69	…	Percentage	Percentage growth of population during 2001-11

टिप- # पाकिस्तान व चीन यांनी बेकायदेशीररीत्या व्याप्त केलेल्या प्रदेशाच्या क्षेत्रफळाचा समावेश केला आहे. तथापि, सदर प्रदेशात जनगणना होऊ न शकल्याने तेथील लोकसंख्या वगळली आहे.

Note- # Population figures exclude population of the area under unlawful occupation of Pakistan and China where census could not be conducted.
However, area figures include the said unlawful occupation.

(II) भारताशी तुलना / COMPARISON WITH INDIA – *contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
	2 कृषि						**AGRICULTURE**
	प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र						**Area under principal crops**
	(२०१७-१८, २०१८-१९ व						(Average for years 2017-18, 2018-19
	२०१९-२० या वर्षांची सरासरी)						And 2019-20)
2.1	तांदूळ	'००० हेक्टर	1,490	43,864	3.4	'000 hect.	Rice
2.2	गहू	"	1,010	30,109	3.4	"	Wheat
2.3	ज्वारी	"	2,758	4,647	59.4	"	Jowar
2.4	बाजरी	"	690	7,376	9.4	"	Bajri
2.5	एकूण तृणधान्ये	"	7,155	97,446	7.3	"	All cereals
2.6	एकूण कडधान्ये	"	4,298	28,985	14.8	"	All pulses
2.7	एकूण अन्नधान्ये	"	11,454	1,26,432	9.1	"	All foodgrains
2.8	भुईमूग	"	275	4,815	5.7	"	Groundnut
2.9	ऊस (तोडणी)	"	962	4,800	20.0	"	Sugarcane (Harvested)
2.10	कापूस	"	4,354	12,892	33.8	"	Cotton
	प्रमूख पिकांचे उत्पादन						**Outturn of principal crops**
	(२०१७-१८, २०१८-१९ व						(Average for years 2017-18, 2018-19
	२०१९-२० या वर्षांची सरासरी)						And 2019-20)
2.11	तांदूळ	'००० टन	2,968	1,16,035	2.6	'000 tonnes	Rice
2.12	गहू	"	1,642	1,03,775	1.6	"	Wheat
2.13	ज्वारी	"	1,817	4,350	41.8	"	Jowar
2.14	बाजरी	"	504	9,412	5.4	"	Bajri
2.15	एकूण तृणधान्ये	"	9,370	2,65,737	3.5	"	All cereals
2.16	एकूण कडधान्ये	"	3,405	23,506	14.5	"	All pulses
2.17	एकूण अन्नधान्ये	"	12,775	2,89,242	4.4	"	All foodgrains
2.18	भुईमूग	'००० टन	298	8,644	3.4	'000 tonnes	Groundnut
2.19	ऊस (तोडणी)	"	80,741	3,85,274	21.0	"	Sugarcane (Harvested)
2.20	कापूस (रुई)	००० गासड्यांत	6,442	32,304	19.9	000 bales	Cotton (lint)

(II) भारताशी तुलना / COMPARISON WITH INDIA – *contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
	3 पशुसंवर्धन						**ANIMAL HUSBANDARY**
	पशुगणना, २०१९						**Livestock Census, 2019**
3.1	एकूण पशुधन	हजारांत	33,080	5,36,761	6.2	Thousands	Total livestock
3.2	एकूण गाई-बैल	"	13,992	1,93,463	7.2	"	Total cattle
3.3	गाई-बैल	"				"	Cattle -
	(१) दीड वर्षांवरील आणि दोन वर्षांवरील बैल #	"	N.A.	N.A	--	"	(i) Males over 1 & 1/2 years and over 2 yrs #
	(२) अडीच वर्षांवरील आणि तीन वर्षांवरील गाई ##	"	N.A.	N.A.	--	"	(ii) Females over 2 & 1/2 years and 3 yrs ##
3.4	एकूण म्हशी - रेडे	"	5,604	1,09,852	5.1	"	Total Buffaloes
3.5	म्हशी-रेडे	"				"	Buffaloes -
	(१) दोन वर्षावरील रेडे	"	N.A.	N.A	--	"	(i) Males over 2 years
	(२) तीन वर्षावरील म्हशी	"	N.A.	N.A.	--	"	(ii) Females over 3 years
3.6	एकूण मेंढरे व शेळ्या	"	13,285	2,23,146	6.0	"	Total sheep and goats
3.7	एकूण घोडे व शिंगरे	"	19	342	5.6	"	Total horses and ponies
3.8	इतर पशुधन	"	180	9,959	1.8	"	Other livestock
3.9	एकूण कुक्कुटादी पक्षी	"	74,298	8,51,810	8.7	"	Total poultry
3.10	दूध काढण्याचे यंत्र	संख्या	N.A.	N.A.	--	Number	Milking Machine
3.11	चारा कापणी यंत्र	"	N.A.	N.A.	--	"	Mechanised Fodder Cutter
3.12	पीक कापणी आणि भरडी यंत्र	"	N.A.	N.A.	--	"	Chopper & Baler
3.13	शेण गोळा करून त्याची विल्हेवाट लावणारे यंत्र	"	N.A.	N.A.	--	"	Dung Collection & Disposal Equipments
	4 जंगले (२०१९)						**FORESTS (2019)**
4.1	एकूण जंगलव्याप्त क्षेत्र	चौ. किमी	61,579	7,67,419	8.0	Sq.km	Total forest area

विदेशी/संकरित दीड वर्षावरील व देशी दोन वर्षावरील /Exotic/crossbreed over 1.5 years & Indigenous over 2 years NA - उपलब्ध नाही / Not Available

विदेशी/संकरित अडीच वर्षावरील व देशी तीन वर्षावरील / Exotic/crossbreed over 2.5 years & Indigenous over 3 years

कापसाचे उत्पादन प्रत्येकी १७० किलो ग्रॅमच्या हजार गासड्यांत आहे. / Production of cotton is in '000 bales of 170 kg each.

आधार :- १) सांख्यिकी आणि कार्यक्रम अंमलबजावणी, मंत्रालय, भारत सरकार / Ministry of Statistics and Programme Implementation, Govt. of India.

२) २० वी पशुधन गणना २०१९, अखिल भारताचा अहवाल / 20 th Livestock Census, 2019, All India Report

३) भारताची आर्थिक पाहणी २०२०-२१ / Economic survey of India 2020-21

(II) भारताशी तुलना / COMPARISON WITH INDIA – *contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
	5 उद्योग आणि खाणकाम						**INDUSTRY AND MINING**
5.1	**कारखाने**						**Factories**
	(अ) चालू कारखाने (२०२०)	संख्या	30,928	NA	NA	Number	(a) Working factories (2020)
	(ब) विविध उद्योगांतील सरासरी दैनिक रोजगार (२०२०)	हजारांत	2,807	NA	NA	Thousand	(b) Employment in different industries (2020)
5.2	**वार्षिक उद्योग पाहणी**						**Annual Survey of Industries**
	प्रगणना व प्रगणनेतर भाग मिळून (२०१९-२०)						(Census plus Non Census parts) (2019-20)
	(अ) उत्पादक भांडवल	₹ कोटी	5,58,372	NA	NA	₹ Crore	(a) Productive capital
	(ब) रोजगार संख्या	हजारांत	NA	NA	NA	Thousand	(b) Number of persons employed
	(क) एकूण उत्पादन (एक्स-फॅक्टरी मूल्य)	₹ कोटी	12,39,769	NA	NA	₹ Crore	(c) Gross output (ex-factory value)
	(ड) निव्वळ उत्पादन मूल्यवृद्धी	"	1,77,936	NA	NA	"	(d) Net Value added
5.3	(अ) **सुती कापड गिरण्या** (मार्च २०१९)	संख्या	134	1,376	9.7	Number	(a) **Cotton textile mills** (March 2019)
	(आ) कामगारांची संख्या (मार्च २०१९)	हजारांत	63	588	10.7	Thousand	(b) Number of workers (March 2019)
	(इ) सुत उत्पादन (मार्च २०१९)	दशलक्ष कि. ग्रॅ.	41	591	6.9	Million Kg.	(c) Production of spun yarn (March 2019)
	(ई) कापड उत्पादन (मार्च २०१९)	दशलक्ष चौ. मी	46	200	23.0	Million Sq.m	(d) Production of cloth (March 2019)

NA- उपलब्ध नाही / Not Available

(II) भारताशी तुलना / COMPARISON WITH INDIA – *contd.*

(1)	(2)		(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)	
5.4	**खाणकाम (२०१९-२०)***							**Mining (2019-20)***	
	(अ) कोळसा	(उत्पादन)	'००० टन	76,868	7,30,874	10.5	'000 Tonnes	(a) Coal	(Quantity)
		(मूल्य)	₹ कोटी	13,401	NA	--	₹ Crore		(Value)
	(आ) कच्चे लोखंड	(उत्पादन)	'००० टन	1,079	2,46,081	0.4	'000 Tonnes	(b) Iron ore	(Quantity)
		(मूल्य)	₹ कोटी	164	48,107	0.3	₹ Crore		(Value)
	(इ) कच्चे मँगनीज	(उत्पादन)	'००० टन	719	2,904	24.8	'000 Tonnes	(c) Manganese ore	(Quantity)
		(मूल्य)	₹ कोटी	848	1,942	43.7	₹ Crore		(Value)
	(ई) बॉक्साईट	(उत्पादन)	'००० टन	690	21,834	3.1	'000 Tonnes	(d) Bauxite	(Quantity)
		(मूल्य)	₹ कोटी	63	1,579	4.0	₹ Crore		(Value)
	6 वीज (२०१९-२०)							**ELECTRICITY (2019-20)**	
6.1	एकूण निर्मिती		दशलक्ष कि.वॅ.ता.	1,23,314	13,83,398	8.9	Million kwh	Total generation	
6.2	एकूण वापर		"	1,25,464	10,50,996	11.9	"	Total consumption	
6.3	(अ) औद्योगिक वापर		"	46,507	3,42,702	13.6	"	(a) Industrial consumption	
	(ब) औद्योगिक वापराशी एकूण वापराची टक्केवारी		टक्के	37.1	32.6	--	Percentage	(b) Percentage of industrial consumption to total consumption	
	7 संयुक्त भांडवली संस्था आणि बँका							**JOINT STOCK COMPANIES & BANKS**	
7.1	कार्यरत संयुक्त भांडवली कंपन्या (३१ मार्च २०२० रोजी)		संख्या	2,35,400	12,01,500	19.59	Number	Companies at work (as on 31st March 2020)	
7.2	त्यांचे भरणा केलेले भांडवल		₹ '000 कोटी	1,033.4	4,520.5	22.86	₹ '000 Crore	Their paid-up capital	
7.3	बँक कार्यालये - अनुसूचित वाणिज्यिक बँका (मार्च, २०२०)		संख्या	13,114	1,48,904	8.8	Number	Number Banking offices- scheduled Commercial banks (March, 2020)	
7.4	ग्रामीण लोकसंख्येसाठी बँक कार्यालये - अनुसूचित वाणिज्यिक बँका (मार्च, २०२०)		"	3,186	52,098	6.1	"	Rural Banking Offices- scheduled Commercial banks (March 2020)	
7.5	दर लाख लोकसंख्येमागे बँक कार्यालयांची संख्या (मार्च, २०२०)		"	10.6	11.0	--	"	Number of banking offices per lakh population (March 2020)	

आधार:- १) अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई व केंद्रिय सांख्यिकीय संघटना, नवी दिल्ली / Directorate of Economics & Statistics, Govt. Of Maharashtra, Mumbai & Central Statistical Organisation, New Delhi

२) सांख्यिकी आणि कार्यक्रम अंमलबजावणी, मंत्रालय / Ministry of Statistics and Programme Implementation, Govt. of India.

३) भारतीय खनिज वार्षिकी २०२० / Indian Minerals Yearbook 2020

४) वस्त्रोद्योग आयुक्त यांचे कार्यालय, वस्त्रोद्योग मंत्रालय, भारत सरकार / Office of the Textile Commissioner, Ministry of Textiles, Govt. of India.

(II) भारताशी तुलना / COMPARISON WITH INDIA – *contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
	8 सहकार (२०१९-२०)						**CO-OPERATION (2019-20)**
8.1	सहकारी संस्था	संख्या	2,12,951	NA	--	Number	Co-operative Societies
8.2	सभासदांची संख्या	हजारांत	55,564	NA	--	Thousand	Membership
8.3	प्राथमिक कृषी पतसंस्थांचे खेळते भांडवल	₹ कोटी	20,043	NA	--	₹ Crores	Working capital of primary agricultural credit societies
8.4	कृषी पतसंस्थांनी दिलेले कर्ज	₹ कोटी	14,495	NA	--	₹ Crores	Advances by agricultural credit societies
	9 परिवहन आणि दळणवळण						**TRANSPORT AND COMMUNICATIONS**
9.1	(अ) रेल्वे मार्गाची लांबी (३१ मार्च, २०२० रोजी)	किमी.	6,210	67,956	9.1	Km	(a) Total railway length (as on 31st March, 2020)
	(ब) प्रति १०० चौ. किमी. क्षेत्रफळा-मागे लोहमार्गाची लांबी (३१ मार्च, २०२० रोजी)	"	1.89	2.07	--	"	(b) Railway route length Per 100 sq. km. of area (as on 31st March, 2020)
9.2	प्रति १०० चौ. किमी. क्षेत्रफळामागे असणारी रस्त्यांची लांबी (३१ मार्च, २०१९ रोजी)	"	207	166	--	"	Road length per 100 sq. km. of area (As on 31st March, 2019)
9.3	(अ) १०० चौ. किमी. क्षेत्रफळामागे असणारी मोटार वाहने (१ जानेवारी २०२०)	संख्या	12,272	NA	--	Number	(a) Motor vehicles per 100 sq. km. of area (1st January 2020)
	(आ) दर लाख लोकसंख्येमागे मोटर वाहनांची संख्या (३१ मार्च, २०२० रोजी)	"	30,482	24,042	--	"	(b) Motor vehicles per lakh population (as on 31st March, 2020)
	10 राज्य उत्पन्न (२०१९-२०)+						**STATE INCOME (2019-20)+**
10.1	(अ) चालू किंमतीनुसार सांकेतिक उत्पन्न	₹ कोटी	24,82,536	1,79,94,301	14.14	₹ Crore	(a) Nominal income at current prices
	(आ)चालू किंमतीनुसार दरडोई उत्पन्न	₹	2,02,130	1,34,186	--	₹	(b) Per capita income at current prices

+ पहिले सुधारित अंदाज / First revised estimates * अस्थायी / Provisional

कोकण रेल्वे लोहमार्गाच्या लांबीसह / Including Konkan Railway route length NA – उपलब्ध नाही / Not Available

आधार:- अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई व केंद्रीय सांख्यिकी कार्यालय, भारत सरकार

Source:- Directorate of Economics & Statistics, Govt. of Maharashtra, Mumbai & Central Statistics Office, Govt. of India

1. हवामान / CLIMATE

तक्ता / TABLE 1.1

निवडक केंद्रातील पावसाचे दिवस आणि वार्षिक पाऊस /

RAINY DAYS AND ANNUAL RAINFALL AT SELECTED CENTRE

(पाऊस मिलीमिटरमध्ये / Rainfall in mm)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	पाऊस / Rainfall				सर्वसाधारण पर्जन्यमान Normal Rainfall	District
		पावसाचे दिवस Rainy Days		प्रत्यक्ष पर्जन्यमान Actual Rainfall			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
		2019	2020	2019	2020		
1	मुंबई शहर	NA	N.A.	NA	N.A.	N.A.	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	NA	N.A.	NA	N.A.	N.A.	Mumbai Suburban
3	ठाणे	116	114	3,734.9	2,559.5	2,530.0	Thane
4	पालघर	108	101	3,603.7	2,620.3	2,396.2	Palghar
5	रायगड	120	120	4,173.3	2,712.9	3,303.2	Raigad
6	रत्नागिरी	124	132	4,480.2	3,750.3	3,394.9	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	125	131	4,062.7	4,412.9	3,182.8	Sindhudurg
8	नाशिक	84	90	1,214.9	929.4	1,043.6	Nashik
9	धुळे	68	62	867.0	754.7	608.4	Dhule
10	नंदुरबार	62	55	1,041.5	692.0	916.7	Nandurbar
11	जळगाव	81	77	996.6	914.5	719.9	Jalgaon
12	अहमदनगर	77	78	703.5	923.3	574.6	Ahmednagar
13	पुणे	91	93	1,353.7	1,128.6	1,001.1	Pune
14	सातारा	95	96	1,614.0	1,162.4	1,071.6	Satara
15	सांगली	80	90	973.4	1,032.9	721.7	Sangli
16	सोलापूर	59	63	542.7	769.5	647.0	Solapur
17	कोल्हापूर	110	108	2,304.9	1,634.7	1,963.7	Kolhapur

तक्ता / TABLE 1.1- contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
18	औरंगाबाद	79	86	881.2	1,061.2	697.0	Aurangabad
19	जालना	69	85	863.1	1,063.2	721.8	Jalna
20	परभणी	70	82	816.4	943.0	903.2	Parbhani
21	हिंगोली	72	82	940.7	1,102.1	923.6	Hingoli
22	बीड	75	77	744.6	826.3	699.3	Beed
23	नांदेड	77	87	1,027.1	924.7	947.6	Nanded
24	उस्मानाबाद	69	65	663.9	829.9	760.4	Osmanabad
25	लातूर	70	77	742.4	907.1	860.9	Latur
26	बुलढाणा	68	71	853.5	833.5	760.3	Buldhana
27	अकोला	61	65	686.0	653.5	803.8	Akola
28	वाशिम	68	82	855.5	1,126.8	900.1	Washim
29	अमरावती	72	80	854.4	922.2	972.3	Amravati
30	यवतमाळ	74	81	887.8	853.9	926.8	Yavatmal
31	वर्धा	66	82	900.0	852.0	1,013.1	Wardha
32	नागपूर	82	90	1,129.1	1,106.9	1,060.3	Nagpur
33	भंडारा	79	86	1,286.5	1,368.3	1,298.5	Bhandara
34	गोंदिया	84	96	1,292.0	1,506.4	1,352.6	Gondiya
35	चंद्रपूर	77	89	1,378.4	1,003.3	1,223.6	Chandrapur
36	गडचिरोली	83	99	1,734.0	1,167.7	1,397.4	Gadchiroli
	एकूण	**122**	**120**	**1,377.3**	**1,242.6**	**1,140.4**	**Total**

NA – उपलब्ध नाही / Not Available

आधार - कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.1

जनगणना २०११ नुसार पुरूष, स्त्रिया व कुटुंबे यांची जिल्हावार संख्या / DISTRICTWISE NUMBER OF MALES, FEMALES AND HOUSEHOLDS AS PER POPULATION CENSUS 2011

('००० / '000)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	कुटुंबे Households	पुरूष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	स्त्री-पुरूष प्रमाण * Sex ratio*	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	मुंबई शहर	674	1,685	1,401	3,086	832	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	2,106	5,031	4,326	9,357	860	Mumbai Suburban
3	ठाणे	2,529	5,865	5,195	11,060	886	Thane
4	रायगड	612	1,344	1,290	2,634	959	Raigad
5	रत्नागिरी	397	761	854	1,615	1,122	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	210	417	432	849	1,036	Sindhudurg
	कोकण विभाग	**6,528**	**15,103**	**13,498**	**28,601**	**894**	**Konkan Division**
7	नाशिक	1,223	3,157	2,950	6,107	934	Nashik
8	धुळे	409	1,054	997	2,051	946	Dhule
9	नंदुरबार	324	833	815	1,648	978	Nandurbar
10	जळगाव	904	2,197	2,033	4,230	925	Jalgaon
11	अहमदनगर	930	2,343	2,200	4,543	939	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	**3,790**	**9,584**	**8,995**	**18,579**	**938**	**Nashik Division**
12	पुणे	2,152	4,924	4,505	9,429	915	Pune
13	सातारा	654	1,511	1,493	3,004	988	Satara
14	सांगली	598	1,436	1,386	2,822	966	Sangli
15	सोलापूर	873	2,228	2,090	4,318	938	Solapur
16	कोल्हापूर	840	1,981	1,895	3,876	957	Kolhapur
	पुणे विभाग	**5,117**	**12,080**	**11,369**	**23,449**	**941**	**Pune Division**
	उर्वरित महाराष्ट्र	**15,435**	**36,767**	**33,862**	**70,629**	**921**	**Rest of Maharashtra**

तक्ता / TABLE 2.1- contd…

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
17	औरंगाबाद	752	1,924	1,777	3,701	923	Aurangabad
18	जालना	392	1,011	948	1,959	937	Jalna
19	परभणी	361	943	893	1,836	947	Parbhani
20	हिंगोली	229	606	571	1,177	942	Hingoli
21	बीड	536	1,349	1,236	2,585	916	Beed
22	नांदेड	665	1,730	1,631	3,361	943	Nanded
23	उस्मानाबाद	351	862	796	1,658	924	Osmanabad
24	लातूर	482	1,273	1,181	2,454	928	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	**3,768**	**9,698**	**9,033**	**18,731**	**931**	**Aurangabad / Marathwada Division**
25	बुलढाणा	562	1,338	1,249	2,587	934	Buldhana
26	अकोला	396	932	882	1,814	946	Akola
27	वाशिम	259	620	577	1,197	930	Washim
28	अमरावती	647	1,481	1,408	2,889	951	Amravati
29	यवतमाळ	647	1,420	1,352	2,772	952	Yavatmal
	अमरावती विभाग	**2,511**	**5,791**	**5,468**	**11,259**	**944**	**Amravati Division**
30	वर्धा	310	668	632	1,300	946	Wardha
31	नागपूर	1,042	2,385	2,269	4,654	951	Nagpur
32	भंडारा	278	606	595	1,201	982	Bhandara
33	गोंदिया	292	662	661	1,323	999	Gondiya
34	चंद्रपूर	537	1,124	1,080	2,204	961	Chandrapur
35	गडचिरोली	250	541	532	1,073	982	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	**2,709**	**5,986**	**5,769**	**11,755**	**964**	**Nagpur Division**
	विदर्भ विभाग	**5,220**	**11,777**	**11,237**	**23,014**	**954**	**Vidarbha Division**
	महाराष्ट्र राज्य	**24,423**	**58,242**	**54,132**	**1,12,374**	**929**	**Maharashtra State**
	भारत +	**2,49,502**	**6,23,270**	**5,87,585**	**12,10,855**	**943**	**India** +

टीप - (१) आकडे संक्षिप्तात दिल्याने बेरजा जुळतीलच असे नाही

(२) * दर १,००० पुरुषांमागे स्त्रियांची संख्या

(३) पहिली जनगणना १८७२ मध्ये घेण्यात आली

(४) + कृपया पृष्ठ क्र. ३ वरील टीप पहावी

आधार - भारताचे महानिबंधक यांचे कार्यालय

Note - (i) Details may not add up to the totals due to rounding

(ii) *Females per 1,000 males

(iii) First census was conducted in 1872

(iv) + Please see the Note on page No.3

Source – Office of the Registrar General of India

तक्ता / TABLE 2.2

जनगणना २०११ नुसार जिल्हावार ग्रामीण व नागरी लोकसंख्या / DISTRICTWISE RURAL AND URBAN POPULATION AS PER POPULATION CENSUS 2011

('००० / '000)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	लोकसंख्या Population			नागरी लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण Percentage of Urban Population to Total Population	दशवार्षिक वृद्धिदर वाढीचे प्रमाण (टक्के) Decennial growth rate 2011-2001(Per cent)			District
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	मुंबई शहर	…	3,085	3,085	100.00	…	-7.57	-7.57	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	…	9,357	9,357	100.00	…	8.29	8.29	Mumbai Suburban
3	ठाणे	2,545	8,515	11,060	76.99	14.18	44.26	36.01	Thane
4	रायगड	1,664	970	2,634	36.83	-0.54	81.40	19.31	Raigad
5	रत्नागिरी	1,351	264	1,615	16.33	-10.18	37.21	-4.82	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	743	107	850	12.59	-5.58	29.99	-2.21	Sindhudurg
	कोकण विभाग	**6,303**	**22,298**	**28,601**	**77.96**	**1.77**	**19.30**	**14.94**	**Konkan Division**
7	नाशिक	3,510	2,597	6,107	42.53	14.84	34.05	22.30	Nashik
8	धुळे	1,480	571	2,051	27.84	17.25	28.07	20.08	Dhule
9	नंदुरबार	1,373	275	1,648	16.71	23.79	35.92	25.66	Nandurbar
10	जळगाव	2,887	1,343	4,230	31.74	9.78	27.54	14.86	Jalgaon
11	अहमदनगर	3,631	913	4,544	20.09	12.16	13.55	12.44	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	**12,881**	**5,699**	**18,580**	**30.67**	**14.04**	**28.29**	**18.06**	**Nashik Division**
12	पुणे	3,678	5,751	9,429	60.99	21.32	36.91	30.37	Pune
13	सातारा	2,433	570	3,003	18.99	0.93	43.27	6.93	Satara
14	सांगली	2,103	719	2,822	25.49	7.82	13.60	9.24	Sangli
15	सोलापूर	2,919	1,399	4,318	32.40	11.22	14.19	12.16	Solapur
16	कोल्हापूर	2,646	1,230	3,876	31.73	7.00	17.10	10.01	Kolhapur
	पुणे विभाग	**13,779**	**9,669**	**23,448**	**41.24**	**10.32**	**28.80**	**17.26**	**Pune Division**
	उर्वरित महाराष्ट्र	**32,963**	**37,666**	**70,629**	**53.33**	**9.96**	**22.93**	**16.52**	**Rest of Maharashtra**

तक्ता / TABLE 2.2- contd…

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
17	औरंगाबाद	2,081	1,620	3,701	43.77	14.99	49.03	27.76	Aurangabad
18	जालना	1,582	377	1,959	19.27	21.19	22.60	21.46	Jalna
19	परभणी	1,266	570	1,836	31.03	21.46	17.44	20.19	Parbhani
20	हिंगोली	999	179	1,178	15.18	19.86	16.04	19.27	Hingoli
21	बीड	2,071	514	2,585	19.90	16.72	32.87	19.61	Beed
22	नांदेड	2,447	914	3,361	27.19	11.90	32.63	16.86	Nanded
23	उस्मानाबाद	1,377	281	1,658	16.96	9.83	20.49	11.50	Osmanabad
24	लातूर	1,829	625	2,454	25.47	15.04	27.48	17.97	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	**13,652**	**5,080**	**18,732**	**27.12**	**15.74**	**32.51**	**19.85**	**Aurangabad / Marathwada Division**
25	बुलढाणा	2,037	549	2,586	21.22	15.82	15.94	15.85	Buldhana
26	अकोला	1,094	720	1,814	39.68	9.12	14.70	11.27	Akola
27	वाशिम	986	211	1,197	17.66	17.10	18.48	17.34	Washim
28	अमरावती	1,851	1,037	2,888	35.91	8.41	15.31	10.79	Amravati
29	यवतमाळ	2,174	598	2,772	21.58	8.65	30.83	12.78	Yavatmal
	अमरावती विभाग	**8,142**	**3,115**	**11,257**	**27.67**	**11.36**	**18.18**	**13.17**	**Amravati Division**
30	वर्धा	877	423	1,300	32.54	-3.75	30.23	5.18	Wardha
31	नागपूर	1,475	3,179	4,654	68.31	1.44	21.62	14.40	Nagpur
32	भंडारा	967	234	1,201	19.48	0.63	33.06	5.65	Bhandara
33	गोंदिया	1,097	226	1,323	17.08	3.72	57.52	10.14	Gondiya
34	चंद्रपूर	1,429	775	2,204	35.18	1.63	16.59	6.43	Chandrapur
35	गडचिरोली	955	118	1,073	11.00	5.74	75.49	10.58	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	**6,800**	**4,955**	**11,755**	**42.16**	**1.60**	**24.18**	**10.03**	**Nagpur Division**
	विदर्भ विभाग	**14,942**	**8,070**	**23,012**	**35.07**	**6.69**	**21.80**	**11.54**	**Vidarbha Division**
	महाराष्ट्र राज्य	**61,557**	**50,816**	**1,12,373**	**45.22**	**10.36**	**23.64**	**15.99**	**Maharashtra State**
	भारत +	**8,33,749**	**3,77,106**	**12,10,855**	**31.14**	**12.29**	**31.80**	**17.72**	**India** +

टीप – (१) आकडे संक्षिप्तात दिल्याने बेरजा जुळतीलच असे नाही
(२) + कृपया पृष्ठ क्र. ३ वरील टीप पहावी
आधार - भारताचे महानिबंधक यांचे कार्यालय

Note-(i) Details may not add up to the totals due to rounding
(ii) + Please see the note on page no.3
Source – Office of the Registrar General of India

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.3

जनगणना २०११ नुसार जिल्हावार क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्येची घनता / DISTRICTWISE AREA AND POPULATION DENSITY AS PER POPULATION CENSUS 2011

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	क्षेत्रफळ (चौ.किमी.) Area in (sq.km.)	घनता (प्रत्येक चौ.किमी.मागे लोकसंख्या) Density (No. of persons per sq.km.)	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	मुंबई शहर	157	19,652	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	446	20,980	Mumbai Suburban
3	ठाणे	9,558	1,157	Thane
4	रायगड	7,152	368	Raigad
5	रत्नागिरी	8,208	197	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	5,207	163	Sindhudurg
	कोकण विभाग	**30,728**	**931**	**Konkan Division**
7	नाशिक	15,530	393	Nashik
8	धुळे	7,195	285	Dhule
9	नंदुरबार	5,955	277	Nandurbar
10	जळगाव	11,765	360	Jalgaon
11	अहमदनगर	17,048	266	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	**57,493**	**323**	**Nashik Division**
12	पुणे	15,643	603	Pune
13	सातारा	10,480	287	Satara
14	सांगली	8,572	329	Sangli
15	सोलापूर	14,895	290	Solapur
16	कोल्हापूर	7,685	504	Kolhapur
	पुणे विभाग	**57,275**	**409**	**Pune Division**
	उर्वरित महाराष्ट्र	**1,45,496**	**485**	**Rest of Maharashtra**

तक्ता /TABLE 2.3—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
17	औरंगाबाद	10,130	365	Aurangabad
18	जालना	7,694	255	Jalna
19	परभणी	6,214	295	Parbhani
20	हिंगोली	4,827	244	Hingoli
21	बीड	10,693	242	Beed
22	नांदेड	10,528	319	Nanded
23	उस्मानाबाद	7,569	219	Osmanabad
24	लातूर	7,157	343	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	**64,812**	**289**	**Aurangabad / Marathwada Division**
25	बुलढाणा	9,661	268	Buldhana
26	अकोला	5,676	320	Akola
27	वाशिम	4,898	244	Washim
28	अमरावती	12,210	237	Amravati
29	यवतमाळ	13,582	204	Yavatmal
	अमरावती विभाग	**46,027**	**245**	**Amravati Division**
30	वर्धा	6,309	206	Wardha
31	नागपूर	9,892	470	Nagpur
32	भंडारा	4,087	294	Bhandara
33	गोंदिया	5,234	253	Gondiya
34	चंद्रपूर	11,443	193	Chandrapur
35	गडचिरोली	14,412	74	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	**51,377**	**229**	**Nagpur Division**
	विदर्भ विभाग	**97,404**	**236**	**Vidarbha Division**
	महाराष्ट्र राज्य	**3,07,713**	**365**	**Maharashtra State**
	भारत+	**32,87,469**	**382**	**India+**

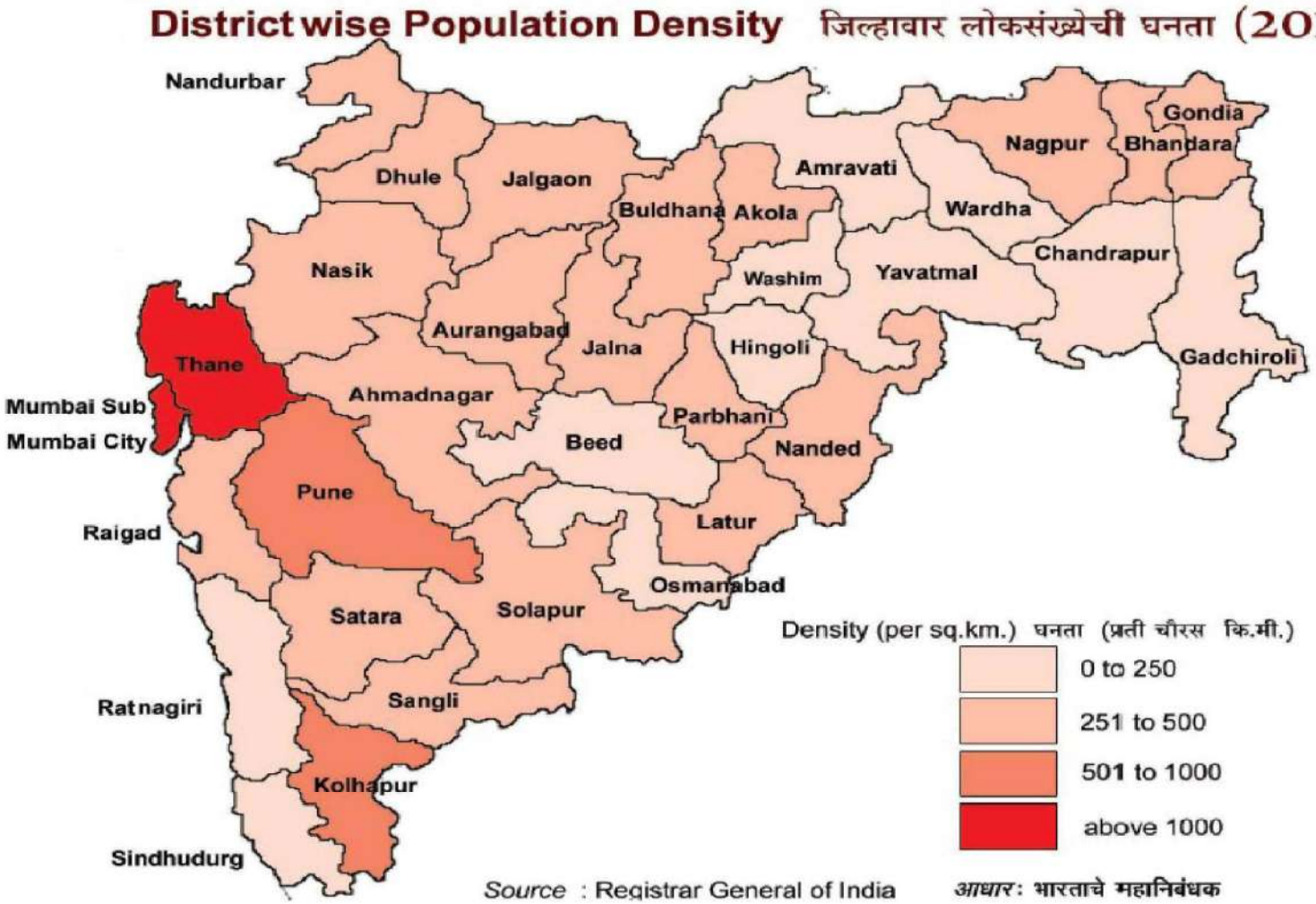
टीप - + कृपया पृष्ठ क्र.३ वरील टीप पहावी.

Note - + Please see the Note on page No.3

आधार - भारतीय जनगणना, २०११

Source- Census of India, 2011

Map- 2.1


District wise Population Density जिल्हावार लोकसंख्येची घनता (2011)
Nandurbar
Dhule
Jalgaon
Buldhana
Akola
Amravati
Nagpur
Gondia
Bhandara
Wardha
Chandrapur
Yavatmal
Washim
Nasik
Aurangabad
Jalna
Hingoli
Gadchiroli
Thane
Mumbai Sub
Mumbai City
Ahmadnagar
Parbhani
Beed
Nanded
Pune
Latur
Raigad
Osmanabad
Satara
Solapur
Sangli
Ratnagiri
Kolhapur
Sindhudurg
Density (per sq.km.) घनता (प्रती चौरस कि.मी.)
0 to 250
251 to 500
501 to 1000
above 1000
Source : Registrar General of India
आधार: भारताचे महानिबंधक

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.4

जनगणना २०११ नुसार जिल्हावार साक्षरतेचे प्रमाण (टक्के) / DISTRICTWISE LITERACY RATE (PER CENT) AS PER POPULATION CENSUS 2011

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	जिल्हा District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	मुंबई शहर	91.48	86.45	89.21	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	92.92	86.97	89.91	Mumbai Suburban
3	ठाणे	88.72	79.77	84.53	Thane
4	रायगड	89.13	76.92	83.14	Raigad
5	रत्नागिरी	90.93	74.53	82.18	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	91.58	79.81	85.56	Sindhudurg
	कोकण विभाग	**90.68**	**82.00**	**86.59**	**Konkan Division**
7	नाशिक	88.17	76.08	82.31	Nashik
8	धुळे	79.50	65.77	72.80	Dhule
9	नंदुरबार	72.17	56.47	64.38	Nandurbar
10	जळगाव	85.36	70.56	78.20	Jalgaon
11	अहमदनगर	86.82	70.89	79.05	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	**84.87**	**70.66**	**77.96**	**Nashik Division**
12	पुणे	90.84	81.05	86.15	Pune
13	सातारा	89.42	76.31	82.87	Satara
14	सांगली	88.22	74.59	81.48	Sangli
15	सोलापूर	85.03	68.55	77.02	Solapur
16	कोल्हापूर	88.57	74.22	81.51	Kolhapur
	पुणे विभाग	**88.91**	**76.20**	**82.72**	**Pune Division**
	उर्वरित महाराष्ट्र	**88.61**	**77.08**	**83.07**	**Rest of Maharashtra**

तक्ता /TABLE 2.4—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
17	औरंगाबाद	87.37	70.08	79.02	Aurangabad
18	जालना	81.53	60.95	71.52	Jalna
19	परभणी	82.64	63.63	73.34	Parbhani
20	हिंगोली	86.94	68.95	78.17	Hingoli
21	बीड	85.55	67.82	76.99	Beed
22	नांदेड	84.27	66.15	75.45	Nanded
23	उस्मानाबाद	85.84	70.51	78.44	Osmanabad
24	लातूर	84.39	69.63	77.26	Latur
	औरंगाबाद /	**84.94**	**67.39**	**76.43**	**Aurangabad /**
	मराठवाडा विभाग				**Marathwada Division**
25	बुलढाणा	90.54	75.84	83.40	Buldhana
26	अकोला	92.34	83.54	88.05	Akola
27	वाशिम	90.55	75.48	83.25	Washim
28	अमरावती	91.46	83.1	87.38	Amravati
29	यवतमाळ	89.41	75.93	82.82	Yavatmal
	अमरावती विभाग	**90.79**	**78.96**	**85.03**	**Amravati Division**
30	वर्धा	91.92	81.81	86.99	Wardha
31	नागपूर	92.09	84.51	88.39	Nagpur
32	भंडारा	90.35	77.08	83.76	Bhandara
33	गोंदिया	92.04	77.89	84.95	Gondiya
34	चंद्रपूर	86.79	72.97	80.01	Chandrapur
35	गडचिरोली	82.31	66.27	74.36	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	**90.01**	**78.85**	**84.53**	**Nagpur Division**
	विदर्भ विभाग	**90.39**	**78.90**	**84.77**	**Vidarbha Division**
	महाराष्ट्र राज्य २०११	**88.38**	**75.87**	**82.34**	**Maharashtra State-2011**
	महाराष्ट्र राज्य २००१	**85.97**	**67.03**	**76.88**	**Maharashtra State-2001**
	भारत + २०११	**80.88**	**64.63**	**72.98**	**India + 2011**

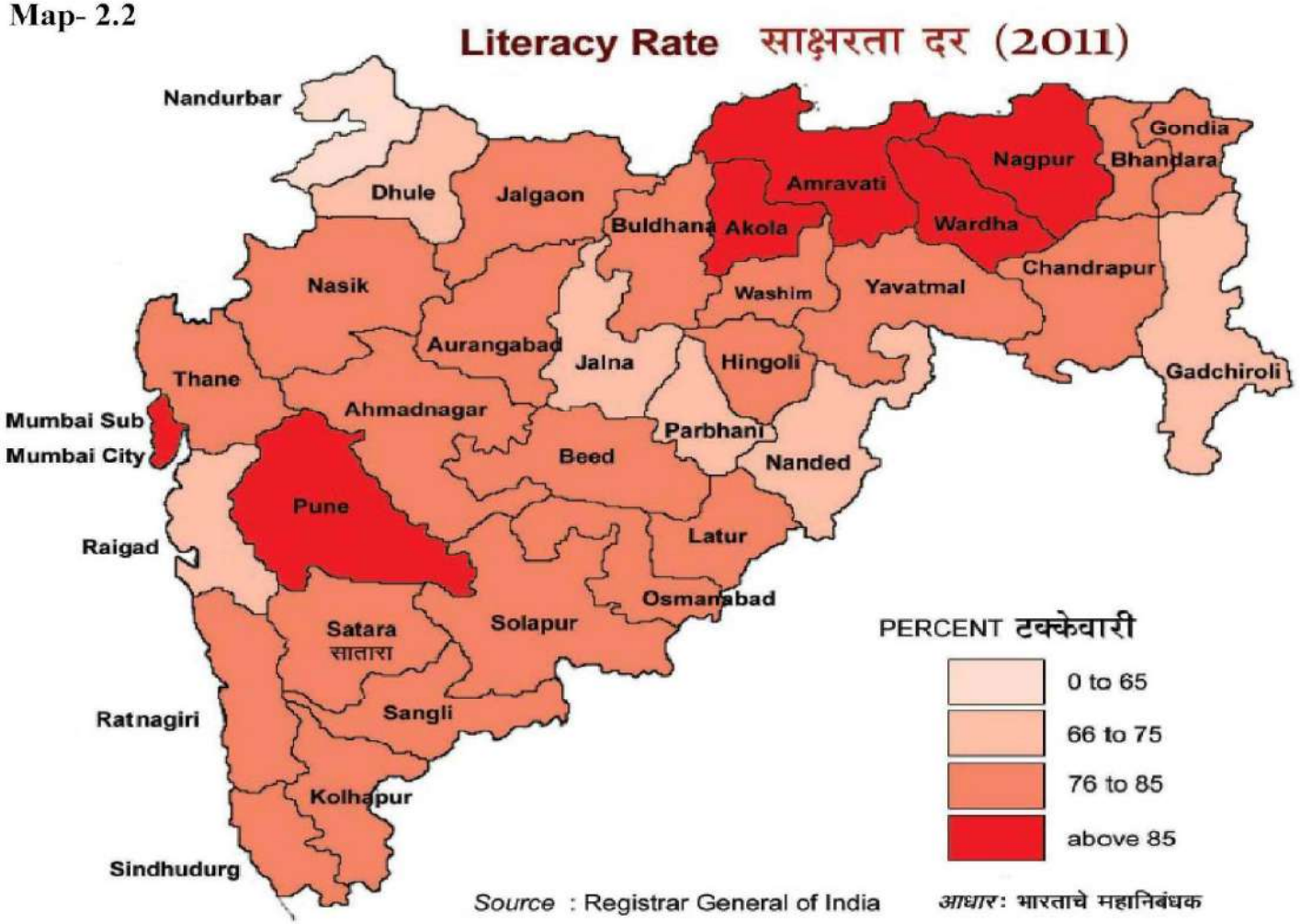
टीप - + कृपया पृष्ठ क्र.३ वरील टीप पहावी.

आधार- भारतीय जनगणना, २०११

Note - + Please see the Note on page No.3

Source- Census of India, 2011

Map- 2.2


Literacy Rate साक्षरता दर (2011)
Nandurbar
Dhule
Jalgaon
Buldhana
Akola
Amravati
Wardha
Nagpur
Gondia
Bhandara
Washim
Yavatmal
Chandrapur
Gadchiroli
Nasik
Aurangabad
Jalna
Hingoli
Parbhani
Nanded
Thane
Mumbai Sub
Mumbai City
Ahmadnagar
Beed
Pune
Raigad
Latur
Osmanabad
Satara
सातारा
Solapur
Sangli
Ratnagiri
Kolhapur
Sindhudurg
PERCENT टक्केवारी
0 to 65
66 to 75
76 to 85
above 85
Source : Registrar General of India
आधार: भारताचे महानिबंधक

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.5

१९०१ पासून लोकसंख्येत दशवार्षिक वृद्धिदर / DECADAL GROWTH RATE OF POPULATION SINCE 1901

दशक	लोकसंख्येतील दशवार्षिक वृद्धिदर (टक्के) Population growth rate (per cent)
(1)	(2)
1901-11	10.74
1911-21	(-) 02.91
1921-31	14.91
1931-41	11.99
1941-51	19.27
1951-61	23.60
1961-71	27.45
1971-81	24.54
1981-91	25.73
1991-01	22.73
2001-11	15.99

आधार – (१) भारतीय जनगणना, २०११

(२) भारताचे महानिबंधक यांचे कार्यालय

Source – (1) Census of India, 2011

(2) Office of the Registrar General of India

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.6

जनगणना २०११ नुसार गटानुसार नागरी लोकसंख्या / URBAN POPULATION BY POPULATION SIZE AS PER POPULATION CENSUS 2011

अनुक्रमांक Serial No.	लोकसंख्या गट Population range	एकूण शहरे Number of towns	लोकसंख्या Population	एकूण नागरी लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण Percentage to total Urban Population
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1	Below 5,000 पेक्षा कमी	26	1,03,461	0.20
2	5,000—9,999	109	7,86,358	1.55
3	10,000—19,999	134	19,04,249	3.75
4	20,000—49,999	167	53,07,632	10.44
5	50,000—99,999	54	37,47,639	7.38
6	1,00,000 आणि त्यापेक्षा अधिक and above	44	3,89,68,920	76.68
	एकूण / Total …	**534**	**5,08,18,259**	**100.00**

आधार – (१) भारतीय जनगणना, २०११

(२) भारताचे महानिबंधक यांचे कार्यालय

Source – (1) Census of India, 2011

(2) Office of the Registrar General of India

तक्ता / TABLE 2.7

जनगणना २०११ नुसार राज्यातील गावांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण / CLASSIFICATION OF VILLAGES IN THE STATE BY POPULATION AS PER POPULATION CENSUS 2011

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	२०० पेक्षा कमी / Below 200		200 to 499		500 to 999		District
		गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या Population ('00)	गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या Population ('00)	गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या Population ('00)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	मुंबई शहर	…	…	…	…	…	…	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	…	…	…	…	…	…	Mumbai Suburban
3	ठाणे	48	54	236	878	543	4,082	Thane
4	रायगड	177	228	564	1,958	598	4,258	Raigad
5	रत्नागिरी	108	136	422	1,483	540	3,863	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	37	48	180	660	243	1,808	Sindhudurg
	कोकण विभाग	**370**	**466**	**1,402**	**4,979**	**1,924**	**14,011**	**Konkan Division**
7	नाशिक	17	24	150	590	492	3,689	Nashik
8	धुळे	5	7	33	122	128	964	Dhule
9	नंदुरबार	32	42	102	365	249	1,917	Nandurbar
10	जळगाव	23	30	140	528	373	2,793	Jalgaon
11	अहमदनगर	6	8	73	288	321	2,469	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	**83**	**111**	**498**	**1,893**	**1,563**	**11,832**	**Nashik Division**
12	पुणे	106	120	280	986	435	3,261	Pune
13	सातारा	108	131	359	1,272	466	3,395	Satara
14	सांगली	1	2	40	162	112	837	Sangli
15	सोलापूर	9	11	38	139	173	1,313	Solapur
16	कोल्हापूर	16	18	124	468	294	2,190	Kolhapur
	पुणे विभाग	**240**	**282**	**841**	**3,027**	**1,480**	**10,996**	**Pune Division**
	उर्वरित महाराष्ट्र	**693**	**859**	**2,741**	**9,899**	**4,967**	**36,839**	**Rest of Maharashtra**

तक्ता / TABLE 2.7- contd…

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
17	औरंगाबाद	59	69	171	627	359	2,705	Aurangabad
18	जालना	16	21	57	208	244	1,823	Jalna
19	परभणी	12	14	101	386	244	1,831	Parbhani
20	हिंगोली	25	23	69	242	185	1,391	Hingoli
21	बीड	15	18	148	544	409	3,031	Beed
22	नांदेड	32	35	157	586	415	3,149	Nanded
23	उस्मानाबाद	6	6	61	233	173	1,296	Osmanabad
24	लातूर	11	16	66	242	204	1,543	Latur
	औरंगाबाद /	**176**	**202**	**830**	**3,068**	**2,233**	**16,769**	**Aurangabad /**
	मराठवाडा विभाग							**Marathwada Division**
25	बुलढाणा	80	69	158	545	334	2,491	Buldhana
26	अकोला	96	89	169	604	265	1,930	Akola
27	वाशिम	40	43	73	269	194	1,469	Washim
28	अमरावती	222	195	359	1,272	462	3,325	Amravati
29	यवतमाळ	139	131	334	1,186	599	4,349	Yavatmal
	अमरावती विभाग	**577**	**527**	**1,093**	**3,876**	**1,854**	**13,564**	**Amravati Division**
30	वर्धा	183	133	221	782	308	2,196	Wardha
31	नागपूर	246	199	449	1,574	512	3,647	Nagpur
32	भंडारा	64	63	118	415	227	1,701	Bhandara
33	गोंदिया	52	56	121	430	272	2,016	Gondiya
34	चंद्रपूर	143	156	383	1,350	457	3,316	Chandrapur
35	गडचिरोली	448	493	466	1,540	314	2,185	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	**1,136**	**1,100**	**1,758**	**6,091**	**2,090**	**15,061**	**Nagpur Division**
	विदर्भ विभाग	**1,713**	**1,627**	**2,851**	**9,966**	**3,944**	**28,625**	**Vidarbha Division**
	महाराष्ट्र राज्य	**2,582**	**2,688**	**6,422**	**22,934**	**11,144**	**82,233**	**Maharashtra State**

तक्ता / TABLE 2.7—contd.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	1000 to 1999		2000 to 4999		5000 to 9999		District
		गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या Population ('00)	गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या Population ('00)	गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या Population ('00)	
(1)	(2)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
1	मुंबई शहर	…	…	…	…	…	…	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	…	…	…	…	…	…	Mumbai Suburban
3	ठाणे	556	7,894	275	7,863	31	2,009	Thane
4	रायगड	366	5,039	139	4,095	16	1,062	Raigad
5	रत्नागिरी	344	4,686	113	3,114	4	231	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	211	2,886	66	1,763	2	116	Sindhudurg
	कोकण विभाग	**1,477**	**20,505**	**593**	**16,836**	**53**	**3,418**	**Konkan Division**
7	नाशिक	697	9,970	481	13,838	65	4,250	Nashik
8	धुळे	243	3,470	222	6,644	34	2,269	Dhule
9	नंदुरबार	341	4,923	189	5,290	15	980	Nandurbar
10	जळगाव	530	7,618	326	9,694	79	5,489	Jalgaon
11	अहमदनगर	557	7,954	498	15,198	103	6,925	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	**2,368**	**33,935**	**1,716**	**50,664**	**296**	**19,912**	**Nashik Division**
12	पुणे	493	7,067	407	12,348	96	6,402	Pune
13	सातारा	429	6,127	298	8,934	51	3,370	Satara
14	सांगली	238	3,472	223	6,847	86	5,757	Sangli
15	सोलापूर	384	5,660	434	13,267	87	5,809	Solapur
16	कोल्हापूर	363	5,235	288	8,790	83	5,568	Kolhapur
	पुणे विभाग	**1,907**	**27,562**	**1,650**	**50,185**	**403**	**26,906**	**Pune Division**
	उर्वरित महाराष्ट्र	**5,752**	**82,002**	**3,959**	**1,17,684**	**752**	**50,237**	**Rest of Maharashtra**

तक्ता / TABLE 2.7—contd.

(1)	(2)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
17	औरंगाबाद	423	6,063	252	7,415	41	2,706	Aurangabad
18	जालना	411	5,795	201	5,560	23	1,556	Jalna
19	परभणी	271	3,858	181	5,007	18	1,180	Parbhani
20	हिंगोली	257	3,640	124	3,374	11	788	Hingoli
21	बीड	475	6,688	276	7,841	27	1,724	Beed
22	नांदेड	570	8,100	325	9,173	35	2,295	Nanded
23	उस्मानाबाद	279	4,025	165	4,862	37	2,470	Osmanabad
24	लातूर	335	4,855	266	7,649	35	2,369	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	**3,021**	**43,024**	**1,790**	**50,880**	**227**	**15,088**	**Aurangabad / Marathwada Divison**
25	बुलढाणा	442	6,295	236	6,793	36	2,434	Buldhana
26	अकोला	209	2,894	96	2,915	24	1,571	Akola
27	वाशिम	265	3,700	115	3,375	8	501	Washim
28	अमरावती	398	5,480	155	4,422	26	1,859	Amravati
29	यवतमाळ	534	7,492	217	5,979	25	1,722	Yavatmal
	अमरावती विभाग	**1,848**	**25,863**	**819**	**23,484**	**119**	**8,086**	**Amravati Division**
30	वर्धा	182	2,459	62	1,817	13	852	Wardha
31	नागपूर	279	3,866	97	2,868	29	2,017	Nagpur
32	भंडारा	231	3,208	120	3,446	9	603	Bhandara
33	गोंदिया	282	3,893	146	3,807	10	674	Gondiya
34	चंद्रपूर	340	4,645	125	3,553	11	755	Chandrapur
35	गडचिरोली	221	2,980	52	1,559	5	323	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	**1,535**	**21,141**	**602**	**17,051**	**77**	**5,224**	**Nagpur Division**
	विदर्भ विभाग	**3,383**	**47,004**	**1,421**	**40,535**	**196**	**13,311**	**Vidarbha Division**
	महाराष्ट्र राज्य	**12,156**	**1,72,030**	**7,170**	**2,09,100**	**1,175**	**78,636**	**Maharashtra State**

तक्ता / TABLE 2.7—contd.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	10,000 आणि त्यापेक्षा अधिक / and above		एकूण / Total		ओसाड गावांची संख्या Number of un-inhabited Villages	District
		गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या Population ('00)	गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या Population ('00)		
(1)	(2)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(2)
1	मुंबई शहर	…	…	…	…	…	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	…	…	…	…	…	Mumbai Suburban
3	ठाणे	15	2,675	1,704	25,455	17	Thane
4	रायगड	0	0	1,860	16,640	49	Raigad
5	रत्नागिरी	0	0	1,531	13,513	6	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	1	145	740	7,426	8	Sindhudurg
	कोकण विभाग	**16**	**2,820**	**5,835**	**63,035**	**80**	**Konkan Division**
7	नाशिक	17	2,736	1,919	35,098	3	Nashik
8	धुळे	9	1,324	674	14,798	4	Dhule
9	नंदुरबार	2	211	930	13,728	13	Nandurbar
10	जळगाव	16	2,721	1,487	28,872	26	Jalgaon
11	अहमदनगर	23	3,465	1,581	36,305	3	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	**67**	**10,457**	**6,591**	**1,28,802**	**49**	**Nashik Division**
12	पुणे	35	6,599	1,852	36,782	25	Pune
13	सातारा	8	1,105	1,719	24,334	26	Satara
14	सांगली	25	3,950	725	21,028	3	Sangli
15	सोलापूर	18	2,988	1,143	29,187	11	Solapur
16	कोल्हापूर	27	4,190	1,195	26,460	21	Kolhapur
	पुणे विभाग	**113**	**18,832**	**6,634**	**1,37,790**	**86**	**Pune Division**
	उर्वरित महाराष्ट्र	**196**	**32,109**	**19,060**	**3,29,627**	**217**	**Rest of Maharashtra**

तक्ता / TABLE 2.7—contd.

(1)	(2)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(2)
17	औरंगाबाद	9	1,225	1,314	20,811	42	Aurangabad
18	जालना	6	853	958	15,816	9	Jalna
19	परभणी	3	387	830	12,663	13	Parbhani
20	हिंगोली	4	528	675	9,986	36	Hingoli
21	बीड	7	860	1,357	20,708	11	Beed
22	नांदेड	7	1,136	1,541	24,474	62	Nanded
23	उस्मानाबाद	7	874	728	13,765	5	Osmanabad
24	लातूर	11	1,618	928	18,292	20	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	**54**	**7,482**	**8,331**	**1,36,515**	**198**	**Aurangabad / Marathwada Division**
25	बुलढाणा	14	1,748	1,300	20,374	144	Buldhana
26	अकोला	5	938	864	10,942	122	Akola
27	वाशिम	3	500	698	9,857	91	Washim
28	अमरावती	15	1,958	1,637	18,512	360	Amravati
29	यवतमाळ	5	883	1,853	21,742	284	Yavatmal
	अमरावती विभाग	**42**	**6,028**	**6,352**	**81,427**	**1,001**	**Amravati Division**
30	वर्धा	4	536	973	8,775	403	Wardha
31	नागपूर	5	578	1,617	14,748	242	Nagpur
32	भंडारा	2	229	771	9,665	93	Bhandara
33	गोंदिया	0	0	883	10,966	59	Gondiya
34	चंद्रपूर	4	514	1,463	14,289	329	Chandrapur
35	गडचिरोली	3	468	1,509	9,549	166	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	**18**	**2,324**	**7,216**	**67,992**	**1,292**	**Nagpur Division**
	विदर्भ विभाग	**60**	**8,352**	**13,568**	**1,49,419**	**2,293**	**Vidarbha Division**
	महाराष्ट्र राज्य	**310**	**47,944**	**40,959**	**6,15,561**	**2,706**	**Maharashtra State**

आधार - भारतीय जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.8

जनगणना २०११ नुसार एक लाख व त्यापेक्षा अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे / शहर संकुले/

CITIES/URBAN AGGLOMERATIONS (UA's) WITH POPULATION OF 1,00,000 AND ABOVE AS PER POPULATION CENSUS 2011

अनुक्रमांक Serial No.	शहर / शहर संकुलाचे नाव	लोकसंख्या ('०००) Population ('000)	Name of City / UA
(1)	(2)	(3)	(2)
1	**बृहन्मुंबई शहर संकुल**	**18,395**	**Brihan Mumbai Urban Agglomeration**
	(अ) बृहन्मुंबई (म.न.पा.)	12,442	(a) Brihan Mumbai (M. Corpn.)
	ठाणे जिल्हयात अंतर्भूत असलेले	5,951	Constituent in Thane District
	(अ) कल्याण डोंबिवली (म.न.पा.)	1,247	(a) KalyanDombivli (M. Corpn.)
	(आ) ठाणे (म.न.पा.)	1,841	(b) Thane (M. Corpn.)
	(इ) उल्हासनगर (म.न.पा.)	506	(c) Ulhasnagar (M. Corpn.)
	(ई) नवी मुंबई (म.न.पा.)	1,121	(d) Navi Mumbai (M. Corpn.)
	(उ) मीरा भाईंदर (न.प.)	809	(e) Mira Bhayandar (M.)
	(ऊ) अंबरनाथ (न.प.)	253	(f) Ambernath (M.)
	(ए) बदलापूर (न.प.)	174	(g) Badlapur (M.)
2	**पुणे शहर संकुल**	**5,058**	**Pune Urban Agglomeration**
	(अ) पुणे (म.न.पा.)	3,124	(a) Pune (M. Corpn.)
	(आ) पिंपरी-चिंचवड (म.न.पा.)	1,728	(b) Pimpri Chinchwad (M. Corpn.)
	(इ) पुणे (कटक मंडळ)	72	(c) Pune (Cantonment)
	(ई) खडकी (कटक मंडळ)	79	(d) Kirkee (Cantonment)
	(उ) देहू रोड (कटक मंडळ)	49	(e) Dehu Road (Cantonment)
	(ऊ) देहू (गणना शहर)	6	(f) Dehu (C.T.)
3	**नागपूर शहर संकुल**	**2,498**	**Nagpur Urban Agglomeration**
	(अ) नागपूर (म.न.पा.)	2,406	(a) Nagpur (M. Corpn.)
	(आ) वाडी (गणना शहर)	54	(b) Wadi (C.T.)
	(इ) दिगडोह (गणना शहर)	38	(c) Digdoh (C.T.)
4	**नाशिक शहर संकुल**	**1,562**	**Nashik Urban Agglomeration**
	(अ) नाशिक (म.न.पा.)	1,486	(a) Nashik (M. Corpn.)
	(आ) देवळाली (कटक मंडळ)	54	(b) Deolali (Cantonment)
	(इ) भगूर (न.प.)	12	(c) Bhagur (M)
	(ई) एकलहरे (गणना शहर)	9	(d) Eklahare (C.T.)
5	**सोलापूर शहर संकुल**	**952**	**Solapur (M. Corpn.)**

तक्ता /TABLE 2.8..contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
6	**औरंगाबाद शहर संकुल**	**1,193**	**Aurangabad Urban Agglomeration**
	(अ) औरंगाबाद (म.न.पा.)	1,175	(a) Aurangabad (M. Corpn.)
	(आ) औरंगाबाद (कटक मंडळ)	18	(b) Aurangabad (Cantonment)
7	**अमरावती (म.न.पा.)**	**647**	**Amravati (M. Corpn.)**
8	**कोल्हापूर शहर संकुल**	**562**	**Kolhapur Urban Agglomeration**
	(अ) कोल्हापूर (म.न.पा.)	549	(a) Kolhapur (M.Corpn)
	(आ) गांधीनगर (गणना शहर)	13	(b) Gandhinagar (C.T.)
9	**भिवंडी शहर संकुल**	**736**	**Bhiwandi Urban Agglomeration**
	(अ) भिवंडी (न.प.)	710	(a) Bhiwandi (M.)
	(आ) खोणि (गणना शहर)	26	(b) Khoni (C.T.)
10	**सांगली शहर संकुल**	**514**	**Sangli Urban Agglomeration**
	(अ) सांगली, मिरज व कुपवाड (म.न.पा.)	503	(a)Sangli, Miraj & Kupwad(M.Corpn)
	(आ) माधवनगर (गणना शहर)	11	(b) Madhavnager (C.T)
11	**मालेगाव शहर संकुल**	**577**	**Malegaon Urban Agglomeration**
	(अ) मालेगाव (म.न.पा.) + (हद्दवाढ)	481	(a) Malegaon (M.Corpn)+(O.G.)
	(१) मालेगाव (म.न.पा.)	471	(1) Malegaon (M.)
	(२) दरेगाव (हद्दवाढ)	4	(2) Daregaon (O.G.)
	(३) भायगाव (हद्दवाढ)	6	(3) Bhaygaon (O.G.)
	(आ) सोयगाव (न.प.)	34	(b) Soygaon (M.))
	(इ) द्याने (न.प.)	49	(c) Dyane (M.)
	(ई) माल्हे (न.प.)	12	(d) Maldhe (M.)
12	**अकोला (न.प.)**	**426**	**Akola (M.)**
13	**नांदेड-वाघाळा (म.न.पा.)**	**550**	**Nanded-Waghala (M.Corpn)**
14	**धुळे (न.प.)**	**376**	**Dhule (M.)**
15	**जळगाव (न.प.)**	**460**	**Jalgaon (M.)**
16	**इचलकरंजी शहर संकुल**	**325**	**Ichalkaranji Urban Agglomeration**
	(अ) इचलकरंजी (न.प.)	287	(a) Ichalkaranji (M.)
	(आ) कबनूर (गणना शहर)	38	(b) Kabnur (C.T.)
17	**चंद्रपूर (न.प.)**	**320**	**Chandrapur (M.)**
18	**अहमदनगर शहर संकुल**	**380**	**Ahmednagar Urban Agglomeration.**
	(अ) अहमदनगर (न.प.)	351	(a) Ahmednagar (M.)
	(आ) अहमदनगर (कटक मंडळ)	29	(b) Ahmednagar (Cantonment)
19	**लातूर (न.प.)**	**383**	**Latur (M.)**
20	**परभणी (न.प.)**	**307**	**Parbhani (M.)**
21	**जालना (न.प.)**	**286**	**Jalna (M.)**
22	**भुसावळ शहर संकुल**	**204**	**Bhusawal Urban Agglomeration**

तक्ता /TABLE 2.8..contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
	(अ) भुसावळ (न.प.)	187	(a) Bhusawal (M.)
	(आ) कंदारी (गणना शहर)	16	(b) Kandari (C.T.)
23	**कामटी शहर संकुल**	**136**	**Kamtee Urban Agglomeration**
	(अ) कामटी (न.प.)	87	(a) Kamtee (M.)
	(आ) कन्हार पिपरी (गणना शहर)	23	(b) Kanhan Pipri (C.T.)
	(इ) टेकडी (गणना शहर)	14	(c) Tekadi (C.T.)
	(ई) कामटी (कटक मंडळ)	12	(d) Kamtee (Contt.)
24	**यवतमाळ शहर संकुल**	**138**	**Yavatmal Urban Agglomeration**
	(अ) यवतमाळ (न.प.)	117	(a) Yavatmal (M.)
	(आ) उमरखेड (गणना शहर)	22	(b) Umarkhed (C.T.)
25	**बीड (न.प.)**	**147**	**Beed (M.)**
26	**गोंदिया (न.प.)**	**133**	**Gondiya (M.)**
27	**वर्धा (न.प.)**	**106**	**Wardha (M.)**
28	**सातारा शहर संकुल**	**149**	**Satara Urban Agglomeration**
	(अ) सातारा (न. प.)	120	(a) Satara (M.)
	(ब) कारंजे (कटक मंडळ)	29	(b) Karanje (Cantt.)
29	**अचलपूर (न.प.)**	**112**	**Achalpur (M.)**
30	**बार्शी (न.प.)**	**119**	**Barshi (M.)**
31	**पनवेल (न.प.)**	**180**	**Panvel (M.)**
32	**नंदुरबार (न.प.)**	**111**	**Nandurbar (M.)**
33	**हिंगणघाट (न.प.)**	**102**	**Hinganghat (M.)**
34	**नवी मुंबई पनवेल रायगड (गणना शहर)**	**195**	**Navi Mumbai Panvel Raigad (C.T.)**
35	**उदगीर (न.प.)**	**104**	**Udgir (M.)**
36	**उस्मानाबाद (न.प.)**	**112**	**Osmanabad (M.)**
37	**वसई विरार (म.न.पा.)**	**1222**	**Vasai Virar (M.Corpn)**
	एकूण	**39,776**	**Total**

म.न.पा.= महानगरपालिका / M. Corpn.= Municipal Corporation

न.प.= नगरपरिषद / M.= Municipal Council. C.T.- गणना / Census Town.

आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळतीलच असे नाही. / Details may not add to the totals due to rounding.

आधार- भारतीय जनगणना, २०११ / Source.- Census of India, 2011

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.9

जनगणना २०११ नुसार कामगार व काम न करणाऱ्यांचे वर्गीकरण / CLASSIFICATION OF WORKERS AND NON-WORKERS AS PER POPULATION CENSUS 2011

('००० / '000)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	महाराष्ट्र Maharashtra	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	शेतकरी	11,478	Cultivators
2	शेतमजूर	11,069	Agricultural labourers
3	घरगुती उद्योग	991	Household industry
4	इतर सेवा	20,225	Other Services
	एकूण मुख्य कामगार	**43,763**	**Total -main workers**
	सीमांतिक कामगार	**5,665**	**Marginal workers**
	एकूण – काम न करणारे	**62,946**	**Total - non-workers**
	एकूण - कामगार व काम न करणारे	**1,12,374**	**Total - workers and non-workers**

आधार - भारतीय जनगणना, २०११

Source - Census of India ,2011

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.10

जनगणना २०११ नुसार काम न करणा-या व्यक्तींचे कार्यप्रकारानुसार वर्गीकरण /

CLASSIFICATION OF PERSONS NOT AT WORK BY TYPE OF ACTIVITY AS PER POPULATION CENSUS 2011

('००० / '000)

कार्यप्रकार	ग्रामीण / Rural			नागरी / Urban			एकूण / Total			Type of activity
	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(1)
पूर्ण वेळ विद्यार्था	8,424	6,947	15,371	6,996	6,046	13,042	15,419	12,993	28,412	Full time students
घरकाम करणारे	203	5,027	5,230	337	9,710	10,047	540	14,737	15,277	Household duties
अवलंबून असणारे व बालके	4,248	4,820	9,068	2,928	3,464	6,392	7,176	8,284	15,460	Dependents and infants
सेवानिवृत्त	193	64	257	815	248	1,063	1,008	312	1,320	Pensioners
भाड्यावर उपजिविका करणारे	8	9	17	18	20	38	27	29	56	Rentiers
भिकारी, भटके	5	4	9	8	5	13	13	10	23	Beggars, Vagrants
इतर	571	382	953	871	574	1,445	1,443	956	2,398	Others
एकूण	**13,652**	**17,253**	**30,905**	**11,973**	**20,067**	**32,040**	**25,628**	**37,321**	**62,946**	**Total**

आधार - भारतीय जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

तक्ता / TABLE 2.11

अनुसूचित जाती आणि जमाती यांची लोकसंख्या / POPULATION OF SCHEDULED CASTE AND SCHEDULED TRIBE

(संख्या / Number)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	अनुसूचित जाती Scheduled Castes	अनुसूचित जमाती Scheduled Tribes	एकूण टक्केवारी Percentage to total Population		साक्षर लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी प्रमाण Literate population percentage to total Population		District
				अनु.जाती S.C.	अनु.जमाती S.T.	अनु.जाती S.C.	अनु.जमाती S.T.	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	मुंबई शहर	2,19,934	25,093	7.13	0.81	87.48	83.41	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	5,83,302	1,04,560	6.23	1.12	85.32	82.05	Mumbai Suburban
3	ठाणे	7,30,089	15,42,451	6.60	13.95	84.73	58.87	Thane
4	रायगड	1,34,952	3,05,125	5.12	11.58	86.31	57.59	Raigad
5	रत्नागिरी	66,948	20,374	4.15	1.26	82.53	65.12	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	55,586	6,976	6.54	0.82	80.72	81.92	Sindhudurg
	कोकण विभाग	**17,90,811**	**20,04,579**	**6.26**	**7.01**	**85.17**	**60.43**	**Konkan Division**
7	नाशिक	5,54,687	15,64,369	9.08	25.62	82.55	66.56	Nashik
8	धुळे	1,27,571	6,47,315	6.22	31.56	75.40	50.91	Dhule
9	नंदुरबार	47,985	11,41,933	2.91	69.28	76.91	55.03	Nandurbar
10	जळगाव	3,89,273	6,04,367	9.20	14.29	73.71	58.85	Jalgaon
11	अहमदनगर	5,73,698	3,78,230	12.63	8.33	76.52	62.24	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	**16,93,214**	**43,36,214**	**9.11**	**23.34**	**77.77**	**59.74**	**Nashik Division**
12	पुणे	11,80,703	3,48,876	12.52	3.70	81.59	73.11	Pune
13	सातारा	3,23,236	29,635	10.76	0.99	79.46	73.03	Satara
14	सांगली	3,53,093	18,333	12.51	0.65	78.00	76.16	Sangli
15	सोलापूर	6,49,745	77,592	15.05	1.80	72.48	70.54	Solapur
16	कोल्हापूर	5,04,461	30,206	13.01	0.78	77.79	79.99	Kolhapur
	पुणे विभाग	**30,11,238**	**5,04,642**	**12.84**	**2.15**	**78.34**	**73.24**	**Pune Division**
	उर्वरित महाराष्ट्र	**64,95,263**	**68,45,435**	**9.20**	**9.69**	**80.10**	**60.96**	**Rest of Maharashtra**

तक्ता / TABLE 2.11 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
17	औरंगाबाद	5,39,368	1,43,366	14.57	3.87	76.06	62.84	Aurangabad
18	जालना	2,72,266	42,263	13.90	2.16	66.20	64.84	Jalna
19	परभणी	2,47,308	40,514	13.47	2.21	69.38	66.72	Parbhani
20	हिंगोली	1,82,565	1,11,954	15.51	9.51	75.46	72.22	Hingoli
21	बीड	3,51,254	32,722	13.59	1.27	73.02	68.90	Beed
22	नांदेड	6,40,483	2,81,695	19.05	8.38	73.19	70.56	Nanded
23	उस्मानाबाद	2,65,184	36,039	16.00	2.17	73.52	68.25	Osmanabad
24	लातूर	4,80,913	57,488	19.60	2.34	72.55	72.30	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	**29,79,341**	**7,46,041**	**15.91**	**3.98**	**72.81**	**68.80**	**Aurangabad / Marathwada Division**
25	बुलढाणा	4,70,895	1,24,837	18.21	4.83	78.56	68.59	Buldhana
26	अकोला	3,64,059	1,00,280	20.07	5.53	83.19	79.20	Akola
27	वाशिम	2,29,462	80,471	19.17	6.72	80.50	74.74	Washim
28	अमरावती	5,06,374	4,04,128	17.53	13.99	84.57	75.05	Amravati
29	यवतमाळ	3,28,518	5,14,057	11.85	18.54	82.80	76.13	Yavatmal
	अमरावती विभाग	**18,99,308**	**12,23,773**	**16.87**	**10.87**	**82.05**	**75.20**	**Amravati Division**
30	वर्धा	1,88,830	1,49,507	14.52	11.49	86.60	78.93	Wardha
31	नागपूर	8,67,713	4,37,571	18.65	9.40	88.49	82.24	Nagpur
32	भंडारा	2,00,372	88,886	16.69	7.41	85.60	79.25	Bhandara
33	गोंदिया	1,75,961	2,14,253	13.31	16.20	87.15	79.04	Gondiya
34	चंद्रपूर	3,48,365	3,89,441	15.80	17.67	82.25	73.77	Chandrapur
35	गडचिरोली	1,20,745	4,15,306	11.25	33.71	78.81	68.03	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	**19,01,986**	**16,94,964**	**16.18**	**14.42**	**86.11**	**75.98**	**Nagpur Division**
	विदर्भ विभाग	**38,01,294**	**29,18,737**	**16.52**	**12.68**	**84.10**	**75.66**	**Vidarbha Division**
	महाराष्ट्र राज्य	**1,32,75,898**	**1,05,10,213**	**11.81**	**9.35**	**79.66**	**65.73**	**Maharashtra State**
	भारत +	**20,13,78,372**	**10,45,45,716**	**16.63**	**8.63**	**66.07**	**58.95**	**India** +

टीप - + कृपया पृष्ठ क्र.३ वरील टीप पहावी.

Note - + Please see the Note on page No.3

आधार - भारतीय जनगणना, २०११ प्राथमिक जनगणना सारांश (अंतिम)

Source - Census of India, 2011 Primary Census Abstract (Final)

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या /
तक्ता /
जनगणना २०११ नुसार राज्यातील दिव्यांगजनांची व्यंगानुसार संख्या /

अनुक्रमांक Serial No	जिल्हा	अंधत्व Blindness	पंगुत्व Locomotor Disability	मूक Speech disorder	कर्णबधीर Hearing impaired	मतिमंद Mental Retardation
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	मुंबई शहर	27,551	8,746	14,941	21,378	4,781
2	मुंबई उपनगर	61,269	23,117	34,992	57,586	10,460
3	ठाणे	34,361	29,852	63,634	42,378	11,368
4	रायगड	9,633	11,184	10,569	9,843	3,287
5	रत्नागिरी	6,926	9,509	2,365	4,807	2,748
6	सिंधुदुर्ग	3,155	5,282	4,571	3,032	1,709
	कोकण विभाग	**1,42,895**	**87,690**	**1,31,072**	**1,39,024**	**34,353**
7	नाशिक	20,014	28,828	12,269	17,691	7,100
8	धुळे	8,995	9,384	12,123	8,797	2,547
9	नंदुरबार	4,726	6,134	2,834	4,773	1,763
10	जळगाव	25,890	24,313	25,133	21,766	6,353
11	अहमदनगर	20,198	25,579	20,310	17,888	7,099
	नाशिक विभाग	**79,823**	**94,238**	**72,669**	**70,915**	**24,862**
12	पुणे	38,181	39,441	44,372	40,013	11,128
13	सातारा	12,706	17,483	24,643	14,055	5,401
14	सांगली	17,527	14,155	17,170	16,078	5,268
15	सोलापूर	32,920	24,172	7,805	16,148	8,216
16	कोल्हापूर	16,850	17,151	28,260	15,422	5,721
	पुणे विभाग	**1,18,184**	**1,12,402**	**1,22,250**	**1,01,716**	**35,734**
	उर्वरित महाराष्ट्र	**3,40,902**	**2,94,330**	**3,25,991**	**3,11,655**	**94,949**

AREA AND POPULATION

TABLE 2.12

DISABLED POPULATION IN THE STATE BY TYPE OF DISABILITYAS PER POPULATION CENSUS, 2011

मनोरुग्ण	इतर	एकाधिक व्यंगत्व	एकूण	एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी	District
Mental illness	Any other	Multiple Disability	Total	Percentage to total population	
(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1,559	15,493	3,628	98,077	3.18	Mumbai
3,741	42,271	8,907	2,42,343	2.59	Mumbai (Suburban)
5,140	54,755	10,269	2,51,757	2.28	Thane
1,220	10,156	3,409	59,301	2.25	Raigad
1,311	3,139	3,237	34,042	2.11	Ratnagiri
866	3,045	1,805	23,465	2.76	Sindhudurg
13,837	**1,28,859**	**31,255**	**7,08,985**	**2.48**	**Konkan Division**
2,482	19,695	7,589	1,15,668	1.89	Nashik
735	12,212	2,445	57,238	2.79	Dhule
602	5,462	1,471	27,765	1.68	Nandurbar
1,714	25,553	7,004	1,37,726	3.26	Jalgaon
2,346	19,311	7,717	1,20,448	2.65	Ahmednagar
7,879	**82,233**	**26,226**	4,58,845	**2.47**	**Nashik Division**
5,524	41,022	10,201	2,29,882	2.44	Pune
1,715	16,014	5,070	97,087	3.23	Satara
1,711	15,252	5,305	92,466	3.28	Sangli
1,852	17,264	7,378	1,15,755	2.68	Solapur
1,726	19,270	5,527	1,09,927	2.84	Kolhapur
12,528	**1,08,822**	**33,481**	**6,45,117**	**2.75**	**Pune Division**
34,244	**3,19,914**	**90,962**	**18,12,947**	**2.57**	**Rest of Maharashtra**

तक्ता /

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
17	औरंगाबाद	30,953	18,618	7,548	13,623	5,882
18	जालना	10,043	12,565	16,651	7,754	2,861
19	परभणी	13,635	12,130	10,278	9,574	2,791
20	हिंगोली	5,455	8,707	4,038	3,342	1,791
21	बीड	10,848	18,398	4,781	7,513	4,178
22	नांदेड	16,628	18,543	14,149	14,031	4,734
23	उस्मानाबाद	9,176	14,091	4,281	7,530	2,849
24	लातूर	9,888	13,936	18,052	9,329	3,483
	औरंगाबाद /	**1,06,626**	**1,16,988**	**79,778**	**72,696**	**28,569**
	मराठवाडा विभाग					
25	बुलढाणा	13,074	21,248	7,647	8,836	4,454
26	अकोला	8,127	11,532	5,283	6,883	2,803
27	वाशिम	6,535	8,542	2,888	4,329	1,785
28	अमरावती	20,113	18,668	3,819	10,239	4,504
29	यवतमाळ	12,557	18,211	6,316	8,950	3,811
	अमरावती विभाग	**60,406**	**78,201**	**25,953**	**39,237**	**17,357**
30	वर्धा	6,682	8,118	1,401	4,079	2,025
31	नागपूर	22,386	17,727	16,235	18,651	7,367
32	भंडारा	9,566	7,164	8,684	6,462	2,695
33	गोंदिया	3,159	6,844	4,336	3,264	2,000
34	चंद्रपूर	19,855	13,156	9,321	13,755	3,898
35	गडचिरोली	4,470	5,890	1,911	3,472	1,349
	नागपूर विभाग	**66,118**	**58,899**	**41,888**	**49,683**	**19,334**
	विदर्भ विभाग	**1,26,524**	**1,37,100**	**67,841**	**88,920**	**36,691**
	महाराष्ट्र राज्य	**5,74,052**	**5,48,418**	**4,73,610**	**4,73,271**	**1,60,209**

आधार - भारतीय जनगणना, २०११

TABLE 2.12..contd.

(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1,557	15,079	5,939	99,199	2.68	Aurangabad
950	12,441	3,456	66,721	3.41	Jalna
819	9,849	3,322	62,398	3.39	Parbhani
582	4,439	2,225	30,579	2.60	Hingoli
1,333	8,109	4,708	59,868	2.32	Beed
1,307	17,414	5,487	92,293	2.75	Nanded
839	8,382	3,344	50,492	3.05	Osmanabad
831	16,476	3,932	75,927	3.09	Latur
8,218	**92,189**	**32,413**	**5,37,477**	**2.87**	**Aurangabad / Marathwada Division**
1,725	10,927	5,457	73,368	2.84	Buldhana
1,274	7,508	3,125	46,535	2.57	Akola
755	4,925	2,496	32,255	2.69	Washim
2,512	11,183	5,592	76,630	2.65	Amravati
1,950	10,604	5,039	67,438	2.43	Yavatmal
8,216	**45,147**	**21,709**	**2,96,226**	**2.63**	**Amravati Division**
1,318	2,809	2,809	29,241	2.25	Wardha
3,036	22,015	6,524	1,13,941	2.45	Nagpur
718	7,310	2,100	44,699	3.72	Bhandara
634	4,454	1,881	26,572	2.01	Gondiya
1,676	12,701	4,041	78,403	3.56	Chandrapur
693	4,197	2,004	23,986	2.24	Gadchiroli
8,075	**53,486**	**19,359**	**3,16,842**	**2.70**	**Nagpur Division**
16,291	**98,633**	**41,068**	**6,13,068**	**2.66**	**Vidarbha Division**
58,753	**5,10,736**	**1,64,443**	**29,63,492**	**2.64**	**Maharashtra State**

Source - Census of India, 2011

तक्ता / TABLE 2.13

जनगणना २०११ प्रमाणे वयोगटानुसार लोकसंख्या /
AGE GROUPWISE POPULATION AS PER POPULATION CENSUS 2011

('००० / '000)

एकूण / ग्रामीण / नागरी Total / Rural / Urban	एकूण लोकसंख्या / Total population				संचयी टक्केवारी / Cumulative percentage
	वयोगट Age-group	पुरूष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
एकूण / Total	0-9	10,118	9,065	19,183	17.07
	10-14	5,662	5,072	10,734	26.62
	15-19	5,710	4,917	10,627	36.08
	20-24	5,845	5,246	11,091	45.95
	25-29	5,273	4,875	10,148	54.98
	30-34	4,536	4,260	8,796	62.81
	35-39	4,209	4,038	8,247	70.15
	40-44	3,745	3,451	7,196	76.55
	45-49	3,116	2,916	6,032	81.92
	50-54	2,581	2,338	4,919	86.30
	55-59	1,974	1,912	3,886	89.75
	60-64	1,717	1,926	3,643	92.99
	65-69	1,440	1,638	3,078	95.73
	70-74	1,039	1,104	2,143	97.64
	75-79	515	547	1,062	98.59
	80^{+}	542	638	1,180	99.64
वय न सांगितलेले / Age not stated		219	188	407	100.00
एकूण / Total		**58,241**	**54,131**	**1,12,372**	--
ग्रामीण / Rural	0-9	5,840	5,228	11,068	17.98
	10-14	3,288	2,968	6,256	28.14
	15-19	3,209	2,770	5,979	37.86
	20-24	3,018	2,747	5,765	47.22
	25-29	2,589	2,436	5,025	55.39
	30-34	2,219	2,176	4,395	62.53
	35-39	2,111	2,112	4,223	69.39
	40-44	1,925	1,839	3,764	75.50
	45-49	1,607	1,560	3,167	80.65
	50-54	1,345	1,275	2,620	84.90
	55-59	1,039	1,078	2,117	88.34
	60-64	971	1,185	2,156	91.84
	65-69	920	1,089	2,009	95.11
	70-74	685	726	1,411	97.40
	75-79	324	341	665	98.48
	80^{+}	339	390	729	99.67
वय न सांगितलेले / Age not stated		109	97	206	100.00
एकूण / Total		**31,538**	**30,017**	**61,555**	--

तक्ता /TABLE 2.13..contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
नागरी / Urban	0-9	4,278	3,837	8,115	15.97
	10-14	2,374	2,104	4,478	24.78
	15-19	2,501	2,146	4,647	33.93
	20-24	2,827	2,499	5,326	44.41
	25-29	2,683	2,439	5,122	54.48
	30-34	2,318	2,084	4,402	63.15
	35-39	2,098	1,926	4,024	71.06
	40-44	1,820	1,613	3,433	77.82
	45-49	1,509	1,356	2,865	83.46
	50-54	1,236	1,063	2,299	87.98
	55-59	935	833	1,768	91.46
	60-64	746	741	1,487	94.39
	65-69	520	549	1,069	96.49
	70-74	355	377	732	97.93
	75-79	191	207	398	98.72
	80^{+}	203	248	451	99.60
वय न सांगितलेले / Age not stated		111	91	202	100.00
एकूण / Total		**26,705**	**24,113**	**50,818**	--

आधार - भारतीय जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.14

जनगणना २०११ प्रमाणे धर्मनिहाय लोकसंख्या / RELIGIONWISE POPULATION AS PER POPULATION CENSUS 2011

अनुक्रमांक Serial No.	धर्म	लोकसंख्या / Population	Religion
(1)	(2)	(3)	(2)
1	बौध्द	65,31,200	Buddhist
2	ख्रिश्चन	10,80,073	Christian
3	हिंदू	8,97,03,057	Hindu
4	जैन	14,00,349	Jain
5	मुस्लिम	1,29,71,152	Muslim
6	शीख	2,23,247	Sikh
7	धर्म न सांगितलेले	2,86,290	Religion not stated
8	इतर धर्म आणि धर्ममते	1,78,965	Others Religions and Persuasions
	एकूण	**11,23,74,333**	**Total**

आधार- भारतीय जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या /AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE. 2.15

सन २०२६ पर्यंतची वार्षिक अंदाजित लोकसंख्या / PROJECTED POPULATION UPTO YEAR 2026

('०००/'000)

वर्ष / Year	१ ऑक्टोबर राजी / As on 1 st October	
	भारत / India +	महाराष्ट्र / Maharashtra
(1)	(2)	(3)
2012	12,21,839	1,13,023
2013	12,37,638	1,14,321
2014	12,53,748	1,15,638
2015	12,68,576	1,16,866
2016	12,84,216	1,18,149
2017	12,98,982	1,19,380
2018	13,13,035	1,20,570
2019	13,27,318	1,21,766
2020	13,41,255	1,22,930
2021	13,54,852	1,24,063
2022	13,68,132	1,25,170
2023	13,81,090	1,26,248
2024	13,93,667	1,27,291
2025	14,05,833	1,28,290
2026	14,17,888	1,29,273

टीप - + कृपया पृष्ठ क्र.३ वरील टीप पहावी.

आधार - भारताचे महानिबंधक यांचे कार्यालय, भारत

Note - + Please see the Note given on page No.3

Source - Office of the Registrar General of India.

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE.2.16

जनगणना २०११ नुसार राज्यात स्थलांतरित झालेल्या स्त्री-पुरुषांची स्थलांतराच्या कारणानुसार संख्या / NO. OF IN-MIGRANTS IN THE STATE BY GENDER AND REASON FOR MIGRATION AS PER POPULATION CENSUS 2011

('००० / '000)

अनुक्रमांक Serial No.	स्थलांतराचे कारण	पुरूष, स्त्रिया, एकूण	महाराष्ट्र / Maharashtra			Male, Female, Total	Reason for migration
			ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)	(1)
1	रोजगार	पुरूष	4,981	2,276	7,583	Male	Employment
		स्त्रिया	785	373	1,247	Female	
		एकूण	5,766	2,649	8,830	Total	
2	व्यवसाय	पुरूष	141	154	319	Male	Business
		स्त्रिया	79	80	179	Female	
		एकूण	219	233	498	Total	
3	शिक्षण	पुरूष	517	234	805	Male	Education
		स्त्रिया	273	139	445	Female	
		एकूण	790	372	1,250	Total	
4	विवाह	पुरूष	429	125	596	Male	Marriage
		स्त्रिया	14,551	3,534	19,166	Female	
		एकूण	14,980	3,658	19,762	Total	
5	जन्मानंतर स्थलांतर	पुरूष	4,256	2,149	6,876	Male	Migrated after birth
		स्त्रिया	2,366	1,515	4,189	Female	
		एकूण	6,622	3,664	11,065	Total	
6	कुटुंबासह स्थलांतर	पुरूष	2,149	1,964	4,428	Male	Migrated with household
		स्त्रिया	2,743	2,413	5,515	Female	
		एकूण	4,893	4,377	9,942	Total	
7	इतर	पुरूष	1,082	1,126	3,182	Male	Others
		स्त्रिया	994	921	2,802	Female	
		एकूण	2,076	2,047	5,985	Total	
	एकूण	**पुरूष**	**13,555**	**8,028**	**23,789**	**Male**	**Total**
		स्त्रिया	**21,791**	**8,974**	**33,543**	**Female**	
		एकूण	**35,347**	**17,002**	**57,331**	**Total**	

आधार- भारतीय जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE. 2.17

जनगणना २०११ नुसार पूर्वीच्या राहण्याच्या ठिकाणानुसार स्थलांतरित स्त्री-पुरूषांची संख्या / NO. OF IN-MIGRANTS BY GENDER AND PLACE OF LAST RESIDENCE AS PER POPULATION CENSUS 2011

('००० / '000)

	पूर्वीचे राहण्याचे ठिकाण	एकूण ग्रामीण नागरी	एकूण स्थलांतरित Total Migrants			Total Rural Urban	Last residence
			पुरूष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total		
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
I	गणना राज्यात						Within State of Enumeration —
	गणना जिल्हयात इतरत्र	एकूण	7,237	14,901	22,138	Total	Elsewhere in district of enumeration.
		ग्रामीण	4,891	12,154	17,045	Rural	
		नागरी	2,346	2,747	5,093	Urban	
	राज्यातील इतर जिल्हयात	एकूण	5,249	6,838	12,087	Total	In other Districts of State.
		ग्रामीण	1,389	2,832	4,221	Rural	
		नागरी	3,860	4,006	7,866	Urban	
	एकूण (I)	**एकूण**	**12,486**	**21,739**	**34,225**	**Total**	**Total (I)**
		ग्रामीण	**6,280**	**14,986**	**21,266**	**Rural**	
		नागरी	**6,206**	**6,753**	**12,959**	**Urban**	
II	गणना राज्याच्या बाहेरील भारतातील राज्य						State in India Beyond State of Enumeration
	आंध्र प्रदेश	एकूण	205	226	431	Total	Andhra Pradesh
		ग्रामीण	37	61	98	Rural	
		नागरी	168	165	333	Urban	
	आसाम	एकूण	10	7	17	Total	Assam
		ग्रामीण	1	1	2	Rural	
		नागरी	9	6	15	Urban	
	अरुणाचल प्रदेश	एकूण	*	*	1	Total	Arunachal Pradesh
		ग्रामीण	*	*	*	Rural	
		नागरी	*	*	1	Urban	
	बिहार	एकूण	272	89	361	Total	Bihar
		ग्रामीण	31	8	39	Rural	
		नागरी	242	81	323	Urban	

तक्ता /TABLE 2.17..contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
झारखंड	एकूण	42	16	58	Total	Jharkhand
	ग्रामीण	7	2	9	Rural	
	नागरी	35	14	49	Urban	
गुजरात	एकूण	412	437	849	Total	Gujarat
	ग्रामीण	31	51	82	Rural	
	नागरी	380	386	766	Urban	
गोवा	एकूण	25	35	60	Total	Goa
	ग्रामीण	4	9	13	Rural	
	नागरी	21	27	48	Urban	
दिल्ली	एकूण	36	33	69	Total	Delhi
	ग्रामीण	2	1	3	Rural	
	नागरी	34	32	66	Urban	
हरियाणा	एकूण	22	18	40	Total	Haryana
	ग्रामीण	2	1	3	Rural	
	नागरी	20	17	37	Urban	
हिमाचल प्रदेश	एकूण	8	5	13	Total	Himachal Pradesh
	ग्रामीण	1	*	1	Rural	
	नागरी	7	5	12	Urban	
जम्मू व काश्मीर	एकूण	9	6	15	Total	Jammu and Kashmir.
	ग्रामीण	1	*	1	Rural	
	नागरी	8	6	14	Urban	
कर्नाटक	एकूण	536	629	1,165	Total	Karnataka
	ग्रामीण	133	227	360	Rural	
	नागरी	404	402	806	Urban	
केरळ	एकूण	146	112	258	Total	Kerala
	ग्रामीण	9	4	13	Rural	
	नागरी	137	108	245	Urban	
मध्य प्रदेश	एकूण	258	332	590	Total	Madhya Pradesh
	ग्रामीण	99	159	258	Rural	
	नागरी	159	173	332	Urban	
छत्तीसगड	एकूण	98	107	205	Total	Chattisgarh
	ग्रामीण	52	57	109	Rural	
	नागरी	46	50	96	Urban	
मणिपूर	एकूण	1	1	2	Total	Manipur
	ग्रामीण	*	*	0	Rural	
	नागरी	1	1	2	Urban	

तक्ता /TABLE 2.17..contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
मेघालय	एकूण	1	1	2	Total	Meghalaya
	ग्रामीण	*	*	0	Rural	
	नागरी	1	1	2	Urban	
मिझोरम	एकूण	*	*	1	Total	Mizoram
	ग्रामीण	*	*	*	Rural	
	नागरी	*	*	1	Urban	
नागालँड	एकूण	1	*	1	Total	Nagaland
	ग्रामीण	*	*	0	Rural	
	नागरी	*	*	0	Urban	
ओडिशा	एकूण	62	29	91	Total	Odisha
	ग्रामीण	12	5	17	Rural	
	नागरी	50	24	74	Urban	
पंजाब	एकूण	37	31	68	Total	Punjab
	ग्रामीण	3	1	4	Rural	
	नागरी	34	30	64	Urban	
राजस्थान	एकूण	262	169	431	Total	Rajasthan
	ग्रामीण	20	10	30	Rural	
	नागरी	242	159	401	Urban	
सिकिम	एकूण	*	*	1	Total	Sikkim
	ग्रामीण	*	*	*	Rural	
	नागरी	*	*	1	Urban	
तामिळनाडू	एकूण	139	111	250	Total	Tamil Nadu
	ग्रामीण	5	3	8	Rural	
	नागरी	134	108	242	Urban	
त्रिपुरा	एकूण	1	1	2	Total	Tripura
	ग्रामीण	*	*	*	Rural	
	नागरी	1		1	Urban	
उत्तर प्रदेश	एकूण	1,426	646	2,072	Total	Uttar Pradesh
	ग्रामीण	66	27	93	Rural	
	नागरी	1,360	619	1,979	Urban	
उत्तराखंड	एकूण	22	14	36	Total	Uttarakhand
	ग्रामीण	1	1	2	Rural	
	नागरी	20	13	33	Urban	
पश्चिम बंगाल	एकूण	139	70	209	Total	West Bengal
	ग्रामीण	11	4	15	Rural	
	नागरी	127	67	194	Urban	

तक्ता /TABLE 2.17..contd.

(1)		(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
	केंद्रशासित प्रदेश	एकूण	6	6	12	Total	Union Territories
		ग्रामीण	1	1	2	Rural	
		नागरी	5	5	10	Urban	
	एकूण (II)	**एकूण**	**4,179**	**3,134**	**7,313**	**Total**	**Total (II)**
		ग्रामीण	**531**	**635**	**1,166**	**Rural**	
		नागरी	**3,648**	**2,500**	**6,148**	**Urban**	
	पुर्वीचे राहण्याचे ठिकाण	एकूण	99	78	177	Total	Last residence outside India
	भारतात इतरत्र	ग्रामीण	12	8	20	Rural	(I +II)
		नागरी	88	71	159	Urban	
III	आशियातील भारता बाहेरचे देश		93	72	165		Countries in Asia Beyond India
IV	इतर देश		7	7	14		Other countries
	एकूण		**16,764**	**24,952**	**41,716**		**Total**

आधार- भारतीय जनगणना, २००१

Source - Census of India, 2001

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या /AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.18

जनगणना २०११ प्रमाणे कुटुंबे व त्यातील व्यक्तींची बोलण्याच्या प्रमुख भाषेनुसार संख्या / HOUSEHOLDS AND HOUSEHOLD POPULATION BY LANGUAGES MAINLY SPOKEN AS PER POPULATION CENSUS 2011

(संख्या / Number)

भाषा	कुटुंबे / Households	व्यक्ती / Persons	Languages
(1)	(2)	(3)	(1)
आसामी	NA	12,842	Assamese
बंगाली	NA	4,42,090	Bengali
बोडो	NA	330	Bodo
डोंगरी	NA	1,936	Dongri
गुजराथी	NA	23,71,743	Gujarati
हिंदी	NA	1,44,81,513	Hindi
कानडी	NA	10,00,463	Kannada
काश्मिरी	NA	8,274	Kashmiri
कोंकणी	NA	3,99,255	Konkani
मैथिली	NA	46,996	Maithili
मल्याळम	NA	3,66,153	Malayalam
मणिपुरी	NA	3,475	Manipuri
मराठी	NA	7,74,61,172	Marathi
नेपाळी	NA	75,683	Nepali
उडिया	NA	1,39,241	Oriya
पंजाबी	NA	2,80,192	Punjabi
संस्कृत	NA	3,802	Sanskrit
संथाली	NA	1,03,456	Santhali
सिंधी	NA	7,23,748	Sindhi
तामिळ	NA	5,09,887	Tamil
तेलगू	NA	13,20,880	Telugu
उर्दू	NA	75,40,324	Urdu
इतर	NA	1,34,081	Others
एकूण	**NA**	**10,74,27,536**	**Total**

NA – उपलब्ध नाही / Not Available

आधार - भारतीय जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

3. शेती /AGRICULTURE

तक्ता / TABLE 3.1

जमिनीचा वापर / LAND UTILISATION

('००० हेक्टर / '000 ha)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	2018-19 E	2019-20 E	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	एकूण भौगोलिक क्षेत्र	30,758	30,758	Total geographical area
2	वनांखालील क्षेत्र	5,174	5,222	Area under forests
3	नापिक व मशागतीस अयोग्य जमीन	1,849	1,882	Barren and uncultivable land
4	बिगर-शेती वापराखाली आणलेली जमीन	1,692	1,712	Land put to non-agricultural uses
5	मशागतीयोग्य पडीत जमीन	924	935	Cultivable waste land
6	कायमची कुरणे व चराऊ कुरणे	1,323	1,353	Permanent pastures and grazing land
7	किरकोळ झाडे व झुडुपे यांच्या समूहा खालील क्षेत्र	272	273	Land under miscellaneous trees & grooves
8	चालू पड	1,448	1,444	Current fallows
9	इतर पड	1,260	1,215	Other fallows
10	निव्वळ पेरणी क्षेत्र	16,815	16,722	Net area sown
11	दुसोटा/तिसोटा क्षेत्र	6,397	6,848	Area sown more than once
12	पिकांखालील एकूण क्षेत्र	23,212	23,570	Gross cropped area

E- अंदाजित / Estimated

आधार - कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra

3. शेती /AGRICULTURE

तक्ता /TABLE 3.2

जिल्हावार लागवडीलायक क्षेत्र आणि लागवड केलेले क्षेत्र / DISTRICTWISE CULTIVABLE AREA AND CULTIVATED AREA 2019-20 [E]

('००० हेक्टर / '000 ha)

अनु-क्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण भौगोलिक क्षेत्र Total Geographical Area	लागवडीलायक क्षेत्र Cultivable Area	निव्वळ पेरणी क्षेत्र Net area sown	पिकांखालील एकूण क्षेत्र Gross cropped Area	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	बृहन्मुंबई	38	0	0	0	Brihan Mumbai
2	ठाणे	464	215	163	226	Thane
3	पालघर	470	176	142	168	Palghar
4	रायगड	687	296	176	193	Raigad
5	रत्नागिरी	816	557	252	261	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	504	349	141	159	Sindhudurg
	कोकण विभाग	**2,979**	**1,592**	**872**	**1,006**	**Konkan Division**
7	नाशिक	1,563	1,013	861	1,014	Nashik
8	धुळे	733	438	409	540	Dhule
9	नंदुरबार	705	258	247	332	Nandurbar
10	जळगाव	1,164	873	849	1,342	Jalgaon
11	अहमदनगर	1,702	1,356	1,067	1,518	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	**5,867**	**3,936**	**3,432**	**4,746**	**Nashik Division**
12	पुणे	1,562	618	472	811	Pune
13	सातारा	1,058	684	538	672	Satara
14	सांगली	861	716	597	792	Sangli
15	सोलापूर	1,488	1,254	929	1,171	Solapur
16	कोल्हापूर	777	507	434	632	Kolhapur
	पुणे विभाग	**5,745**	**3,778**	**2,969**	**4,077**	**Pune Division**
	उर्वरित महाराष्ट्र	**14,592**	**9,307**	**7,274**	**9,829**	**Rest of Maharashtra**

तक्ता / TABLE 3.2 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
17	औरंगाबाद	1,008	810	722	1,321	Aurangabad
18	जालना	773	716	569	872	Jalna
19	परभणी	631	575	486	875	Parbhani
20	हिंगोली	466	412	348	614	Hingoli
21	बीड	1,069	923	757	1,021	Beed
22	नांदेड	1,033	854	711	973	Nanded
23	उस्मानाबाद	749	691	406	728	Osmanabad
24	लातूर	716	645	506	699	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	**6,443**	**5,625**	**4,504**	**7,104**	**Aurangabad / Marathwada Division**
25	बुलढाणा	967	706	620	960	Buldhana
26	अकोला	543	449	428	737	Akola
27	वाशिम	513	413	383	517	Washim
28	अमरावती	1,222	814	747	980	Amravati
29	यवतमाळ	1,352	940	841	1,055	Yavatmal
	अमरावती विभाग	**4,597**	**3,322**	**3,019**	**4,249**	**Amravati Division**
30	वर्धा	629	446	330	431	Wardha
31	नागपूर	986	644	559	662	Nagpur
32	भंडारा	342	195	169	249	Bhandara
33	गोंदिया	586	215	189	241	Gondiya
34	चंद्रपूर	1,092	575	496	566	Chandrapur
35	गडचिरोली	1,492	260	182	241	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	**5,127**	**2,335**	**1,925**	**2,389**	**Nagpur Division**
	विदर्भ विभाग	**9,723**	**5,657**	**4,944**	**6,638**	**Vidarbha Division**
	महाराष्ट्र राज्य	**30,758**	**20,589**	**16,722**	**23,571**	**Maharashtra State**

E- अंदाजित / Estimated

टीप- (१) लागवडीलायक क्षेत्रात - लागवडीलायक पडीक, झाडे झुडुपांखालील जमीन, चालू पड इतर पड आणि कसलेले निव्वळ पेरणी क्षेत्र यांचा अंतर्भाव होतो

(२) आकडे संक्षिप्तात दिल्याने बेरजा जुळतीलच असे नाही.

Note — 1) Cultivable area includes - cultivable waste, land under Miscellaneous tree crops etc., current fallows, other fallows and net area sown.

2) Details may not add up to the totals due to rounding

आधार - कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra

3. शेती /AGRICULTURE

तक्ता / TABLE 3.3

मुख्य पिकांखालील क्षेत्र आणि त्यांचे उत्पादन / AREA AND PRODUCTION OF PRINCIPAL CROPS

(क्षेत्र - '००० हेक्टर व उत्पादन - '००० मेट्रिक टन)

(Area - '000 ha and Production - '000 MT)

अ. क्र. Sr.No.	पीक	2017-18		2018-19		2019-20		Crops
		क्षेत्र Area	उत्पादन Production	क्षेत्र Area	उत्पादन Production	क्षेत्र Area	उत्पादन Production	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	तांदूळ	1,451	2,731	1,465	3,276	1,553	2,897	Rice
2	गहू	1,138	1,885	834	1,249	1,057	1,793	Wheat
3	ज्वारी	3,464	2,390	2,440	1,197	2,371	1,865	Jowar
4	बाजरी	788	669	660	332	673	512	Bajra
5	एकूण तृणधान्ये (इतर धान्य धरुन)	8,063	10,944	6,427	7,947	6,976	9,218	Total cereals (including other cereals)
6	एकूण कडधान्ये	4,577	3,684	4,002	2,683	4,316	3,849	Total pulses
7	ऊस @	902	83,138	1,163	89,771	822	69,313	Sugarcane @
8	कापूस (रुई)*	4,351	6,094	4,219	6,593	4,491	6,639	Cotton (Lint)*
9	भुईमूग	291	345	244	239	291	309	Groundnut
10	तंबाखू	0.5	0.7	0.5	0.8	0.5	0.8	Tobacco

टीप - @ उसाचे उत्पादन कांडयामध्ये आहे व ते तोडणी झालेल्या क्षेत्रावर आधारित आहे

* कापसाचे उत्पादन हजार गासडयांमध्ये (एक गासडी प्रत्येकी १७० किलोची) आहे

Note - @ The production of sugarcane is in terms of cane and is worked out on the basis of harvested area

* The production of cotton is in ' 000 bales (one bale of 170 Kg. each)

आधार - कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra

३. शेती /
तक्ता /
जिल्हावार मुख्य पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन /
(२०१९-२०) /

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	तांदूळ/ Rice		गहू / Wheat	
		क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	बृहन्मुंबई				
2	ठाणे	553	1,186	0	0
3	पालघर	780	1,402	0	0
4	रायगड	989	1,954	0	0
5	रत्नागिरी	754	2,386	0	0
6	सिंधुदुर्ग	641	1,601	0	0
	कोकण विभाग	**3,717**	**8,529**	**0**	**0**
7	नाशिक	763	905	825	2,106
8	धुळे	68	97	541	1,337
9	नंदुरबार	270	433	263	750
10	जळगाव	0	0	771	1,905
11	अहमदनगर	173	195	677	1,422
	नाशिक विभाग	**1,274**	**1,631**	**3,077**	**7,520**
12	पुणे	595	1,076	409	846
13	सातारा	496	714	378	745
14	सांगली	155	196	289	492
15	सोलापूर	12	2	824	930
15	कोल्हापूर	1,118	2,725	34	80
16	**पुणे विभाग**	**2,376**	**4,713**	**1,934**	**3,093**
	उर्वरित महाराष्ट्र	**7,367**	**14,873**	**5,011**	**10,613**

AGRICULTURE

TABLE 3.4

DISTRICTWISE AREA AND PRODUCTION OF PRINCIPAL CROPS
(2019-20)

(क्षेत्र - '०० हेक्टर व उत्पादन - '०० टन)

(Area - '00 ha and Production - '00 tonne)

ज्वारी /Jowar		बाजरी /Bajra		एकूण तृणधान्ये / All cereals		District
क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
						Greater Mumbai
0	0	0	0	579	1,204	Thane
0	0	0	0	1,001	1,551	Palghar
0	0	0	0	1,045	1,997	Raigad
0	0	0	0	862	2,534	Ratnagiri
0	0	0	0	659	1,639	Sindhudurg
0	**0**	**0**	**0**	**4,146**	**8,925**	**Konkan Division**
45	27	970	986	4,798	7,146	Nashik
231	317	554	290	2,144	3,171	Dhule
382	443	75	62	1,681	2,976	Nandurbar
851	1,017	119	95	4,055	6,715	Jalgaon
3,643	1,887	1,468	1,277	6,751	6,132	Ahmednagar
5,152	**3,691**	**3,186**	**2,710**	**19,429**	**26,140**	**Nashik Division**
1,566	1,108	397	521	3,397	4,950	Pune
1,828	1,433	573	296	3,692	3,990	Satara
2,016	1,916	559	198	3,643	4,002	Sangli
4,663	3,160	498	115	6,783	5,739	Solapur
166	256	0	0	1,567	3,530	Kolhapur
10,239	**7,873**	**2,027**	**1,130**	**19,082**	**22,211**	**Pune Division**
15,391	**11,564**	**5,213**	**3,840**	**42,657**	**57,277**	**Rest of Maharashtra**

तक्ता /

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	तांदूळ/ Rice		गहू / Wheat	
		क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
17	औरंगाबाद	0	0	328	692
18	जालना	0	0	182	290
19	परभणी	0	0	420	431
20	हिंगोली	0	0	366	288
21	बीड	0	0	206	266
22	नांदेड	9	11	229	209
23	उस्मानाबाद	12	1	246	138
24	लातूर	9	1	90	58
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	**30**	**13**	**2,067**	**2,372**
25	बुलढाणा	0	0	456	849
26	अकोला	0	0	240	310
27	वाशिम	0	0	348	456
28	अमरावती	62	12	430	748
29	यवतमाळ	0	0	456	553
	अमरावती विभाग	**62**	**12**	**1,930**	**2,916**
30	वर्धा	0	0	140	193
31	नागपूर	995	1,561	1,113	1,571
32	भंडारा	1,906	3,233	100	121
33	गोंदिया	1,928	4,094	30	17
34	चंद्रपूर	1,438	2,066	174	126
35	गडचिरोली	1,804	3,123	6	4
	नागपूर विभाग	**8,071**	**14,077**	**1,563**	**2,032**
	विदर्भ विभाग	**8,133**	**14,089**	**3,493**	**4,948**
	महाराष्ट्र राज्य	**15,530**	**28,975**	**10,571**	**17,933**

TABLE 3.4 - contd.

ज्वारी /Jowar		बाजरी /Bajra		एकूण तृणधान्ये / All cereals		District
क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
617	593	594	543	2,498	3,182	Aurangabad
1,000	921	146	188	1,947	3,330	Jalna
1,170	1,190	6	3	1,634	1,663	Parbhani
529	415	0	0	912	718	Hingoli
1,095	802	645	516	2,208	1,790	Beed
616	584	1	0	1,115	1,117	Nanded
1,489	1,331	77	23	2,171	1,779	Osmanabad
967	816	17	4	1,191	939	Latur
7,483	**6,652**	**1,486**	**1,277**	**13,676**	**14,518**	**Aurangabad / Marathwada Division**
233	135	24	5	1,410	1,534	Buldhana
113	92	1	0	357	407	Akola
64	25	4	1	445	513	Washim
140	47	0	0	752	1,027	Amravati
165	63	1	0	637	625	Yavatmal
715	**362**	**30**	**6**	**3,601**	**4,106**	**Amravati Division**
53	28	0	0	198	226	Wardha
22	9	0	0	2,147	3,162	Nagpur
0	0	0	0	2,005	3,354	Bhandara
0	0	0	0	1,961	4,114	Gondiya
35	23	0	0	1,649	2,215	Chandrapur
13	9	0	0	1,870	3,210	Gadchiroli
123	**69**	**0**	**0**	**9,830**	**16,281**	**Nagpur Division**
838	**431**	**30**	**6**	**13,431**	**20,387**	**Vidarbha Division**
23,712	**18,647**	**6,729**	**5,123**	**69,764**	**92,181**	**Maharashtra State**

तक्ता /

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण कडधान्ये /All pulses		ऊस / Sugarcane	
		क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production
(1)	(2)	(13)	(14)	(15)	(16)
1	बृहन्मुंबई				
2	ठाणे	52	38	0	0
3	पालघर	91	49	0	0
4	रायगड	132	47	0	0
5	रत्नागिरी	48	36	0	0
6	सिंधुदुर्ग	52	34	0	0
	कोकण विभाग	**375**	**204**	**0**	**0**
7	नाशिक	906	661	136	10,945
8	धुळे	1,241	1,100	0	0
9	नंदुरबार	762	522	146	11,289
10	जळगाव	1,517	1,424	70	4,833
11	अहमदनगर	2,209	1,108	709	51,033
	नाशिक विभाग	**6,635**	**4,815**	**1,061**	**78,100**
12	पुणे	1,151	994	1,103	1,13,855
13	सातारा	876	605	840	89,778
14	सांगली	574	280	898	89,876
15	सोलापूर	1,712	1,024	971	88,862
15	कोल्हापूर	124	109	1,405	1,13,841
16	**पुणे विभाग**	**4,437**	**3,012**	**5,217**	**4,96,212**
	उर्वरित महाराष्ट्र	**11,447**	**8,031**	**6,278**	**5,74,312**

TABLE 3.4 - contd.

कापूस (रुई) / Cotton (Lint)		भुईमूग / Groundnut		District
क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	
(17)	(18)	(19)	(20)	(2)
--	--	--	--	Greater Mumbai
0	0	0	0	Thane
0	0	0	0	Palghar
0	0	0	0	Raigad
0	0	1	1	Ratnagiri
0	0	13	24	Sindhudurg
0	**0**	**14**	**25**	**Konkan Division**
642	758	278	222	Nashik
2,395	1,930	224	154	Dhule
1,181	1,868	73	86	Nandurbar
5,341	5,023	45	50	Jalgaon
1,592	1,469	123	76	Ahmednagar
11,151	**11,048**	**743**	**588**	**Nashik Division**
0	5	276	346	Pune
0	0	359	355	Satara
1	2	324	268	Sangli
5	2	64	70	Solapur
0	0	421	510	Kolhapur
6	**9**	**1,444**	**1,549**	**Pune Division**
11,157	**11,057**	**2,201**	**2,163**	**Rest of Maharashtra**

तक्ता /

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण कडधान्ये /All pulses		ऊस / Sugarcane	
		क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production
(1)	(2)	(13)	(14)	(15)	(16)
17	औरंगाबाद	1,123	980	133	7,413
18	जालना	1,186	1,236	265	14,902
19	परभणी	1,390	1,182	158	10,327
20	हिंगोली	1,672	1,587	61	4,011
21	बीड	1,618	1,117	227	12,410
22	नांदेड	2,706	2,984	300	19,661
23	उस्मानाबाद	3,264	2,219	300	16,219
24	लातूर	3,090	3,461	298	20,327
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	**16,049**	**14,766**	**1,742**	**1,05,270**
25	बुलढाणा	2,920	3,497	4	277
26	अकोला	1,629	2,268	0	17
27	वाशिम	1,465	1,056	1	42
28	अमरावती	2,264	2,098	2	60
29	यवतमाळ	2,641	2,105	88	6,148
	अमरावती विभाग	**10,919**	**11,024**	**95**	**6,544**
30	वर्धा	1,163	1,431	27	1,719
31	नागपूर	1,298	1,421	38	2,129
32	भंडारा	494	326	35	2,375
33	गोंदिया	245	122	10	768
34	चंद्रपूर	1,212	1,158	0	0
35	गडचिरोली	333	211	0	9
	नागपूर विभाग	**4,745**	**4,669**	**110**	**7,000**
	विदर्भ विभाग	**15,664**	**15,693**	**205**	**13,544**
	महाराष्ट्र राज्य	**43,160**	**38,489**	**8,225**	**6,93,126**

टीप - (१) आकडे अस्थायी आहेत.

(२) आकडे संक्षिप्तात दिल्याने काही ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत.

(३) कापसाचे उत्पादन '००० गासडयात (एक गासडी प्रत्येकी १७० किलोची) आहे.

आधार - कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन

TABLE 3.4 —contd.

कापूस (रुई) / Cotton (Lint)		भुईमूग / Groundnut		District
क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	
(17)	(18)	(19)	(20)	(2)
4,345	6,119	103	100	Aurangabad
3,310	7,712	30	44	Jalna
2,144	2,972	7	14	Parbhani
470	1,180	12	16	Hingoli
3,850	3,764	69	48	Beed
2,447	2,585	105	124	Nanded
252	130	59	40	Osmanabad
63	96	25	24	Latur
16,881	**24,558**	**410**	**410**	**Aurangabad / Marathwada Division**
1,966	1,571	68	117	Buldhana
1,544	3,807	22	59	Akola
214	361	67	93	Washim
2,761	4,603	24	31	Amravati
4,734	5,527	84	179	Yavatmal
11,219	**15,869**	**265**	**479**	**Amravati Division**
2,508	6,896	13	28	Wardha
1,533	4,095	14	8	Nagpur
1	3	0	0	Bhandara
0	0	0	0	Gondiya
1,547	3,714	1	1	Chandrapur
67	202	0	0	Gadchiroli
5,656	**14,910**	**28**	**37**	**Nagpur Division**
16,875	**30,779**	**293**	**516**	**Vidarbha Division**
44,913	**66,394**	**2,904**	**3,088**	**Maharashtra State**

Note - (1) Figures are provisional.

(2) Details may not add up to total due to rounding

(3) Production of cotton is in '000 bales (one bale of 170 Kg. each)

Source - Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra

3. शेती /AGRICULTURE

तक्ता / TABLE 3.5

मुख्य पिकांच्या उत्पादनांचे निर्देशांक / INDEX NUMBERS OF PRODUCTION OF PRINCIPAL CROPS

(पायाभूत काळ : १९७९-८२ (त्रैमासिक) = १००)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	2017-18	2018-19	2019-20	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	**अन्नधान्ये-**				**Foodgrains**
	(अ) तृणधान्ये-				**(a) Cereals -**
	(१) तांदूळ	123.6	148.3	131.2	Rice
	(२) गहू	194.7	129.0	185.3	Wheat
	(३) ज्वारी	48.8	24.4	38.1	Jowar
	(४) बाजरी	92.6	46.0	70.9	Bajra
	(५) बार्ली	NA	NA	NA	Barley
	(६) मका	2,618.9	1,479.5	1,642.5	Maize
	(७) नाचणी	50.2	44.2	41.3	Ragi
	(८) कोद्रा	NA	NA	NA	Kodra
	(९) इतर तृणधान्ये	59.0	51.9	160.2	Other cereals
	एकूण तृणधान्ये	**117.3**	**84.9**	**100.1**	**Total Cereals**
	(ब) कडधान्ये-				**(b) Pulses -**
	(१) हरभरा	1,246.0	849.6	1,362.3	Gram
	(२) तूर	314.3	209.7	300.8	Tur
	(३) इतर कडधान्ये	92.3	108.1	98.8	Other pulses
	एकूण कडधान्ये	**370.6**	**265.6**	**382.2**	**Total Pulses**
	एकूण अन्नधान्ये	**167.4**	**120.7**	**156.0**	**Total Foodgrains**
2	**अन्नधान्येतर**				**Non- Foodgrains**
	(अ) तेलबिया-				**(a) Oilseeds -**
	(१) भूईमूग	55.9	38.7	50.2	Groundnut
	(२) तीळ	19.7	19.3	15.3	Sesame
	(३) मोहरी, राई व जवस	9.0	8.0	8.7	Rape, Mustard and Linseed
	(४) एरंडी	316.7	303.9	270.7	Castor seed
	(५) सूर्यफूल	41.6	14.5	24.4	Sunflower
	एकूण तेलबिया	**49.0**	**33.7**	**43.1**	**Total Oilseeds**
	(ब) तंतू पिके-				**(b) Fibres -**
	(१) कापूस	417.8	452.0	455.2	Cotton
	(२) अंबाडी	NA	NA	NA	Mesta
	एकूण तंतू पिके	**416.1**	**450.2**	**453.3**	**Total Fibres**
	(क) संकीर्ण-				**(c) Miscellaneous -**
	ऊस	313.4	338.4	261.3	Sugarcane
	तंबाखू	10.2	11.9	12.3	Tobacco
	बटाटा	NA	NA	NA	Potato
	मिरची	NA	NA	NA	Chillies
	एकूण- संकीर्ण पिके	**288.2**	**311.2**	**240.3**	**Total-Miscellaneous**
	एकूण- अन्नधान्येतर पिके	**268.8**	**286.7**	**246.8**	**Total-Non-foodgrains**
	सर्व पिके	**215.4**	**119.3**	**199.0**	**All Crops**

NA – उपलब्ध नाही / Not Available

आधार - कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra

3. शेती / AGRICULTURE

तक्ता / TABLE 3.6

मृदसंधारण, जमीन सुधारणा इत्यादी योजनांखालील प्रगती /

PROGRESS UNDER SCHEME OF SOIL CONSERVATION, LAND DEVELOPMENT, ETC.

(क्षेत्र - लाख हेक्टर)

(Area - lakh ha)

अनुक्रमांक Serial No.	योजना	सन २०१९-२० मधील साध्य Achievements during 2019-20	Scheme
(1)	(2)	(3)	(2)
1	सलग समतल चर	0.06	Continuous contour trencher
2	मजगी केलेली जमीन	0.08	Area terraced
3	जैविक बांधासह समपातळी/ढाळीचे बांध	0.80	Contour / Graded bunding with vegetative bunds
4	ढाळीची बांध बंदिस्ती	1.75	Compartment Bunding

आधार - कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन,

Source - Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra

3. शेती / AGRICULTURE

तक्ता / TABLE 3.7

रासायनिक खतांचे वाटप / DISTRIBUTION OF CHEMICAL FERTILIZERS

(2019-20)

(मे.टन / MT)

बाब	राज्यास वाटप करण्यात आलेले खत Fertilizer Distribution to the State	Item
(1)	(2)	(3)
नत्रयुक्त -		**Nitrogenous —**
अमोनियम सल्फेट (२०.६ टक्के नत्र)	53,900	Ammonium Sulphate (20.6 per cent N).
युरिया (४६ टक्के नत्र)	23,19,771	Urea (46 per cent N).
अमोनियम सल्फेट नाय्ट्रेट (२६ टक्के नत्र)	0	Ammonium Sulphate Nitrate (26 per cent N
कॅल्शियम अमोनियम नाय्ट्रेट (२५ टक्के नत्र)	0	Calcium Ammonium Nitrate (25 per cent N).
अमोनियम क्लोराईड (२५ टक्के नत्र)	0	Ammonium Chloride (25 per cent N).
फॉस्फेट -		**Phosphates —**
सिंगल सुपरफॉस्फेट (१६ टक्के P2O5)	7,79,900	Single superphosphate (16 per cent P2O5)
ट्रिपल सुपरफॉस्फेट	0	Triple Superphosphate
मिश्र -		**Complex —**
१२-३२-१६	1,21,150	12-32-16
१८-४६-०	5,45,165	18-46-0
२०-२०-०	5,01,900	20-20-0
२४-२४-०	1,85,550	24-24-0
१४-३५-१४	9,700	14-35-14
१५-१५-१५	3,52,450	15-15-15
१०-२६-२६	6,05,600	10-26-26
२८-२८-०	12,760	28-28-0
१९-१९-१९	16,200	19-19-19
११-५२-० (मोनो अमोनियम फॉस्फेट)	0	11-52-0 (Mono Ammonium Phosphate)
१४-२८-१४	0	14-28-14
१३-३३-०-६	0	13-33-0-6
१६-२०-०-१३	0	16-20-0-13
१६-१६-१६	40,100	16-16-16
१५-१५-१५-०९	0	15-15-15-09
१७-१७-१७	20	17-17-17
पालाश -		**Potassic —**
म्युरिएट ऑफ पोटॅश (६० टक्के K2O)	3,25,702	Muriate of potash (60 per cent K2O)
सल्फेट ऑफ पोटॅश (६० टक्के K2O)	0	Sulphate of potash (60 per cent K2O)

आधार - कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra

3. शेती / AGRICULTURE

तक्ता / TABLE 3.8

कृषि पंपांचे विद्युतीकरण / AGRICULTURAL PUMPS ENERGISED

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	कृषि पंपांचे विद्युतीकरण संख्या Agricultural Pumps electrified (No.)		District
		३१ मार्च, २०१९ रोजी As on 31st March, 2019	३१ मार्च, २०२० रोजी As on 31st March, 2020	
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	बृहन्मुंबई			Greater Mumbai
2	ठाणे	6,259	6,313	Thane
3	रायगड	18,023	18,858	Raigad
4	पालघर	18,641	18,221	Palghar
5	रत्नागिरी	17,712	18,189	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	24,084	24,406	Sindhudurg
	कोकण विभाग	**84,719**	**85,987**	**Konkan Division**
7	नाशिक	3,21,678	3,29,388	Nashik
8	धुळे	91,058	91,720	Dhule
9	नंदुरबार	51,294	53,090	Nandurbar
10	जळगाव	1,99,108	2,01,744	Jalgaon
11	अहमदनगर	3,64,165	3,69,115	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	**10,27,303**	**10,45,057**	**Nashik Division**
12	पुणे	2,88,729	2,93,711	Pune
13	सातारा	1,77,831	1,81,978	Satara
14	सांगली	2,27,437	2,30,032	Sangli
15	सोलापूर	3,49,934	3,56,465	Solapur
16	कोल्हापूर	1,43,775	1,45,976	Kolhapur
	पुणे विभाग	**11,87,706**	**12,08,162**	**Pune Division**
	उर्वरित महाराष्ट्र	**22,99,728**	**23,39,206**	**Rest of Maharashtra**

तक्ता / TABLE 3.8 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
17	औरंगाबाद	2,20,993	2,24,637	Aurangabad
18	जालना	1,26,181	1,33,319	Jalna
19	परभणी	93,972	97,003	Parbhani
20	हिंगोली	71,897	75,413	Hingoli
21	बीड	1,71,135	1,74,321	Beed
22	नांदेड	1,25,099	1,27,307	Nanded
23	उस्मानाबाद	1,46,187	1,48,122	Osmanabad
24	लातूर	1,24,771	1,27,124	Latur
	औरंगाबाद विभाग /	**10,80,235**	**11,07,246**	**Aurangabad Division /**
	मराठवाडा विभाग			**Marathwada Division**
25	बुलढाणा	1,58,261	1,63,808	Buldhana
26	अकोला	61,472	64,864	Akola
27	वाशिम	58,857	64,045	Washim
28	अमरावती	1,31,622	1,34,874	Amravati
29	यवतमाळ	1,14,068	1,18,431	Yavatmal
	अमरावती विभाग	**5,24,280**	**5,46,022**	**Amravati Division**
30	वर्धा	72,983	74,690	Wardha
31	नागपूर	91,940	94,732	Nagpur
32	भंडारा	45,213	47,462	Bhandara
33	गोंदिया	34,429	36,608	Gondiya
34	चंद्रपूर	39,446	41,936	Chandrapur
35	गडचिरोली	32,428	34,769	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	**3,16,439**	**3,30,197**	**Nagpur Division**
	विदर्भ विभाग	**8,40,719**	**8,76,219**	**Vidarbha Division**
	महाराष्ट्र राज्य	**42,20,682**	**43,22,671**	**Maharashtra State**

आधार - महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ, मुंबई.

Source - Maharashtra State Electricity Distribution Company Limited, Mumbai.

3. शेती / AGRICULTURE

तक्ता / TABLE 3.9

कृषि गणना २०१५-१६ नुसार राज्यातील एकूण वहित खाती, क्षेत्र व सरासरी आकार क्षेत्र / OPERATIONAL HOLDINGS, AREA AND AVERAGE SIZE OF HOLDINGS IN THE STATE AS PER AGRICULTURAL CENSUS 2015-16

अनुक्रमांक Serial No.	आकार वर्ग (हेक्टर) Size class (ha)	वहिती खातेधारकांची संख्या ('००) Number of operational holdings ('00)	वहितीधारण क्षेत्र ('०० हेक्टर) Area of operational holdings ('00 ha)	सरासरी क्षेत्र संख्या (हेक्टर) Average size of operational holdings (ha)
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	Below 0.5	43,722	10,278	0.24
2	0.5 - 1.0	34,436	24,209	0.70
3	1.0 - 2.0	43,393	57,711	1.33
4	2.0 - 3.0	16,964	38,844	2.29
5	3.0 - 4.0	6,306	21,412	3.40
6	4.0 - 5.0	3,353	14,778	4.41
7	5.0 – 10.0	3,983	26,216	6.58
8	10.0 - 20.0	576	7,251	12.59
9	20.0 व त्यापेक्षा अधिक / and above	121	4,365	36.07
	एकूण / Total	**1,52,854**	**2,05,064**	**1.34**

आधार – कृषिगणना २०१५-१६

Source – Agricultural Census 2015-16

3. शेती / AGRICULTURE

तक्ता / TABLE 3.10

जलसंपदा विभागातर्गत पाटबंधारे प्रकल्पांची संख्या, निर्मित सिंचन क्षमता व प्रत्यक्ष सिंचित क्षेत्र (३० जून २०१९ रोजी) / IRRIGATION PROJECTS, IRRIGATION POTENTIAL CREATED AND ACTUAL IRRIGATED AREA UNDER WATER RESOURCE DEPARTMENT (As on 30th June, 2019)

('००० हेक्टर / '000 ha)

अनुक्रमांक Serial No.	पाटबंधारे प्रकल्प	प्रकल्पांची संख्या No. of Projects	निर्मित सिंचनक्षमता Irrigation Potential	प्रत्यक्ष सिंचित क्षेत्र # Actual irrigated area #	Irrigation Projects
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
1	मोठे	87	2,742.631	2,607.342	Major
2	मध्यम	297	945.941	537.196	Medium
3	लघु व उपसा	3,493	1,615.785	952.574	Minor & Lift
	एकूण	**3,877**	**5,304.357**	**4,097.112**	**Total**

सन 2019-20 साठी / for year 2019-20

टिप: उपरोक्त माहितीमध्ये निर्मित सिंचन क्षमता निर्माण झालेल्या सर्व प्रकल्पांचा (पूर्ण + प्रगत) समावेश आहे.

आधार - जलसंपदा विभाग, महाराष्ट्र शासन

Source - Water Resource Department, Government of Maharashtra

3. शेती / AGRICULTURE

तक्ता / TABLE 3.11

शासनाचे कार्यान्वित झालेले जलविद्युत प्रकल्प / GOVERNMENT HYDRO ELECTRIC PROJECTS COMMISSIONED

प्रकल्प	मार्च, २०१९ पर्यंत कार्यान्वित झालेले Commissioned till March 2019		एप्रिल, २०१९ ते मार्च, २०२० मध्ये कार्यान्वित झालेले Commissioned during April, 2019 to March, 2020		Project
	संख्या Number	क्षमता (मेगावॅट) Capacity (MW)	संख्या Number	क्षमता (मेगावॅट) Capacity (MW)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
मोठे	34	2,636.33	…	0.00	Major
लहान	37	156.45	…	2.50	Minor

आधार - जलसंपदा विभाग, महाराष्ट्र शासन

Source - Water Resource Department, Government of Maharashtra

4. पशुसंवर्धन / ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता / TABLE 4.1

पशुगणना २०१९ नुसार पशुधन / LIVESTOCK POPULATION AS PER LIVESTOCK CENSUS 2019

('००० / '000)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
१	गाई व बैल		Cattle—
	(१) बैल		(1)Males
	(अ) केवळ पैदाशीसाठी वापरलेले	177	(a) Used for breeding only
	(ब) पैदाशी व शेतीसाठी वापरलेले	175	(b) Used for both breeding & agriculture work
	(क) कामासाठी वापरलेले	3,809	(c) Used for work
	(ड) इतर	36	(d) Others
	एकूण	**4,137**	**Total**
	(२) गाई		(2) Females over three years
	(अ) पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवलेल्या		(a) Used for breeding or milk
	(१) दुभत्या	3,836	(i) In-Milch
	(२) भाकड व एकदाही न व्यालेल्या	1,786	(ii) Dry and not calved even once
	(ब) इतर	77	(b) Others
	एकूण	**5,699**	**Total**
	(३) वासरे	4,156	(3) Young Calves
	एकूण-गाई-बैल	**13,992**	**Total—Cattle**
अ-१	विदेशी व संकरीत गाई व बैल		Exotic & Crossbreed cattle
	(१) दीड वर्षावरील विदेशी/संकरीत बैल		(1) One and half years Cross- breed males
	(अ) केवळ पैदाशीसाठी वापरलेले	12	(a) Used for breeding only
	(ब) पैदाशी व शेतीसाठी वापरलेले	11	(b) Used for both breeding & agriculture work
	(क) कामासाठी वापरलेले	88	(c) Used for work
	(ड) इतर	3	(d) Others
	एकूण	**114**	**Total**
	(२) अडीच वर्षावरील विदेशी/संकरीत गाई		(2) Adult crossbreed cows above two and half years
	(अ) पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवलेल्या		(a) Use for breeding or milch
	(१) दुभत्या	2,116	(i) In- Milch
	(२) भाकड व एकदाही न व्यालेल्या	715	(ii) Dry and not calved even once
	(ब) इतर	30	(b) Others
	एकूण	**2,861**	**Total**
	(३) वासरे	1,632	(3) Young Calves
	एकूण-विदेशी व संकरीत गायवर्ग	**4,607**	**Total -Exotic & Cross breed cattle**
अ-२	देशी गायवर्ग		Deshi Cattle
	(१) दोन वर्षावरील बैल		(1) Above 2 years Deshi male
	(अ) केवळ पैदाशीसाठी वापरलेले	105	(a) Used for breeding only
	(ब) पैदाशी व शेतीसाठी वापरलेले	164	(b) Used for both draught & breeding

तक्ता / TABLE 4.1 —contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
	(क) कामासाठी वापरलेले	3,721	(c) Used for draught
	(ड) इतर	33	(d) Others
	एकूण	**4,023**	**Total**
	(२) तीन वर्षावरील देशी गाई		(2) Above 3 years indigenous cows
	(अ) पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवलेल्या		(a) Use for breeding or milk
	(१) दुभत्या	1,720	(i) In-Milch
	(२) भाकड व एकदाही न व्यालेल्या	1,071	(ii) Dry and not calved even once
	(ब) इतर	47	(b) Others
	एकूण	**2,838**	**Total**
	(३) वासरे (अडीच वर्ष व त्याखालील)	2,524	(3) Young Stock (Three years and below)
	एकूण-देशी गाय वर्ग	**9,385**	**Total - Deshi cattle**
२	**म्हशी व रेडे**		**Buffaloes**
	(१) दोन वर्षावरील रेडे		(1) Males over two years
	(अ) केवळ पैदाशीसाठी वापरलेले	37	(a) Used for breeding only
	(ब) पैदाशी व शेतीसाठी वापरलेले	10	(b) Used for breeding and agriculture work
	(क) कामासाठी वापरलेले	104	(c) Used for work
	(ड) इतर	6	(d) Others
	एकूण	**157**	**Total**
	(२) तीन वर्षावरील म्हशी		(2) Females over three years
	(अ) पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवलेल्या		(a) Use for breeding or milk
	(१) दुभत्या	2,393	(i) In-Milch
	(२) भाकड व एकदाही न व्यालेल्या	888	(ii) Dry and not calved even once
	(ब) इतर	37	(b) Others
	एकूण	**3,318**	**Total**
	(३) वासरे (तीन वर्ष व त्याखालील)	2,128	(3) Young Calves (Three years and below)
	एकूण म्हशी व रेडे	**5,603**	**Total - Buffaloes**
३	शेळ्या	2,680	Sheep
४	मेंढ्या	10,605	Goats
५	घोडे व शिंगरे	19	Horses and ponies
६	इतर जनावरे #	180	Others livestock #
	एकूण - पशुधन (कुत्री व ससे वगळून)	**33,080**	**Total—Livestock (Excluding dogs and hares)**
७	कोंबडया, बदके वगैरे +	74,298	Poultry +

(१) आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळतीलच असे नाही

(२) # इतर जनावरांत डुकरे, गाढवे, खेचरे व उंट यांचा समावेश आहे

(३) + कुक्कुटपालनातील धरून

आधार - २० वी पंचवार्षिक पशुगणना, २०१९

(1) Details may not add up to the totals due to rounding

(2) # Other Livestock includes pigs, donkeys, mules and Camels.

(3) + includes poultry farm

Source - Quinquennial 20th Livestock Census, 2019

तक्ता / TABLE 4.2

पशुगणना २०१९ नुसार जिल्हावार पशुधन / DISTRICTWISE LIVESTOCK POPULATION AS PER LIVESTOCK CENSUS 2019

('००० / '000)

अ.क्र. Sr .No	जिल्हा	विदेशी / संकरित गायवर्ग Exotic Cross-breed cattle	देशी गाय वर्ग Indige-nous Cattle	एकूण गाई-बैल Total Cattle	म्हशी-रेडे Buffaloes	मेंढरे Sheep	शेळया Goats	इतर जनावरे † Others livestock †	एकूण जनावरे Total livestock	ससे Rabbits	हत्ती (प्रत्यक्ष संख्या) Elephants (actual no.)	कुत्रे Dogs	कोंबडया, बदके वगैरे + Total Poultry+	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
1	बृहन्मुंबई	1	2	3	24	0	6	1	34	3	0	71	20	Brihan Mumbai
2	ठाणे	5	75	80	93	2	60	2	237	0	1	23	2,976	Thane
3	पालघर	8	230	238	70	3	114	2	427	1	3	15	1,973	Palghar
4	रायगड	17	160	177	62	2	90	1	332	1	0	22	4,045	Raigad
5	रत्नागिरी	27	208	235	41	1	38	0	315	0	1	11	860	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	13	93	106	51	0	31	1	189	0	0	33	919	Sindhudurg
	कोकण विभाग	**71**	**768**	**839**	**341**	**8**	**339**	**7**	**1,534**	**5**	**5**	**175**	**10,793**	**Konkan Division**
7	नाशिक	345	550	895	221	243	627	9	1,995	1	0	43	8,013	Nashik
8	धुळे	66	289	355	98	493	332	10	1,288	0	0	3	2,039	Dhule
9	नंदुरबार	18	287	305	74	36	323	8	746	0	0	1	940	Nandurbar
10	जळगाव	154	423	577	269	70	433	11	1,360	2	1	8	1,031	Jalgaon
11	अहमदनगर	974	405	1,379	221	286	1,194	9	3,089	1	0	79	8,971	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	**1,557**	**1,954**	**3,511**	**883**	**1,128**	**2,909**	**47**	**8,478**	**4**	**1**	**134**	**20,994**	**Nashik Division**
12	पुणे	639	207	846	298	291	576	15	2,026	1	0	107	16,406	Pune
13	सातारा	249	104	353	327	186	364	2	1,232	0	0	45	3,996	Satara
14	सांगली	224	101	325	494	131	454	6	1,410	0	1	55	3,744	Sangli
15	सोलापूर	512	233	745	496	125	963	13	2,342	1	0	62	3,099	Solapur
16	कोल्हापूर	210	74	284	569	96	130	2	1,081	0	0	30	3,381	Kolhapur
	पुणे विभाग	**1,834**	**719**	**2,553**	**2,184**	**829**	**2,487**	**38**	**8,091**	**2**	**1**	**299**	**30,626**	**Pune Division**
	उर्वरित महाराष्ट्र	**3,462**	**3,441**	**6,903**	**3,408**	**1,965**	**5,735**	**92**	**18,103**	**11**	**7**	**608**	**62,413**	**Rest of Maharashtra**

तक्ता / TABLE 4.2 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
16	औरंगाबाद	192	346	538	94	88	431	12	1,163	1	24	19	602	Aurangabad
17	जालना	56	366	422	82	31	301	5	841	0	1	19	294	Jalna
18	परभणी	8	291	299	98	32	172	7	608	0	0	13	173	Parbhani
19	हिंगोली	15	218	233	74	17	154	2	480	0	0	12	172	Hingoli
20	बीड	132	364	496	258	69	468	5	1,296	0	1	37	1,540	Beed
21	नांदेड	16	486	502	236	77	319	12	1,146	0	0	26	557	Nanded
22	उस्मानाबाद	211	151	362	188	22	217	1	790	0	0	18	760	Osmanabad
23	लातूर	27	231	258	257	35	149	7	706	0	0	16	504	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	**657**	**2,453**	**3,110**	**1,287**	**371**	**2,211**	**51**	**7,030**	**1**	**26**	**160**	**4,602**	**Aurangabad / Marathwada Division**
24	बुलढाणा	54	408	462	134	125	365	6	1,092	1	1	12	400	Buldhana
25	अकोला	11	222	233	50	10	151	4	448	0	0	8	188	Akola
26	वाशिम	5	163	168	54	9	127	7	365	0	0	9	127	Washim
27	अमरावती	36	429	465	130	83	341	7	1,026	0	0	13	1,390	Amravati
28	यवतमाळ	17	579	596	88	23	350	2	1,059	1	0	24	887	Yavatmal
	अमरावती विभाग	**123**	**1,801**	**1,924**	**456**	**250**	**1,334**	**26**	**3,990**	**2**	**1**	**66**	**2,992**	**Amravati Division**
29	वर्धा	51	225	276	47	5	161	1	490	0	0	15	275	Wardha
30	नागपूर	119	299	418	72	15	289	2	796	1	0	37	1,365	Nagpur
31	भंडारा	120	93	213	107	3	199	0	522	0	0	6	316	Bhandara
32	गोंदिया	35	258	293	93	1	195	0	582	0	0	7	642	Gondiya
33	चंद्रपूर	30	366	396	64	50	240	2	752	0	4	15	672	Chandrapur
34	गडचिरोली	10	449	459	66	19	240	25	809	0	10	22	1,019	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	**365**	**1,690**	**2,055**	**449**	**93**	**1,324**	**30**	**3,951**	**1**	**14**	**102**	**4,289**	**Nagpur Division**
	विदर्भ विभाग	**488**	**3,491**	**3,979**	**905**	**343**	**2,658**	**56**	**7,941**	**3**	**15**	**168**	**7,281**	**Vidarbha Division**
	महाराष्ट्र राज्य	**4,607**	**9,385**	**13,992**	**5,600**	**2,679**	**10,604**	**199**	**33,074**	**15**	**48**	**936**	**74,296**	**Maharashtra State**

+ डुकरे, घोडे, गाढव, उंट, खेचरे धरुन / Includes pigs, horses, donkey, camel, mules + कुक्कुटपालनातील धरून / includes poultry farms

आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळतीलच असे नाही. Details may not add up to totals due to rounding

आधार- २० वी पंचवार्षिक पशुधन गणना, २०१९

Source - Quinquennial 20th Livestock Census, 2019

4. पशुसंवर्धन / ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता / TABLE 4.3

पशुसंवर्धनासंबंधीची संकीर्ण सांख्यिकी /

MISCELLANEOUS STATISTICS RELATING TO ANIMAL HUSBANDRY

अनुक्रमांक Serial No	बाब	३१ मार्च, २०२०रोजी As on 31st March, 2020	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	पशु पैदास केंद्रे	1	Cattle breeding farms
2	वळु माता संगोपन केंद्रे	7	Bull mother farms
3	वळु संगोपन केंद्रे	2	Bull rearing farms
4	बकरे/मेष पैदास केंद्रे	10†	Goat/sheep breeding farms
5	कुक्कुट पैदास केंद्र व अंडी उबविण्याची केंद्रे	4	Poultry breeding farms and central hatcheries
6	सधन कुक्कुट विकास गट	16	Intensive poultry development blocks
7	अतिशीत वळु बीज निर्मिती प्रयोगशाळा	3	Frozen semen laboratory
8	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्रे	34	District artificial insemination centres
9	पशुवैद्यकीय दवाखाने श्रेणी-I (राज्य क्षेत्र)	85	Veterinary dispensaries Grade-I (State sector)
10	पशुवैद्यकीय दवाखाने श्रेणी-II (राज्य क्षेत्र)	585	Veterinary dispensaries Grade-II (State sector)
11	पशुवैद्यकीय संस्था		Veterinary institutions
	(i) पशुवैद्यकीय बहुचिकित्सालये	33	(i) Veterinary polyclinics
	(ii) पशुवैद्यकीय रुग्णालये / दवाखाने श्रेणी-I (स्थानिक क्षेत्र)	1,655	(ii) Veterinary hospitals/dispensaries Grade-I (Local sector)
	(iii) पशुवैद्यकीय दवाखाने श्रेणी-II (स्थानिक क्षेत्र)	2,256	(iii) Veterinary dispensaries Grade-II (Local sector)
	(iv) फिरते पशुवैद्यकीय दवाखाने (स्थानिक क्षेत्र)	65	(vi) Mobile Veterinary clinics (Local sector)
	(v) पशुवैद्यकीय सहायक केंद्रे	0	(v) Veterinary aid centres
	(vi) फिरती विस्तारित व प्रात्यक्षिक केंद्रे	0	(vi) Mobile extension cum demonstration centres
	(vii) तालुका पशुवैद्यकीय लघु सर्व चिकित्सालये	168	(vii) Taluka Veterinary all mini Polyclinic
	(viii) तपासणी चौक्या	13	(viii) Check post

टीप : † बकरे व मेष विकास महामंडळाकडील बकरे पैदास केंद्र = ८, मेष पैदास केंद्र = ६, एकत्रित पैदास केंद्र (बकरे व मेष) = ४, एकूण बकरे व मेष पैदास केंद्र = १०

Note: † With Maharashtra Goat and Sheep Corporation, Sheep Breeding Farms= 6, Goat Breeding Farms= 8, Combined Farms (Sheep and Goat both) = 4. Total Sheep and Goat Farms = 10

आधार - पशुसंवर्धन आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Commissioner of Animal Husbandry, Government of Maharashtra

4. पशुसंवर्धन / ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता / TABLE 4.4

शासकीय व सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळांमार्फत झालेले दैनिक सरासरी दुध संकलन व वितरण / AVERAGE DAILY COLLECTION AND DISTRIBUTION OF MILK BY DAIRIES IN GOVERNMENT AND CO-OPERATIVE SECTORS

2019-20

(लाख लिटर / lakh litres)

अनुक्रमांक Sr. No.	विभाग	दैनंदिन सरासरी गाई व म्हशींचे दूध संकलन Daily average collection of cows & buffaloes milk	Division
(1)	(2)	(3)	(2)
1	मुंबई	0.50	Mumbai
2	नशिक	10.24	Nashik
3	पुणे	25.91	Pune
4	औरंगाबाद	3.50	Aurangabad
5	अमरावती	0.07	Amravati
6	नागपूर	0.71	Nagpur
	एकूण	**40.93**	**Total**
	दैनिक सरासरी दूध वितरण / Average daily distribution of milk		
1	बृहन्मुंबई दुध योजना / Brihan Mumbai milk scheme	0.235	लाख लिटर / lakh litres
2	स्थानिक ग्रामीण दुध विक्री / Local rural sale of milk	56.235	लाख लिटर / lakh litres
3	महानंद दुग्धशळा / Mahananda dairy	0.880	लाख लिटर / lakh litres
	एकूण	**57.350**	**Total**

आधार- आयुक्त, दुग्धव्यवसाय विकास यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Commissioner of Dairy Development, Government of Maharashtra

4. पशुसंवर्धन / ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता / TABLE 4.5

दुग्ध उत्पादने व दूध शीतकरण केंद्रे / MILK PRODUCTS AND MILK CHILLING CENTRES

2019-20

अनुक्रमांक Serial No	उत्पादनाचे नाव	परिमाण	उत्पादन * Production	Unit	Name of production
(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(2)
1	तूप	मे. टन	100.6	M. tonne	Ghee
2	मसाला दूध (बाटल्या)	संख्या	निरंक	No.	Masala milk (bottles)
3	एनर्जी (बाटल्या)	"	8,65,000.0	"	Energy (bottles)
4	मलईविरहीत दूध भुकटी	मे. टन	337.7	M. tonne	Skimmed milk powder
5	पांढरे लोणी	"	179.7	"	White butter
6	लस्सी (बाटल्या)	संख्या	59,80,000.0	No.	Lassi (bottles)
7	टिकाऊ गाईचे दूध (बाटल्या)	संख्या	निरंक	"	Long life cow milk (bottles)

* केवळ शासकीय क्षेत्राची आकडेवारी

अनुक्रमांक Serial No	बाब	संख्या Numbers	क्षमता (लाख लिटर) Capacity (in lakh litres)	Item
(एक)	शासकीय व सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळांच्या दूध शीतकरण केंद्रांची संख्या व त्यांची क्षमता (अ + दोन + तीन)	262	129.87	(I) No. and capacity of milk chilling centres in milk processing plants in Government and Co-operative sector (a + II + III)
(अ)	एकूण दूध शीतकरण केंद्रे व क्षमता (लाख लिटर) (ब + क)	154	38.87	(a) Total milk chilling centres and Capacity (lakh litres) (b + c)
(ब)	शासकीय दूध शीतकरण केंद्रे व क्षमता (लाख लिटर)	67	6.15	(b) Government milk chilling centres and Capacity (lakh litres)
(क)	सहकारी दूध शीतकरण केंद्रे व क्षमता (लाख लिटर)	87	32.72	(c) Co-operative milk chilling centres and Capacity (lakh litres)
(दोन)	सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळा दूध प्रक्रिया यंत्राची संख्या व क्षमता (लाख लिटर)	76	63.07	(II) Co-operative Dairies Number of milk processing plants and Capacity (lakh litres)
(तीन)	शासकीय दुग्धशाळा क्षमता (लाख लिटर)	32	27.93	(III) Government Dairies Capacity (lakh litres)

आधार- आयुक्त, दुग्धव्यवसाय विकास यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Commissioner of Dairy Development, Government of Maharashtra

5. मत्स्यव्यवसाय / FISHERIES

तक्ता / TABLE 5.1

खारवण्यासाठी झालेली माशांची आवक, मिठाचा वापर आणि खारवलेले मासे / QUANTITY OF FISH BROUGHT FOR CURING, SALT ISSUED AND FISH CURED

2019-20

(मे.टन / M. tonne)

अनुक्रमांक Serial No	आवार	खारवण्यासाठी झालेली माशांची आवक Quantity of fish brought for curing	मिठाचा वापर Quantity of salt used	खारवलेल्या माशांचे वजन Weight of cured fish	Name of the yard
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	मिरकर वाडा (रत्नागिरी)	1,174	423	880	Mirkar wada (Ratnagiri)
2	मालवण (सिंधुदुर्ग)	3,420	1,231	2,565	Malwan (Sindhudurg)
	एकूण	**4,594**	**1,654**	**3,445**	**Total**

NA- उपलब्ध नीही /Not Available

आधार – आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Commissioner of Fisheries, Government of Maharashtra

5. मत्स्यव्यवसाय / FISHERIES

तक्ता / TABLE 5.2

मत्स्यव्यवसायासंबंधी संकीर्ण सांख्यिकी / MISCELLANEOUS STATISTICS RELATING TO FISHERIES

2019-20

अनुक्रमांक Serial No	बाब	परिमाण	माहिती Particulars	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(2)
1	एकूण समुद्र किनारा	किमी	720	km	Total coastline
2	सागरी मत्स्यव्यवसाय करणारी खेडी / गावठाणी	संख्या	456	No.	Marine fishing villages / hamlets
3	सागरी मासेमारीसाठीच्या वापरातील होडया	"	**16,094**	"	Boats engaged in fishing
	(अ) यांत्रिक	"	12,948	"	Mechanized Boats—
	(ब) बिगरयांत्रिक	"	3,146	"	Non Mechanized Boats—
4	एकूण मत्स्योत्पादन	हजार मे.टन	**562**	Th.M. tonne	Fish Production—
	(अ) सागरी	"	444	"	(a) Marine
	(ब) गोडया पाण्याचे	"	118	"	(b) Inland
5	मत्स्यव्यवसायातील सहकारी संस्था	संख्या	**3,296**	No.	Co-operative societies in fisheries
	(अ) प्राथमिक	"	3,255	"	(a) Primary
	(ब) जिल्हा / विभाग / संघ	"	41	"	(b) District / Region / Group
6	सहकारी संस्थाची सभासद संख्या	संख्या	3,23,340	No.	Members of Co-operative societies
7	सहकारी संस्थांचे खेळते भांडवल	रू. (कोटी)	N.A.	Rs. (Crore)	Working Capital of Co-operative societies
8	सहकारी संस्थांनी हाताळलेली मासळी	संख्या	N.A.	No.	Fish handled by Co-operative societies
9	विक्री मूल्य	रू. (कोटी)	N.A.	Rs. (Crore)	Sales Value
10	मासळी खारवण्याची आवार केंद्रे	संख्या	N.A.	No.	Fish salt curing yards
11	खारवलेली मासळी	"	15,300	"	Salt curing Fish
	अ) उन्हात वाळवलेली	"	11,510	"	(a) Sun-dried
	ब) इतर खतासाठी वापरलेली	"	3,790	"	(b) Used for other reduction
12	मत्स्यबीज उत्पादन केंद्र व संवर्धन केंद्र	"	51	"	Carp fry production & preservation centres

NA - उपलब्ध नाही / Not Available

आधार — आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Commissioner of Fisheries, Government of Maharashtra

5. मत्स्यव्यवसाय / FISHERIES

तक्ता / TABLE 5.3

मासळी प्रकारानुसार सागरी मत्स्योत्पादन / VARIETYWISE MARINE FISH PRODUCTION

2019-20

(मे.टन / In M. tonne)

अ.क्र. Sr. No.	प्रकार	ठाणे Thane	मुंबई उपनगर Mumbai Suburban	मुंबई Mumbai	रायगड Raigad	रत्नागिरी Ratna-giri	सिंधुदुर्ग Sindh-udurg	एकूण Total	Variety
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	मुशी, पकट, वागळी	2,712	2,302	2,419	233	362	94	8,122	Elasmobranches
2	वाम	730	165	940	6	70	127	2,038	Eels
3	शिंगाडा, शिंगटी	2,538	661	4,584	470	164	429	8,846	Cat fishes
4	कर्ली, दाताळी	2,168	106	788	107	763	105	4,037	Chirocentrus
5	पेडवा, पेडी, मिलाजी, तारली	12	1,252	1,046	3,603	2,510	2,428	10,851	Sardines
6	भिंग पाला	1,747	24	437	469	241	120	3,038	Hilsa-Alisha
7	मांदेली	9,122	8,286	7,158	1,069	1,434	18	27,087	Anchoviella
8	काटी	3,224	844	550	104	567	0	5,289	Tarisseclas
9	खवली, पातुर्डी	49	72	1	0	261	15	398	Other clupeida
10	बोंबील	15,639	6,372	9,394	648	364	90	32,507	Harpodon Nehereus
11	करकरा, खजुरा	148	252	54	1	65	0	520	Perchaos
12	तांब	19	7	143	3	12	16	200	Red snapper
13	दाढा, रावस	2,246	23	760	35	48	0	3,112	Polynemidae
14	घोळ, कोय	2,304	815	2,079	41	0	40	5,279	Sciaenids
15	ढोमा, घोडी	1,176	6,587	27,603	1,220	2,821	1,631	41,038	Otolithes
16	बळा, वाकटी	1,883	8,749	8,784	1,965	4,925	774	27,080	Ribbon fish
17	खरबा बांगडा	15	284	10,384	79	235	33	11,030	Caranx
18	सरंगा	12,723	656	1,450	680	1,602	930	18,041	Pomfrets
19	हलवा	248	129	730	424	574	197	2,302	Black Pomfrets
20	बांगडा	1,099	267	7,369	2,885	6,127	3,992	21,739	Mackeral
21	सुरमई, डागोळ, फलई	3,312	135	3,067	955	1,313	1,734	10,516	Seer fish
22	गेदर, कुपा	186	77	4,428	1,157	7,836	60	13,744	Tunnies
23	तेडली	0	0	17	0	50	56	123	Bregamceros Macellendi

तक्ता / TABLE 5.3 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
24	लेप	92	2,183	626	187	3,697	1,796	8,581	Soles
25	खाप	0	543	3,604	2	644	150	4,943	Carangids small
26	कोकरी, टोकी	536	16	646	575	921	530	3,224	Leiognathus
27	चिराटी, राणी, बामणे	258	1,542	8,553	85	1,002	20	11,460	Upenaides sp.
28	कोळंबी	5,734	9,789	16,788	3,794	6,465	696	43,266	Penaeid Prawns
29	जवळा, करंदी	12,267	15,980	3,484	17,181	70	1	48,983	Non-Penaeid Prawns
30	शेवंड	60	796	232	29	21	5	1,143	Lobsters
31	सैदांळा	0	116	1,248	88	1,590	524	3,566	Lactarius
32	म्हाकूळ	1,476	4,158	15,887	1,014	8,496	865	31,896	Cuttle fish and Squids
33	इतर	2,502	3,144	9,100	2,688	10,925	1,237	29,596	Miscellaneous
	एकूण	**86,225**	**76,332**	**1,54,353**	**41,797**	**66,175**	**18,713**	**4,43,595**	**Total**

आधार — आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Commissioner of Fisheries, Government of Maharashtra

5. मत्स्यव्यवसाय / FISHERIES

तक्ता / TABLE 5.4

मत्स्योत्पादनाचा वापर (सागरी व गोड्या पाण्यातील) / DISPOSITION OF FISH CATCH (MARINE AND INLAND) 2019-20

(मे.टन / In M.tonne)

अनुक्रमांक Serial No.	वापराचा प्रकार	मत्स्योत्पादन Fish product	Types of disposition
(1)	(2)	(3)	(1)
1	विक्रीसाठी ताजे मासे	4,90,087	Fresh Fish for marketing
2	गोठविण्याकरिता	0	Freezing
3	वाळविण्याकरिता	62,753	Sun-dried
4	खारविण्याकरिता	4,714	Salted
5	डबा बंद मासे	3,790	Canning
6	खताकरिता	0	Reduction
7	इतर कामाकरिता	0	Miscellaneous purpose
	एकूण	**5,61,344**	**Total**

आधार – आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Commissioner of Fisheries, Government of Maharashtra

6. वने / FORESTS

तक्ता / TABLE 6.1

वनव्याप्त क्षेत्रांचे वर्गीकरण / CLASSIFICATION OF FOREST AREA

(क्षेत्र - चौ.कि.मीटर / Area - Sq. Km)

अनुक्रमांक Serial No	प्रकार	2018-19	2019-20	Type of Forest
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	राखीव	51,934.31	52,054.54	Reserved
2	संरक्षित	6,457.49	6,432.88	Protected
3	अवर्गीकृत	3,544.62	3,464.34	Unclassified
	एकूण	**61,936.42**	**61,951.76**	**Total**

टीप - वरील वनव्याप्त क्षेत्र राज्याच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखाली आहे.

Note -The above forest area is under administrative control of the State.

आधार - मुख्य वन संरक्षक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Chief Conservator of Forests, Government of Maharashtra

6. वने / FORESTS

तक्ता / TABLE 6.2

मुख्य आणि गौण वनोत्पादने / MAJOR AND MINOR FOREST PRODUCE

अनुक्रमांक Serial No	बाब	2019-20	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	इमारतीचे लाकूड-		Timber—
	(अ) उत्पादन ('००० घन मीटर)	72.326	(a) Quantity ('000 cu. metre)
	(ब) मूल्य (₹ '०००)	26,73,177	(b) Value (₹ '000)
2	जळाऊ लाकूड-		Firewood—
	(अ) उत्पादन ('००० घन मीटर)	78.257	(a) Quantity ('000 cu. metre)
	(ब) मूल्य (₹ '०००)	2,21,802	(b) Value (₹ '000)
3	गौण वनोत्पादन-		Minor forest Produces—
	मूल्य (₹ '०००)		Value (₹ '000)
	(अ) बांबू	48,110	(a) Bamboo
	(ब) गवत इत्यादी	1,145	(b) Grass and grazing
	(क) विडी पाने	3,84,765	(c) Bidi leaves
	(ड) इतर उत्पादन	6,772	(b) Other product

आधार - मुख्य वन संरक्षक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Chief Conservator of Forests, Government of Maharashtra

7. उद्योग व खाणकाम / INDUSTRY AND MINING

तक्ता / TABLE 7.1

चालू कारखान्यांचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण/

CLASSIFICATION OF WORKING FACTORIES ACCORDING TO WORKING STRENGTH

2015

अनुक्रमांक Serial No	कामगारांच्या दैनिक सरासरी गट Class of average daily employment	चालू कारखाने (संख्या) Working factories (No.)	त्यातील एकूण कामगारांची दैनिक सरासरी (संख्या) Average daily number of workers
(1)	(2)	(3)	(4)
1	Less than 10/ पेक्षा कमी	10,013	51,965
2	10 to 19	8,212	1,13,413
3	20 to 49	10,069	2,98,955
4	50 to 99	3,880	2,46,622
5	100 to 499	3,551	7,13,877
6	500 to 999	373	2,52,840
7	1,000 to 4,999	183	3,10,257
8	5,000 and above / व त्याहून अधिक	8	71,049
	एकूण / Total	**36,289**	**20,58,978**

आधार - औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Industrial Safety and Health, Government of Maharashtra

7. उद्योग व खाणकाम / INDUSTRY AND MINING

तक्ता / TABLE 7.2

उद्योगांच्या प्रमुख गटानुसार कारखान्यांची व त्यांतील कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या / NO OF FACTORIES AND AVERAGE DAILY EMPLOYMENT THERE IN ACCORDING TO MAJOR GROUPS OF INDUSTRIES 2015

अनुक्रमांक Serial No	कारखान्यांचे प्रमुख गट	चालू कारखान्यांची संख्या No. of working factories	त्यांतील कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या Average daily No. of workers	Major Group
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	कृषि, शिकार व संबंधित सेवा कार्ये	748	25,429	Agriculture, hunting and related service activities
2	कोळसा व दगडी कोळसा यांचे खाणकाम			Mining of coal and lignite
3	क्रुड पेट्रोलियम व नैसर्गिक वायूचे निष्कर्षण			Extraction of crude petroleum and natural gas
4	कच्या धातूचे खाणकाम	1	76	Mining of metal ores
5	इतर खाणकाम व दगड खाणकाम	16	695	Other mining and quarrying
6	ख़ाणकाम सहाय्य सेवा	2	16	Mining support activities
7	खाद्य उत्पादनांची निर्मिती	2,959	2,15,301	Manufacturing of food products
8	पेय उत्पादने	567	22,608	Products of beverages
9	तंबाखू उत्पादने	53	4,826	Tobacco products
10	वस्त्रोद्योग	5,162	1,57,575	Textiles
11	वस्त्रप्रावरणे	864	50,803	Wearing apparels
12	कातडी कमावणे व चामडयाची उत्पादने	122	5,546	Tanning & dressing of leather
13	लाकूड व लाकडाची उत्पादने	3,012	22,511	Wood and wood products
14	कागद व कागदाची उत्पादने	811	33,226	Paper and paper products
15	मुद्रण, ध्वनी व चित्रमुद्रणाचे उत्पादने	1,030	43,304	Printing & reproduction of recorded media
16	कोळसा, शुद्ध पेट्रोलियम उत्पादने	204	14,527	Coke, refined petroleum products
17	रसायने व रासायनिक उत्पादने	2,516	1,16,544	Chemicals & chemical products
18	औषध, वैद्यकीय रसायने व वनस्पतीय उत्पादने	846	84,430	Pharmaceuticals, medicinal chemical & botanical products
19	रबर आणि प्लास्टिक उत्पादने	1,969	1,06,087	Rubber and plastic products
20	इतर अधातू खनिज उत्पादने	918	48,454	Other non-metallic mineral products

तक्ता / TABLE 7.2 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
21	मूलभूत धातू उत्पादने	1,414	1,35,854	Basic metals products
22	धातूच्या तयार वस्तूंची उत्पादने	5,272	2,58,924	Fabricated metal products
23	संगणक, विद्युत व चष्म्याची उत्पादने	456	37,980	Computer, electronic & optical products
24	विद्युत यंत्रसामग्री उत्पादने	1,023	86,535	Electrical equipments products
25	इतरत्र वर्गीकृत नसलेली यंत्रे व यंत्रसामग्री उत्पादने	1,422	1,26,966	Products of machinery and equipments without n.e.c.
26	मोटार वाहने, ट्रेलर्स निम-ट्रेलर्स यांची उत्पादने	718	1,53,043	Products of motor vehicles, trailers and semi-trailers
27	इतर परिवहन सामग्री उत्पादने	200	44,200	Other transport equipments products
28	फर्निचर उत्पादने	191	6,168	Furniture products
29	इतर वस्तूनिर्माण	795	57,973	Other manufacturing
30	यंत्रे व यंत्रसामग्री दुरुस्ती व यंत्रसामग्री उभारणी	224	22,359	Repair & installation of machinery and equipment
31	वीज, वायू वाफ आणि वातानुकुलित सेवा पुरवठा	162	36,374	Electricity, gas, steam and air conditioning supply
32	पाण्याचे संचयन, प्रक्रिया व पुरवठा	135	3,415	Water collection, treatment & supply
33	मलनि:सारण	51	1,610	Sewerage
34	टाकाऊ वस्तुंचे संचयन, प्रक्रिया व विल्हेवाट	29	830	Waste collection, treatment & disposal activities
35	निरुपयोगी वस्तुंचे पुनर्माध्यमीकरण व्यवस्था करणे	4	136	Remediation activities & waste management
36	इमारत बांधकाम	3	198	Construction of buildings
37	अभियांत्रिकी	22	1,147	Civil engineering
38	रचनात्मक स्वरुपाची बांधकामे	13	671	Specialized construction activities
39	मोटार व मोटारसायकल यांची दुरुस्ती आणि घाऊक व किरकोळ व्यापार	1,252	80,905	Wholesale & retail trade and repair of motor & motorcycle
40	घाऊक व्यापार (मोटार व मोटारसायकल वगळून)	75	5,590	Wholesale (except motor & motorcycle)
41	किरकोळ व्यापार (मोटार व मोटारसायकल वगळून)	666	24,276	Retail trade(except motor & motorcycle)
42	पाइपलाईनद्वारे वाहतूक	2	42	Transport via pipeline
43	हवाई वाहतूक	7	536	Air transport
44	गोदाम व परिवहन सहायकारी कार्ये	178	9,860	Supporting & auxiliary transport activities
45	अन्न व शितपेय सेवा कार्ये	1	35	Food & beverages services activities
46	प्रकाशने	17	1,955	Publishing

तक्ता / TABLE 7.2 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
47	चलतचित्रे, व्हिडिओ, दूरदर्शन कार्यक्रमांची निर्मिति, ध्वनीमुद्रण व संगीत प्रकाशन संदर्भातील प्रक्रिया	16	739	Motion picture, video, T.V. programme production, sound recording & music publishing activities
48	दूरसंचार			Telecommunication
49	संगणक आज्ञावली सल्ला देणे व संबंधित कार्ये	2	495	Computer programming consultancy & related services
50	माहिती संदर्भातील सेवा कार्ये	1	60	Information service activities
51	इतर वित्तीय कार्ये			Other financial activities
52	स्थावर मालमत्ता संबंधित कार्ये			Real estate activities
53	वास्तूविशारद व अभियांत्रिकी तपासणी व विश्लेषण	15	683	Architecture & engineering activities, technical testing & analysis
54	विज्ञान संशोधन व विकास	20	1,158	Research and development
55	इतर व्यावसायिक वैज्ञानिक व तांत्रिक कार्ये	2	196	other professional scientific & technical activities
56	भाडे व करार तत्वावरील सेवा			Rental and leasing services
57	इमारतीमधील अंतर्गत पुरविण्यात येणाऱ्या सुविधा	6	206	Services to build.& landscape activities
58	कार्यालयीन, प्रशासकीय सेवा व इतर सहाय्य सेवा	39	2,667	Office administrative services & other support services
59	सार्वजनिक प्रशासन आणि संरक्षण	1	20	Office administrative & defence
60	शिक्षण	4	100	Education
61	आरोग्य सेवा	2	8	Human health activities
62	सामाजिक कार्ये सेवा			Social work activities
63	कलात्मक, कला व मनोरंजन सेवा	1	17	Creative, arts & entertainment activities
64	संगणक, वैयक्तिक व गृहपयोगी वस्तुंची दुरुस्ती	22	1,777	Repair of computer, personal & household goods
65	इतर खाजगी सेवा कार्ये	24	1,276	Other personal service activities
66	अविभेदित वस्तू व सेवा उत्पादक कार्ये व कुटूंब सेवा	2	36	Undifferentiated goods & services producing activities of households
	एकूण	**36,289**	**20,58,978**	**Total**

आधार- औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Directorate of Industrial Safety and Health, Government of Maharashtra

7. उद्योग आणि खाणकाम / INDUSTRY AND MINING

तक्ता / TABLE 7.3

जिल्हानिहाय चालू कारखाने आणि त्यांतील दैनिक कामगारांची सरासरी संख्या /

DISTRICTWISE WORKING FACTORIES AND AVERAGE DAILY NO. OF WORKERS

2015

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	चालू कारखान्यांची संख्या Working factories (No.)	कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या Average daily workers (No.)	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	बृहन्मुंबई	4,602	2,52,608	Brihan Mumbai
2	ठाणे	8,663	4,32,807	Thane
3	रायगड	1,348	1,10,947	Raigad
4	रत्नागिरी	375	21,054	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	141	3,174	Sindhudurg
	कोकण विभाग	**15,129**	**8,20,590**	**Konkan Division**
6	नाशिक	1,893	1,07,394	Nashik
7	धुळे	332	11,358	Dhule
8	नंदुरबार	86	3,206	Nandurbar
9	जळगाव	906	34,845	Jalgaon
10	अहमदनगर	1,001	45,295	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	**4,218**	**2,02,098**	**Nashik Division**
11	पुणे	4,813	4,96,628	Pune
12	सातारा	557	52,912	Satara
13	सांगली	806	37,470	Sangli
14	सोलापूर	3,536	52,755	Solapur
15	कोल्हापूर	1,759	87,407	Kolhapur
	पुणे विभाग	**11,471**	**7,27,172**	**Pune Division**
	उर्वरित महाराष्ट्र	**30,818**	**17,49,860**	**Rest of Maharashtra**

तक्ता / TABLE 7.3- contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
16	औरंगाबाद	1,101	92,773	Aurangabad
17	जालना	205	12,428	Jalna
18	परभणी	120	4,617	Parbhani
19	हिंगोली	44	1,912	Hingoli
20	बीड	133	5,389	Beed
21	नांदेड	209	8,146	Nanded
22	उस्मानाबाद	85	9,031	Osmanabad
23	लातूर	170	8,807	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	**2,067**	**1,43,103**	**Aurangabad / Marathwada Division**
24	बुलढाणा	335	8,592	Buldhana
25	अकोला	391	8,336	Akola
26	वाशिम	86	1,491	Washim
27	अमरावती	270	6,644	Amravati
28	यवतमाळ	253	8,209	Yavatmal
	अमरावती विभाग	**1,335**	**33,272**	**Amravati Division**
29	वर्धा	154	16,806	Wardha
30	नागपूर	1,510	83,252	Nagpur
31	भंडारा	133	5,720	Bhandara
32	गोंदिया	56	3,083	Gondiya
33	चंद्रपूर	178	22,346	Chandrapur
34	गडचिरोली	38	1,536	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	**2,069**	**1,32,743**	**Nagpur Division**
	विदर्भ विभाग	**3404**	**1,66,015**	**Vidarbha Division**
	महाराष्ट्र राज्य	**36,289**	**20,58,978**	**Maharashtra State**

आधार- औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Industrial Safety and Health, Government of Maharashtra

7. उद्योग आणि खाणकाम / INDUSTRY AND MINING

तक्ता / TABLE 7.4

राज्यातील उत्पादक भांडवल, उत्पादन आणि मूल्यवृध्दी / PRODUCTIVE CAPITAL, OUTPUT AND VALUE ADDED IN THE STATE 2019-20

(₹ लाख / ₹ Lakh)

अनु. क्रमांक Serial No.	उद्योग गट (२००८)	उत्पादक भांडवल (स्थिर भांडवल + खेळते भांडवल) Productive Capital (Fixed Capital + Working Capital)	एकूण उत्पादन Total output	निव्वळ मूल्य वृध्दी Net Value added	Industry Group (2008)
(1)	(2)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	कापूस पिंजणी, सफाई इत्यादि.	2,76,637	10,33,264	62,914	Cotton ginning, cleaning etc.
2	मीठ उत्पादन	225	466	272	Extraction of salt
3	खाद्य उत्पादने	65,87,310	1,75,27,525	16,64,720	Food products
4	पेये	5,84,437	16,03,014	3,55,736	beverages
5	तंबाखू उत्पादने	1,94,996	4,33,660	2,60,279	Tobacco products
6	वस्त्रोद्योग	20,94,923	34,61,504	5,11,676	Textiles
7	परिधान करण्याची वस्त्रे	3,07,710	7,50,609	1,54,339	Wearing apparels
8	कातडी कमावणे व चामड्यांची उत्पादने	50,305	1,26,543	25,951	Leather & related products
9	लाकूड व लाकडाची उत्पादने (फर्निचर वगळून) वाळलेले गवत व प्लेटींग सामग्री उत्पादन	1,35,493	2,20,959	29,632	Wood and wood products (except furniture) articles of straw & plating materials
10	कागद व कागदाची उत्पादने	9,48,875	16,82,197	2,64,807	Paper and Paper products
11	मुद्रण व ध्वनी चित्रमुद्रणाचे पुनर्उत्पादन	5,72,911	12,84,092	2,77,540	Printing & reproduction of recorded media
12	कोळसा, शुद्ध पेट्रोलियम यांची उत्पादने, इत्यादि.	28,38,601	1,10,42,589	3,06,612	Coal, refined petroleum products, etc.
13	रसायने व रासायनिक उत्पादने	47,49,571	1,11,62,926	20,14,826	Chemicals and chemical products
14	औषधे, वैद्यकीय रसायने व वनस्पतीय उत्पादने	39,82,071	50,14,063	16,53,472	Pharmaceuticals, medicinal chemical and botanical products
15	रबर आणि प्लास्टिक उत्पादने	22,79,807	51,45,321	10,62,734	Rubber and plastic products
16	इतर अधातू खनिज उत्पादने	37,38,234	17,44,845	3,81,109	Other non-metallic mineral products

तक्ता / TABLE 7.4- contd.

(1)	(2)	(6)	(7)	(8)	(2)
17	मूलभूत धातूची उत्पादने	76,94,999	1,40,98,376	10,71,116	Basic metals products
18	धातूच्या तयार वस्तू	19,09,820	54,66,144	9,74,527	Fabricated metal products
19	संगणक, विद्युत आणि ऑप्टिकल उत्पादने	9,19,495	28,43,513	2,74,222	Computer, electronic & optical products
20	विद्युत यंत्रसामग्री उत्पादने	19,44,273	41,07,548	7,17,117	Electrical equipment products
21	यंत्रे व यंत्रसामग्री उत्पादन	42,86,685	95,80,523	17,84,883	Machinery and equipments products
22	मोटार वाहने, ट्रेलर्स व निम-ट्रेलर्सचे उत्पादन	56,11,966	1,23,66,888	15,50,133	Motor vehicles, trailors& semi-trailor products
23	इतर परिवहन सामग्री उत्पादने	10,62,548	47,04,823	10,41,896	Other transport equipments products
24	फर्निचर उत्पादने	1,48,363	5,48,895	81,457	Furniture products
25	इतर उत्पादने	4,29,459	43,72,433	5,19,914	Other products
26	यंत्रे व यंत्रसामग्री दुरुस्ती व यंत्रसामग्री बसविणे	8,04,215	7,98,001	1,05,715	Repairs & installation of machinery & equipment
27	टाकाऊ वस्तुंचे संचयन, प्रक्रिया व विल्हेवाट, पुनर्वापर	23,149	43,471	17,372	Waste collection, treatment and disposal activities, materials recovery
28	प्रकाशने	28,719	37,201	12,105	Publishing activities
29	इतर	16,31,353	27,75,464	6,16,556	Others
	एकूण	**5,58,37,150**	**12,39,76,857**	**1,77,93,632**	**Total**

आधार- केंद्रिय सांख्यिकी कार्यालय, कोलकाता

Source - Central Statistics Office, Kolkata (Final Result)

7. उद्योग आणि खाणकाम / INDUSTRY AND MINING

तक्ता / TABLE 7.5

सूती कापड गिरण्यांतील सरासरी गैरहजेरी / AVERAGE ABSENTEEISM IN THE COTTON TEXTILE INDUSTRY 2019

(per cent)

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्र	सरासरी गैरहजेरी (टक्केवारी) Average percentage of absenteeism	Centre
(1)	(2)	(3)	(2)
1	मुंबई	21	Mumbai
2	सोलापूर	21	Solapur
3	नागपूर	0	Nagpur
4	जळगाव	0	Jalgaon
5	नांदेड	0	Nanded
6	औरंगाबाद	0	Aurangabad
7	इतर केंद्रे	33	Other centres
	एकूण केंद्रे	**24**	**All centres**

आधार- कामगार आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source –Office of Commissioner of Labour, Government of Maharashtra

7. उद्योग आणि खाणकाम / INDUSTRY AND MINING

तक्ता / TABLE 7.6

औद्योगिक विवाद / INDUSTRIAL DISPUTES

2019-20

अनुक्रमांक Serial No (1)	बाब्र (2)	माहिती Particulars (3)	Item (2)
1	**वस्त्रोद्योग -**		**Textiles—**
	(अ) तंटयांची संख्या	0	(a) Number of disputes
	(ब) प्रत्यक्ष भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	0	(b) Number of workers involved directly
	(क) वाया गेलेले एकूण मनुष्यदिवस	11,84,628	(c) Number of person days lost
2	**यंत्रोत्पादक कारखाने-**		**Engineering—**
	(अ) तंटयांची संख्या	7	(a)Number of disputes.
	(ब) प्रत्यक्ष भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	470	(b) Number of workers involved directly
	(क) वाया गेलेले एकूण मनुष्यदिवस	3,58,003	(c) Number of person days lost
3	**संकीर्ण व रसायन-**		**Miscellaneous and Chemical—**
	(अ) तंटयांची संख्या	4	(a) Number of disputes.
	(ब) प्रत्यक्ष भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	851	(b) Number of workers involved directly
	(क) वाया गेलेले एकूण मनुष्यदिवस	4,39,044	(c) Number of person days lost
4	**एकूण**		**Total—**
	(अ) तंटयांची संख्या	11	(a)Number of disputes.
	(ब) प्रत्यक्ष भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	1,321	(b) Number of workers involved directly
	(क) वाया गेलेले एकूण मनुष्यदिवस	19,81,675	(c) Number of person days lost

आधार- कामगार आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Commissioner of Labour, Government of Maharashtra

तक्ता / TABLE 7.7

चालू असलेल्या कापड उद्योगाची माहिती (गिरणी विभाग) / INFORMATION OF WORKING COTTON TEXTILE INDUSTRY (MILL SECTOR)

अनुक्रमांक Serial No	विभाग	माहे अखेर At the end of the month								Region
		गिरण्यांची संख्या Number of mills		पटावरील कामगारांची संख्या Number of employees on roll		स्थापित चात्या ('०००) Spindles installed ('000)		स्थापित माग ('०००) Looms Installed ('000)		
		मार्च March 2018	मार्च March 2019	मार्च March 2018	मार्च March 2019	मार्च March 2018	मार्च March 2019	मार्च March 2018	मार्च March 2019	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
1	महाराष्ट्र	134	134	63,384	63,384	3,515	3,515	24	24	Maharashtra
	(अ) मुंबई शहर	8	8	5,029	5,029	247	247	0	0	(a) Mumbai City
	(ब) उर्वरित महाराष्ट्र	126	126	58,355	58,355	3,268	3,268	24	24	(b) Rest of Maharashtra

आधार - वस्त्रनिर्माण आयुक्त, भारत सरकार

Source - Textile Commissioner, Government of India

7. उद्योग आणि खाणकाम / INDUSTRY AND MINING

तक्ता / TABLE 7.8

खनिज उत्पादन / MINERAL PRODUCTION

2019-20*

अनुक्रमांक Serial No	खनिज पदार्थ	उत्पादन ('००० टनांत) Production (in '000 tonnes)	मुल्य (₹ लाख) Value (₹ lakh)	Minerals
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	बॉक्साईट	690	6,306	Bauxite
2	कोळसा	76,868	13,40,068	Coal
3	कच्चे लोखंड	1,079	16,426	Iron Ore
4	चुनखडी	14,548	41,495	Lime stone
5	कच्चे मँगनीज	717	84,873	Manganese Ore
6	केओलिन (नैसर्गिक)	--	--	Kaolin (Natural)
7	क्रोमाईट	--	--	Chromite
8	मीठ $	124	--	Salt $
9	डोलोमाईट	--	--	Dolomite
10	सिलिका सँड	--	--	Silica sand
11	फ्लोराईट (ग्रेडेड)	1	88	Flourite (Graded)
12	लॅटेराईट	--	--	Laterite
13	कायनाईट	3	119	Kyanite
14	इतर	594	1,150	Other

* अस्थायी / Provisional NA – उपलब्ध नाही / Not Available

टीप- (१) कोरंडम, क्ले, पायरोफायलाईट, स्फटिक, वाळू (इतर), सिलीमानाईट आणि शेल हे इतर खनिजांमध्ये अंतर्भूत आहेत / Others include minerals like Corandum, Clay, Pyrophyllite, Quartz, Sand (others), Sillimanite and Shale.

(२) $ सहायक मीठ आयुक्त, मुंबई यांनी कळविल्यानुसार /As reported by the Assistant Salt Commissioner, Mumbai

आधार - भारतीय खाण केंद्र, नागपूर

Source - Indian Bureau of Mines, Nagpur

8. वीज / ELECTRICITY

तक्ता / TABLE 8.1

विजेची स्थापित क्षमता, उत्पादन आणि वापर / INSTALLED CAPACITY, GENERATION AND CONSUMPTION OF ELECTRICITY

2019-20

अनुक्रमांक Serial No	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	**स्थापित क्षमता (मेगावॅट)**		**Installed Capacity (Mega Watt)**
	(१) औष्णिक	21,176	Thermal
	(२) जलजन्य	3,061	Hydro
	(३) नैसर्गिक वायुजन्य	2,819	Natural Gas
	(४) बंदिस्त विद्युत	--	Captive Power
	(५) नवीकरणीय उर्जा	9,588	Renewable Energy
	एकूण	**36,644**	**Total**
2	**निर्मिती (दशलक्ष युनिटस)**		**Generation (Million Units)**
	(१) औष्णिक	95,460	Thermal
	(२) जलजन्य	6,104	Hydro
	(३) नैसर्गिक व वायुजन्य	7,999	Natural Gas
	(४) नवीकरणीय उर्जा[$]	13,751	Renewable Energy
	एकूण	**1,23,314**	**Total**
3	**वापर (दशलक्ष युनिटस)**		**Consumption (Million Units)**
	(१) घरगुती	29,301	Domestic
	(२) वाणिज्यिक	13,123	Commercial
	(३) औद्योगिक	46,507	Industrial
	(४) सार्वजनिक सेवा [@]	6,579	Public Services
	(५) रेल्वे	184	Railway
	(६) कृषि	29,118	Agriculture
	(७) संकीर्ण	652	Miscellaneous
	एकूण	**1,25,464**	**Total**

@ सार्वजनिक दिवाबत्ती व सार्वजनिक पाणी पुरवठा

$ बंदिस्त वीजेसह

आधार - (१) महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्यादित, मुंबई
(२) महाराष्ट्र राज्य विद्युत निर्मिती कंपनी मर्यादित, मुंबई
(३) केंद्रीय विद्युत प्राधिकरण
(४) बेस्ट
(५) टाटा पॉवर
(६) रिलायन्स इन्फ्रास्ट्रक्चर

Source - (1) Maharashtra State Electricity Distribution Company Ltd, Mumbai
(2) Maharashtra State Electricity Generation Company Ltd, Mumbai
(3) Central Electricity Authority
(4) BEST
(5) TATA Power
(6) Reliance Infrastructure

8. वीज / ELECTRICITY

तक्ता / TABLE 8.2

विद्युतीकरण झालेल्या शहरांची व खेडयांची संख्या / NO. OF TOWNS AND VILLAGES ELECTRIFIED

(३१ मार्च, २०१९ रोजी / As on 31st March 2019)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	विद्युत पुरवठा झालेल्या शहरांची व खेडयांची संख्या No. of towns and villages electrified	District
(1)	(2)	(3)	(2)
1	बृहन्मुंबई	-	Brihan Mumbai
2	ठाणे	1,797	Thane
3	पालघर		Palghar
4	रायगड	1,928	Raigad
5	रत्नागिरी	1,563	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	758	Sindhudurg
	कोकण विभाग	**6,046**	**Konkan Division**
7	नाशिक	1,958	Nashik
8	धुळे	687	Dhule
9	नंदुरबार	954	Nandurbar
10	जळगाव	1,522	Jalgaon
11	अहमदनगर	1,607	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	**6,728**	**Nashik Division**
12	पुणे	1,916	Pune
13	सातारा	1,770	Satara
14	सांगली	735	Sangli
15	सोलापूर	1,161	Solapur
16	कोल्हापूर	1,232	Kolhapur
	पुणे विभाग	**6,814**	**Pune Division**
	उर्वरित महाराष्ट्र	**19,588**	**Rest of Maharashtra**

तक्ता / TABLE 8.2 —contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
17	औरंगाबाद	1,352	Aurangabad
18	जालना	971	Jalna
19	परभणी	846	Parbhani
20	हिंगोली	686	Hingoli
21	बीड	1,368	Beed
22	नांदेड	1,437	Nanded
23	उस्मानाबाद	733	Osmanabad
24	लातूर	939	Latur
	औरंगाबाद /	**8,332**	**Aurangabad /**
	मराठवाडा विभाग		**Marathwada Division**
25	बुलढाणा	1,305	Buldhana
26	अकोला	875	Akola
27	वाशिम	708	Washim
28	अमरावती	1,998	Amravati
29	यवतमाळ	1,880	Yavatmal
	अमरावती विभाग	**6,766**	**Amravati Division**
30	वर्धा	1,038	Wardha
31	नागपूर	1,642	Nagpur
32	भंडारा	833	Bhandara
33	गोंदिया	900	Gondiya
34	चंद्रपूर	1,674	Chandrapur
35	गडचिरोली	1,683	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	**7,770**	**Nagpur Division**
	विदर्भ विभाग	**14,536**	**Vidarbha Division**
	महाराष्ट्र राज्य	**42,456**	**Maharashtra State**

आधार - महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्यादित, मुंबई

Source - Maharashtra State Electricity Distribution Company Limited, Mumbai

9. संयुक्त भांडवली संस्था / JOINT STOCK COMPANIES

तक्ता / TABLE 9.1

३१ मार्च, २०१२ रोजी चालू असलेल्या संयुक्त भांडवली संस्था / NUMBER OF JOINT STOCK COMPANIES AS ON 31st MARCH, 2012

अनुक्रमांक Serial No	जिल्हा	शेअर भांडवल असलेल्या कंपन्या Companies limited by shares		हमीने मर्यादित असलेल्या व काम नफ्यासाठी न करणाऱ्या कंपन्या Companies limited by guarantee and associations not for profit		एकूण Total	District
		सार्वजनिक Public	खाजगी Private	सार्वजनिक Public	खाजगी Private		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	मुंबई	3,402	35,532	110	177	39,221	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	77	1,021	3	10	1,111	Mumbai Suburban
3	ठाणे	301	6,184	11	16	6,512	Thane
4	रायगड	45	677	1	0	723	Raigad
5	रत्नागिरी	10	62	0	0	72	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	0	40	0	0	40	Sindhudurg
	कोकण विभाग	**3,835**	**43,516**	**125**	**204**	**47,680**	**Konkan Division**
7	नाशिक	62	1,175	1	11	1,249	Nashik
8	धुळे	8	165	0	1	174	Dhule
9	नंदुरबार	3	34	0	0	37	Nandurbar
10	जळगाव	25	281	0	3	309	Jalgaon
11	अहमदनगर	21	339	0	0	360	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	**119**	**1,994**	**1**	**15**	**2129**	**Nashik Division**
12	पुणे	321	8,604	7	40	8,972	Pune
13	सातारा	9	287	0	1	297	Satara
14	सांगली	22	221	0	3	246	Sangli
15	सोलापूर	31	254	1	0	286	Solapur
16	कोल्हापूर	28	554	3	1	586	Kolhapur
	पुणे विभाग	**411**	**9,920**	**11**	**45**	**10,387**	**Pune Division**
	उर्वरित महाराष्ट्र	**4,365**	**55,430**	**137**	**264**	**60,196**	**Rest of Maharashtra**

तक्ता / TABLE 9.1 — contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
17	औरंगाबाद	40	709	1	4	754	Aurangabad
18	जालना	3	107	0	0	110	Jalna
19	परभणी	5	41	0	0	46	Parbhani
20	हिंगोली	1	11	0	0	12	Hingoli
21	बीड	8	53	0	1	62	Beed
22	नांदेड	6	168	0	0	174	Nanded
23	उस्मानाबाद	7	40	0	0	47	Osmanabad
24	लातूर	11	181	0	0	192	Latur
	औरंगाबाद /	**81**	**1,310**	**1**	**5**	**1,397**	**Aurangabad /**
	मराठवाडा विभाग						**Marathwada Division**
25	बुलढाणा	1	51	0	0	52	Buldhana
26	अकोला	5	99	0	1	105	Akola
27	वाशिम	0	23	0	0	23	Washim
28	अमरावती	1	170	1	1	173	Amravati
29	यवतमाळ	3	76	0	0	79	Yavatmal
	अमरावती विभाग	**10**	**419**	**1**	**2**	**432**	**Amravati Division**
30	वर्धा	5	43	0	0	48	Wardha
31	नागपूर	145	2,541	8	2	2,696	Nagpur
32	भंडारा	1	34	0	0	35	Bhandara
33	गोंदिया	1	30	0	0	31	Gondiya
34	चंद्रपूर	6	115	0	0	121	Chandrapur
35	गडचिरोली	0	11	0	0	11	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	**158**	**2,774**	**8**	**2**	**2,942**	**Nagpur Division**
	विदर्भ विभाग	**168**	**3,193**	**9**	**4**	**3,374**	**Vidarbha Division**
	इतर #	6,001	83,486	346	375	90,208	Other #
	महाराष्ट्र राज्य	**10,615**	**1,43,419**	**492**	**648**	**1,55,175**	**Maharashtra State**

जिल्ह्यांत वर्गीकृत केलेले नाहीत / District-wise not classified

आधार- कॉर्पोरेट कार्य, मंत्रालय, भारत सरकार

Source - Ministry of Corporate Affairs, Government of India

10. बँक / BANKS

तक्ता / TABLE 10.1

बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची व बँक कार्यालयांची जिल्हावार संख्या / DISTRICWISE NUMBER OF PLACES HAVING BANKING OFFICES AND NUMBER OF BANKING OFFICES

(३१ डिसेंबर, २०२० रोजी /As on 31st December, 2019)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची संख्या No. of places having banking offices (as on 31 March, 2019)	एकूण बँक कार्यालयांची संख्या Total No. of banking offices	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	मुंबई	1	1,179	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	1	1,554	Mumbai Suburban
3	ठाणे	66	1,169	Thane
4	पालघर	70	313	Palghar
5	रायगड	159	470	Raigad
6	रत्नागिरी	122	259	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	72	167	Sindhudurg
	कोकण विभाग	**491**	**5,111**	**Konkan Division**
8	नाशिक	200	679	Nashik
9	धुळे	59	140	Dhule
10	नंदुरबार	42	80	Nandurbar
11	जळगाव	140	385	Jalgaon
12	अहमदनगर	190	460	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	**631**	**1,744**	**Nashik Division**
13	पुणे	317	1,787	Pune
14	सातारा	151	338	Satara
15	सांगली	133	307	Sangli
16	सोलापूर	159	410	Solapur
17	कोल्हापूर	185	501	Kolhapur
	पुणे विभाग	**945**	**3,343**	**Pune Division**
	उर्वरित महाराष्ट्र	**2,067**	**10,198**	**Rest of Maharashtra**

तक्ता / TABLE 10.1 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
18	औरंगाबाद	89	368	Aurangabad
19	जालना	46	120	Jalna
20	परभणी	47	116	Parbhani
21	हिंगोली	30	75	Hingoli
22	बीड	80	163	Beed
23	नांदेड	86	219	Nanded
24	उस्मानाबाद	59	125	Osmanabad
25	लातूर	75	185	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	**512**	**1,371**	**Aurangabad / Marathwada Division**
26	बुलढाणा	91	203	Buldhana
27	अकोला	54	174	Akola
28	वाशिम	34	91	Washim
29	अमरावती	102	304	Amravati
30	यवतमाळ	88	214	Yavatmal
	अमरावती विभाग	**369**	**986**	**Amravati Division**
31	वर्धा	68	169	Wardha
32	नागपूर	143	798	Nagpur
33	भंडारा	60	131	Bhandara
34	गोंदिया	53	110	Gondiya
35	चंद्रपूर	93	225	Chandrapur
36	गडचिरोली	34	74	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	**451**	**1,507**	**Nagpur Division**
	विदर्भ विभाग	**820**	**2,493**	**Vidarbha Division**
	महाराष्ट्र राज्य	**3,399**	**14,062**	**Maharashtra State**

आधार- भारतीय रिझर्व्ह बँक

Source - Reserve Bank of India

11. सहकार / CO-OPERATIONS

तक्ता / TABLE 11.1

राज्यातील सहकारी संस्थांचा तपशील / DETAILS OF CO-OPERATIVE SOCIETIES IN THE STATE

2019-20

अनु. क्रमांक Serial No	सहकारी संस्थेचा प्रकार	सहकारी संस्थांची संख्या No. of co-op Societies	सभासदांची संख्या (हजार) No. of Members ('000)	खेळते भांडवल (₹ कोटी) Working Capital (₹crore)	स्थूल कर्ज (₹ कोटी) Gross loan (₹ crore)	येणे कर्ज (₹ कोटी) Outstanding loan (₹ crore)	उलाढाल तयार मालाच्या विक्रीचे मूल्य (₹ कोटी) Turnover Value of produced goods sold (₹ crore)	Type of Society
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	शिखर व मध्यवर्ती कृषि आणि बिगर कृषि पतसंस्था	33	213	1,44,043	65,992	79,130	N.A.	Appex & central Agricultural & non-Agricultural credit societies
2	प्राथमिक कृषि पतसंस्था	20,744	14,683	20,043	14,495	13,376	829	Primary Agricultural credit societies
3	बिगर-कृषि पतसंस्था	20,863	26,600	1,80,721	75,715	66,820	…	Non-agricultural credit societies
4	पणन संस्था	1,345	1,025	1,617	2	19	4,346	Marketing societies
5	शेतमाल प्रक्रिया उपक्रम	26,661	6,215	42,443	2,315	3,073	22,726	Agro-Processing enterprises
6	सामाजिक सेवा व इतर सहकारी संस्था	1,43,305	3,828	8,599	198	482	6,247	Social services & other co-op. societies
	एकूण	**2,12,951**	**52,564**	**3,97,466**	**1,58,717**	**1,62,900**	**34,148**	**Total**

* अस्थायी / Provisional N.A. - लागू नाही / Not Applicable

आधार- सहकार आयुक्त आणि निबंधक यांचे कार्यालय, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन

Source - Office of Commissioner for Co-operation and Registrar of co-operative Societies, Government of Maharashtra

12. वाहतूक व दळणवळण / TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता / TABLE 12.1

रस्त्यांचे प्रकार व पृष्ठभागानुसार रस्ते लांबी / ROAD LENGTH ACCORDING TO TYPE OF ROAD AND SURFACE*

2019-20

(किमी / km)

अ. क्र. Sr. No.	रस्त्याचा प्रकार	३१ मार्च रोजी / As on 31st March	पृष्ठांकित / Surfaced			अपृष्ठांकित Unsurfaced	एकूण Total (6+7)	Type of road
			सिमेंट काँक्रिट / डांबरी Cement Concrete/ Black topped	खडीचे Water Bound Mecadam	एकूण Total (4+5)			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	राष्ट्रीय महामार्ग	2019	10,178	11	10,189	111	10,300	National highways
		2020	17,726	0	17,726	0	17,726	
2	प्रमुख राज्य महामार्ग	2019	1,951	945	2,896	72	2,967	Major State highways
		2020	1,746	1,149	2,895	73	2,968	
3	राज्य महामार्ग	2019	16,144	11,788	27,932	534	28,466	State highways
		2020	16,055	12,514	28,569	460	29,029	
4	प्रमुख जिल्हा रस्ते	2019	30,061	27,573	57,634	2,897	60,531	Major district roads
		2020	31,827	28,841	60,668	3,219	63,887	
5	इतर जिल्हा रस्ते	2019	26,015	17,411	43,426	5,779	49,206	Other district roads
		2020	25,714	16,057	41,771	5,626	47,397	
6	ग्राम रस्ते	2019	59,525	46,735	1,06,260	50,867	1,57,127	Village roads
		2020	57,221	45,243	1,02,464	45,871	1,48,335	
	एकूण	**2019**	**1,43,874**	**1,04,463**	**2,48,337**	**60,261**	**3,08,597**	**Total**
		2020	**1,50,289**	**1,03,804**	**2,54,093**	**55,249**	**3,09,342**	

टिप : * सार्वजनिक बांधकाम विभाग, महाराष्ट्र शासन व जिल्हा परिषदेच्या देखभालीखालील आलेले रस्ते

Note :* Roads maintained by PWD, GoM and ZP

आधार - सार्वजनिक बांधकाम विभाग, महाराष्ट्र शासन

Source - Public Work Department, Government of Maharashtra

12. वाहतूक व दळणवळण / TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता / TABLE 12.2

महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची वाहतूकविषयक आकडेवारी /

OPERATIONAL STATISTICS OF MAHARASHTRA STATE ROAD TRANSPORT CORPORATION

2019-20

अनुक्रमांक Serial No.	विभाग	३१ मार्च, २०१९ रोजी मार्गांची संख्या No. of routes as on 31st March, 2019	एकूण मार्गांची लांबी (कि.मी) Total routes distance (in km.) as on 31st March, 2019	मार्गावर वाहतूक करण्याऱ्या वाहनांची दैनिक सरासरी संख्या Average No. of vehicles on road per day	अस्तित्वात असलेल्या वाहनांची सरासरी संख्या Average No. of vehicles held during the year	प्रवाशांची दैनिक सरासरी संख्या (लाखात) Average No. of passengers travelled daily (In lakhs)	Division
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	औरंगाबाद	2,902	2,79,198	2,989	3,408	10.48	Aurangabad
2	मुंबई	3,952	2,83,645	2,749	3,297	10.15	Mumbai
3	नागपूर	1,877	1,41,529	1,550	1,760	6.21	Nagpur
4	पुणे	4,641	3,00,216	3,846	4,360	14.75	Pune
5	नाशिक	3,986	24,377	3,050	3,492	12.32	Nashik
6	अमरावती	2,039	1,40,421	1,581	1,858	6.15	Amravati
	एकूण	**19,397**	**11,69,386**	**15,764**	**18,175**	**60.06**	**Total**

आधार- महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळ, मुंबई

Source - Maharashtra State Road Transport Corporation, Mumbai

तक्ता / TABLE 12.3

वापरात असलेली मोटार वाहने / MOTOR VEHICLES IN OPERATION

(३१ मार्च, २०२० रोजी / As on 31st March, 2020)

अनुक्रमांक Serial No.	वाहन प्रकार	वाहनांची संख्या Number of Motor Vehicles	Class of Vehicles
(1)	(2)	(3)	(2)
1	दुचाकी स्वयंचलित वाहने	2,77,11,430	Two wheelers Auto Vehicles
2	मोटारी, जीप, वाघीणी	52,36,377	Motor cars, Jeeps, Station Wagons
3	टॅक्सी कॅब्ज	3,71,429	Taxi cabs
4	स्वयंचलित रिक्षा	10,52,228	Auto rickshaws
5	स्टेज कॅरेजेस	40,335	Stage carriages
6	कॉन्ट्रॅक्ट कॅरेजेस	71,656	Contract carriages
7	ट्रक्स व मालमोटारी	18,77,313	Trucks and Lorries including Delivery vans
8	रुग्णवाहिका	16,773	Ambulances
9	शालेय बस	32,530	School buses
10	खाजगी सेवा वाहन	12,897	Private service vehicles
11	जोड वाहन (ट्रेलर)	4,25,259	Trailers
12	ट्रॅक्टर	8,27,581	Tractors
13	इतर	85,785	Others
	एकूण	**3,77,61,593**	**Total**

आधार- परिवहन आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source –Office of Transport Commissioner, Government of Maharashtra

तक्ता / TABLE 12.4

राज्यातील परिवहनाची व इतर वाहने /

TRANSPORT AND NON-TRANSPORT VEHICLES IN THE STATE

(३१ मार्च, २०२० /As on 31st March, 2020)

अनुक्रमांक Serial No.	विभाग	वापरातील वाहनांची संख्या No. of vehicles in operation			Region
		बिगर-परिवहनाची Non- Transport	परिवहनाची Transport	एकूण / Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	मुंबई (मध्य)	10,46,665	97,579	11,44,244	Mumbai (Central)
2	मुंबई (पश्चिम)	9,99,745	1,39,381	11,39,126	Mumbai (West)
3	मुंबई (पूर्व)	7,64,666	1,39,957	9,04,623	Mumbai (East)
4	बोरिवली	5,94,522	79,776	6,74,298	Borivali
5	ठाणे	36,96,371	7,52,979	44,49,350	Thane
6	पनवेल	13,15,535	2,52,178	15,67,713	Panvel
7	नाशिक	33,25,565	2,14,028	35,39,593	Nashik
8	धुळे	73,25,102	5,90,172	79,15,274	Dhule
9	पुणे	36,24,142	2,49,906	38,74,048	Pune
10	कोल्हापूर	15,67,950	1,34,930	17,02,880	Kolhapur
11	औरंगाबाद	19,67,329	1,98,909	21,66,238	Aurangabad
12	लातूर	8,73,767	91,333	9,65,100	Latur
13	नांदेड	10,26,711	1,18,127	11,44,838	Nanded
14	अमरावती	23,17,328	1,79,755	24,97,083	Amravati
15	नागपूर (शहर)	19,88,862	1,23,330	21,12,192	Nagpur (City)
16	नागपूर (ग्रामिण)	18,52,172	1,12,821	19,64,993	Nagpur (Rural)
	एकूण	**3,42,86,432**	**34,75,161**	**3,77,61,593**	**Total**

आधार- परिवहन आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source –Office of Transport Commissioner, Government of Maharashtra

12. वाहतूक व दळणवळण / TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता / TABLE 12.5

वाहनचालकांचे व्यावसायिक व बिगरव्यावसायिक परवाने /

PROFESSIONAL AND NON-PROFESSIONAL DRIVING LICENCES

(३१ मार्च, २०२०/As on 31st March, 2020)

अनुक्रमांक Serial No.	विभाग	चालकांचे परवाने / Driving Licenses			Region
		व्यावसायिक Professional	बिगर व्यावसायिक Non-Professional	एकूण / Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	मुंबई (मध्य)	13,87,078	20,83,775	34,70,853	Mumbai (Central)
2	मुंबई (पश्चिम)	12,32,358	22,01,351	34,33,709	Mumbai (West)
3	मुंबई (पूर्व)	7,22,001	10,45,216	17,67,217	Mumbai (East)
4	बोरिवली	66,560	2,18,944	2,85,504	Borivali
	बृहन्मुंबई (उप बेरीज १ ते ४)	**34,07,997**	**55,49,286**	**89,57,283**	**Mumbai (Sub-total 1 to 4)**
5	ठाणे	9,35,825	21,86,538	31,22,363	Thane
6	पनवेल	5,43,872	9,79,894	15,23,766	Panvel
7	नाशिक	4,90,090	22,40,211	27,30,301	Nashik
8	धुळे	42,84,213	45,72,966	88,57,179	Dhule
9	पुणे	4,77,921	18,43,971	23,21,892	Pune
10	कोल्हापूर	2,33,280	6,86,651	9,19,931	Kolhapur
11	औरंगाबाद	7,16,697	9,95,680	17,12,377	Aurangabad
12	लातूर	1,53,287	4,82,160	6,35,447	Latur
13	नांदेड	2,58,051	3,92,460	6,50,511	Nanded
14	अमरावती	5,25,477	17,03,543	22,29,020	Amravati
15	नागपूर (शहर)	3,43,078	13,57,322	17,00,400	Nagpur (City)
16	नागपूर (ग्रामिण)	2,94,557	10,82,389	13,76,946	Nagpur (Rural)
	एकूण	**1,26,64,345**	**2,40,73,071**	**3,67,37,416**	**Total**

आधार- परिवहन आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Office of Transport Commissioner, Government of Maharashtra

तक्ता / TABLE 12.6

राज्यातील लोहमार्गाची लांबी / RAILWAY ROUTE LENGTH IN THE STATE

(किमी / km)

वर्ष / Year	ब्रॉड गेज / Broad gauge	मीटर गेज / Metre gauge	नॅरो गेज / Narrow gauge	एकूण / Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1998-99	4,141	500	806	5,447
1999-2000	4,141	501	754	5,396
2000-01	4,205	500	754	5,459
2001-02	4,254	451	754	5,459
2001-03	4,271	445	734	5,450
2003-04	4,299	445	753	5,497
2004-05	4,345	429	753	5,527
2005-06	4,366	429	733	5,528
2006-07	4,474	312	733	5,519
2007-08	4,707	232	596	5,535
2008-09	4,899	106	596	5,601
2009-10	4,899	106	596	5,601
2010-11	5,037	106	459	5,602
2011-12	5,037	106	459	5,602
2012-13	5,160	106	459	5,725
2013-14	5,160	106	459	5,725
2014-15	5,160	106	459	5,725
2015-16	5,181	106	459	5,746
2016-17	5,219	106	459	5,784
2017-18	5,219	106	408	5,733
2018-19	5,304	106	408	5,818
2019-20	5,500	0	408	5,908

आधार- रेल्वे मंत्रालय (रेल्वे बोर्ड), नवी दिल्ली

Source - Ministry of Railway (Railway Board), New Delhi

12. वाहतूक व दळणवळण / TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता / TABLE 12.7

ग्रामीण व शहरी डाक कार्यालयांची संख्या / NUMBER OF RURAL AND URBAN POST OFFICES

वर्ष / Year	ग्रामीण डाक कार्यालये / Rural Post Offices	शहरी डाक कार्यालये / Urban Post Offices	एकूण डाक कार्यालये / Total Post Offices
(1)	(2)	(3)	(4)
2013-14	11,355	1,243	12,598
2014-15	11,362	1,239	12,601
2015-16	11,368	1,233	12,601
2016-17	11,366	1,236	12,602
2017-18	11,381	1,233	12,614
2018-19	11,507	1,237	12,744
2019-20	11,419	1,246	12,745

आधार- पोस्टमास्तर जनरल, भारत सरकार

Source - Postmaster General, Government of India

13. जहाज वाहतूक / SHIPPING

तक्ता / Table 13.1

मुंबई बंदरात प्रवेश केलेल्या जहाजांची संख्या व वजन / NUMBER AND TONNAGE OF VESSELS ENTERED IN MUMBAI PORT 2019-20

अनु-क्रमांक Serial No.	जहाजांचा प्रकार	जहाजांची संख्या No. of Ships	जहाजांचे वजन ('००० टन) Vessel Tonnage ('000 tonne)		Class of vessels
			एकूण Gross	निव्वळ Net	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	वाफेवर चालणारी (तेल वाहकांव्यतिरिक्त)				Steamship (other than oil tankers)
	(अ) परदेशांशी वाहतूक करणारी-				(A) Foreign
	(१) ३,५०० G.R.T. च्यावर	595	17,696	8,261	(1) Above 3,500 G.R.T.
	(२) ३,५०० G.R.T. आणि कमी	7	16	7	(2) 3,500 G.R.T. and less
	(ब) किनाऱ्यावर वाहतूक करणारी-				(B) Coastal—
	(१) ३,५०० G.R.T. च्यावर	438	13,905	7,168	(1) Above 3,500 G.R.T.
	(२) ३,५०० G.R.T. आणि कमी	55	88	35	(2) 3,500 G.R.T. and less
	(३) रिग पुरवठा करणारे	3,729	4,756	2,726	(3) Rig supplier / Others
	(४) प्रवासी जहाजे	219	5,753	1,900	(4) Passenger ships
2	तेलवाहक जहाजे	1,119	33,908	17,437	Oil Tankers
3	कोळसा नेणारी	0	0	0	Colliers
	एकूण	**6,162**	**76,122**	**37,534**	**Total**

टीप - ३,५०० G.R.T.=३,५५६ मेट्रिक टन

Note - 3500 G.R.T.= 3556 gross registered metric tonner

आधार - मुंबई पोर्ट ट्रस्ट

Source - Mumbai Port Trust

13. जहाज वाहतूक / SHIPPING

तक्ता / Table 13.2

मुंबई बंदरामध्ये गोद्या आणि बंदरे येथून माल वाहतूक /

CARGO HANDLED AT THE DOCKS AND PORTS IN MUMBAI PORT

('००० टन / '000 tonne)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	2018-19	2019-20	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	आयात	42,273	41,863	Import
2	निर्यात	18,315	18,833	Export
	एकूण	**60,588**	**60,696**	**Total**

आधार - मुंबई पोर्ट ट्रस्ट

Source - Mumbai Port Trust

13. जहाज वाहतूक / SHIPPING

तक्ता / Table 13.3

निवडक लहान बंदरांतून (आयात व निर्यात) माल वाहतूक /

CARGO (IMPORTS AND EXPORTS) HANDLED AT THE SELECTED MINOR PORTS

2019-20

(मे.टन /M. tonne)

अनुक्रमांक Serial No.	बंदराचे नाव	आयात Imports	निर्यात Exports	एकूण Total	Name of the Port
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	डहाणू	9,20,755.00	0.00	9,20,755.00	Dahanu
2	भिवंडी	1,788.09	4,599.22	6,387.31	Bhiwandi
3	ट्रॉम्बे	0.00	1,297.00	1,297.00	Trombay
4	बेलापूर (उल्वा)	17,11,047.00	70,631.00	17,81,678.00	Belapur (Ulwa)
5	करंजा	24,621.63	0.00	24,621.63	Karanja
6	धरमतर	1,73,02,951.82	9,872.60	1,73,12,824.42	Dharamtar
7	रेवदंडा	16,22,936.21	1,70,608.51	17,93,544.72	Revadanda
8	वसई	47,525.00	0.00	47,525.00	Vasai
9	दिघी	6,68,765.32	516.34	6,69,281.66	Dighi
10	हर्णे	0.00	0.00	0.00	Harne
11	केळशी	0.00	1,07,490.00	1,07,490.00	Kelashi
12	दाभोळ	37,78,922.93	0.00	37,78,922.93	Dabhol
13	जयगड	1,02,05,474.00	52,19,314.00	1,54,24,788.00	Jaigad
14	रत्नागिरी	6,18,966.73	0.00	6,18,966.73	Ratnagiri
15	जैतापूर	0.00	0.00	0.00	Jaitapur
16	विजयदुर्ग	0.00	7,795.00	7,795.00	Vijaydurg
17	देवगड	0.00	0.00	0.00	Devgad
18	रेडी	0.00	10,60,603.00	10,60,603.00	Redi
19	सातपाटी	0.00	0.00	0.00	Satpati
20	बाणकोट	0.00	1,04,510.00	1,04,510.00	Bankot
21	इतर	0.00	0.00	0.00	Other
	एकूण	**3,69,03,753.73**	**67,57,236.67**	**4,36,60,990.40**	**Total**

अधार - महाराष्ट्र मेरीटाईम बोर्ड, महाराष्ट्र शासन

Source - Maharashtra Maritime Board, Government of Maharashtra

13. जहाज वाहतूक / SHIPPING

तक्ता / Table 13.4

लहान बंदरातून होणारी प्रवासी वाहतूक / PASSENGER TRAFFIC AT THE MINOR PORTS

2019-20

अनुक्रमांक Serial No.	बंदराचे नाव	बिगर यांत्रिकी जहाजाने / By non mechanised vessels	यांत्रिकी जहाजाने / By mechanised vessels	एकूण / Total	Name of the Port
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	मनोरी-मार्वे	41,71,379	0	41,71,379	Manori-Marve
2	वर्सोवा	66,64,851	0	66,64,851	Versova
3	न्यू फेरी वॉर्फ	3,26,570	0	3,26,570	New Ferry Wharf
4	नवापूर	71,724	0	71,724	Navapur
5	सातपाटी	17,668	0	17,668	Satpati
6	अर्नाळा	48,520	0	48,520	Arnala
7	वसई	50,887	0	50,887	Vasai
8	कल्याण	1,091	0	1,091	Kalyan
9	मोरा	2,69,295	0	2,69,295	Mora
10	करंजा	1,89,368	0	1,89,368	Karanja
11	रेवस	2,67,524	0	2,67,524	Rewas
12	मांडवा	13,68,283	0	13,68,283	Mandwa
13	एलिफंटा	8,56,722	0	8,56,722	Elephanta
14	ठाणे	5,905	0	5,905	Thane
15	थळ	1,756	0	1,756	Thal
16	अलिबाग	4,008	374	4,382	Alibag
17	रेवदंडा	0	11,126	11,126	Revdanda
18	मुरुड	63,419	0	63,419	Murud
19	राजपुरी	48,547	1,56,857	2,05,404	Rajpuri
20	आगरदांडा	1,10,312	0	1,10,312	Agardanda
21	दिघी	2,11,860	0	2,11,860	Dighi
22	रत्नागिरी	0	5,600	5,600	Ratnagiri
23	जयगड	2,08,496	3,754	2,12,250	Jaigad
24	दाभोळ	3,02,846	0	3,02,846	Dabhol
25	केळशी	1,513	0	1,513	Kelashi
26	बाणकोट	1,47,166	0	1,47,166	Bankot
27	वरोडा	0	0	0	Varoda
28	जैतापूर	0	0	0	Jaitapur
29	विजयदुर्ग	0	0	0	Vijaydurg
30	मालवण	3,20,462	0	3,20,462	Malvan
31	इतर	0	0	0	Others
	एकूण	**1,57,30,172**	**1,77,711**	**1,59,07,883**	**Total**

अधार - महाराष्ट्र मेरीटाईम बोर्ड, महाराष्ट्र शासन

Source - Maharashtra Maritime Board, Government of Maharashtra

14. देशांतर्गत व्यापार / INLAND TRADE

तक्ता / TABLE 14.1

महाराष्ट्राचा देशातील इतर राज्यांशी रेल्वेने झालेला व्यापार / INLAND TRADE OF MAHARASHTRA BY RAIL

2019-20

(क्विंटल / Qunital)

अनुक्रमांक Sr. No.	मालाचे नाव	महाराष्ट्रात आयात झालेला माल Imports into the State	महाराष्ट्रातून निर्यात झालेला माल Exports from the State	Commodity
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	कोळसा आणि कोक	3,70,94,963	94,02,624	Coal and coke
2	कच्चे मॅगनिज	41,340	1,95,673	Manganese ore
3	कच्चे लोखंड	3,08,320	…	Iron ore
4	इतर कच्चे धातू	19,586	…	Other ore
5	चुनखडी, डोलोमाईट आणि जिप्सम	4,41,758	21,547	Limestone, Dolomite & Gypsum
6	संगमरवर व दगड	…	1,37,801	Marble & stones
7	लोखंड व पोलाद	4,34,54,636	96,97,074	Iron and steel
8	इतर ख़निजे	1,93,049	…	Other Minerals
9	मीठ	18,13,140	…	Salt
10	तांदुळ	14,53,163	86,082	Rice (not in husk)
11	गहू	20,97,538	2,654	Wheat
12	ज्वारी आणि बाजरी	…	…	Jowar and Bajri
13	कडधान्ये (हरभरा सोडून)	…	1,88,470	Pulses (Other than Gram products)
14	इतर प्रकारची धान्ये	17,71,852	34,41,540	Other sorts of grain
15	हरभरा व तज्जन्य उत्पादन	…	1,133	Gram and gram products
16	मका व एकदल धान्ये	1,90,741	1,18,995	Maize and Millets
17	तेलबिया (कापूस सोडून)	…	1,59,780	Oil seeds (other than cotton)
18	इतर रसायने	…	…	Other Chemicals
19	इतर खाद्य तेल	…	…	Other edible oils
20	साखर	4,63,237	81,20,722	Sugar
21	गूळ	….	…	Gur
22	मळी	27538	…	Molasses
23	सिमेंट	14,78,18,806	5,56,88,638	Cement
24	केरोसिन	9,17,349	1,43,889	Kerosene
25	पेंड	4,83,611	69,37,682	Oil cakes
26	मसाले	89,600	…	Spices
27	एरंडेल तेल	…	…	Castor Oil
28	रंग आणि वॅनिश	…	…	Paints & Varnishes
29	सिमेंट उत्पादने	27,360	…	Cement manufactures
30	दुग्ध उत्पादने	…	…	Dairy Products

तक्ता / TABLE 14.1 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
31	गहू उत्पादने	…	…	Wheat Products
32	कातडी	…	…	Hides & Skins
33	इतर वैरण व तूस	…	10,85,971	Other fodder and Husk
34	खनिज तेल आणि उत्पादने	3,79,17,934	2,51,65,544	Mineral oil & products
	(केरोसिन सोडून)			(Excl. Kerosene)
35	विटा व कौले	….	…	Bricks and tiles
36	कागद	…	…	Paper
37	मोहरी तेल	…	…	Mustard Oil
38	विद्युत सामग्री	16,19,103	2,56,609	Electrical Goods
39	यंत्र व यंत्र सामग्री	…	…	Machinery & Machine tools
40	इतर धातू		23427	Other Metal
41	धातू व धातूच्या वस्तू	1890	…	Metal & Metal products
42	खते व रासायनिक खते	4,03,88,084	1,66,49,292	Fertilizer & Chemical Manure
43	वाहतूक साधनसामग्री	3,97,152	4,24,484	Transport Equipment
44	बांबू	2,83,790	…	Bamboo
45	इतर वन उत्पादने	1,33,390	…	Other Forest Products
46	गासडी बांधणे	…	26,540	Raw cotton pressed
47	कापड उत्पादन	…	1,11,620	Cotton manufactured
48	कॉस्टीक पोटॅश व सोडा	47,370	…	Caustic Potash & Soda
49	फळे व भाजीपाला	…	1,05,42,247	Fruits and vegetable
50	साळीचा तांदूळ	…	…	Rice in the husk
51	लोकर व रेशमाच्या कापडाचे तागे	…	…	Woolen and silk piece goods
52	रबर व रबरी वस्तू	…	…	Rubber and Rubber Products
53	इतर वस्तू	12,35,99,240	4,89,66,208	Other Commodities
	एकूण	**44,30,95,538**	**19,75,96,245**	

आधार- वाणिज्यिक माहिती व सांख्यिकी महासंचालनालय, भारत सरकार, कोलकाता

Source - Directorate General of Commercial Intelligence and Statistics, Government of India, Kolkata

15. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता / TABLE 15.1

शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्थांचे व विद्यार्थ्यांचे वर्गीकरण / INSTITUTION AND ENROLMENT BY TYPE OF EDUCATION

2019-20

अ.क्र. Sr.No	शिक्षणाचा प्रकार	संस्था (संख्या) Institutions (No.)	प्रवेशित विद्यार्थी (संख्या) Enrolment (No.)	Type of Education
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
I	पूर्व - प्राथमिक	N.A.	N.A.	Pre-primary
II	प्राथमिक	82,136	1,56,93,542	Primary
III	माध्यमिक	28,093	64,81,083	Secondary
III(A)	कनिष्ठ महाविद्यालये	N.A.	N.A.	Junior Colleges
IV	शिक्षकांचे प्रशिक्षण-	N.A.	N.A.	Teacher's training
	(1) अध्यापक विद्यालय प्रशिक्षण	N.A.	N.A.	Junior College of education
	(2) आंग्ल भारतीय	N.A.	N.A.	Anglo Indian
	(3) चित्रकला शिक्षण प्रमाणपत्र	N.A.	N.A.	Drawing teacher' Certificate
	(4) हस्तकला शिक्षण प्रमाणपत्र	N.A.	N.A.	Handicrafts teacher's Certificate
	एकूण (IV)	N.A.	N.A.	**Total (IV)**
V	उच्च शिक्षण			Higher education
	(१) कला, विज्ञान, वाणिज्य व विधी	2,424	25,60,996	Art, Science, Commerce and Law
	(२) शिक्षणशास्त्र (बी. एड./एम. एड.)	521	56,010	B.Ed./M.Ed.
	(३) व्यवसाय शिक्षण	N.A.	N.A.	Vocational education
	(४) अभियांत्रिकी (पदविका, पदवी, पदव्युत्तर)	924	1,25,864	Engineering (Diploma, Degree, PG)
	(५) स्थापत्यशास्त्र (पदवी, पदवुत्तर)	107	3,328	Architecture (Degree, PG)
	(६) व्यवस्थापनशास्त्र (एमबीए/एमएमएस)	317	29,656	Management Science (MBA/MMS)
	(७) हॉटेल व्यवस्थापन व खाद्यपेय तंत्रज्ञान (पदविका, पदवी, पदव्युत्तर)	12	413	Hotel Management & Catering Technology (Diploma, Degree, Phd.)
	(८) औषधी द्रव्ये निर्माण शास्त्र (पदविका, पदवी, पदव्युत्तर)	793	45,388	Pharmaceutical Science (Diploma, Degree, PG, Pharma D)
	(९) मास्टर इन कम्प्युटर ॲप्लिकेशन	91	3,558	Master in Computer Application
	(१०) औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	417	33,613	Industrial Training Institute
	(११) विषमचिकित्सा (पदविका, पदवी, पदवुत्तर)	44	6,750	Allopathic (Diploma, Degree, PG)
	(१२)आयुर्वेदिक (पदवी, पदवुत्तर)	75	5,149	Ayurvedic (Degree, PG)
	(१३) दंतचिकित्सा (पदवी, पदवुत्तर)	29	2,698	Dental (Degree, PG)
	(१४) होमियोपॅथिक (पदवी, पदवुत्तर)	54	3,348	Homeopathic (Degree, PG)
	(१५)युनानी (पदवी, पदवुत्तर)	7	404	Unani (Degree, PG)
	(१६) बी.पी.एम.टी.	22	288	B.P.M.T.
	(१७) फिजिओथेरपी (पदवी, पदवुत्तर)	58	2,032	Physiotherapy (Degree, PG)
	(१८) ऑक्युपेशनल थेरपी (पदवी, पदवुत्तर)	4	85	Occupational Therapy (Degree, PG)
	(१९) परिचारिका (पदवी, पदवुत्तर)	121	4,859	Nursing (Degree, PG)
	(२०) पशू संवर्धन शास्त्र	0	0	Animal Husbandary
	(२१) पशू विज्ञान शास्त्र	17	614	Veterinary
	(२२) दुग्ध तंत्रज्ञान (पदवी, पदवुत्तर)	3	64	Dairy Technology (Degree, PG)

तक्ता / TABLE 15.1 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
	(२३) मत्स्य विज्ञान	3	68	Fishery science
	(२४) कृषि (पदविका, पदवी, पदवुत्तर)	110	11,138	Agriculture (Diploma, Degree, PG)
	(२५) फलोत्पादन	25	889	Horticulture
	(२६) वने	4	88	Forestry
	(२७) कृषि अभियांत्रिकी	27	1,049	Agriculture Engineering
	(२८) अन्न तंत्रज्ञान	29	1,269	Food Technology
	(२९) गृह विज्ञान	3	45	Home science
	(३०) जैव तंत्रज्ञान	23	996	Bio-Technology
	(३१) कृषि व्यवसाय व्यवस्थापन	16	598	Agriculture Business Management
	(३२) काढणी पश्चात तंत्रज्ञान	1	8	Post Harvest Management
	एकूण (V)	**6,281**	**29,01,265**	**Total (V)**
VI	व्यावसायिक व विशष शिक्षण			Professional and Special Education
	अ पदवीपूर्व स्तर			**a) Pre-Graduate Level**
	समचिकित्सा (होमिओपॅथी)	N.A.	N.A.	Homeopathy
	परिचर्या व प्रसविका	N.A.	N.A.	Nursing, Midwife
	वाणिज्य	N.A.	7,91,371	Commerce
	ललितकला	N.A.	N.A.	Fine arts
	गृहशास्त्र पदविका	N.A.	N.A.	Home Science Degree
	ग्रंथालयशास्त्र	N.A.	N.A.	Library Science
	योगा	N.A.	N.A.	Yoga
	एकूण (अ)	**N.A.**	**N.A.**	**Total (a)**
	ब शालेय स्तर			**b) School Level**
	गृहशास्त्र (शालेय स्तर)	N.A.	N.A.	Home Science (School level)
	शेतकीशाळा	N.A.	N.A.	Agricultural Schools
	कुक्कुटपालन प्रशिक्षण	N.A.	N.A.	Poultry training
	प्राच्यविद्या	N.A.	N.A.	Oriental
	कीर्तन	N.A.	N.A.	Kirtan
	एकूण (ब)	**N.A.**	**N.A.**	**Total (b)**

NA - उपलब्ध नाही / Not Available

आधार - १) प्राथमिक शिक्षण संचालनालय, पुणे

२) उच्च शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे,

३) तंत्र शिक्षण संचालनालय

४) व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, मुंबई

५) महाराष्ट्र कृषि व संशोधन परिषद, पुणे

६) महाराष्ट्र पशु व मत्स्यविज्ञान विद्यापीठ, नागपूर

७) वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन संचालनालय, मुंबई आणि महाराष्ट्र आरोग्य विज्ञान विद्यापीठ, नाशिक

Source - 1) Directorate of Primary Education, Pune

2) Directorate of Higher Education, Pune

3) Directorate of Technical Education

4) Directorate of Vocational Education & Training, Mumbai

5) Maharashtra Agriculture Education & Research Council, Pune

6) Maharashtra Animal & Fishery Sciences University, Nagpur

7) Directorate of Medical Education & Research, Mumbai and Maharashtra University of Health Sciences, Nashik

15. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता / TABLE 15.2

जिल्हावार प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षण विषयक माहिती /

DISTRICTWISE INFORMATION ON PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION

2019-20

(शिक्षक व विद्यार्थी संख्या '००० / No of Pupils & Teachers in '000)

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हा	प्राथमिक शिक्षण Primary Education			माध्यमिक शिक्षण (उच्च माध्यमिक सह) Secondary Education (Including Higher Secondary)			District
		Institutions	Pupils	Teachers	Institutions	Pupils	Teachers	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	मुंबई शहर	2,309	6,93,542	21,352	232	33,783	1,400	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	39	6,54,371	15,138	1,763	5,87,361	24,976	Mumbai Suburban
3	ठाणे	3,338	12,27,834	33,587	1,620	4,42,507	16,311	Thane
4	पालघर	2,662	6,01,064	15,558	786	2,01,894	6,772	Palghar
5	रायगड	3,065	3,76,933	14,544	646	1,44,565	6,439	Raigad
6	रत्नागिरी	2,744	1,59,165	9,463	458	83,136	3,381	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	1,455	72,708	4,834	256	42,424	1,892	Sindhudurg
	कोकण विभाग	**15,612**	**37,85,617**	**1,14,476**	**5,761**	**15,35,670**	**61,171**	**Konkan Division**
8	नाशिक	4,302	9,60,574	28,070	1,324	3,46,448	13,147	Nashik
9	धुळे	1,496	3,30,977	9,557	519	1,21,023	4,851	Dhule
10	नंदुरबार	1,650	2,58,399	8,093	417	87,249	3,592	Nandurbar
11	जळगाव	2,482	6,23,996	17,923	917	2,39,209	8,774	Jalgaon
12	अहमदनगर	4,167	6,21,679	21,773	1,209	2,84,354	11,100	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	**14,097**	**27,95,625**	**85,416**	**4,386**	**10,78,283**	**41,464**	**Nashik Division**
13	पुणे	5,386	14,82,270	46,738	2,069	5,53,537	23,895	Pune
14	सातारा	3,054	3,33,417	13,581	825	1,61,172	6,530	Satara
15	सांगली	3,701	6,04,709	21,499	1,087	2,52,442	9,507	Sangli
16	सोलापूर	2,220	3,45,142	16,556	757	1,55,421	8,852	Solapur
17	कोल्हापूर	2,658	4,60,552	12,543	1,054	2,24,443	5,654	Kolhapur
	पुणे विभाग	**17,019**	**32,26,090**	**1,10,917**	**5,792**	**13,47,015**	**54,438**	**Pune Division**
	उर्वरित महाराष्ट्र	**46,728**	**98,07,332**	**3,10,809**	**15,939**	**39,60,968**	**1,57,073**	**Rest of Maharashtra**

तक्ता / TABLE 15.2 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
18	औरंगाबाद	3,304	6,92,684	23,525	1,251	2,67,719	9,400	Aurangabad
19	जालना	1,877	3,12,646	10,712	560	1,30,521	3,779	Jalna
20	परभणी	1,509	2,93,596	10,123	598	1,16,801	4,048	Parbhani
21	हिंगोली	1,023	1,73,656	6,264	302	66,003	2,277	Hingoli
22	बीड	2,890	4,14,453	16,621	796	1,77,155	6,599	Beed
23	नांदेड	2,873	5,05,589	17,760	858	1,89,532	6,708	Nanded
24	उस्मानाबाद	1,344	2,07,335	8,406	499	81,928	3,291	Osmanabad
25	लातूर	1,924	3,84,464	14,170	791	1,65,770	6,607	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	**16,744**	**29,84,423**	**1,07,581**	**5,655**	**11,95,429**	**42,709**	**Aurangabad / Marathwada Division**
26	बुलढाणा	1,814	3,65,987	12,882	661	1,52,866	5,051	Buldhana
27	अकोला	1,318	2,35,213	8,965	550	1,08,652	4,002	Akola
28	वाशिम	1,016	1,66,881	6,284	363	82,151	2,551	Washim
29	अमरावती	2,105	3,45,810	12,974	793	1,55,518	5,991	Amravati
30	यवतमाळ	2,582	3,64,079	13,520	771	1,49,785	5,336	Yavatmal
	अमरावती विभाग	**8,835**	**14,77,970**	**54,625**	**3,138**	**6,48,972**	**22,931**	**Amravati Division**
31	वर्धा	1,151	1,44,356	6,283	358	69,268	2,844	Wardha
32	नागपूर	2,892	6,00,129	23,796	1,250	2,72,589	11,962	Nagpur
33	भंडारा	974	1,36,406	5,484	349	70,896	2,643	Bhandara
34	गोंदिया	1,269	1,53,044	6,728	395	82,659	3,210	Gondiya
35	चंद्रपूर	1,890	2,58,025	10,795	617	1,22,288	5,127	Chandrapur
36	गडचिरोली	1,653	1,31,857	6,493	392	58,014	2,754	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	**9,829**	**14,23,817**	**59,579**	**3,361**	**6,75,714**	**28,540**	**Nagpur Division**
	विदर्भ विभाग	**18,664**	**29,01,787**	**1,14,204**	**6,499**	**13,24,686**	**51,471**	**Vidarbha Division**
	महाराष्ट्र राज्य	**82,136**	**1,56,93,542**	**5,32,594**	**28,093**	**64,81,083**	**2,51,253**	**Maharashtra State**

आधार - प्राथमिक शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Primary Education, Government of Maharashtra

15. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता / TABLE 15.3

शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांची संख्या व प्रवेश क्षमता / NUMBER OF GOVERNMENT AND NON-GOVERNMENT INDUSTRIAL TRAINING INSTITUTIONS AND INTAKE CAPACITY

2019-20

विभाग	संस्थांची एकूण संख्या Total number of institutions			मंजूर करण्यात आलेल्या जागांची संख्या Number of sanctioned seats			Division
	शासकीय Govern-ment	अशासकीय Non-Govt.	एकूण Total	शासकीय Govern-ment	अशासकीय Non-Govt.	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
मुंबई	67	40	107	24,336	6,936	31,272	Mumbai
नशिक	61	125	186	26,668	22,500	49,168	Nashik
पुणे	68	145	213	21,676	25,704	47,380	Pune
औरंगाबाद	82	53	135	21,824	8,096	29,920	Aurangabad
अमरावती	63	27	90	21,388	4,880	26,268	Amravati
नागपूर	76	151	227	20,756	25,220	45,976	Nagpur
महाराष्ट्र राज्य	**417**	**541**	**958**	**1,36,648**	**93,336**	**2,29,984**	**Maharashtra State**

आधार - व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra

तक्ता / TABLE 15.4

शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांच्या अंतिम परीक्षांचे निकाल /

RESULTS OF THE FINAL EXAMINATIONS OF GOVERNMENT AND NON-GOVERNMENT INDUSTRIAL TRAINING INSTITUTES (I.T.I.s)

2019-20

(मार्च २०१९/March 2019)

अ.क्र Sr. No.	विभाग	शासकीय / अशासकीय Government / Non-Government				एकूण / Total		Division
		शिल्प कारागिर प्रशिक्षण योजना (सत्र १ व २) Craftsmen Training Scheme (Sem. 1 & 2)		शिकाऊ उमेदवार योजना Apprenticeship Training Scheme				
		परिक्षा दिलेले Appeared	उत्तीर्ण Passed	परिक्षा दिलेले Appeared	उत्तीर्ण Passed	परिक्षा दिलेले Appeared	उत्तीर्ण Passed	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	मुंबई	16,163	0	0	0	16,163	0	Mumbai
2	नशिक	23,380	0	0	0	23,380	0	Nashik
3	पुणे	24,741	0	0	0	24,741	0	Pune
4	औरंगाबाद	14,074	0	0	0	14,074	0	Aurangabad
5	अमरावती	14,777	0	0	0	14,777	0	Amravati
6	नागपूर	21,790	0	0	0	21,790	0	Nagpur
	महाराष्ट्र राज्य	**1,14,925**	**0**	**0**	**0**	**1,14,925**	**0**	**Maharashtra State**

आधार - व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra

15. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता / TABLE 15.5

शिकाऊ उमेदवारांची वर्गवारी / CLASSIFICATION OF APPRENTICE TRAINEES

2020

वर्गवारी (1)	संख्या (2)	Classification (1)
(१) उपलब्ध जागा	75,236	Available Seats
(१) नेमलेले शिकाऊ उमेदवार (अ ते फ)	33,330	No. of Apprentice appointed (a to f)
(अ) अनुसूचित जाती	4,415	(a) Scheduled Castes
(ब) अनुसूचित जमाती	1,775	(b) Scheduled Tribes
(क) दिव्यांग	48	(c) Physically Handicapped
(ड) महिला	2,523	(d) Women
(इ) इतर	23,539	(e) Others
(फ) अल्पसंख्याक दुर्बलतर वर्ग	1,125	(f) Minorities Weaker section

आधार - व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra

15. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता / TABLE 15.6

माध्यमिक व उच्च माध्यमिक तंत्रशिक्षण शाळा व विद्यार्थी संख्या /

SECONDARY AND HIGHER SECONDARY TECHNICAL SCHOOLS AND INTAKE CAPACITY OF STUDENTS

2019-20

विभाग	माध्यमिक तंत्रशिक्षण शाळांची संख्या Number of secondary technical school			एकूण विद्यार्थी प्रवेश क्षमता Intake capacity of students			Division
	शासकीय Government	अशासकीय Non- Govt.	एकूण Total	शासकीय Government	अशासकीय Non- Govt.	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
मुंबई	27	38	65	4,620	3,720	8,340	Mumbai
नशिक	32	43	75	5,700	4,040	9,740	Nashik
पुणे	12	107	119	1,980	9,405	11,385	Pune
औरंगाबाद	40	16	56	5,160	1,620	6,780	Aurangabad
अमरावती	26	18	44	3,600	1,680	5,280	Amravati
नागपूर	32	3	35	4,200	240	4,440	Nagpur
महाराष्ट्र राज्य	**169**	**225**	**394**	**25,260**	**20,705**	**45,965**	**Maharashtra State**

आधार - व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra

15. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता / TABLE 15.7

तांत्रिक व व्यवसाय अभ्यासक्रम प्रकारानुसार संस्था व त्यांतील प्रवेश क्षमता / TECHNICAL AND VOCATIONAL INSTITUTES ACCORDING TO TYPE OF SYLLABUS AND THEIR INTAKE CAPACITY

2019-20

अनु-क्रमांक Sr. no.	अभ्यासक्रम संस्थेचा प्रकार	बाब	शासकीय Government	अशासकीय Non-Govt.	एकूण Total	Item	Type of Educational Institution
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
1	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	संस्था	417	0	417	Institutes	Industrial Training Institutes
		प्रवेश क्षमता	0	0	0	Intake Capacity	
2	+२ स्तरावरील व्यवसाय अभ्यासक्रम संस्था (व्दिलक्षी)	संस्था	49	129	178	Institutes	+ 2 level vocational institute
		प्रवेश क्षमता	6,790	11,050	17,840	Intake Capacity	
3	+२ स्तरावरील केंद्र शासन पुरस्कृत व्यवसाय अभ्यासक्रम संस्था	संस्था	53	916	969	Institutes	Centrally Sponsored + 2 level vocational institute education
		प्रवेश क्षमता	4,830	91,570	96,400	Intake Capacity	
4	माध्यमिक तंत्रशिक्षण शाळा/ विद्यालये	संस्था	169	224	393	Institutes	Technical Secondary school/colleges
		प्रवेश क्षमता	26,700	19,320	46,020	Intake Capacity	
5	प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम संस्था	संस्था	15	1,258	1273	Institutes	Institute for Certificate courses
		प्रवेश क्षमता	500	66,385	66,885	Intake Capacity	
	एकूण	**संस्था**	**703**	**2,527**	**3230**	**Institutes**	**Total**
		प्रवेश क्षमता	**38,820**	**1,88,325**	**2,27,145**	**Intake Capacity**	

आधार - व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra

तक्ता / TABLE 15.8

प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम शिकविणाऱ्या शासकीय व अशासकीय संस्था व त्यांतील विद्यार्थ्यांची प्रवेशक्षमता /

NUMBER OF GOVERNMENT AND NON-GOVERNMENT INSTITUTIONS TEACHING CERTIFICATE COURSE AND THEIR INTAKE CAPACITY

2018-19

विभाग	प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम शिकविणाऱ्या संस्था Institutes of teaching certificate course			एकूण विद्यार्थी प्रवेश क्षमता Intake capacity of students			एकूण प्रवेशित विद्यार्थी Total admitted students			Division
	शासकीय Government	अशासकीय Non- Govt.	एकूण Total	शासकीय Government	अशासकीय Non- Govt.	एकूण Total	शासकीय Government	अशासकीय Non- Govt.	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
मुंबई	5	203	208	500	14,065	14,565	81	5,072	5,153	Mumbai
नाशिक	4	139	143	225	7,200	7,425	62	4,564	4,626	Nashik
पुणे	4	247	251	225	13,135	13,360	193	6,594	6,787	Pune
औरंगाबाद	7	373	380	525	16,190	16,715	200	11,792	11,992	Aurangabad
अमरावती	3	112	115	175	4,980	5,155	153	3,112	3,265	Amravati
नागपूर	4	113	117	350	4,870	5,220	169	2,271	2,440	Nagpur
महाराष्ट्र राज्य	**27**	**1,187**	**1,214**	**2,000**	**60,440**	**62,440**	**858**	**33,405**	**34,263**	**Maharashtra State**

आधार - व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra

16. जीवनविषयक आकडेवारी / VITAL STATISTICS

तक्ता / TABLE 16.1

विविध पध्दतीनुसार कुटुंब नियोजन करणाऱ्यांची जिल्हानिहाय संख्या /

DISTRICTWISE NUMBER OF PERSONS USING VARIOUS FAMILY PLANNING METHODS 2019-20

(संख्या / Numbers)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	नसबंदी शस्त्रक्रिया Sterilisation	लूप पध्दती I.U.D.	नेहमीची संतती प्रतिबंधक साधने वापरणारे Conventional contraceptive users	मुखावाटे गोळया घेणारे Oral pills users	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	मुंबई	21,008	46,669	61,691	32,972	Mumbai
2	मुंबई उपनगर					Mumbai Suburban
3	ठाणे	8,459	11,035	7,384	4,336	Thane
4	पालघर	10,152	8,788	10,050	5,553	Palghar
5	रायगड	4,015	5,371	2,208	3,482	Raigad
6	रत्नागिरी	3,177	4,528	7,849	5,924	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	2,119	3,180	3,177	3,061	Sindhudurg
	कोकण विभाग	**48,930**	**79,571**	**92,359**	**55,328**	**Konkan Division**
8	नाशिक	20,162	27,038	10,307	10,955	Nashik
9	धुळे	7,096	6,710	4,505	6,214	Dhule
10	नंदुरबार	4,387	5,606	3,974	3,568	Nandurbar
11	जळगाव	16,281	15,776	3,734	8,156	Jalgaon
12	अहमदनगर	20,012	34,063	15,618	16,574	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	**67,938**	**89,193**	**38,138**	**45,467**	**Nashik Division**
13	पुणे	35,929	26,922	13,883	15,438	Pune
14	सातारा	14,508	8,847	8,174	12,398	Satara
15	सांगली	10,886	7,087	6,790	6,990	Sangli
16	सोलापूर	18,236	20,362	3,973	11,486	Solapur
17	कोल्हापूर	17,225	22,565	7,280	21,108	Kolhapur
	पुणे विभाग	**96,784**	**85,783**	**40,100**	**67,420**	**Pune Division**
	उर्वरित महाराष्ट्र	**2,13,652**	**2,54,547**	**1,70,597**	**1,68,215**	**Rest of Maharashtra**

तक्ता / TABLE 16.1 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
18	औरंगाबाद	11,072	16,582	8,941	7,063	Aurangabad
19	जालना	6,505	9,431	802	1,092	Jalna
20	परभणी	5,888	7,778	5,631	2,388	Parbhani
21	हिंगोली	5,075	4,800	3,006	1,869	Hingoli
22	बीड	12,840	14,150	4,337	6,360	Beed
23	नांदेड	19,062	10,147	6,482	6,131	Nanded
24	उस्मानाबाद	5,521	7,220	2,925	3,365	Osmanabad
25	लातूर	10,874	12,402	4,429	5,406	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	**76,837**	**82,510**	**36,553**	**33,674**	**Aurangabad / Marathwada Division**
26	बुलढाणा	7,448	5,115	3,364	3,153	Buldhana
27	अकोला	5,216	5,563	936	2,303	Akola
28	वाशिम	2,960	3,536	2,475	3,468	Washim
29	अमरावती	8,977	7,529	2,730	2,275	Amravati
30	यवतमाळ	11,231	6,176	2,096	2,854	Yavatmal
	अमरावती विभाग	**35,832**	**27,919**	**11,601**	**14,053**	**Amravati Division**
31	वर्धा	6,139	5,977	3,468	3,957	Wardha
32	नागपूर	10,911	8,706	3,368	2,929	Nagpur
33	भंडारा	4,781	3,081	2,577	2,134	Bhandara
34	गोंदिया	7,640	2,425	2,732	1,868	Gondiya
35	चंद्रपूर	10,606	9,218	3,194	3,864	Chandrapur
36	गडचिरोली	5,344	2,275	2,839	1,456	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	**45,421**	**31,682**	**18,178**	**16,208**	**Nagpur Division**
	विदर्भ विभाग	**81,253**	**59,601**	**29,779**	**30,261**	**Vidarbha Division**
	महाराष्ट्र राज्य	**3,71,742**	**3,96,658**	**2,36,929**	**2,32,150**	**Maharashtra State**

आधार - राज्य कुटुंब कल्याण कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – State Family Welfare Bureau, Government of Maharashtra

16. जीवनविषयक आकडेवारी / VITAL STATISTICS

तक्ता / TABLE 16.2

नमुना नोंदणी पध्दतीनुसार काढलेले जन्म, मृत्यू व अर्भक मृत्यूदर / BIRTH, DEATH AND INFANT MORTALITY RATES BY SAMPLE REGISTRATION SYSTEM

वर्ष / Year	जन्म दर/ Birth ate			मृत्यू दर/ Death rate			अर्भक मृत्यूदर/ Infant Mortality Rate		
	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1971	32.2	33.7	29	12.3	13.5	9.7	105	111	88
	(36.9)	(38.9)	(30.1)	(14.9)	(16.4)	(9.7)	(129)	(138)	(82)
1981	28.5	30.4	24.5	9.6	10.6	7.4	79	90	49
	(33.9)	(35.6)	(27)	(12.5)	(13.7)	(7.8)	(110)	(119)	(62)
1991*	26.2	28	22.9	8.2	9.3	6.2	60	69	38
	(29.5)	(30.9)	(24.3)	(9.8)	(10.6)	(7.1)	(80)	(87)	(53)
2001	20.7	21.1	20.2	7.5	8.5	5.9	45	55	28
	(25.4)	(27.1)	(20.3)	(8.4)	(9.1)	(6.3)	(66)	(72)	(42)
2011	16.7	17.3	15.8	6.3	7.3	5.1	25	30	17
	(21.8)	(23.3)	(17.6)	(7.1)	(7.6)	(5.7)	(44)	(48)	(29)
2013	16.5	17.2	15.4	6.2	7.1	5	24	29	16
	(21.4)	(22.9)	(17.3)	(7)	(7.5)	(5.6)	(40)	(44)	(27)
2014	16.5	16.8	16	6	6.8	4.8	22	27	14
	(21)	(22.7)	(17.4)	(6.7)	(7.3)	(5.5)	(39)	(43)	(26)
2015	16.3	16.6	15.9	5.8	6.6	4.7	21	26	14
	(20.8)	(22.4)	(17.3)	(6.5)	(7.1)	(5.4)	(37)	(41)	(25)
2016	15.9	16.3	15.5	5.9	6.9	4.6	19	24	13
	(20.4	(22.1)	(17)	(6.4)	(6.9)	(5.4)	(34)	(38)	(23)
2017	15.7	16.0	15.4	5.7	6.6	4.6	19	23	14
	(20.2)	(21.8)	(16.8)	(6.3)	(6.9)	(5.3)	(33)	(37)	(23)
2018	15.9	15.2	15.6	6.3	4.5	5.5	24	14	19
	(21.6)	(16.7)	(20.0)	(6.7)	(5.1)	(6.2)	(36)	(23)	(32)
2019	15.6	15.0	15.3	6.2	4.4	5.4	22	12	17
	(21.4)	(16.4)	(19.7)	(6.5)	(5.0)	(6.0)	(34)	(20)	(30)

टीप - (१) जन्म दर व मृत्यु दर एक हजार लोकसंख्येमागे आहेत

(२) अर्भक मृत्यु दर हजार जीवित जन्मामागे आहेत

(३) * जम्मू व काश्मीर वगळून

(४) कंसातील आकडे भारताकरिता आहेत

Note - (1) Birth and Death rates are per thousand population

(2) Infant mortality rates are per thousand live births

(3) * Excludes Jammu & Kashmir

(4) Bracketed Figures are for India

आधार - नमुना नोंदणी पद्धती पत्रिका, महानिबंधक भारत सरकार यांचे कार्यालय, नवी दिल्ली

Source - Sample Registration Scheme Bulletin, Office of Registrar General of India, New Delhi

16. जीवनविषयक आकडेवारी / VITAL STATISTICS

तक्ता / TABLE 16.3

उपलब्ध वैद्यकीय सुविधा / MEDICAL FACILITIES AVAILABLE

(सार्वजनिक आणि सार्वजनिक सहाय्यित / Public and Public aided)

अनु-क्रमांक Serial No.	वर्ष / Year	रुग्णालये (संख्या) Hospitals (No.)	दवाखाने (संख्या) Dispensaries (No.)	उप केंद्रे (संख्या) Sub Centres (No.)	प्राथमिक आरोग्य केंद्र (संख्या) Primary Health Centres (No.)	प्राथमिक आरोग्य पथके (संख्या) Primary Health Units (No.)	क्षयरोग रुग्णालये आणि रुग्णचिकित्सालये (संख्या) T.B. Hospitals & clinics (No.)	संस्थांतील खाटां@@ (संख्या) No. of beds in institutions@@ (No.)	दर लाख लोकसंख्येमागे खाटा@ Beds per lakh population@
(1)	(2)	(3)	(4)		(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	1971	299	1,372	N.A.	388	1	72	43,823	88
2	1981	530	1,776	N.A.	454	400	90	71,385	114
3	1991	768	1,896	N.A.	1,672	81+	1,977	1,09,267	144
4	2001	981	1,629	N.A.	1,768	169	2,520	1,01,670	105
5	2009	1,178	2,904	N.A.	1,816	191	2,520	1,08,806	97
6	2010	1,264	2,924	N.A.	1,816	191	2,520	1,15,704	102
7	2011	1,368	3,012	10,580	1,816	191	2,520	1,18,116	103
8	2013	1,395	3,087	10,580	1,811	193	3,062##	1,20,576	107
9	2014	1,402	3,087	10,580	1,811	193	3,062##	1,21,066	108
10	2015	1,402	3,087	10,580	1,811	193	3,066##	1,21,108	108
11	2016	1,402	3,087	10,580	1,811	193	3,091##	1,21,108	108
12	2017	1,402	3,087	10,668	1,814	193	5,337	1,23,742	101
13	2018	1,402	3,087	10,668	1,828	193	5,337	1,27,943	103
14	2019	1,402	3,087	10,668	1,828	199	5,337	1,27,943	102
15	2020	1,402	3,087	10,668	1,828	199	5,337	1,27,943	102

टीप- + प्राथमिक आरोग्य केंद्रे म्हणून श्रेणीवाढ झाल्यामूळे

@@ फक्त सार्वजनिक व शासन सहाय्यित रुग्णालयातील खाटांचा समावेश आहे.

@ संबंधीत वर्षाच्या मध्याकरिता अंदाजित लोकसंख्येवर आधारित आहे.

क्षयरोग रुग्णालये, केंद्रे, उपचार पथकें, इत्यादि. सार्वजनिक आरोग्य संस्थांचा यात समावेश आहे.

Note - + Due to upgradation as Primary Health Centers

@@ Includes beds in general & Govt. aided hospitals only

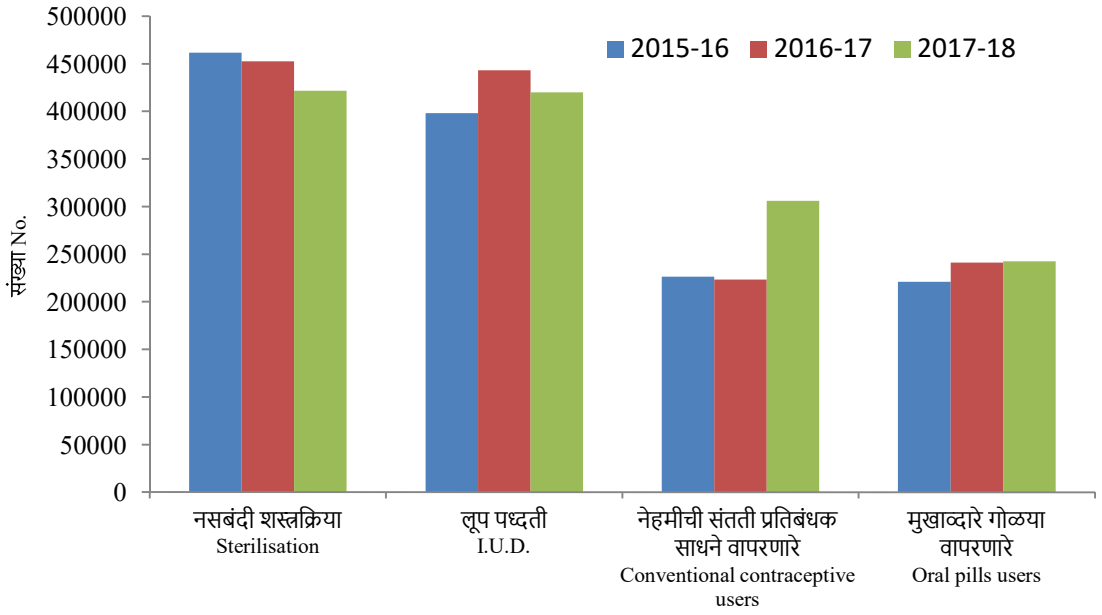
@ Based on midyear projected population of respective year.

It includes T.B. Hospitals, centres, treatment units, etc

आधार - आरोग्य सेवा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

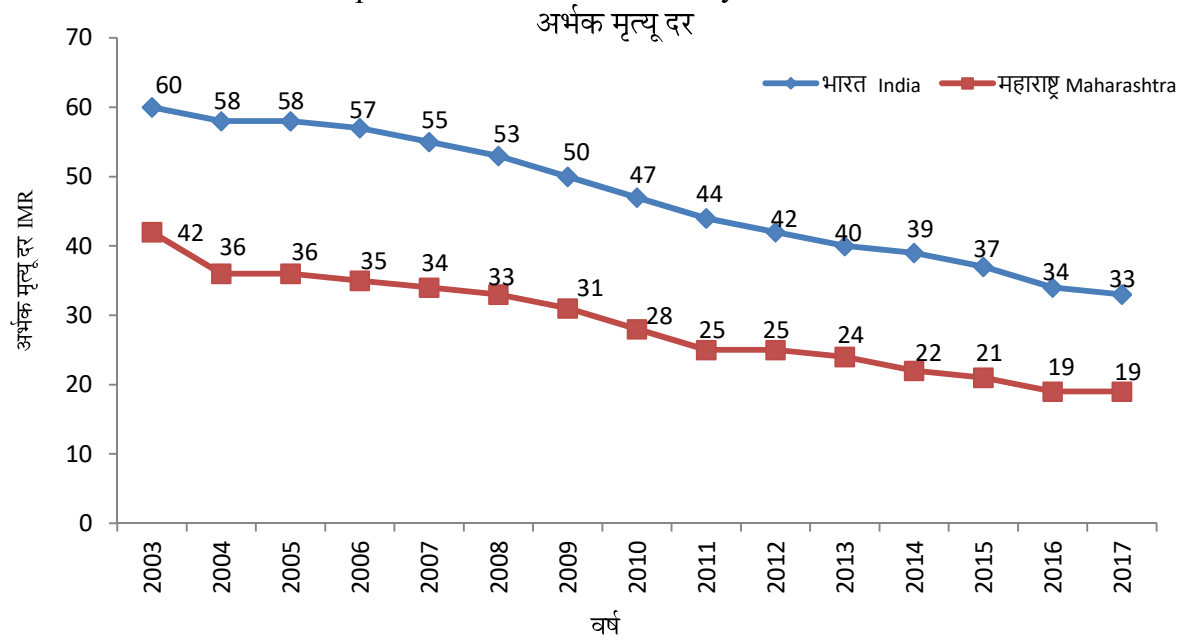
Source - Directorate of Health Services, Government of Maharashtra

Graph No. 16.1: No Of Persons Using Various Family Planning Methods
निरनिराळया पध्दतीनुसार कुटुंबनियोजन करणाऱ्यांची संख्या



आधार : कुटूंब कल्याण वार्षिक पुस्तिका, महाराष्ट्र शासन / Family Welfare Year Book, GoM

Graph No. 16.2 : Infant Mortality Rate
अर्भक मृत्यू दर



आधार : नमुना नोंदणी पत्रिका, भारताचे महानिबंधक / SRS Bulletin, Registrar General of India

17. पोलिस आणि गुन्हे / POLICE AND CRIMES

तक्ता / TABLE 17.1

पोलिस स्टेशन आणि पोलिसांची संख्या / POLICE STATIONS AND POLICE FORCES

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	2019-20	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
	पोलिस स्टेशन		**Police Stations**
1	पोलिस स्टेशनांची संख्या (सब - पोलिसस्टेशन धरुन)	1,180	Number of Police Stations (including Sub-Police Station)
2	पोलीस चौक्या / आउट पोस्ट / मदत केंद्रे / सागरी चेक पोस्ट व चेक बॉर्डरची संख्या	2,096	Number of Police out-Posts /chowkies/help centres / Sagari check-posts & check border
3	पोलीस आयुक्तालय	49	Police Commissioner
	एकूण	**3,325**	**Total**
	पोलिस बळ		**Police Force**
1	पोलीस महासंचालक,	129	Director General of Police,
	अपर पोलीस महासंचालक,		Addi. Director General of Police,
	विशेष पोलीस महासंचालक,		Spl. Director General of Police,
	पोलीस उप महानिरीक्षक		Deputy Inspector General of Police
2	पोलीस अधिक्षक	321	Superintendent of Police
3	सहाय्यक पोलिस आयुक्त / पोलिस उप अधिक्षक, इत्यादि.	832	Assistant Commissioner of Police / Deputy Superintendent of Police, etc
4	पोलिस निरीक्षक / सहाय्यक पोलिस निरीक्षक / पोलिस उप निरीक्षक	19,502	Police Inspector /Assistant Police Inspector / Police Sub-Inspector
5	सहाय्यक पोलिस उपनिरीक्षक/पोलिस हवालदार/ पोलिस शिपाई/पोलिस नाईक	2,05,445	Assistant Sub-Inspector/Head Constable/Police Constable / Police Naik
	एकूण	**2,26,229**	**Total**

आधार - पोलिस महासंचालक, महाराष्ट्र शासन

Source - Director General of Police, Government of Maharashtra

17. पोलिस आणि गुन्हे / POLICE AND CRIMES

तक्ता / TABLE 17.2

भारतीय दंडसंहितेखाली झालेले दखलपात्र गुन्हे (गुन्हयांचे प्रयत्न धरुन) / COGNIZABLE OFFENCES (INCLUDING ATTEMPTS) UNDER INDIAN PENAL CODE 2020

अनुक्रमांक Serial nos.	गुन्हे प्रकार	गुन्ह्यांची संख्या Number of offences	Type of offence
(1)	(2)	(3)	(2)
1	दंगल	9,157	Riot
2	नाण्यासंबंधीचे गुन्हे	0	Offences relating to coins
3	चलन व बैंक नोटासंबंधीचे गुन्हे	53	Offences relating to currency and bank notes
4	खून	2,163	Murder
5	सदोष मनुष्यवध	231	Culpable homicide
6	बलात्कार	2,061	Rape
7	पळवून नेणे व अपहरण	8,103	Kidnapping and abduction
8	दरोडा अथवा त्याकरिता एकत्र होणे	675	Dacoity and preparation of assembly for dacoity
9	जबरी चोरी / लूट	5,054	Robbery
10	घरफोडी	12,014	House breaking
11	फसवणूक	7,341	Cheating
12	विश्वासघात	1,629	Breach of trust
13	चोऱ्या -		Theft of -
	(अ) मोटारी व सुटे भाग	21,203	(a) Motor vehicles & accessories
	(ब) इतर	34,527	(b) Other
14	निष्काळजीपणे वाहन चालवणे	18,363	Incidence of Rash Driving
15	निष्काळजीपणामुळे मृत्यूस कारणीभूत होणे	11,174	Causing Death by Negligence
16	इतर गुन्हे	2,60,269	Other crimes
	एकूण	**3,94,017**	**Total**

आधार - पोलिस महासंचालक, महाराष्ट्र शासन

Source - Director General of Police, Government of Maharashtra

18. कारागृहे / PRISONS

तक्ता / TABLE 18.1

कारागृहांची व कैद्यांची संख्या / NUMBER OF PRISONS AND CONVICTS

2019-20

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	विविध प्रकारच्या कारागृहांची संख्या -		Number of different types of prisons—
	(१) मध्यवर्ती कारागृह	9	(1) Central Prisons
	(२) जिल्हा कारागृह	28	(2) District Prisons
	(3) विशेष कारागृह, रत्नागिरी	1	(3) Special Prison, Ratnagiri
	(४) किशोर सुधारालय, नाशिक	1	(4) Juvenile Detention Center, Nashik
	(५) मुंबई जिल्हा महिला कारागृह	1	(5) Prison for Women, Mumbai District
	(६) खुले कारागृह*	19	(6) Open Prisons*
	(७) दुय्यम कारागृह**	4	(7) Sub-Jails**
	(८) मुक्त छावण्या (खुली वसाहत)	1	(8) Open Colony
	एकूण	64	Total
2	३१ मार्च, २०१८ रोजी शिक्षेच्या मुदतीनुसार कैद्यांचे वर्गीकरण		Number of convicts according to length of sentences as on 31st March, 2018
	(अ) एक वर्ष व त्याहून कमी	880	(a) One year and below
	(ब) एक वर्षाहून जास्त परंतु दोन वर्षाहून कमी	526	(b) Above one year and not exceeding two years
	(क) दोन वर्षाहून जास्त परंतु पाच वर्षांपेक्षा कमी	732	(c) Above two years and not exceeding five years
	(ड) पाच वर्षांपेक्षा जास्त परंतु दहा वर्षांपेक्षा कमी	1,208	(d) Above five years & not exceeding ten years
	(इ) दहा वर्षांपेक्षा जास्त	879	(e) Exceeding ten years
	(फ) जन्मठेप	4,833	(f) Life sentence
	(ग) मृत्यू दंड	50	(g) Sentenced to death
	एकूण	**9,108**	**Total**

टीप- * ६ नविन खुली कारागृहे सुरू झाल्याने खुले कारागृहांच्या एकूण संख्येत वाढ झाली आहे. तसेच खुले कारागृहांच्या एकूण संख्येत २ महिला खुले कारागृहांचा समावेश आहे.

** १) केवळ कारागृह विभागाच्या नियंत्रणाखालील चालू दुय्यम कारागृहांची संख्या देण्यात आली आहे. त्यामुळे दुय्यम कारागृहांची एकूण संख्या गतवर्षीपेक्षा संख्या कमी झाली आहे.

२) एकूण बंदी संख्येमध्ये तालुका दुय्यम कारागृहांची माहिती समाविष्ट नाही.

Note- * The total number of open jails has increased with the opening of 6 new Open jails. Two Open Prisons for Women are included in numbers of Open Prisons

** 1) Only number of working Sub-jails under Prison Department is given at present. Therefore, total number of Sub- Jails is lower than previous year.

2) Information about total convicts excludes Taluka Sub-jails

आधार - कारागृह महानिरीक्षक, महाराष्ट्र शासन

Source - Director General of Prisons, Government of Maharashtra

19. घरबांधणी / HOUSING

तक्ता / TABLE 19.1

जनगणना २०११ नुसार घरांची वापरानुसार केलेली वर्गवारी / CLASSIFICATION OF HOUSES ACCORDING TO USE AS PER POPULATION CENSUS 2011

('००० / '000)

अनुक्रमांक Serial No.	वापराचा प्रकार	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	Type of use
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	घरांची यादी करतेवेळी रिकामी आढळलेली गणना घरे-	1,657	2,112	3,769	Census houses vacant at the time of house-listing
2	वापरातील गणना घरे -				Occupied census house used as—
	(१) निवासी घरे	12,644	10,533	23,177	Residence
	(२) निवासासह अन्य उपयोग	299	243	542	Residence-cum-other use
	(३) दुकान, कार्यालय	556	1,401	1,957	Shop, office
	(४) शाळा, कॉलेज, इत्यादि.	165	49	214	School, college, etc.
	(५) हॉटेल, लॉज, गेस्ट हाऊस, इत्यादि.	44	65	109	Hotel, lodge, guest house, etc.
	(६) रुग्णालय, दवाखाना, इत्यादि.	38	63	101	Hospital, dispensary, etc.
	(७) कारखाने, यंत्रशाळा व तात्पुरत्या जागा, इत्यादि.	103	280	383	Factories, workshops & work sheds, etc.
	(८) पुजास्थान	205	73	278	Place of worship
	(९) निवासाव्यतिरिक्त अन्य उपयोग	1,741	1,093	2,834	Other non-residential use
	(१०) बंद घरे	66	139	205	Closed houses
	एकूण वापरातील गणना घरे (२)	**15,861**	**13,939**	**29,800**	**Total occupied census houses (2)**
	एकूण (१) + (२)	**17,518**	**16,051**	**33,569**	**Grand Total (1) + (2)**

टीप - (१) गणना घर म्हणजे एखादी इमारत किंवा इमारतीचा भाग, ज्याला रस्त्यावरुन, शिवारातून किंवा सार्वजनिक जिन्यावरुन स्वतंत्र प्रवेशद्वार आहे व जे वापराच्या दृष्टीने एक स्वतंत्र घटक आहे.

(२) आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळतीलच असे नाही.

Note - (1) A 'census house' is a building or part of a building having a separate main entrance from road, common court yard, staircase etc., used or recognised as separate unit.

(2) Details may not add up to the totals due to rounding.

आधार - भारताची जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

19. घरबांधणी / HOUSING

तक्ता / TABLE 19.2

जनगणना २०११ नुसार वापरातील खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण /

CLASSIFICATION OF HOUSEHOLDS ACCORDING TO ROOMS OCCUPIED AS PER POPULATION CENSUS 2011

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	गणना केलेली एकूण कुटुंबे ('०००)	13,017	10,814	23,831	Total number of households (in '000)
2	गणना केलेली एकूण लोक (संस्थांतून राहाणारे व बेघर इत्यादी) ('०००)	61,556	50,818	112,374	Total number of persons enumerated (including inmates of institutions and houseless persons) (In '000)
3	कुटुंबाचे वर्गीकरण (शेकडा)				Classification of households (Percentage)
	(अ) वेगळी खोली नसलेले	3.71	4.85	4.23	(a) No exclusive room
	(ब) एका खोलीत राहणारी कुटुंबे	42.38	41.69	42.07	(b) Households with one room
	(क) दोन खोल्यांत राहणारी कुटुंबे	35.34	28.42	32.20	(c) Households with two rooms
	(ड) तीन खोल्यांत राहणारी कुटुंबे	11.83	15.36	13.43	(d) Households with three rooms
	(इ) चार खोल्यांत राहणारी कुटुंबे	4.50	5.99	5.18	(e) Households with four rooms
	(फ) पाच खोल्यांत राहणारी कुटुंबे	1.13	1.89	1.47	(f) Households with five rooms
	(ग) सहा खोल्यांत राहणारी कुटुंबे	1.11	1.80	1.42	(g) Households with Six rooms
	एकूण	**100.00**	**100.00**	**100.00**	**Total**

आधार - भारताची जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

19. घरबांधणी /

तक्ता /

जनगणना २०११ नुसार राहत्या घराच्या छपरांसाठी वापरलेल्या प्रमुख साधनांनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण /

ग्रामीण नागरी एकूण	एकूण कुटुंबे Total households	गवत, पाने, लाकुड, बांबू, चिखल, इत्यादि. Grass, leaves, wood, bamboo, mud, etc.	प्लास्टिक पॉलिथिन Plastic Polythene	हाताने बनविलेल्या खापऱ्या Hand Made Tiles	यंत्राने बनविलेल्या खापऱ्या Machine Tiles
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
ग्रामीण	1,30,16,652	12,52,256	70,774	14,97,168	26,56,812
नागरी	1,08,13,928	2,10,446	80,315	2,83,130	6,96,704
एकूण	2,38,30,580	14,62,702	1,51,089	17,80,298	33,53,516

19. घरबांधणी /

तक्ता /

जनगणना २०११ नुसार राहत्या घराच्या भिंतींसाठी वापरलेल्या प्रमुख साधनांनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण /

ग्रामीण नागरी एकूण	एकूण कुटुंबे Total households	गवत, पाने, लाकुड, बांबू, इत्यादि. Grass, leaves, wood, bamboo, etc.	प्लास्टिक पॉलिथिन Plastic Polythene	माती कच्ची विट Mud, unburnt brick	लाकूड Wood
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
ग्रामीण	1,30,16,652	11,52,589	45,553	42,26,591	1,11,734
नागरी	1,08,13,928	1,16,133	57,158	9,43,246	1,02,408
एकूण	2,38,30,580	12,68,722	1,02,711	51,69,837	2,14,142

आधार - भारताची जनगणना, २०११

HOUSING

TABLE 19.3(A)

DISTRIBUTION OF HOUSEHOLDS BY PREDOMINANT MATERIAL OF ROOF OF HOUSE OCCUPIED AS PER POPULATION CENSUS 2011

जी. आय. धातू, अॅस्बेस्टॉसचे पत्रे G.I. Metal, Asbestos sheets	विटा / Brick	दगड / स्लेट Stone / Slate	काँक्रीट Concrete	इतर सर्व प्रकारचे सामान / All other materials	Rural Urban Total
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
55,34,468	57,291	3,04,594	15,58,486	84,803	Rural
33,61,457	92,699	3,78,560	56,26,721	83,896	Urban
88,95,925	1,49,990	6,83,154	71,85,207	1,68,699	Total

HOUSING

TABLE 19.3 (B)

DISTRIBUTION OF HOUSEHOLDS BY PREDOMINANT MATERIAL OF WALLS OF HOUSE OCCUPIED AS PER POPULATION CENSUS 2011

जी. आय. धातू, अॅस्बेस्टॉसचे पत्रे G.I. Metal, Asbestos sheets	विटा / Brick	दगड / Stone /	काँक्रीट Concrete	इतर सर्व प्रकारचे सामान / All other materials	Rural Urban Total
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
1,20,372	43,49,225	23,11,910	6,54,593	44,085	Rural
3,23,922	65,86,038	8,72,838	17,76,161	36,024	Urban
4,44,294	1,09,35,263	31,84,748	24,30,754	80,109	Total

Source - Census of India, 2011

19. घरबांधणी / HOUSING

तक्ता / TABLE 19.4

जनगणना २०११ नुसार बेघर कुटुंबे व बेघर लोकसंख्या /

HOUSELESS HOUSEHOLDS AND HOUSELESS POPULATION AS PER POPULATION CENSUS 2011

अनु-क्रमांक Serial No.	जिल्हा	बेघर कुटुंबे Houseless Households	बेघर लोकसंख्या Houseless Population	एकूण लोकसंख्या Total population	बेघर लोकसंख्येची एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी Percentage of Houseless population to total population	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	मुंबई	10,762	38,339	30,85,411	1.24	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	4,512	19,077	93,56,962	0.2	Mumbai Suburban
3	ठाणे	5,984	19,287	1,10,60,148	0.17	Thane
4	रायगड	1,951	7,532	26,34,200	0.29	Raigad
5	रत्नागिरी	1,160	4,351	16,15,069	0.27	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	411	1,472	8,49,651	0.17	Sindhudurg
	कोकण विभाग	**24,780**	**90,058**	**2,86,01,441**	**0.31**	**Konkan Division**
7	नाशिक	3,352	11,811	61,07,187	0.19	Nashik
8	धुळे	939	4,281	20,50,862	0.21	Dhule
9	नंदुरबार	1,227	5,366	16,48,295	0.33	Nandurbar
10	जळगाव	1,846	7,663	42,29,917	0.18	Jalgaon
11	अहमदनगर	1,899	7,657	45,43,159	0.17	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	**9,263**	**36,778**	**1,85,79,420**	**0.2**	**Nashik Division**
12	पुणे	3,418	11,729	94,29,408	0.12	Pune
13	सातारा	1,751	6,548	30,03,741	0.22	Satara
14	सांगली	626	2,277	28,22,143	0.08	Sangli
15	सोलापूर	1,499	5,113	43,17,756	0.12	Solapur
16	कोल्हापूर	1,019	3,417	38,76,001	0.09	Kolhapur
	पुणे विभाग	**8,313**	**29,084**	**2,34,49,049**	**0.12**	**Pune Division**
	उर्वरित महाराष्ट्र	**42,356**	**1,55,920**	**7,06,29,910**	**0.22**	**Rest of Maharashtra**

तक्ता / TABLE.19.4 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
17	औरंगाबाद	888	3,048	37,01,282	0.08	Aurangabad
18	जालना	594	2,357	19,59,046	0.12	Jalna
19	परभणी	319	1,134	18,36,086	0.06	Parbhani
20	हिंगोली	200	872	11,77,345	0.07	Hingoli
21	बीड	900	3,663	25,85,049	0.14	Beed
22	नांदेड	881	3,515	33,61,292	0.1	Nanded
23	उस्मानाबाद	747	3,181	16,57,576	0.19	Osmanabad
24	लातूर	624	2,709	24,54,196	0.11	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	**5,153**	**20,479**	**1,87,31,872**	**0.11**	**Aurangabad / Marathwada Division**
25	बुलढाणा	798	2,959	25,86,258	0.11	Buldhana
26	अकोला	837	2,808	18,13,906	0.15	Akola
27	वाशिम	257	1,066	11,97,160	0.09	Washim
28	अमरावती	1,272	4,556	28,88,445	0.16	Amravati
29	यवतमाळ	744	2,550	27,72,348	0.09	Yavatmal
	अमरावती विभाग	**3,908**	**13,939**	**1,12,58,117**	**0.12**	**Amravati Division**
30	वर्धा	1,189	4,071	13,00,774	0.31	Wardha
31	नागपूर	2,689	8,323	46,53,570	0.18	Nagpur
32	भंडारा	352	1,427	12,00,334	0.12	Bhandara
33	गोंदिया	438	1,507	13,22,507	0.11	Gondiya
34	चंद्रपूर	965	3,482	22,04,307	0.16	Chandrapur
35	गडचिरोली	430	1,760	10,72,942	0.16	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	**6,063**	**20,570**	**1,17,54,434**	**0.17**	**Nagpur Division**
	विदर्भ विभाग	**9,971**	**34,509**	**2,30,12,551**	**0.15**	**Vidarbha Division**
	महाराष्ट्र राज्य	**57,480**	**210,908**	**11,23,74,333**	**0.19**	**Maharashtra State**

आधार - भारताची जनगणना, २०११ मालिका- HH-2

Source - Census of India, 2011 HH-2 Series

19. घरबांधणी /
तक्ता /
जनगणना २०११ नुसार खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांची संख्या

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण Total	खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबे / वेगळी खोली नसलेले No exclusive room	एक खोली One Room	दोन खोल्या Two Rooms
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	मुंबई	6,37,738	59,204	4,00,177	1,00,937
2	मुंबई उपनगर	20,27,743	1,45,133	11,26,032	4,54,631
3	ठाणे	24,30,616	1,20,417	11,09,216	7,87,371
4	रायगड	5,96,514	22,708	2,02,630	2,11,589
5	रत्नागिरी	3,93,379	15,472	1,28,979	1,36,313
6	सिंधुदुर्ग	2,05,119	7,540	49,140	65,002
	कोकण विभाग	**62,91,109**	**3,70,474**	**30,16,174**	**17,55,843**
7	नाशिक	11,80,293	66,126	5,15,406	3,74,694
8	धुळे	4,08,700	20,936	1,77,830	1,27,835
9	नंदुरबार	3,19,623	13,982	1,93,672	74,663
10	जळगाव	8,91,657	36,246	3,96,241	3,10,994
11	अहमदनगर	9,01,748	38,914	4,52,168	2,70,549
	नाशिक विभाग	**37,02,021**	**1,76,204**	**17,35,317**	**11,58,735**
12	पुणे	20,76,607	96,829	8,67,524	5,94,089
13	सातारा	6,39,999	28,569	2,25,146	2,19,428
14	सांगली	5,85,227	15,749	1,91,117	2,04,264
15	सोलापूर	8,58,981	25,802	3,85,265	2,83,726
16	कोल्हापूर	8,21,483	41,561	2,16,170	2,61,733
	पुणे विभाग	**49,82,297**	**2,08,510**	**18,85,222**	**15,63,240**
	उर्वरित महाराष्ट्र	**1,49,75,427**	**7,55,188**	**66,36,713**	**44,77,818**

HOUSING

TABLE 19.5

HOUSEHOLDS BY NUMBER OF ROOMS OCCUPIED AS PER POPULATION CENSUS 2011

No. of Households according to the number of rooms occupied				
तीन खोल्या Three Rooms	चार खोल्या Four Rooms	पाच खोल्या Five Rooms	सहा खोल्या Six Rooms	District
(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
49,372	18,377	5325	4346	Mumbai City
2,15,718	59,342	12,382	14,505	Mumbai Suburban
3,03,405	76,471	17,313	16,423	Thane
1,05,866	36,654	8,782	8,285	Raigad
64,690	29,556	9,505	8,864	Ratnagiri
38,766	25,881	9,189	9,601	Sindhudurg
7,77,817	**2,46,281**	**62,496**	**62,024**	**Konkan Division**
1,41,208	50,769	15,284	16,806	Nashik
56,422	16,634	4,719	4,324	Dhule
25,152	7,566	2,130	2,458	Nandurbar
99,454	31,382	8,007	9,333	Jalgaon
85,816	34,258	9,486	10,557	Ahmednagar
4,08,052	**1,40,609**	**39,626**	**43,478**	**Nashik Division**
3,29,621	1,25,046	33,233	30,265	Pune
1,00,309	42,302	12,079	12,166	Satara
97,160	49,474	13,713	13,750	Sangli
95,336	44,334	12,257	12,261	Solapur
1,83,797	74,210	22,458	21,554	Kolhapur
8,06,223	**3,35,366**	**93,740**	**89,996**	**Pune Division**
19,92,092	**7,22,256**	**1,95,862**	**1,95,498**	**Rest of Maharashtra**

तक्ता /

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
17	औरंगाबाद	7,36,587	33,488	3,30,324	2,34,204
18	जालना	3,88,116	11,443	1,86,719	1,30,649
19	परभणी	3,60,186	5,336	1,45,908	1,32,654
20	हिंगोली	2,27,041	4,517	86,442	91,014
21	बीड	5,45,073	23,805	2,91,380	1,56,819
22	नांदेड	6,56,303	15,854	2,77,653	2,32,802
23	उस्मानाबाद	3,48,760	7,176	1,36,500	1,31,286
24	लातूर	4,74,149	9,327	1,74,599	1,75,876
	औरंगाबाद/	**37,36,215**	**1,10,946**	**16,29,525**	**12,85,304**
	मराठवाडा विभाग				
25	बुलढाणा	5,53,031	18,061	2,53,911	1,92,985
26	अकोला	3,91,135	15,365	1,77,776	1,25,936
27	वाशिम	2,57,892	5,066	1,00,020	1,04,718
28	अमरावती	6,37,446	19,937	2,44,204	2,29,677
29	यवतमाळ	6,40,385	17,366	2,32,696	2,54,420
	अमरावती विभाग	**24,79,889**	**75,795**	**10,08,607**	**9,07,736**
30	वर्धा	3,02,680	8,695	91,157	1,20,430
31	नागपूर	9,95,808	26,739	2,72,097	3,36,283
32	भंडारा	2,75,773	6,336	70,873	1,11,504
33	गोंदिया	2,89,431	5,162	86,976	1,14,780
34	चंद्रपूर	5,29,612	11,698	1,60,876	2,10,835
35	गडचिरोली	2,45,745	7,156	68,219	1,07,964
	नागपूर विभाग	**26,39,049**	**65,786**	**7,50,198**	**10,01,796**
	विदर्भ विभाग	**51,18,938**	**1,41,581**	**17,58,805**	**19,09,532**
	महाराष्ट्र राज्य	**2,38,30,580**	**10,07,715**	**1,00,25,043**	**76,72,654**

आधार - भारताची जनगणना, २०११

TABLE 19.5 —contd.

(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
79,415	36,644	10,692	11,820	Aurangabad
36,017	14,443	4,029	4,816	Jalna
43,230	20,364	6,210	6,484	Parbhani
26,662	12,001	3,221	3,184	Hingoli
43,095	18,219	5,635	6,120	Beed
70,637	37,221	10,634	11,502	Nanded
41,330	20,817	5,906	5,745	Osmanabad
60,533	33,827	10,342	9,645	Latur
4,00,919	**1,93,536**	**56,669**	**59,316**	**Aurangabad / Marathwada Division**
54,781	21,804	5,865	5,624	Buldhana
43,691	17,798	5,499	5,070	Akola
30,767	11,685	3,023	2,613	Washim
85,806	36,456	11,662	9,704	Amravati
81,049	35,563	10,706	8,585	Yavatmal
2,96,094	**1,23,306**	**36,755**	**31,596**	**Amravati Division**
50,205	20,359	6,629	5,205	Wardha
2,08,408	93,093	31,680	27,508	Nagpur
60,876	16,560	5,124	4,500	Bhandara
57,377	16,510	4,479	4,147	Gondiya
93,711	34,895	9,970	7,627	Chandrapur
41,257	13,797	3,777	3,575	Gadchiroli
5,11,834	**1,95,214**	**61,659**	**52,562**	**Nagpur Division**
807,928	**318,520**	**98,414**	**84,158**	**Vidarbha Division**
32,00,939	**12,34,312**	**3,50,945**	**3,38,972**	**Maharashtra State**

Source - Census of India, 2011 HH-2 Series

20. स्थानिक संस्था / LOCAL BODIES

तक्ता / TABLE 20.1

ग्रामपंचायतींचा उत्पन्न आणि खर्च / INCOME AND EXPENDITURE OF VILLAGE PANCHAYATS

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	2017-18*	2018-19**	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
I	**व्याप्ती**			**Coverage -**
	(१) ग्रामपंचायतींची संख्या	27,409	27,409	(1) No. of village panchayats
	(२) वस्ती असलेली गावे (जनगणना २०११)	40,959	40,959	(2) Inhabited Villages (Census 2011)
	(३) वस्ती नसलेली गावे (जनगणना २०११)	2,706	2,706	(3) Uninhabited Villages (Census 2011)
	(४) त्यांतील लोकसंख्या (हजार)	60,128	60,128	(4) Population covered (thousand)
II	**उत्पन्न (₹ कोटी)**			**Income (₹ Crore)**
१)	कर (i + ii)	1,345.07	1,417.13	Taxes (i + ii)
	i) जमीन व इतर मालमत्ता कर	998.05	944.55	i) Land and Other Property Tax
	ii) इतर कर व शुल्क	347.02	472.59	ii) Other Taxes and Fees
२)	शासकीय अनुदाने	2,481.43	2,328.05	Government Grants
३)	अंशदान, देणग्या, इतर अनुदाने	587.33	642.21	Contributions, Donations and Other Grants.
४)	इतर उत्पन्न	341.46	358.73	Other Income
	एकूण उत्पन्न	**4,755.29**	**4,746.12**	**Total Income**
	(प्रारंभीची शिल्लक वगळून)			**(Excluding Opening Balance)**
III	**खर्च (₹ कोटी)**			**Expenditure (₹ Crore)**
१)	प्रशासन	627.78	559.64	Administration
२)	आरोग्य व स्वच्छता	752.93	746.81	Health and Sanitation
३)	सार्वजनिक बांधकामे	1,730.56	1,706.14	Public Works
४)	सार्वजनिक दिवाबत्ती	139.72	174.63	Street Lighting
५)	शिक्षण	94.23	148.42	Education
६)	लोककल्याण	280.83	268.39	Welfare of People
७)	इतर खर्च	1,065.54	1,008.65	Other Expenditure
	एकूण खर्च	**4,691.59**	**4,612.69**	**Total Expenditure**
	(अखेरची शिल्लक वगळून)			**(Excluding closing Balance)**

टीप - * पालघर जिल्हातील ग्रामपंचायतींचा समावेश नाही / Excluding village panchayats of Palghar district

** औरंगाबाद, पालघर, रायगड आणि ठाणे जिल्हातील ग्रामपंचायतींचा समावेश नाही / Excluding village panchayats of Aurangabad, Palghar, Raigad and Thane districts

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source – Directorate of Economics and Statistics, GoM, Mumbai

तक्ता / TABLE 20.2

नगरपरिषदांतील सदस्य संख्या (३१ डिसेंबर, २०१९ रोजी) / NO. OF MEMBERS IN MUNICIPAL COUNCILS (As on 31st Dec, 2019)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	नगरपरिषदांची संख्या Number of municipal councils	नगरपरिषद सदस्यांची संख्या Number of councilors				नाम निर्देशित Nominated	एकूण Total	District
			सर्वसाधारण General	अ.जा. S.C.	अ.ज. S.T.	इ.मा.व. O.B.C.			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	ठाणे	4	76 (38)	17 (9)	7 (3)	38 (21)	N.A.	138 (71)	Thane
2	पालघर	7	40 (20)	4 (2)	55 (29)	39 (21)	N.A.	138 (72)	Palghar
3	रायगड	15	157 (79)	20 (10)	17 (9)	79 (46)	N.A.	273 (144)	Raigad
4	रत्नागिरी	9	118 (60)	7 (2)	0 (0)	50 (29)	N.A.	175 (91)	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	8	85 (42)	10 (6)	1 (0)	40 (24)	N.A.	136 (72)	Sindhudurg
	कोकण विभाग	**43**	**476 (239)**	**58 (29)**	**80 (41)**	**246 (141)**	N.A.	**860 (450)**	**Konkan Division**
6	नाशिक	15	121 (56)	36 (20)	52 (29)	83 (47)	N.A.	292 (152)	Nashik
7	धुळे	4	45 (20)	6 (4)	13 (8)	24 (13)	N.A.	88 (45)	Dhule
8	नंदुरबार	5	50 (22)	9 (5)	30 (17)	32 (18)	N.A.	121 (62)	Nandurbar
9	जळगाव	18	247 (118)	37 (22)	19 (9)	114 (64)	N.A.	417 (213)	Jalgaon
10	अहमदनगर	15	173 (85)	38 (21)	8 (4)	88 (49)	N.A.	307 (159)	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	**57**	**636 (301)**	**126 (72)**	**122 (67)**	**341 (191)**	N.A.	**1,225 (631)**	**Nashik Division**
11	पुणे	16	177 (89)	42 (22)	9 (2)	88 (50)	N.A.	316 (163)	Pune
12	सातारा	16	185 (90)	41 (23)	3 (1)	91 (53)	N.A.	320 (167)	Satara
13	सांगली	10	117 (57)	25 (15)	1 (0)	56 (31)	N.A.	199 (103)	Sangli
14	सोलापूर	12	140 (66)	39 (22)	3 (2)	71 (41)	N.A.	253 (131)	Solapur
15	कोल्हापूर	14	173 (84)	36 (20)	1 (0)	84 (48)	N.A.	294 (152)	Kolhapur
	पुणे विभाग	**68**	**792 (386)**	**183 (102)**	**17 (5)**	**390 (223)**	N.A.	**1,382 (716)**	**Pune Division**
	उर्वरित महाराष्ट्र	**168**	**1,904 (926)**	**367 (203)**	**219 (113)**	**977 (555)**	N.A.	**3,467 (1,797)**	**Rest of Maharashtra**

तक्ता / TABLE 20.2 – contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
16	औरंगाबाद	8	95 (46)	15 (9)	8 (4)	45 (25)	N.A.	163 (84)	Aurangabad
17	जालना	8	110 (54)	22 (11)	2 (2)	51 (29)	N.A.	185 (96)	Jalna
18	परभणी	8	97 (48)	22 (11)	2 (1)	43 (24)	N.A.	164 (84)	Parbhani
19	हिंगोली	5	61 (29)	14 (9)	4 (1)	32 (18)	N.A.	111 (57)	Hingoli
20	बीड	11	150 (73)	34 (19)	1 (1)	72 (40)	N.A.	257 (133)	Beed
21	नांदेड	16	139 (65)	44 (26)	20 (10)	82 (49)	N.A.	285 (150)	Nanded
22	उस्मानाबाद	10	109 (52)	31 (19)	2 (0)	57 (33)	N.A.	199 (104)	Osmanabad
23	लातूर	9	102 (47)	31 (18)	2 (2)	51 (29)	N.A.	186 (96)	Latur
	औरंगाबाद विभाग	**75**	**863 (414)**	**213 (122)**	**41 (21)**	**433 (247)**	N.A.	**1,550 (804)**	**Aurangabad Division**
24	बुलढाणा	13	171(85)	38 (20)	3 (0)	82 (45)	N.A.	294 (150)	Buldhana
25	अकोला	6	75 (39)	17 (9)	2 (0)	36 (20)	N.A.	130 (68)	Akola
26	वाशिम	6	72 (32)	20 (12)	2 (2)	36 (20)	N.A.	130 (66)	Washim
27	अमरावती	14	139 (66)	39 (22)	25 (13)	80 (46)	N.A.	283 (147)	Amravati
28	यवतमाळ	17	180 (85)	45 (24)	43 (24)	102 (58)	N.A.	370 (191)	Yavatmal
	अमरावती विभाग	**56**	**637(307)**	**159 (87)**	**75 (39)**	**336 (189)**	N.A.	**1,207 (622)**	**Amravati Division**
29	वर्धा	10	115 (58)	30 (16)	13 (5)	61 (34)	N.A.	219 (113)	Wardha
30	नागपूर	20	177 (87)	68 (37)	30 (13)	110 (64)	N.A.	385 (201)	Nagpur
31	भंडारा	7	69 (32)	23 (14)	9 (5)	40 (23)	N.A.	141 (74)	Bhandara
32	गोंदिया	7	59 (26)	25 (15)	19 (10)	41 (24)	N.A.	144 (75)	Gondiya
33	चंद्रपूर	16	136 (61)	54 (31)	33 (18)	87 (51)	N.A.	310 (161)	Chandrapur
34	गडचिरोली	12	63 (26)	29 (16)	59 (33)	62 (37)	N.A.	213 (112)	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	**72**	**619 (290)**	**229 (129)**	**163 (84)**	**401 (233)**	N.A.	**1,412 (736)**	**Nagpur Division**
	विदर्भ विभाग	**128**	**1,256 (597)**	**388 (216)**	**238 (123)**	**737 (422)**	N.A.	**2,619 (1,358)**	**Vidharbha Division**
	एकूण नगरपरिषदा	**371**	**4,023 (1,937)**	**968 (541)**	**498 (257)**	**2,147 (1,224)**	N.A.	**7,636 (3,959)**	**Maharashtra State**

N.A. – उपलब्ध नाही / Not Available

टिप : कंसातील आकडे स्त्रियांकरिता राखीव जागांची संख्या दर्शवितात / Note : Figures in brackets indicate number of seats reserved for women

आधार : राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र शासन

Source : State Election Commission, GoM.

तक्ता / TABLE 20.3

महानगरपालिकांतील सदस्य संख्या (३१ डिसेंबर, २०१८ रोजी) / NO. OF MEMBERS IN MUNICIPAL CORPORATIONS (As on 31st Dec, 2018)

अनुक्रमांक Serial No.	महानगरपालिका	महानगरपालिकांच्या सदस्यांची संख्या Number of Corporators								नाम निर्देशित Nominated	एकूण Total		Municipal Corporation
		सर्वसाधारण General		अ.जा. S.C.		अ.ज. S.T.		इ.मा.व. O.B.C.					
		एकूण Total	महिला Women	एकूण Total	महिला Women	एकूण Total	महिला Women	एकूण Total	महिला Women		एकूण Total	महिला Women	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
1	बृहन्मुंबई	149	74	15	8	2	1	61	31	N.A.	227	114	Brihan Mumbai
2	ठाणे	84	41	9	5	3	2	35	18	N.A.	131	66	Thane
3	नवी मुंबई	69	35	10	5	2	1	30	15	N.A.	111	56	NaviMumbai
4	कल्याण-डोंबिवली	74	36	12	6	3	2	33	17	N.A.	122	61	Kalyan-Dombivali
5	उल्हासनगर	43	21	13	7	1	0	21	11	N.A.	78	39	Ulhasnagar
6	भिवंडी-निझामपूर	62	30	3	2	1	1	24	12	N.A.	90	45	Bhiwandi Nizampur
7	पनवेल	49	24	6	3	2	1	21	11	N.A.	78	39	Panvel
8	मिरा-भाईंदर	64	32	4	2	1	1	26	13	N.A.	95	48	Mira Bhyander
9	वसई-विरार	74	36	5	3	5	3	31	16	N.A.	115	58	Vasai-Virar
10	नाशिक	62	30	18	9	9	5	33	17	N.A.	122	61	Nashik
11	मालेगाव	55	27	4	2	2	1	23	12	N.A.	84	42	Malegaon
12	धुळे	43	21	6	3	5	3	20	10	N.A.	74	37	Dhule
13	जळगाव	46	23	5	3	4	2	20	10	N.A.	75	38	Jalgaon
14	अहमदनगर	40	19	9	5	1	1	18	9	N.A.	68	34	Ahmednagar
15	पुणे	94	47	22	11	2	1	44	22	N.A.	162	81	Pune

तक्ता / TABLE 20.3 —contd

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
16	पिंपरी-चिंचवड	70	34	20	10	3	2	35	18	N.A.	128	64	Pimpri-Chinchwad
17	सांगली-मिरज-कुपवाडा	45	21	11	6	1	1	21	11	N.A.	78	39	Sangli-Miraj-Kupwada
18	सोलापूर	57	28	15	8	2	1	28	14	N.A.	102	51	Solapur
19	कोल्हापूर	48	24	11	6	0	0	22	11	N.A.	81	41	Kolhapur
20	औरंगाबाद	60	30	22	11	2	1	31	16	N.A.	115	58	Aurangabad
21	परभणी	38	20	8	4	1	0	18	9	N.A.	65	33	Parbhani
22	नांदेड-वाघळा	42	21	15	8	2	1	22	11	N.A.	81	41	Nanded-Waghala
23	लातूर	38	18	12	6	1	1	19	10	N.A.	70	35	Latur
24	अमरावती	47	23	15	8	2	1	23	12	N.A.	87	44	Amravati
25	अकोला	42	21	14	7	2	1	22	11	N.A.	80	40	Akola
26	नागपूर	68	34	30	15	12	6	41	21	N.A.	151	76	Nagpur
27	चंद्रपूर	30	14	13	7	5	3	18	9	N.A.	66	33	Chandrapur
	एकूण महानगरपालिका	**1,593**	**784**	**327**	**170**	**76**	**43**	**740**	**377**	**N.A.**	**2,736**	**1,374**	**Total Mun. Corpn.**

N.A. – उपलब्ध नाही / Not Available..

आधार : राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र शासन

Source : State Election Commission, GoM.

तक्ता / TABLE 20.4

नगरपरिषदांचे व महानगरपालिकांचे उत्पन्न आणि खर्च / INCOME AND EXPENDITURE OF MUNICIPAL COUNCILS AND MUNICIPAL CORPORATIONS 2018-19*

(₹ कोटी / ₹ crore)

तपशील	सर्व नगरपरिषदा All Municipal Councils	सर्व महानगरपालिका All Municipal Corporations	सर्व नगर पंचायती All Nagar Panchayat	कटक मंडळे Cantonment Boards	एकूण Total (2+3+4+5)	बृहन्मुंबई महानगरपालिका Municipal Corporations of Greater Mumbai	Particulars
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
उत्पन्न							**Income**
प्रारंभिक शिल्लक	**5,971.66**	**3,881.14**	**815.73**	**57.38**	**10,725.91**	**817.08**	**Opening balance**
I. दर व कर	6,279.22	709.67	112.73	141.68	7,243.30	5,519.05	Rates and taxes
II. इतर साधनांपासून उत्पन्न	14,001.08	6,427.30	1,420.83	324.88	22,174.07	2,60,815.76	Income from other sources
(1) शासकीय अनुदाने	4,268.30	4,767.38	1,155.67	50.95	10,242.29	69.32	Government Grants
(2) इतर साधने	9,732.78	1,659.91	265.16	273.93	11,931.78	2,60,746.44	Other Sources
एकूण उत्पन्न (I+II)	**20,280.30**	**7,136.97**	**1,533.55**	**466.55**	**29,417.37**	**2,66,334.81**	**Total Income (I+II)**
खर्च							**Expenditure-**
(1) सामान्य प्रशासन	3,677.65	1,338.38	189.30	65.13	5,270.46	9,543.11	General Administration
(2) सार्वजनिक दिवाबत्ती	337.89	121.05	18.42	16.13	493.49	278.81	Public lighting
(3) पाणीपुरवठा	1,576.44	304.94	111.98	7.08	2,000.44	2,170.30	Water Supply
(4) जलनि:सारण व मलनि:सारण	503.59	317.87	95.43	68.05	984.95	1,234.05	Drainage Conservance and Sanitation
(5) सार्वजनिक आरोग्य	769.19	307.03	110.89	37.08	1,224.18	851.70	Public Health
(6) परिवहन	184.35	2.18	3.03	0.00	189.56	44.67	Transport
(7) शिक्षण	315.21	171.19	3.82	32.34	522.56	477.26	Education
(8) सार्वजनिक बांधकामे	2,675.16	1,356.57	381.47	95.85	4,509.06	2,337.36	Public Works
(9) इतर	9,108.17	2,225.91	413.07	193.68	11,940.83	1,37,592.09	Other
एकूण खर्च	**19,147.66**	**6,145.12**	**1,327.41**	**515.35**	**27,135.54**	**1,54,529.36**	**Total Expenditure**

टिप: * औरंगाबाद, बीड, पालघर, रायगड व ठाणे जिल्हे वगळून / Excluding Aurangabad, Beed, Palghar, Raigad and Thane districts

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई / Source - Directorate of Economics and Statistics, GoM, Mumbai

20. स्थानिक संस्था / LOCAL BODIES

तक्ता / TABLE 20.5

जिल्हा परिषदांचे उत्पन्न आणि खर्च / INCOME AND EXPENDITURE OF ZILLA PARISHADS

(₹ कोटी / ₹ in crore)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	प्रत्यक्ष Actuals 2017-18*	प्रत्यक्ष Actuals 2018-19*	Item
(1)	(2)	(4)	(5)	(2)
	उत्पन्न			**Receipts**
	प्रारंभिक शिल्लक	**9,646.32**	**9,470.63**	**Opening balance**
1	**एकूण महसूली उत्पन्न (१ ते ३)**	**32,286.78**	**33,856.49**	**Total Revenue receipts(1 to 3)**
१)	स्वनिर्मित साधनांवाटे	880.46	1,297.66	Self-raised resources
२)	एकूण शासकीय अनुदाने (अ+ब)	28,382.79	29,541.96	Total Government grants (a+b)
	(अ) संविधानिक अनुदाने (१ ते ४)	27,330.95	28,249.16	(a) Statutory grants (1 to 4)
	(१) सहेतुक अनुदाने	9,192.88	9,497.42	Purposive grants
	(२) आस्थापना अनुदाने	10,210.96	10,846.31	Establishment grants
	(३) योजना अनुदाने	6,978.49	7,071.12	Plan scheme grants
	(४) इतर	948.61	834.32	Others
	(ब) अभिकरण योजनांसाठी अनुदाने	1,051.85	1,292.79	(b) Agency scheme grants
३)	इतर साधनांपासून उत्पन्न	3,023.53	3,016.87	Income from other sources
II.	**भांडवली उत्पन्न**	**12,257.35**	**15,777.63**	**Capital receipts**
	एकूण उत्पन्न (I + II)	**44,544.13**	**49,634.12**	**Total receipts (I + II)**
	खर्च			**Expenditure**
III.	**एकूण महसुली खर्च (१ ते १०)**	**30,934.15**	**35,249.44**	**Total Revenue Expenditure (1 to 10)**
	(१) सामान्य प्रशासन	2,957.94	2,713.01	General Administration
	(२) शिक्षण	14,540.79	14,328.77	Education
	(३) सार्वजनिक बांधकाम	1,448.19	1,595.78	Public Works
	(४) पाटबंधारे	782.63	685.48	Irrigations
	(५) कृषि	274.13	329.59	Agriculture
	(६) पशुसंवर्धन	354.15	385.79	Animal Husbandry
	(७) वने	22.72	63.11	Forests
	(८) सार्वजनिक आरोग्य	1,531.37	1,738.28	Public Health
	(९) समाजकल्याण	1,123.43	1,183.54	Social Welfare
	(१०) इतर	7,898.80	12,226.07	Others
IV.	**भांडवली खर्च**	**12,997.74**	**12,890.54**	**Capital Expenditure**
	एकूण खर्च (III + IV)	**43,931.88**	**48,139.98**	**Total Expenditure (III + IV)**

* अस्थायी / Provisional

औरंगाबाद, पालघर व ठाणे जिल्हे वगळून / Excluding Aurangabad, Palghar and Thane districts

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Directorate of Economics and Statistics, GoM, Mumbai

20. स्थानिक संस्था / LOCAL BODIES

तक्ता / TABLE 20.6

स्थानिक स्वराज्य संस्थांची प्रकारानुसार संख्या / LOCAL SELF-GOVT. INTITUTION BY TYPES

(संख्या / Number)

स्थानिक संस्था	रोजी / As on 31-12-2020	Local Body
(1)	(2)	(3)
महानगरपालिका	27	Municipal Corporations
नगर परिषदा	241	Municipal Councils
जिल्हा परिषदा	34	Zilla Parishads
पंचायत समित्या	351	Panchayat Samitis
ग्रामपंचायती	27,782	Gram Panchayats
नगर पंचायत	128	Nagar Panchayats
कटक मंडळे	7	Cantonment Boards

आधार - राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र

Source - State Election Commission, Maharashtra

21. सार्वत्रिक निवडणूका / GENERAL ELECTIONS

तक्ता / TABLE 21.1

सार्वत्रिक निवडणूकांचे निकाल / RESULTS OF GENERAL ELECTIONS

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	लोकसभा Loksabha (2019)	विधानसभा Legislative Assembly (2019)	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	एकूण जागांची संख्या	48	288	Total number of seats
	(अ) अनुसूचित जातीकरिता राखीव जागा	5	29	(a) Number of seats reserved for scheduled castes
	(ब) अनुसूचित जमातीकरिता राखीव जागा	4	25	(b) Number of seats reserved for scheduled tribes
2	सर्वसाधारण जागा	39	234	Number of general seats
3	उमेदवारांची संख्या			Number of candidates—
	(अ) नामनिर्देशन प्राप्त	1,332	5,472	(a) Nominations filed
	(ब) नामनिर्देशन नाकारले	192	726	(b) Nominations Rejected
	(क) उमेदवारी मागे घेणारे	273	1,506	(c) Withdrew Candidature
	(ड) निवडणूका लढवणारे	867	3,237	(d) Contested the election
	(ई) निवडून आलेले	48	288	(e) Elected
4	मतदारांची संख्या (हजारात)			Number of electors (In thousands)
	पुरुष	46,425	46,989	Men
	स्त्रिया	42,249	42,847	Women
	इतर	2	3	Other
	एकूण	**88,677**	**89,838**	**Total**
5	मतदान केलेल्यांची संख्या (हजारात)	48,740	54,887	Number of voters who voted (In thousands)
6	ग्राह्य मते (हजारात)	48,284	54,408	Number of valid votes polled (In thousands)
7	मतदान केलेल्यांचे शेकडा प्रमाण	60.3	61.1	Percentage of electors voting

आधार - मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Chief Election Officer, Government of Maharashtra, Mumbai

21. सार्वत्रिक निवडणूका / GENERAL ELECTIONS

तक्ता / TABLE 21.2

उमेदवारांचे पक्ष संलग्नतेनुसार वर्गीकरण / CANDIDATES ACCORDING TO PARTY AFFILIATIONS

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	लोकसभा Loksabha (2019)		विधानसभा Legislative Assembly (2019)		Name of the party
		पुरस्कृत केलेले Number sponsored	निवडून आलेले Number elected	पुरस्कृत केलेले Number sponsored	निवडून आलेले Number elected	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस	25	1	147	44	Indian National Congress
2	राष्ट्रवादी काँग्रेस पार्टी	19	4	121	54	Nationalist Congress Party
3	भारतीय जनता पार्टी	25	23	164	105	Bharatiya Janata Party
4	शिवसेना	23	18	126	56	Shivsena
5	समाजवादी पार्टी	39	0	7	2	Samajwadi Party
6	बहुजन विकास आघाडी	1	0	31	3	Bahujan Vikas Aaghadi
7	महाराष्ट्र नवनिर्माण सेना	0	0	101	1	Maharashtra Navnirman Sena
8	ऑल इंडिया मजलिस-ए-एत्तेहादुल मुल्लिमीन	1	1	44	2	All India Majlis-e-Ittehadul Muslimeen
9	शेतकरी कामगार पक्ष	0	0	24	1	Peasants and Workers Party
10	वंचित बहुजन आघाडी	47	0	236	0	Vanchit Bahujan Aaghadi
11	अपक्ष	418	1	1,400	13	Independent
12	इतर पक्ष	269	0	837	7	Other Party
	एकूण	**867**	**48**	**3,238**	**288**	**Total**

आधार - मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Chief Election Officer, Government of Maharashtra, Mumbai

22. किंमत निर्देशांक / PRICE INDICES

तक्ता / TABLE 22.1

अखिल भारतीय घाऊक किंमतींचे निर्देशांक (नवीन मालिका) / ALL INDIA WHOLESALE PRICE INDEX NUMBERS (NEW SERIES)

2020

(आधारभूत वर्ष / Base year : 2011-12=100)

महिना	मूलभूत पदार्थ Primary articles	इंधन, शक्ती, दिवाबत्ती व वंगण Fuel, power, light and lubricants	उत्पादित माल Manufactured products	सर्व वस्तू All commodities	Month
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
भार	**22.62**	**13.15**	**64.23**	**100.0**	**Weight**
जानेवारी	147.2	140.7	118.8	123.4	January
फेब्रुवारी	142.8	103.6	118.8	122.2	February
मार्च	137.4	99.5	118.6	120.4	March
एप्रिल	137.8	89.8	118.7	119.2	April
मे	137.3	80.3	118.2	117.5	May
जून	140.9	85.6	118.6	119.3	June
जुलै	145.1	90.7	118.7	121.0	July
ऑगस्ट	146.7	92.0	119.4	122.0	August
सप्टेंबर	148.8	91.9	121.1	122.9	September
ऑक्टोबर	151.8	90.9	120.4	123.6	October
नोव्हेंबर	152.8	94.2	121.6	125.1	November
डिसेंबर	148.0	96.9	123.3	125.4	December

आधार - आर्थिक सल्लागार, वाणिज्य व उद्योग मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली

Source - Office of the Economic Adviser, Ministry of Commerce & Industry, Government of India, New Delhi

22. किंमत निर्देशांक / PRICE INDICES

तक्ता /TABLE 22.2

22. किंमत निर्देशांक /
तक्ता /
कामगारांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक /
२०२० /

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्रे	वस्तूंचा गट	भार Weight	जानेवारी January	फेब्रुवारी February	मार्च March	एप्रिल April	मे May
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	मुंबई	अन्न गट	48.88	344	339	336	340	346
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	322	319	319	320	324
2	सोलापूर	अन्न गट	54.74	352	350	349	349	353
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	350	349	348	349	352
3	नागपूर	अन्न गट	43.05	350	349	342	343	348
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	406	405	402	404	406
4	पुणे	अन्न गट	39.77	391	387	388	403	402
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	362	360	360	367	367
5	नाशिक	अन्न गट	41.43	349	341	341	349	356
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	380	377	377	381	384
6	ठाणे	अन्न गट	37.74	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
7	जळगाव	अन्न गट	45.88	323	318	309	317	319
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	349	347	346	348	347
8	नांदेड	अन्न गट	48.22	355	355	358	356	356
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	405	404	402	407	405
9	औरंगाबाद	अन्न गट	47.76	330	327	315	324	329
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	364	362	361	364	363
10	कोल्हापूर	अन्न गट	49.05	321	319	314	320	324
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	343	342	341	344	343
11	अकोला	अन्न गट	40.89	303	297	286	295	299
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	364	361	359	362	361

आधार – कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई
लेबर ब्युरो, भारत सरकार, सिमला

PRICE INDICES

TABLE 22.2

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR WORKING CLASS

2020

(आधारभूत वर्ष / Base year : 2001 = 100)

जून June	जुलै July	ऑगस्ट August	सप्टेंबर September	ऑक्टोबर October	नोव्हेंबर November	डिसेंबर December	Item Group	Centres
(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(3)	(2)
351	352	352	119.4	122.7	120.7	116.7	Food Group	Mumbai
326	333	333	113.5	114.8	114.0	112.9	General Index	
355	353	355	114	115.3	115.0	119.1	Food Group	Solapur
353	353	354	114.9	116.6	117.0	119.4	General Index	
356	362	359	115.5	120.6	119.3	118.7	Food Group	Nagpur
410	415	413	116.6	118.4	118.2	118.8	General Index	
402	400	401	119.9	122.6	124.1	120.4	Food Group	Pune
367	372	372	114.7	115.3	115.8	115.4	General Index	
358	356	360	117.5	120.1	122.4	121.0	Food Group	Nashik
385	387	389	113.7	114.9	116.1	115.9	General Index	
N.A.	N.A.	N.A.	115.5	119.3	119.5	115.6	Food Group	Thane
N.A.	N.A.	N.A.	112.4	113.3	113.4	112.4	General Index	
324	324	329	338	348	351	345	Food Group	Jalgaon
349	350	352	356	363	365	364	General Index	
364	368	370	380	396	397	390	Food Group	Nanded
409	411	412	417	425	426	423	General Index	
334	337	339	338	343	346	343	Food Group	Aurangabad
366	367	368	375	377	378	377	General Index	
325	330	332	336	344	343	334	Food Group	Kolhapur
344	346	348	355	359	359	358	General Index	
310	304	307	300	307	310	308	Food Group	Akola
363	365	366	375	381	383	382	General Index	

Source – Office of the Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Mumbai
Labour Bureau, Government of India, Simla

22. किंमत निर्देशांक / PRICE INDICES

तक्ता / TABLE 22.3

राज्यातील ग्रामीण भागातील निवडक जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किंमतींचे निर्देशांक / CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR SELECTED ESSENTIAL ITEMS FOR RURAL AREAS IN THE STATE

2020

(आधारभूत वर्ष / Base year : 2003 = 100)

महिना	अन्न Food	पान, सुपारी, तंबाखू Pan, Supari, Tobacco	इंधन व दिवाबत्ती Fuel and Lighting	कापड, बिछाना व पादत्राणे Clothing Bedding and Foot wear	संकीर्ण Miscellaneous	सर्वसाधारण निर्देशांक General Index	Month
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
भार	**52.85**	**2.15**	**10.67**	**8.53**	**25.80**	**100.00**	**Weight**
जानेवारी	315.20	452.58	538.30	148.23	220.23	303.21	January
फेब्रुवारी	307.09	453.46	538.41	148.41	220.40	299.02	February
मार्च	312.70	452.90	537.86	148.56	220.53	301.95	March
एप्रिल	319.80	#	570.03	#	#	#	April
मे	322.10	#	571.06	#	#	#	May
जून	326.00	466.50	546.21	151.50	223.72	311.22	June
जुलै	332.00	470.60	563.43	151.56	226.51	317.09	July
ऑगस्ट	334.90	469.40	565.14	151.09	227.99	319.08	August
सप्टेंबर	335.30	467.70	567.78	151.13	229.51	319.93	September
ऑक्टोबर	341.50	464.80	566.97	151.44	230.42	323.35	October
नोव्हेंबर	342.90	467.00	566.61	152.06	230.63	324.17	November
डिसेंबर	323.80	468.60	570.20	152.05	230.18	314.41	December

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

22. किंमत निर्देशांक / PRICE INDICES

तक्ता / TABLE 22.4

राज्यातील नागरी भागातील निवडक जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किंमतींचे निर्देशांक /

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR SELECTED ESSENTIAL ITEMS FOR URBAN AREAS IN THE STATE

2020

(आधारभूत वर्ष / Base year : 2003 = 100)

महिना	गट / Group						Month
	अन्न Food	पान, सुपारी, तंबाखू Pan, Supari, Tobacco	इंधन व दिवाबत्ती Fuel and Lighting	कापड, बिछाना व पादत्राणे Clothing Bedding and Foot wear	संकीर्ण Miscellaneous	सर्वसाधारण निर्देशांक General Index	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
भार	**45.80**	**1.54**	**10.28**	**7.51**	**34.87**	**100.00**	**Weight**
जानेवारी	312.21	440.17	510.87	151.37	207.90	286.15	January
फेब्रुवारी	306.21	439.81	522.42	151.51	207.66	284.51	February
मार्च	311.34	440.68	521.81	151.63	207.46	286.75	March
एप्रिल	322.35	#	561.62	#	#	#	April
मे	323.62	#	549.12	#	#	#	May
जून	330.08	447.02	526.74	153.29	210.86	297.25	June
जुलै	336.63	450.12	538.41	153.41	231.95	302.58	July
ऑगस्ट	337.49	451.92	450.18	153.53	214.99	303.56	August
सप्टेंबर	336.95	454.64	539.88	153.28	216.29	303.76	September
ऑक्टोबर	342.38	454.17	539.52	153.97	217.28	306.60	October
नोव्हेंबर	345.31	456.91	539.99	154.36	218.09	308.34	November
डिसेंबर	325.62	457.50	547.67	154.69	219.18	300.52	December

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

22. किंमत निर्देशांक / PRICE INDICES

तक्ता / TABLE 22.5

राज्यातील शेतमजुरांकरिता ग्राहक किंमतींचे निर्देशांक /CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR AGRICULTURAL LABOURERS IN THE STATE

2020

(आधारभूत वर्ष / Base year : 1986-87=100)

महिना	अन्न गट निर्देशांक Food Index	सर्वसाधारण निर्देशांक General Index	Month
(1)	(2)	(3)	(1)
भार	**22.62**	**100.00**	**Weight**
जानेवारी	1180.00	1132.00	January
फेब्रुवारी	1190.00	1139.00	February
मार्च	1187.00	1137.00	March
एप्रिल	1205.00	1150.00	April
मे	1217.00	1159.00	May
जून	1223.00	1162.00	June
जुलै	1223.00	1163.00	July
ऑगस्ट	1228.00	1166.00	August
सप्टेंबर	1230.00	1170.00	September
ऑक्टोबर	1250.00	1185.00	October
नोव्हेंबर	1252.00	1187.00	November
डिसेंबर	1228.00	1177.00	December

आधार - लेबर ब्युरो, भारत सरकार, सिमला

Source - Labour Bureau, Government of India, Simla

23. रोजगार / EMPLOYMENT

तक्ता / Table 23.1

काम करणाऱ्यांचे (शेती करणाऱ्यांव्यतिरिक्त) औद्योगिक गटांनुसार वर्गीकरण / INDUSTRIAL CLASSIFICATION OF PERSONS AT WORK (OTHER THAN CULTIVATORS)

2011

('००० / '000)

अनुक्रमांक Serial No.	उद्योग गट	मुख्यत: काम करणाऱ्यांची संख्या No. of Main Workers			सीमांतीककाम करणाऱ्यांची संख्या No. of Marginal Workers			Industrial Division
		पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	कृषि, शिकार, वन संवर्धन, मच्छिमारी	207	58	265	29	20	49	Agriculture, hunting, forestry, fishing
2	खाणकाम व दगडकाम	95	19	114	9	3	12	Mining and quarrying
3	वस्तूनिर्माण आणि दुरुस्ती	4366	805	5,171	278	154	433	Manufacturing & repairs
4	वीज, वायू आणि पाणीपुरवठा, कचरा व्यवस्थापन	146	12	158	6	1	7	Electricity, gas & water supply, waste management
5	बांधकाम	1,799	225	2,025	242	56	298	Construction
6	घाऊक व किरकोळ व्यापार	2,819	323	3,142	147	43	190	Wholesale & Retail Trade
7	हॉटेल्स व उपहारगृहे	446	58	504	28	7	35	Hotels & Restaurants
8	परिवहन, साठवण व दळणवळण	1,842	92	1,934	97	7	104	Transport, Storage & Communication
9	वित्तीय मध्यस्थीता, स्थावर मालमत्ता, विमा, भाडे व भाडेपट्टी, व्यवसाय सेवा	1,366	355	1,721	60	22	82	Financial intermediation, Real estate, Insurance, Renting & leasing, Business services
10	प्रकाशन, प्रसारण, दुरसंचार व माहिती सेवा	332	86	417	13	4	17	Publication, Broadcasting, Telecommunication & Information services
11	इतर सेवा	3,545	2,221	5,766	380	551	931	Other services
	एकूण	**16,963**	**4,254**	**21,217**	**1,289**	**868**	**2,158**	**Total**

आधार - भारताची जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

23. रोजगार / EMPLOYMENT

तक्ता / Table 23.2

काम करणाऱ्यांचे (शेती करणा-यांव्यतिरिक्त) व्यवसायानुसार वर्गीकरण/ OCCUPATIONAL CLASSIFICATION OF PERSONS AT WORK (OTHER THAN CULTIVATORS) 2011

('०००/ '000)

अनु क्रमांक Serial No.	व्यवसाय गट	मुख्यत: काम करणाऱ्यांची संख्या No. of Main Workers			सीमांतिक काम करणाऱ्यांची संख्या No. of Marginal Workers			Occupational division
		पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	आमदार, वरिष्ठ अधिकारी व व्यवस्थापक	1,597	204	1,801	53	13	66	Legislators, Senior officials & Managers
2	व्यावसायिक	1,054	354	1,408	41	20	61	Professionals
3	तंत्रज्ञ व तत्सम काम करणारे	1,164	654	1,818	45	30	75	Technicians & associate professionals
4	कारकून	1,132	330	1,462	43	17	60	Clerks
5	सेवा क्षेत्रातील कामगार तसेच दुकाने व पणन यांतील विक्रेते	2,329	382	2,711	118	43	161	Service workers and Shop & Market sales workers
6	कृषि व मत्स्यव्यवसायातील कुशल कामगार	235	64	299	31	20	51	Skilled agriculture & fishery workers
7	हस्तकला व तत्सम क्षेत्रातील कामगार	2,968	445	3,413	234	104	338	Craft & related trade workers
8	यंत्रचालक व यंत्र जोडणी करणारे	2,093	122	2,215	108	16	124	Plants & Machine Operators and Assemblers
9	प्राथमिक व्यवसाय	2,957	824	3,781	300	142	442	Elementary Occupations
10	इतरत्र वर्गीकृत न केलेले	1,434	874	2,308	318	463	781	Workers not classified by occupations
	एकूण	**16,963**	**4,253**	**21,216**	**1,291**	**868**	**2,159**	**Total**

आधार - भारताची जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

23. रोजगार / EMPLOYMENT

तक्ता / Table 23.3

रोजगार व स्वयंरोजगार मार्गदर्शन केंद्रांसंबंधित माहिती / INFORMATION OF EMPLOYMENT AND SELF-EMPLOYMENT GUIDANCE CENTRE STATISTICS 2020

('००० / '000)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	संख्या / Nos.	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	नवीन नोंदणी	575	New registrations
2	नोकरी मिळालेल्यांची संख्या	199	Number of placements
3	जाहीर केलेल्या रिकाम्या जागा	802	Number of vacancies notified
4	पटावरील अर्जदारांची संख्या	5,366	Number of persons on live register

टिप: आकडे कॅलेंडर वर्षासाठी दिले आहेत.

Note: Figures are given for Calendar Year

आधार- कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, नवी मुंबई

Source - Directorate of Skill Development, Employment and Entrepreneurship, Government of Maharashtra, Navi Mumbai

23. रोजगार / EMPLOYMENT

तक्ता / Table 23.4 (A)

राज्य शासकीय व निमशासकीय कर्मचाऱ्यांची श्रेणीनिहाय संख्या / GRADEWISE NUMBER OF STATE GOVERNMENT AND SEMI GOVERNMENT EMPLOYEES

(०१ जुलै, २०२० रोजी / As on 1st July, 2020)

अनुक्रमांक Serial No.	प्रकार	कर्मचा-यांची संख्या / No. of Employees				Category
		State Government		Semi Government *		
		एकूण Total	स्त्रिया Females	एकूण Total	स्त्रिया Females	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	(अ) श्रेणी-अ	26,395	5,921	N.A.	N.A.	(a) Grade-A
	(ब) श्रेणी-ब	45,149	10,681	N.A.	N.A.	(b) Grade-B
	एकूण (अ+ब)	**71,544**	**16,602**	**N.A.**	**N.A.**	**Total (a +b)**
2	(क) श्रेणी-क	3,59,945	79,734	N.A.	N.A.	(c) Grade-C
	(ड) श्रेणी-ड	75,094	13,140	N.A.	N.A.	(d) Grade-D
	एकूण (क+ड)	**4,35,039**	**92,874**	**N.A.**	**N.A.**	**Total (c +d)**
	एकूण (अ+ब+क+ड)	**5,06,583**	**1,09,476**	**N.A.**	**N.A.**	**Total (a +b +c +d)**
3	इतर (आकस्मिकता निधीतून वेतन मिळणारे, कार्यव्ययी आस्थापनेवरील, अंशकालीन व मानसेवी कर्मचारी)	2,42,812	1,93,165	N.A.	N.A.	Other (paid from contingencies, work charged personnel, part time and honorary)
	एकूण कर्मचारी	**7,49,395**	**3,02,641**	**N.A.**	**N.A.**	**Total staff**

NA – उपलब्ध नाही / Not Available

* जिल्हा परिषद व नगर परिषद कर्मचारी / Zilla Parishad and Nagar Parishad Employees.

टीप : शासकीय कर्मचाऱ्यांचा सर्वंकष माहितीकोष, २०२० मध्ये केवळ राज्य शासकीय कार्यालयांतील कर्मचाऱ्यांचा समावेश करण्यात आला आहे.

Note : Employees Master Database Report, 2020 covers only State Government Employees

आधार : शासकीय कमर्चाऱ्यांचा सर्वंकष माहितीकोष २०२० अहवाल

Source : Employees Master Database Report, 2020

23. रोजगार / EMPLOYMENT

तक्ता / Table 23.4 (B)

राज्य शासकीय व निमशासकीय कर्मचाऱ्यांची वेतनश्रेणीनिहाय वर्गवारी / PAY SCALE RANGEWISE CLASSIFICATION OF STATE GOVERNMENT AND SEMI GOVERNMENT EMPLOYEES

(०१ जुलै, २०२० रोजी / As on 1st July, 2020)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	वेतन श्रेणी / Pay Scale Range (2)	शासकीय कर्मचारी वर्ग अ ते ड/ State Government Group A-D (3)	शासकीय कर्मचारी वर्ग अ ते इ/ State Government Group A-E (4)
सातवा वेतन आयोग/ 7th Pay Commission			
1	S-1	25047	25047
2	S-2	5140	5140
3	S-3	24408	24408
4	S-4	6543	6543
5	S-5	9392	9392
6	S-6	47289	47289
7	S-7	87169	87169
8	S-8	88564	88564
9	S-9	42368	42368
10	S-10	21615	21615
11	S-11	1580	1580
12	S-12	10061	10061
13	S-13	31976	31976
14	S-14	33507	33507
15	S-15	24655	24655
16	S-16	4730	4730
17	S-17	2681	2681
18	S-18	3981	3981
19	S-19	1028	1028
20	S-20	14153	14153
21	S-21	130	130
22	S-22	1190	1190
23	S-23	5727	5727
24	S-24	197	197
25	S-25	800	800
26	S-26	18	18
27	S-27	127	127
28	S-28	10	10
29	S-29	60	60
30	S-30	48	48
31	S-31	22	22
32	A-10	930	930
33	A-11	305	305
34	A-12	103	103
35	A-13A	1072	1072
36	A-14	267	267
37	A-15	16	16
38	C-1	2	2
39	C-2	1	1
40	C-3	1	1
41	C-6	2	2
42	C-7	3	3

तक्ता / Table 23.4 (B) -- contd

(1)	(2)	(3)	(4)
43	C-8	2	2
44	C-9	9	9
45	C-10	22	22
46	C-11	39	39
47	C-12	16	16
48	C-13	10	10
49	C-13C	3	3
50	C-14	33	33
51	C-15	24	24
52	C-16	3	3
53	C-17	12	12
54	N-10	334	334
55	N-11	72	72
56	N-12	81	81
57	N-13A	283	283
58	N-14	185	185
59	N-15	7	7
60	S-13A1	223	223
	Sub Total	**498276**	**498276**
सहावा वेतन आयोग/ 6th Pay Commission			
1	4440-7440-Grade Pay(1300)	386	386
2	4440-7440-Grade Pay (1400)	8	8
3	4440-7440-Grade Pay (1600)	129	129
4	4440-7440-Grade Pay(1650)	1	1
5	4440-7440-Grade Pay(1700)	1	1
6	4440-7440-Grade Pay (1800)	12	12
7	4440-7440-Grade Pay (1900)	18	18
8	4440-7440-Grade Pay (2000)	6	6
9	5200-20200-Grade Pay (1600)	110	110
10	5200-20200-Grade Pay(1800)	34	34
11	5200-20200-Grade Pay(1900)	403	403
12	5200-20200-Grade Pay(2000)	205	205
13	5200-20200-Grade Pay(2400)	654	654
14	5200-20200-Grade Pay (2500)	43	43
15	5200-20200-Grade Pay(2800)	136	136
16	5200-20200-Grade Pay (3500)	71	71
17	5200-20200-Grade Pay (4200)	41	41
18	9300-34800-Grade Pay(4200)	141	141
19	9300-34800-Grade Pay(4300)	372	372
20	9300-34800-Grade Pay(4400)	528	528
21	9300-34800-Grade Pay (4500)	6	6
22	9300-34800-Grade Pay(4600)	22	22
23	9300-34800-Grade Pay (4700)	1	1
24	9300-34800-Grade Pay (4800)	12	12
25	9300-34800-Grade Pay(5000)	66	66
26	9300-34800-Grade Pay(5400)	42	42
27	9300-34800-Grade Pay (5800)	1	1

तक्ता / Table 23.4 (B) -- contd

(1)	(2)	(3)	(4)
28	15600-39100-Grade Pay (5000)	595	595
29	15600-39100-Grade Pay(5400)	181	181
30	15600-39100-Grade Pay (5700)	7	7
31	15600-39100-Grade Pay(6600)	51	51
32	15600-39100-Grade Pay (6900)	1	1
33	15600-39100-Grade Pay(7600)	5	5
34	37400-67000-Grade Pay(8700)	7	7
35	37400-67000-Grade Pay(8900)	1	1
36	37400-67000-Grade Pay(10000)	10	10
37	15600-39100-Academic Grade Pay(6000)	138	138
38	15600-39100-Academic Grade Pay(7000)	15	15
39	15600-39100-Academic Grade Pay(8000)	13	13
40	37400-67000-Academic Grade Pay(9000)	48	48
41	9300-34800-Grade Pay(4100)	1	1
42	5200-20200-Grade Pay(2100)	20	20
43	5200-20200-Grade Pay(2200)	9	9
44	5200-20200-Grade Pay(2700)	8	8
45	4440-7440-Grade Pay(1450)	3	3
46	5200-20200-Grade Pay(1500)	83	83
47	4440-7440-Grade Pay(1500)	22	22
48	5200-20200-Grade Pay(1450)	2	2
49	5200-20200-Grade Pay(3100)	1	1
50	5200-20200-Grade Pay(2850)	1	1
51	5200-20200- Grade pay (2650)	1	1
52	5500-7600- Grade pay (2100)	1	1
53	9030-10200- Grade pay (2100)	1	1
54	9300-34800- Grade pay (2400)	9	9
55	5200-20200- Grade pay (1950)	1	1
56	9300-34800- Grade pay (3200)	2	2
57	5200-20200- Grade pay (1700)	1	1
58	5200-20200- Grade pay (3150)	1	1
59	37400-67000- Grade pay (6600)	2	2
60	4470-7440- Grade pay (2100)	1	1
61	37400-67000- Grade pay (8600)	2	2
62	5200-20200- Grade pay (3200)	2	2
63	5200-20200-Grade pay (2750)	1	1
64	5200-20200- Grade pay (3750)	1	1
65	5200-20200- Grade pay (3650)	1	1
66	9300-34800- Grade pay (6000)	11	11
67	9300-34800-Grade Pay(4800)	60	60
68	5200-20200-Grade pay(1800)	50	50
69	5200-20200-Grade pay(2000)	3	3
70	5200-20200-Grade pay(2600)	1	1
71	5200-20200-Grade pay(1400)	1	1
72	5200-20200-Grade pay(1300)	28	28
73	9300-34800-Grade Pay(4700)	10	10
74	15600-39100-Grade Pay (5400)	13	13
75	5200-20200-Grade pay(2300)	3	3
76	9300-34800-Grade Pay(4500)	3	3
77	5200-20200-Grade Pay (2400)	2	2

तक्ता / Table 23.4 (B) -- contd

(1)	(2)	(3)	(4)
78	9300-34800-Grade Pay (5200)	1	1
79	5200-20200-Grade Pay (2100)	4	4
80	9300-34800-Grade Pay (5000)	4	4
81	15600-39100-Grade Pay (7600)	1	1
82	15600-39100-Grade Pay (6000)	29	29
83	15600-39100-Grade Pay (7000)	4	4
84	37400-67000-Grade Pay (9000)	21	21
85	9300-34800- Grade pay (5100)	1	1
86	9300-34800- Grade pay(4500)	3	3
	Sub Total	**4951**	**4951**
६ व ७ व्या वेतन आयोगाव्यतिरिक्त / Other Than 6th and 7th Pay Commission			
1	27700-770-33090-EB-920-40450-1080-44770	769	769
2	33090-920-40450-1080-45850	235	235
3	39530-920-40450-1080-49090-1230-54010	571	571
4	43690-1080-49090-1230-56470	47	47
5	51550-1230-58930-1380-63070	523	523
6	57700-1230-58930-1380-67210-1540-70290	54	54
7	70290-1540-76450	15	15
8	12850-300-13150-350-15950-400-17550	1	1
9	750-12-870-EB-14-940	1	1
10	2550-55-2660-60-3200	36	36
11	2610-60-2910-65-3300-70-4000	8	8
12	2650-65-3300-70-4000	1	1
13	3050-75-3950-80-4590	8	8
14	3200-85-4900	7	7
15	4000-100-6000	14	14
16	4500-125-7000	1	1
17	5500-175-9000	9	9
18	6500-200-10500	4	4
19	7450-225-11050	1	1
20	8000-275-13500	3	3
21	10000-325-15200	1	1
22	12000-375-16500	1	1
23	2750-70-3800-75-4000	1	1
	Sub Total	**2311**	**2311**
	एकत्रित वेतन / Consolidated Pay	1045	243857
	Grand Total	**506583**	**749395**

वेतन श्रेणीनुसार आकडेवारीचा अहवाल उपलब्ध नाही / Scale wise data not reported

G. P. - Grade Pay A. G. P. - Academic Grade Pay HAG - Higher Administrative Grade

टिप : शासकीय कर्मचाऱ्यांचा सर्वंकष माहितीकोष, २०२० मध्ये केवळ राज्य शासकीय कार्यालयांतील कर्मचाऱ्यांचा समावेश करण्यात आला आहे.

Note : Employees Master Database Report, 2020 includes only State Government Employees

आधार : शासकीय कमर्चाऱ्यांचा सर्वंकष माहितीकोष २०२० अहवाल

Source : Employees Master Database Report, 2020

23. रोजगार / EMPLOYMENT

तक्ता /TABLE 23.5

तक्ता / Table 23.5

श्रेणी व सामाजिक गटानुसार राज्य शासकीय कर्मचारी / GRADE AND SOCIAL GROUPWISE STATE GOVERNMENT EMPLOYEES

(०१ जुलै, २०२० रोजी / As on 1st July, 2020)

सामाजिक गट	श्रेणी-अ Grade A	श्रेणी-ब Grade B	श्रेणी-क Grade C	श्रेणी-ड Grade D	इतर (आकस्मिकता निधीतून पगार मिळणारे, अंशकालीन व मानसेवी इत्यादी) Others (Paid from contingencies, part-time, honorary etc.)	एकूण कर्मचारी Total Employees	Social Group
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
शासकीय							**Government**
मागासवर्गीय	15,923	30,012	2,54,104	57,146	1,78,025	5,35,210	Backward
इतर	10,472	15,137	1,05,841	17,948	64,787	2,14,185	Others
एकूण	**26,395**	**45,149**	**3,59,945**	**75,094**	**2,42,812**	**7,49,395**	**Total**

आधार : शासकीय कमर्चाऱ्यांचा सर्वंकष माहितीकोष २०१६ अहवाल

Source : Employees Master Database Report, 2016

23. रोजगार / EMPLOYMENT

तक्ता / Table 23.6

सार्वजनिक क्षेत्रातील रोजगार / EMPLOYMENT IN PUBLIC SECTOR

2020

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	रोजगार ('०००) Employment ('000)	District
(1)	(2)	(3)	(2)
1	मुंबई शहर	496.444	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	127.186	Mumbai Suburban
3	ठाणे	122.372	Thane
4	पालघर	4.720	Palghar
5	रायगड	36.658	Raigad
6	रत्नागिरी	32.669	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	16.197	Sindhudurg
	कोकण विभाग	**836.246**	**Konkan Division**
8	नाशिक	92.570	Nashik
9	धुळे	28.795	Dhule
10	नंदुरबार	18.111	Nandurbar
11	जळगाव	79.403	Jalgaon
12	अहमदनगर	54.345	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	**273.224**	**Nashik Division**
13	पुणे	291.569	Pune
14	सातारा	35.493	Satara
15	सांगली	42.976	Sangli
16	सोलापूर	60.631	Solapur
17	कोल्हापूर	70.637	Kolhapur
	पुणे विभाग	**501.306**	**Pune Division**
	उर्वरित महाराष्ट्र	**1,610.776**	**Rest of Maharashtra**

तक्ता / Table 23.6 -- contd

(1)	(2)	(3)	(2)
18	औरंगाबाद	52.577	Aurangabad
19	जालना	17.936	Jalna
20	परभणी	23.156	Parbhani
21	हिंगोली	8.616	Hingoli
22	बीड	39.486	Beed
23	नांदेड	20.963	Nanded
24	उस्मानाबाद	30.879	Osmanabad
25	लातूर	33.465	Latur
	औरंगाबाद /	**227.078**	**Aurangabad /**
	मराठवाडा विभाग		**Marathwada Division**
26	बुलढाणा	42.619	Buldhana
27	अकोला	29.981	Akola
28	वाशिम	40.899	Washim
29	अमरावती	41.462	Amravati
30	यवतमाळ	16.454	Yavatmal
	अमरावती विभाग	**171.415**	**Amravati Division**
31	वर्धा	31.092	Wardha
32	नागपूर	52.685	Nagpur
33	भंडारा	30.256	Bhandara
34	गोंदिया	15.793	Gondiya
35	चंद्रपूर	24.196	Chandrapur
36	गडचिरोली	51.013	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	**205.035**	**Nagpur Division**
	विदर्भ विभाग	**376.450**	**Vidharbha Division**
	महाराष्ट्र राज्य	**2,214.304**	**Maharashtra State**
	केंद्र सरकारी	346.719	Central Government
	राज्य सरकारी	887.468	State Government
	निम केंद्र सरकारी	287.041	Quasi Central Government
	निम राज्य सरकारी	390.608	Quasi State Government
	स्थानिक संस्था	302.466	Local Bodies

टिप:

Note: Totals may not add due to rounding

आधार - कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, नवी मुंबई

Source : Directorate of Skill Development, Employment and Entrepreneurship, Government of Maharashtra, Navi Mumbai

23. रोजगार / EMPLOYMENT

तक्ता / Table 23.7

दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियमाखाली नोंदविलेल्या संस्थातील रोजगार / EMPLOYMENT IN INSTITUTIONS REGISTERED UNDER SHOPS AND COMMERCIAL ESTABLISHMENT ACT

अनुक्रमांक Serial No.	व्यापारी संस्थांचे प्रकार	वर्ष / Year $ 2018	2019	Type of Establishment
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
	अधिनियम लागू असलेल्या स्थानिक स्वराज्य संस्थांची संख्या	295	295	No. of local bodies to which the Act is applicable
1	दुकाने			Shops—
	(अ) दुकानांची संख्या	4,50,831	6,11,478	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	8,91,955	14,39,207	(b) Persons employed
2	व्यापारी आस्थापना			Commercial Establishments—
	(अ) आस्थापनांची संख्या	406906	5,16,178	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	30,56,636	36,70,812	(b) Persons employed
3	हॉटेल इत्यादी			Hotels etc—
	(अ) आस्थापनांची संख्या	41,520	57,137	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	2,44,114	3,37,413	(b) Persons employed
4	चित्रपटगृहे			Theatres—
	(अ) आस्थापनांची संख्या	1,096	870	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	9,587	7,704	(b) Persons employed
	एकूण			**Total**
	(अ) आस्थापनांची संख्या	9,00,353	11,85,663	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	42,02,292	54,55,136	(b) Persons employed
	(क) कामगार नसलेल्या संस्थांची संख्या	3,50,654	2,97,502	(c) Establishments having no employees

टीप - वरील माहिती महाराष्ट्र दुकाने व आस्थापना अधिनियम, १९४८ आणि महाराष्ट्र दुकाने व आस्थापना (नोकरीचे व सेवाशर्तींचे विनियमन) अधिनियम २०१७ अंतर्गत नोंदविलेल्या आस्थाना यांचे संबंधीची आहे.

$ कॅलेंडर वर्षाकरिता / for calendar year

Note - The above information relates to the establishments registered under the Maharashtra Shops and Establishments Act, 1948 and Maharashtra Shops and Establishments (Regulation of jobs and conditions of services) Act, 2017

आधार - कामगार आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source - Office of the Commissioner of Labour, GoM, Mumbai

23. रोजगार / EMPLOYMENT

तक्ता / Table 23.8

राज्यात महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेखाली घेण्यात आलेली प्रकारानुसार कामे व त्यांवरील खर्च / CATEGORYWISE NUMBER OF WORKS AND EXPENDITURE INCURRED THEREON UNDER THE MAHATMA GANDHI NATIONAL RURAL EMPLOYMENT GUARANTEE SCHEME IN THE STATE

2019-20

(₹ लाख / ₹ lakh)

कामाचा प्रकार	पूर्ण झालेल्या कामांची संख्या Number of completed works	वर्षात झालेला खर्च Expenditure incurred during the Year	Category of work
(1)	(2)	(3)	(1)
(१) ग्रामीण बारमाही जोड रस्ते	6,494	5,291.07	Rural Connectivity
(२) पूरनियंत्रण व पूर संरक्षण	769	2,276.42	Flood Control and Protection
(३) जलसंधारण व जलसंवर्धन/जलभरणा	13,455	15,011.90	Water Conservation and Water Harvesting
(४) दुष्काळ प्रतिबंधक काम	22,459	18,367.98	Drought Proofing
(५) लघु व सूक्ष्म जलसिंचन	403	719.68	Micro Irrigation Works
(६) अनुसूचित जाती/जमाती व नवीन भूधारकांना सिंचन सुविधा	2,48,619	66,306.78	Provision of Irrigation facility to SC/ST & new Land Owners
(७) पारंपारिक जलस्त्रोतांचे नुतनीकरण	1,677	4,663.16	Renovation of Traditional Eater Bodies
(८) भूविकास / शेतीविकास	3,504	3,568.25	Land Development
(९) राजीव गांधी सेवा केंद्र	61	22.08	Rajiv Gandhi Seva Kendra
(१०) इतर कामे	36,625	3,036.16	Any other activity
एकूण	**3,34,066**	**1,19,263.48**	**Total**

आधार- नियोजन विभाग (रोहयो), महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Planning Department (EGS), Government of Maharashtra, Mumbai

24. छापखाने व प्रकाशने / PRESSES AND PUBLICATIONS

तक्ता / TABLE 24.1

छापखाने, वर्तमानपत्रे, पुस्तके आणि नियतकालिके / PRINTING PRESSES, NEWSPAPERS, BOOKS AND PERIODICALS

2019-20

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	तपशील Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	**छापखान्यांची संख्या**	**3,726**	**Number of printing presses**
2	**नियतकालिके**	**5,067**	**Periodicals—**
	(अ) दैनिके	1,149	(a) Daily
	(ब) साप्ताहिके (आठवडयातून दोनदा व तीनदा निघणार धरुन)	1,956	(b) Weekly (including bi- weekly and tri-weekly)
	(क) पाक्षिके	182	(c) Fortnightly
	(ड) मासिके (व्दैमासिके धरुन)	563	(d) Monthlies (including bi- monthly)
	(इ) त्रैमासिके (चौमासिके धरुन)	218	(e) Quarterlies (including four monthly)
	(फ) वार्षिके (षण्मासिके धरुन)	257	(f) Annuals (including six monthly)
3	**पुस्तके**	**520**	**Books**

आधार - अधिपरीक्षक, पुस्तके व प्रकाशने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Examiner of Books and Publications, Government of Maharashtra, Mumbai

25. वार्षिक योजना /

तक्ता /

राज्याची बारावी पंचवार्षिक योजना- वर्षनिहाय व उप-क्षेत्र निहाय सुधारित नियतव्यय आणि खर्च /

अनुक्रमांक Serial No.	विकासाचे शीर्ष / उप शीर्ष	मान्य नियत व्यय बारावी पंचवार्षिक योजना (२०१२-२०१७) Approved Outlay XIIth Five Year Plan (2012-2017)	वार्षिक योजना २०१७-१८ Annual Plan 2017-18	
			मान्य नियत व्यय Approved Outlay	प्रत्यक्ष खर्च Actual expenditure
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1	कृषी व संलग्न सेवा	21,917.16	7,035.73	23,002.18
2	ग्राम विकास	9,089.07	2,671.83	2,691.13
3	विशेष क्षेत्र विकास कार्यक्रम	1,140.70	211.3	60.53
4	पाटबंधारे व पूरनियंत्रण	47,990.34	8,701.72	8,750.80
5	विद्युत विकास	20,694.87	7,892.14	12,825.33
6	उद्योग व खनिजे	2,174.94	455.32	318.93
7	वाहतूक व दळणवळण	33,854.78	11,039.24	7,806.54
8	वैज्ञानिक, तंत्रज्ञान व पर्यावरण	168.75	185.9	35.32
9	सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	3,364.45	886.11	735.67
10	सामाजिक व सामूहिक सेवा	1,22,645.61	31,988.05	22,252.84
11	सामान्य सेवा	10,988.63	3,818.57	2,275.88
12	इतर कार्यक्रम	970.71	2,298.08	3,321.47
	एकूण	**2,75,000.00**	**77,183.99**	**84,076.62**

आधार- नियोजन विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

ANNUAL PLANS

Table 25.1

TWELTH FIVE YEAR PLAN OF THE STATE - YEARWISE AND SUB-SECTORWISE OUTLAY AND EXPENDITURE

(₹ कोटी / ₹ crore)

वार्षिक योजना २०१८-१९ Annual Plan 2018-19		वार्षिक योजना २०१९-२० Annual Plan 2019-20		Head / Sub-head of Development
मान्य नियत व्यय Approved Outlay	प्रत्यक्ष खर्च Actual expenditure	मान्य नियत व्यय Approved Outlay	प्रत्यक्ष खर्च Actual expenditure	
(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
18,112.17	11,428.42	9,568.95	30,511.69	Agriculture and Allied services
3,252.09	3,795.40	3,679.61	4,050.15	Rural development
154.59	118.18	151.00	145	Special area development programme
8,685.99	7,888.64	9,566.38	9,586.71	Irrigation and flood control
7,942.71	9,713.99	8,219.93	17,132.99	Power development
448.24	486.68	508.66	754.08	Industry and minerals
12,857.19	16,775.06	14,176.05	19,972.93	Transport and communications
197.91	136.60	202.66	125.44	Science, technology & environment
964.91	890.54	954.13	864.47	General economic services
35,373.85	28,217.88	38,054.00	41,065.43	Social and community services
4,414.73	3,334.24	5,190.10	4,489.93	General services
2,595.82	3,184.00	8,728.54	3,708.06	Other programmes
95,000.20	**85,969.63**	**99,000.00**	**1,32,406.88**	**Total**

Source - Planning Department, Government of Maharashtra, Mumbai

26. राज्य वित्त / STATE FINANCE

तक्ता / TABLE 26.1

राज्याची महसुली जमा / REVENUE RECEIPTS OF THE STATE

(₹ कोटी / ₹ crore)

	महसुलाची शीर्ष	प्रत्यक्ष Actuals 2018-19	सुधारित अंदाज Revised Estimates 2019-20	अर्थसंकल्प Budget Estimates 2020-21	Heads of Revenue
	(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(I)	**कर महसूल**				**(I) Tax Revenue—**
(ए)	**उत्पन्न व खर्च यांवरील कर**				**(a) Taxes on Income and Expenditure—**
0005	**केंद्रीय वस्तू व सेवा कर**	**10,377.50**	**11,891.42**	**14,561.48**	**Central Goods and Services Tax**
0006	**राज्य सेवा व वस्तू कर**	**82,352.33**	**86,469.89**	**1,07,146.27**	**States Goods & Services Tax**
0008	**एकात्मिक सेवा व वस्तू कर**	**828.20**	**0.00**	**0.00**	**Integrated Goods & Services Tax**
	एकूण	**93,558.03**	**98,361.31**	**1,21,707.75**	**Total**
0020	निगम कर	14,621.90	12,229.50	14,798.35	Corporation Tax
0021	निगम कराव्यतिरिक्त इतर उत्पन्नांवरील कर	10,768.40	11,122.17	13,759.81	Taxes on Income other than Corporate Tax
0022	कृषि उत्पन्नावरील कर	0.00	0.00	0.00	Taxes on Agricultural Income
0028	उत्पन्न व खर्च यांवरील इतर कर	2,582.97	2,450.00	2,420.00	Other Taxes on Income and Expenditure
	एकूण (ए)	**27,973.27**	**25,801.67**	**30,978.16**	**Total (a)**
(बी)	**मालमत्ता व भांडवली व्यवहार यांवरील कर**	**0.00**	**0.00**	**0.00**	**(b) Taxes on Property and Capital Transactions**
0029	जमीन महसुल	2,088.04	3,520.00	4,000.00	Land Revenue
0030	मुद्रांक व नोंदणी फी	28,545.01	29,500.00	30,000.00	Stamps and Registration Fees
0031	संपदा शुल्क	0.00	0.00	0.00	Estate Duty
0032	संपत्ती कर	5.36	-3,250.56	-0.49	Taxes on Wealth
0035	शेत जमिनीव्यमिरिक्त इतर स्थावर मालमत्तेवरील कर	0.00	0.00	0.00	Taxes on Immovable Property other than Agricultural Land
	एकूण (बी)	**30,638.41**	**29,769.44**	**33,999.51**	**Total (b)**
(सी)	**विक्रेय वस्तू व सेवा यांवरील कर**				
0037	शुल्क	2,980.37	2,554.31	3,002.77	Customs
0038	संघ उत्पादन शुल्क	1,980.63	1,644.99	1,961.91	Union Excise Duties
0039	राज्य उत्पादन शुल्क	15,320.90	17,977.39	19,225.13	State Excise Duties
0040	विक्रीकर	35,724.57	38,066.43	40,000.43	Sales Tax
0041	वाहनांवरील कर	8,613.19	8,599.34	9,500.00	Taxes on Vehicles
0042	माल व उतारु यांवरील कर	837.06	1,750.00	1,760.00	Taxes on Goods & Passengers
0043	विजेवरील कर व शुल्क	10,085.12	9,820.00	9,500.00	Taxes and Duties on Electricity
0044	सेवा कर	390.29	27.81	25.66	Service Tax
0045	विक्रेय वस्तू व सेवा यांवरील इतर कर व शुल्क	1,388.73	1,381.25	1,519.37	Other Taxes and Duties on Commodities and Services
	एकूण (सी)	**77,320.86**	**81,821.52**	**86,495.27**	**Total (c)**
	एकूण (I)	**2,29,490.57**	**2,35,753.94**	**2,73,180.69**	**Total (I)**
(II)	**करांव्यतिरिक्त महसुल**				**(II) Non-Tax Revenue—**
(ए)	**इतर आर्थिक सेवा**				**(a) Other Fiscal Services—**
0047	इतर आर्थिक सेवा	0.04	0.00	0.00	Other Fiscal Services
	एकूण (ए)	**0.04**	**0.00**	**0.00**	**Total (a)**

तक्ता / TABLE 26.1 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(बी) व्याजाच्या जमा रकमा, लाभांश व नफा				**(b) Interest receipts, Dividends and Profits**
0049 व्याजाच्या जमा रकमा	4,191.28	2,600.00	2,707.72	Interest Receipts
0050 लाभांश व नफा	275.48	262.50	275.63	Dividends and profits
एकूण (बी)	**4,466.76**	**2,862.50**	**2,983.35**	**Total (b)**
(सी) करांव्यतिरिक्त इतर महसुल				**(c) Other Non-Tax revenue**
(i) सर्वसाधारण सेवा				**(i) General Services**
0051 लोकसेवा आयोग	39.14	47.25	49.61	Public Service Commission
0055 पोलिस	542.16	691.47	726.04	Police
0056 तुरुंग	20.90	15.75	16.54	Jails
0057 पुरवठा व विनियोग	0.02	0.07	0.07	Supplies and disposals
0058 लेखनसामग्री व मुद्रण	32.31	52.50	55.13	Stationery and printing
0059 सार्वजनिक बांधकामे	462.55	258.68	271.61	Public works
0070 इतर प्रशासनिक सेवा	599.39	745.02	782.27	Other administrative services
0071 निवृत्तीवेतने व इतर सेवानिवृत्तिलाभ यांच्या संबंधातील अंशदानाच्या व वसुलीच्या रकमा	94.32	94.12	98.83	Contributions and Recoveries towards pension and other retirement benefits
0075 संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा	480.65	629.05	660.50	Miscellaneous general services
एकूण (i)	**2,271.44**	**2,533.91**	**2,660.60**	**Total (i)**
(ii) सामाजिक सेवा				**(ii) Social Services**
0202 शिक्षण, क्रीडा, कला व संस्कृती	210.86	439.83	461.82	Education, sports, art and culture
0210 वैद्यकीय सेवा व सार्वजनिक आरोग्य	402.15	456.43	479.25	Medical services and public health
0211 कुटुंब कल्याण	6.46	46.54	48.87	Family welfare
0215 पाणीपुरवठा व स्वच्छता	276.77	86.17	90.48	Water supply and sanitation
0216 गृहनिमार्ण	103.93	81.95	86.05	Housing
0217 नगरविकास	1,358.37	3,535.23	3,711.99	Urban development
0220 माहिती व प्रसिध्दी	8.95	6.35	6.67	Information and publicity
0230 कामगार व सेवायोजन	99.15	129.85	136.34	Labour and employment
0235 सामाजिक सुरक्षा व कल्याण	220.50	309.44	324.91	Social security and welfare
0250 इतर सामाजिक सेवा	160.36	305.53	320.81	Other social services
एकूण (ii)	**2,847.50**	**5,397.32**	**5,667.19**	**Total (ii)**
(iii) आर्थिक सेवा				**(iii) Economic Services**
0401 पीकसंवर्धन	74.76	126.24	132.55	Crop Husbandry
0403 पशुसंवर्धन	38.74	56.47	59.29	Animal Husbandry
0404 दुग्धव्यवसाय विकास	96.22	147.53	154.91	Dairy Development
0405 मत्स्यव्यवसाय	10.57	19.35	20.32	Fisheries
0406 वनीकरण व वन्यजीवन	296.78	210.35	220.87	Forestry and wild life
0408 अन्न साठवण व वखार	3.09	11.76	12.35	Food Storage and Warehousing

तक्ता / TABLE 26.1 —contd.

	(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
0425	सहकार	664.45	112.47	118.09	Co-operation
0435	कृषिविषयक इतर कार्यक्रम	186.55	8.06	8.46	Other Agricultural Programmes
0506	जमीन सुधारणा	59.88	50.13	52.64	Land Reforms
0515	इतर ग्रामविकास कार्यक्रम	76.16	166.60	174.93	Other Rural Development Programmes
0551	डोंगराळ प्रदेश	4.27	7.35	7.72	Hilly Areas
0700	मोठे पाटबंधारे	263.83	352.12	1,345.97	Major Irrigation
0701	मध्यम पाटबंधारे	20.64	131.72	138.31	Medium Irrigation
0702	लहान पाटबंधारे	64.94	79.86	83.85	Minor Irrigation
0801	वीज	38.57	731.00	767.55	Power
0802	पेट्रोलियम	0.07	0.02	0.02	Petroleum
0810	ऊर्जेची अपारंपारिक साधने	2.20	5.30	5.57	Non-conventional Sources of Energy
0851	ग्रामोद्योग व लघुउद्योग	5.12	5.65	5.93	Village and Small Industries
0852	उद्योग	2.31	5.38	5.65	Industries
0853	अलोहयुक्त खाणकाम व धातुशास्त्रीय उद्योग	4,056.71	3,606.63	5,646.06	Non- ferrous Mining and Metallurgical Industries
0875	इतर उद्योग	0.00	0.07	0.08	Other Industries
1001	भारतीय रेल्वे	0.00	0.00	0.00	Indian Railways
1051	बंदरे व दीपगृहे	0.00	0.00	0.00	Ports and Light Houses
1454	रस्ते व पूल	43.25	58.06	60.96	Roads and Bridges
1056	अंतर्देशीय जल परिवहन	0.00	0.00	0.00	Inland Water Transport
1452	पर्यटन	10.80	7.20	7.56	Tourism
1475	इतर सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	237.90	157.50	165.38	Other General Economic Services
	एकूण (iii)	**6,257.81**	**6,056.82**	**9,195.02**	**Total (iii)**
	एकूण (सी)	**11,376.75**	**13,988.05**	**17,522.81**	**Total (c)**
	एकूण (II)	**15,843.55**	**16,850.55**	**20,506.16**	**Total (II)**
(iii)	**सहायक अनुदाने व अंशदाने**				**(III) Grants-in-aid and Contributions—**
1601	केंद्र सरकारकडून सहायक अनुदाने	33,662.13	57,276.08	53,770.03	Grant-in-aid from Central Government
1603	केंद्रीय उत्पादन शुल्कातील राज्यांचा हिस्सा	0.00	0.00	0.00	State share of Union Excise Duties
	एकूण (iii)	**33,662.13**	**57,276.08**	**53,770.03**	**Total (III)**
	एकूण महसुली जमा (I+II+III)	**2,78,996.25**	**3,09,880.57**	**3,47,456.88**	**Total—Revenue Receipts (I+ II+III)**

आधार - महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, २०२०-२१

Source - Maharashtra State Budget Publications, 2020-21

26. राज्य वित्त / STATE FINANCE

तक्ता / TABLE 26.2

राज्याचा महसूली खर्च / EXPENDITURE OF THE STATE

(₹ कोटी / ₹ crore)

खर्चाची शीर्ष		प्रत्यक्ष Actuals 2018-19	सुधारित अंदाज Revised Estimates 2019-20	अर्थसंकल्प Budget Estimates 2020-21	Heads of Expenditure
(1)		(2)	(3)	(4)	(1)
(1)	**सर्वसाधारण सेवा**				**(I) General Services—**
(अ)	**राज्याची अंगे**				**(a) Organs of State—**
2011	संसद/राज्य/संघ राज्यक्षेत्र विधानमंडळे	170.88	230.03	247.32	Parliament/State/Union Territory Legislatures
2012	राष्ट्रपती/उप राष्ट्रपती/राज्यपाल/संघराज्य क्षेत्रांचे प्रशासक	13.64	19.87	29.68	President / Vice-president / Governor / Administrator of Union Territories
2013	मंत्रिपरिषद	21.56	23.52	35.79	Council of Ministers
2014	न्यायदान	1,811.01	2,486.18	2,896.72	Administration of Justice
2015	निवडणुका	254.74	1,919.00	915.18	Elections
	एकूण (ए)	**2,271.83**	**4,678.60**	**4,124.69**	**Total (a)**
(ब)	आर्थिक सेवा				(b) Fiscal Services—
(i)	२०२० उत्पन्न व खर्च यांवरील करांची वसुली	21.20	38.66	38.53	(i) Collection of Taxes on Income and Expenditure
	एकूण (i)	**21.20**	**38.66**	**38.53**	**Total (i)**
(ii)	मालमत्ता व भांडवली व्यवहार यांवरील करांची वसुली				(ii) Collection of Taxes on Property and Capital Transactions—
2029	जमीन महसूल	348.88	571.22	708.18	Land Revenue
2030	मुद्रांक व नोंदणी	252.40	275.92	294.97	Stamps and Registration
	एकूण (ii)	**601.28**	**847.14**	**1,003.15**	**Total (ii)**
(iii)	विक्रेय वस्तू सेवा यांवरील करांची वसुली				(iii) Collection of Taxes on Commodities and Services—
2039	राज्य उत्पादन शुल्क	122.00	177.68	214.54	State Excise Duty
2040	विक्रीकर	556.96	838.47	909.67	Sales Tax
2045	वाहनांवरील कर	1,700.45	2,047.11	1,818.85	Taxes on Vehicles
2046	विक्रेय वस्तू व सेवा यांवरील इतर कर व शुल्क	68.48	95.05	118.58	Other Commodities & Taxes and Duties on Services
	एकूण (iii)	**2,447.89**	**3,158.31**	**3,061.64**	**Total (iii)**
(iv)	इतर आर्थिक सेवा				(iv) Other Fiscal Services
2047	इतर आर्थिक सेवा	0.00	0.00	0.00	Other Fiscal Services
	एकूण (iv)	**0.00**	**0.00**	**0.00**	**Total (iv)**
	एकूण (बी)	**3,070.37**	**4,044.11**	**4,103.32**	**Total (b)**

तक्ता / TABLE 26.2 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(सी) व्याज प्रदान व ऋणसेवा				(c) Interest payment and servicing of debts —
2048 ऋण कमी करण किंवा ऋणप्रतिबंधन यांसाठी विनीयोजन	3,800.00	4,000.00	4,000.00	Appropriation for reduction or avoidance of debts
2049 व्याज प्रदान	34,021.25	34,172.71	35,530.64	Interest payments
एकूण (सी)	**37,821.25**	**38,172.71**	**39,530.64**	**Total (c)**
(डी) प्रशासकीय सेवा				(d) Administrative services—
2051 लोकसेवा आयोग	44.86	50.44	57.57	Public service commission
2052 सचिवालय सर्वसाधारण सेवा	899.34	937.59	1,157.54	Secretariat General Services
2053 जिल्हा प्रशासन	5,564.18	7,957.70	8,642.42	District Administration
2054 कोषागार व लेखा प्रशासन	265.90	368.34	413.46	Treasury and Account Administration
2055 पोलीस	12,037.97	16,372.68	19,647.57	Police
2056 तुरुंग	299.35	362.12	419.02	Jails
2057 पुरवठा व विनियोग	1.59	2.93	2.98	Supplies and Disposals
2058 लेखनसामग्री व मुद्रण	166.77	201.09	224.09	Stationary and Printing
2059 सार्वजनिक बांधकामे	1,137.10	1,131.69	1,882.80	Public Works
2070 इतर प्रशासकीय सेवा	342.64	492.88	2,071.50	Other Administration Services
एकूण (डी)	**20,759.70**	**27,877.46**	**34,518.95**	**Total (d)**
(इ) निवृत्तिवेतने व संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा				(e) Pensions and Miscellaneous General Services.—
2071 निवृत्तिवेतने व इतर सेवानिवृत्ती लाभ	20,489.98	27,398.65	29,223.14	Pension and Other Retirement benefits
2075 संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा	351.37	232.01	343.24	Miscellaneous General Services
एकूण (इ)	**20,841.35**	**27,630.66**	**29,566.38**	**Total (e)**
एकूण (I)	**84,764.50**	**1,02,403.54**	**1,11,843.98**	**Total (I)**
(II) सामाजिक सेवा				(II) Social Services —
(ए) शिक्षण, क्रीडा, कला व संस्कृती				(a) Education, Sports, Art and Culture
2202 सर्वसाधारण शिक्षण	47,947.00	63,117.66	68,739.73	General Education
2203 तांत्रिक शिक्षण	2,250.47	2,771.36	3,133.69	Technical Education
2204 क्रीडा व युवक सेवा	372.68	370.49	533.91	Sports and Youth Services
2205 कला व संस्कृती	352.20	271.00	493.78	Art and Culture
एकूण (ए)	**50,922.35**	**66,530.51**	**72,901.11**	**Total (a)**
(बी) आरोग्य व कुटुंब कल्याण				(b) Health and Family Welfare
2210 वैद्यकीय सेवा व सार्वजनिक आरोग्य	11,026.88	13,709.88	14,398.49	Medical and Public Health
2211 कुटुंब कल्याण	942.43	1,246.55	1,349.56	Family Welfare
एकूण (बी)	**11,969.31**	**14,956.43**	**15,748.05**	**Total (b)**
(सी) पाणीपुरवठा व स्वच्छता, गृहनिर्माण व नगरविकास				(c) Water Supply, Sanitation, Housing and Urban Development–
2215 पाणीपुरवठा व स्वच्छता,	3,817.82	5,531.89	6,296.98	Water Supply and Sanitation
2216 गृहनिर्माण	1,507.62	3,619.84	5,551.13	Housing
2217 नगरविकास	9,052.06	11,991.81	16,770.51	Urban Development
एकूण (सी)	**14,377.50**	**21,143.54**	**28,618.62**	**Total (c)**

तक्ता / TABLE 26.2 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(डी) माहिती व ध्वनिप्रसारण				(d) Information and Broadcasting—
2220 माहिती व प्रसिध्दी	142.03	189.92	310.98	Information and Publicity
एकूण (डी)	**142.03**	**189.92**	**310.98**	**Total (d)**
(इ) अनुसूचित जाती, व अनुसूचित जमाती व इतर मागासवर्गीयांचे कल्याण				(e) Welfare of Scheduled Castes, Scheduled Tribes and Other Backward Classes—
2225 अनुसूचित जाती, व अनुसूचित जमाती व इतर मागासवर्गीयांचे कल्याण	14,234.13	16,051.20	18,534.70	Welfare of Scheduled Castes, Scheduled Tribes and Other Backward Classes—
एकूण (इ)	**14,234.13**	**16,051.20**	**18,534.70**	**Total (e)**
(एफ) कामगार व कामगार कल्याण				(f) Labour and Labour Welfare—
2230 कामगार व सेवायोजन	882.55	1,235.22	1,701.64	Labour and Employment
एकूण (एफ)	**882.55**	**1,235.22**	**1,701.64**	**Total (f)**
(जी) समाजकल्याण व पोषण आहार				(g) Social Welfare and Nutrition—
2235 सामाजिक सुरक्षा व कल्याण	4,321.77	5,902.89	5,488.48	Social Security and Welfare
2236 पोषण आहार	3,747.57	4,828.79	3,215.45	Nutrition
2245 नैसगिक आपत्तीच्या निवारणासाठी सहाय्य	8,654.24	11,597.09	6,448.38	Relief on account of natural calamities
एकूण (जी)	**16,723.58**	**22,328.77**	**15,152.31**	**Total (g)**
(एच) इतर				(h) Others—
2250 इतर सामाजिक सेवा	10.15	17.05	26.60	Other Social Services
2251 सचिवालय सामाजिक सेवा	129.41	181.29	243.06	Secretariat- Social Services
एकूण (एच)	**139.56**	**198.34**	**269.66**	**Total (h)**
एकूण (II)	**1,09,391.01**	**1,42,633.93**	**1,53,237.07**	**Total (II)**
(III) आर्थिक सेवा				(III) Economic Services—
(ए) कृषी व संलग्न कार्यक्रम				(a) Agriculture and Allied Services-
2401 पीक संवर्धन	5,257.39	6,834.73	7,510.81	Crop Husbandry
2402 मृद व जल संधारण	335.52	489.38	546.59	Soil and Water Conservation
2403 पशुसंवर्धन	1,021.92	1,450.77	1,492.93	Animal Husbandry
2404 दुग्धव्यवसाय विकास	971.38	545.13	492.07	Dairy Development
2405 मत्स्यव्यवसाय	152.92	269.30	256.59	Fisheries
2406 वनीकरण व वन्यजीवन	2,429.35	2,677.38	3,015.72	Forestry and Wild Life
2408 अन्न, साठवण व वखार	2,195.85	230.26	656.16	Food, Storage and Warehousing
2415 कृषीविषयक संशोधन व शिक्षण	1,021.30	1,072.76	1,467.74	Agricultural Research and Education
2425 सहकार	2,791.28	2,439.34	1,422.11	Co-operation
2435 इतर कृषिविषयक कार्यक्रम	3,842.75	16,930.62	7,001.39	Other Agricultural Programmes
एकूण (ए)	**20,019.66**	**32,939.67**	**23,862.11**	**Total (a)**
(बी) ग्रामविकास				(b) Rural Development—
2501 ग्रामविकासासाठी विशेष कार्यक्रम	838.29	1,327.69	1,637.99	Special Programmes for Rural development
2505 ग्रामीण सेवायोजन	1,307.37	4,484.29	6,797.12	Rural Employment

तक्ता / TABLE 26.2 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
2506 जमीन सुधारणा	0.00	6,773.42	7,126.41	Land Reforms
2515 इतर ग्रामविकास कार्यक्रम	4,851.45	0.00	0.00	Other Rural Development Programmes
एकूण (बी)	**6,997.11**	**12,585.40**	**15,561.52**	**Total (b)**
(सी) विशेष क्षेत्र कार्यक्रम				(c) Special Areas Programmes—
2551 डोंगराळ प्रदेश	0.06	1.06	1.30	Hilly Areas
एकूण (सी)	**0.06**	**1.06**	**1.30**	**Total (c)**
(डी) पाटबंधारे व पूर नियंत्रण				(d) Irrigation and Flood Control—
2701 मोठे व मध्यम पाटबंधारे	1,463.42	1,362.85	1,780.06	Major and Medium Irrigation
2702 लहान पाटबंधारे	401.83	500.07	664.32	Minor Irrigation
2705 लाभक्षेत्र विकास	13.93	20.87	23.27	Command Area Development
2711 पूर नियंत्रण व जलनि:सारण	18.73	20.64	21.96	Flood Control and Drainage
एकूण (डी)	**1,897.91**	**1,904.43**	**2,489.61**	**Total (d)**
(इ) ऊर्जा				(e) Energy—
2801 वीज	10,520.10	11,365.94	8,663.61	Power
2810 ऊजेची अपारंपारिक साधने	615.07	290.06	977.66	Non-conventional Sources of Energy
एकूण (इ)	**11,135.17**	**11,656.00**	**9,641.27**	**Total (e)**
(एफ) उद्योग व खनिज				(f) Industry and Minerals—
2851 ग्रामोद्योग व लघुउद्योग	408.86	529.37	748.48	Village and Small Industries
2852 उद्योग	3,133.12	3,822.64	3,104.20	Industries
2853 अलोहयुक्त खाणकाम व धातुशास्त्रीय उद्योग	37.90	28.44	38.12	Non-ferrous Mining and Metallurgical Industries
एकूण (एफ)	**3,579.88**	**4,380.45**	**3,890.80**	**Total (f)**
(जी) वाहतूक				(g) Transport —
3001 भारतीय रेल्वे-धोरणनिश्चिती, संचालन संशोधन व इतर संकीर्ण संघटना	321.05	350.00	175.00	Indian railways-Policy formulation Direction, Research and Miscellaneous Organisation
3051 बंदरे व दीपगृहे	49.37	100.11	304.55	Ports and Light Houses
3053 नागरी विमान चालन	243.73	376.93	240.62	Civil Aviation
3054 मार्ग व पूल	5,626.87	6,502.66	6,347.30	Roads and Bridges
3055 मार्ग परिवहन	93.20	200.76	401.46	Road Transport
3056 अंतर्देशीय जल परिवहन	4.26	9.79	9.72	Inland Water Transport
एकूण (जी)	**6,338.48**	**7,540.25**	**7,478.65**	**Total (g)**
(आय) विज्ञान, तंत्रशास्त्र व पर्यावरण				(i) Science, Technology and Environment —
3402 अवकाश संशोधन	0.08	0.08	0.17	Space Research
3425 इतर वैज्ञानिक संशोधन	89.82	37.31	79.37	Other Scientific Research
3435 परिस्थितीकी व पर्यावरण	206.68	354.96	610.70	Ecology and Environment
एकूण (आय)	**296.58**	**392.35**	**690.24**	**Total (i)**
(जे) सर्वसाधारण आर्थिक सेवा				(j) General Economic Services—
3451 सचिवालय आर्थिक सेवा	1,941.61	2,554.75	2,136.72	Secretariat-Economic Services
3452 पर्यटन	456.50	629.70	1,405.72	Tourism
3454 जनगणना, सर्वेक्षण व सांख्यिकी	44.29	98.23	982.82	Census, Survey and Statistics

तक्ता / TABLE 26.2 —contd.

	(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
3456	नागरी पुरवठा	0.00	0.01	0.08	Civil Supplies
3475	इतर सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	51.12	73.97	70.09	Other General Economic Services
	एकूण (जे)	**2,493.52**	**3,356.66**	**4,595.43**	**Total (j)**
	एकूण (III)	**52,758.37**	**74,756.27**	**68,210.93**	**Total (III)**
(IV)	सहायक अनुदाने व अंशदाने				(IV) Grants-in-aid and Contributions—
3604	स्थानिक संस्था व पंचायत राज्य संस्था यांना नुकसानभरपाईच्या व अभिहस्तांकित रकमा देणे	20,107.21	21,530.15	23,675.59	Compensation and Assignments to Local Bodies and Panchayati Raj Institutions
3606	साह्यकारी साहित्य व साधनसामसग्री	0.00	0.00	0.00	Aid Material and Equipments
	एकूण (IV)	**20,107.21**	**21,530.15**	**23,675.59**	**Total (IV)**
	एकूण- महसुली लेख्यावरील खर्च	**2,67,021.09**	**3,41,323.89**	**3,56,967.57**	**Total -Expenditure on Revenue Account**

आधार - महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, २०२०-२१

Source - Maharashtra State Budget Publications, 2020-21

26. राज्य वित्त / STATE FINANCE

तक्ता / TABLE 26.3

राज्याच्या अर्थसंकल्पाचे विश्लेषण / ANALYSIS OF STATE GOVERNMENT BUDGET

(₹ कोटी / ₹ crore)

	बाब	प्रत्यक्ष Actuals 2018-19	सुधारित अंदाज Revised Estimates 2019-20	अर्थसंकल्प Budget Estimates 2020-21	Heads of Revenue
	(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
एक -	महसुली लेखाशीर्षाखालील जमा				I - Receipts on Revenue Account—
	(अ) कर महसुल	2,29,490.58	2,35,753.93	2,73,180.69	(a) Tax Revenue
	(ब) करेतर महसुल	49,505.69	74,126.63	74,276.20	(b) Non-Tax Revenue
	एकूण (एक)	**2,78,996.27**	**3,09,880.56**	**3,47,456.89**	**Total—(I)**
दोन -	भांडवली लेख्यावरील जमा	50,678.00	1,06,647.32	86,730.40	II - Receipts on Capital Account
	एकूण जमा (एक+दोन)	**3,29,674.27**	**4,16,527.88**	**4,34,187.29**	**Total Receipts (I + II)**
तीन -	महसुली लेखाशीर्षाखालील जमा				III - Expenditure on Revenue Account—
	(अ) विकास खर्च	1,82,257.17	2,38,920.34	2,45,123.61	(a) Development Expenditure
	(ब) विकासेतर खर्च (i+ii)	84,764.50	1,02,403.54	1,11,843.99	(b) Non-Development Expenditure (i+ii)
	(i) सर्वसाधारण सेवा	46,973.25	64,230.83	72,313.35	(i) General Services
	(ii) ऋण सेवा	37,821.25	38,172.71	39,530.64	(ii) Debt Services
	एकूण (तीन)	**2,67,021.67**	**3,41,323.88**	**3,56,967.60**	**Total—(III)**
चार -	भांडवली खर्च				IV - Capital Expenditure—
	(अ) महसुली लेख्याबाहेरील भांडवली खर्च	35,049.05	46,317.33	45,123.97	(a) Capital Expenditure outside Revenue Account
	(ब) कर्ज व ऋण विभागावरील खर्च	30,189.67	29,280.14	31,993.24	(b) Disbursements on Loans and Debt Section
	एकूण (चार)	**65,238.72**	**75,597.47**	**77,117.21**	**Total—(IV)**
	एकूण खर्च (तीन+चार)	**3,32,260.39**	**4,16,921.35**	**4,34,084.81**	**Total expenditure (III + IV)**

आधार - महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, २०२०-२१

Source - Maharashtra State Budget Publications, 2020-21

27. राज्य उत्पन्न / STATE INCOME

तक्ता / TABLE 27.1

बाजार किंमतीनुसार निव्वळ राज्य उत्पन्न (चालू आणि स्थिर किंमतींनुसार) / NET STATE INCOME AT MARKET PRICES (AT CURRENT AND CONSTANT PRICES)

	क्षेत्र	राज्य उत्पन्न / State Income				Sector
		2018-19+++		2019-20++		
		चालू किंमतींनुसार At current prices	स्थिर (२०११-१२) किंमतींनुसार At constant (2011-12) prices	चालू किंमतींनुसार At current prices	स्थिर (२०११-१२) किंमतींनुसार At constant (2011-12) prices	
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
I	उत्पन्न (₹ कोटी)					Income (₹ crore)—
	(१) पीक, पशुसंवर्धन, वने व लाकूड तो्डणी, मत्स्यव्यवसाय व मत्स्यशेती आणि ख़ाण व दगड खाणकाम	2,80,065	2,27,582	3,21,892	2,39,374	(1) Crops, Livestock, Forestry & Logging, Fishing & Aquaculture, Mining & Quarrying
	(२) वस्तुनिर्माण, वीज, वायु आणि पाणी पुरवठा व इतर उपयोगिता सेवा आणि बांधकाम	5,45,448	4,50,760	5,35,033	4,38,892	(2) Manufacturing, Electricity, Gas, & water supply, Other utility services & Construction
	(३) व्यापार, दुरुस्ती, हॉटेल व उपहारगृहे, रेल्वे, परिवहन, साठवण, दळणवळण व प्रसारणसंबंधी सेवा	3,17,782	2,36,907	3,35,158	2,45,730	(3) Trade, repairs, hotels and restaurants Railway, Transport, Storage & Communication and Services related to broadcasting
	(४) वित्तीय सेवा, स्थावर मालमत्ता व राहत्या घराची मालकी, व्यावसायिक सेवा, सार्वजनिक प्रशासन आणि इतर सेवा	8,08,711	5,77,388	9,11,914	6,19,067	(4) Financial Services, Real estate and Ownership of dwellings, Business Services, Public Administration & Other services
	निव्वळ मूल्यवृध्दी	**19,52,006**	**14,92,637**	**21,03,998**	**15,43,064**	**Net State Value added**
	निव्वळ राज्य उत्पन्न	**22,64,092**	**17,28,578**	**24,08,482**	**17,82,903**	**Net State Domestic Product**
II	**दरडोई राज्य उत्पन्न (₹)**	**1,86,074**	--	**1,96,100**	--	**Per capita State Income (₹)**

टीप - +++ तिसरे सुधारित अंदाज ++ दुसरे सुधारित अंदाज /

Note - +++ Third Revised estimates + +Second Revised estimates

आकडेवारी संक्षिप्तात दिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत / Figures may not add up due to rounding

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

28. संकीर्ण / MISCELLANEOUS

तक्ता / TABLE 28.1

नियंत्रित बाजारपेठा / REGULATED MARKETS

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	नियंत्रित बाजारपेठांची संख्या Number of regulated Markets		District
		2018-19	2019-20	
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	बृहन्मुंबई	1	1	Brihan Mumbai
2	ठाणे	5	5	Thane
3	पालघर	3	3	Palghar
4	रायगड	9	9	Raigad
5	रत्नागिरी	1	1	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	1	1	Sindhudurg
	कोकण विभाग	**20**	**20**	**Konkan Division**
7	नाशिक	17	17	Nashik
8	धुळे	4	4	Dhule
9	नंदुरबार	6	6	Nandurbar
10	जळगाव	12	12	Jalgaon
11	अहमदनगर	14	14	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	**53**	**53**	**Nashik Division**
12	पुणे	11	11	Pune
13	सातारा	10	10	Satara
14	सांगली	7	7	Sangli
15	सोलापूर	11	11	Solapur
16	कोल्हापूर	4	4	Kolhapur
	पुणे विभाग	**43**	**43**	**Pune Division**
	उर्वरित महाराष्ट्र	**116**	**116**	**Rest of Maharashtra**
17	औरंगाबाद	10	10	Aurangabad
18	जालना	8	8	Jalna
19	परभणी	11	11	Parbhani
20	हिंगोली	7	7	Hingoli
21	बीड	10	10	Beed
22	नांदेड	19	18	Nanded
23	उस्मानाबाद	9	9	Osmanabad
24	लातूर	11	11	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	**85**	**84**	**Aurangabad / Marathwada Division**

तक्ता / TABLE 28.1 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
25	बुलढाणा	13	13	Buldhana
26	अकोला	7	7	Akola
27	वाशिम	6	6	Washim
28	अमरावती	12	12	Amravati
29	यवतमाळ	17	17	Yavatmal
	अमरावती विभाग	**55**	**55**	**Amravati Division**
30	वर्धा	7	7	Wardha
31	नागपूर	13	13	Nagpur
32	भंडारा	5	5	Bhandara
33	गोंदिया	7	7	Gondiya
34	चंद्रपूर	13	13	Chandrapur
35	गडचिरोली	5	5	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	**50**	**50**	**Nagpur Division**
	विदर्भ विभाग	**105**	**105**	**Vidharbha Division**
	महाराष्ट्र राज्य	**306**	**305**	**Maharashtra State**

आधार - महाराष्ट्र राज्य कृषी पणन मंडळ, पुणे

Source- Maharashtra State Agriculture Marketing Board, Pune

28. संकीर्ण / MISCELLANEOUS

तक्ता / TABLE 28.2

राज्यातील विमा / INSURANCE IN THE STATE

बाब (1)	परिमाण (2)	2018-19 (3)	2019-20 (4)	Unit (2)	Item (1)
1 आयुर्विमा					**Life Insurance**
पॉलिसी	संख्या	22,72,581	23,76,936	Number	Policies
विम्याची रक्कम रुपयांत	₹ कोटी	37,909.49	97,972.52	₹ crore	Sum Assured
2 साधारण विमा					**General Insurance**
भारतीय साधारण विमा मंडळ व तिच्या संलग्न कंपन्यांनी महाराष्ट्रात उतरविलेल्या विम्यांचा प्रत्यक्ष प्रिमियम	₹ कोटी	N.A.	N.A.	₹ crore	Gross direct premium written in Maharashtra by General Insurance Corporation of India and its subsidiary companies

NA - उपलब्ध नाही / Not Available

आधार - १) भारतीय आयुर्विमा महामंडळ

२) भारतीय साधारण विमा महामंडळ

Source- 1) Life Insurance Corporation of India

2) General Insurance Corporation of India

28. संकीर्ण / MISCELLANEOUS

तक्ता / TABLE 28.3

पर्यटन विभागाने मान्यता दिलेल्या हॉटेलांची व खोल्यांची संख्या /
NUMBER OF HOTELS AND ROOMS APPROVED BY THE TOURISM DEPARTMENT

(३१ डिसेंबर, २०२० रोजी /As on 31st December, 2020)

हॉटेलांचे प्रकार	हॉटेलांची संख्या Number of Hotels	खोल्यांची संख्या Number of Rooms	Types of Hotels
(1)	(2)	(3)	(4)
पंचतारांकित डिलक्स	25	8,143	5 Star Deluxe
पंच तारांकित	17	2,344	5 Star
चार तारांकित	17	1,801	4 Star
तीन तारांकित	32	2,158	3 Star
दोन तारांकित	0	0	2 Star
एक तारांकित	2	74	1 Star
अपार्टमेंट हॉटेल	0	0	Apartment
बेड व नाष्टा	7	24	Bed & Breakfast
अतिथी गृहे	2	23	Guest House
अवर्गीकृत	0	0	Unclassified
एकूण	**102**	**14,567**	**Total**

आधार - भारत पर्यटन सांख्यिकी, भारत सरकार, नवी दिल्ली

Source - India Tourism Statistics 2020, Government of India, New Delhi

28. संकीर्ण / MISCELLANEOUS

तक्ता / TABLE 28.4

हवाईमार्गे मुंबईस उतरणारे परदेशी पर्यटक /

FOREIGN TOURISTS DISEMBARKING AT MUMBAI BY AIR

अनुक्रमांक Serial No.	नागरीकत्वाचा देश	परदेशी पर्यटकांची संख्या Number of foreign tourists			Country of Nationality
		2018	2019	2020	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	उत्तर अमेरिका	4,08,544	3,85,826	1,12,180	North America
2	दक्षिण व मध्य अमेरिका	15,971	14,641	4,477	South & Central America
	एकूण अमेरिका खंड	**4,24,516**	**4,00,467**	**1,16,657**	**Total America**
3	पश्चिम युरोप	5,38,472	4,44,402	1,43,037	Western Europe
4	पूर्व युरोप	29,361	27,389	8,912	Eastern Europe
	एकूण युरोप खंड	**5,67,833**	**4,71,791**	**1,51,949**	**Total Europe**
	एकूण आफ्रिका खंड	**1,62,956**	**1,65,937**	**42,620**	**Total Africa**
5	पश्चिम आशिया	1,33,066	1,22,240	24,901	West Asia
6	दक्षिण आशिया	71,402	50,637	12,751	South Asia
7	दक्षिण पूर्व आशिया	1,04,676	93,054	19,225	South-East Asia
8	पूर्व आशिया	1,21,003	1,14,987	17,080	East Asia
	एकूण आशिया खंड	**4,30,147**	**3,80,918**	**73,957**	**Total Asia**
	एकूण ऑस्ट्रेलिया खंड	**70,972**	**67,597**	**16,282**	**Total Australia**
9	राष्ट्रीयता नसलेले	1,516	1,854	344	Stateless
10	इतर	…	…	…	Other
	एकूण	**16,57,602**	**14,86,528**	**4,01,808**	**Grand Total**

टीप - वरील आकडे हवाईमार्गे मुंबईस उतरणाऱ्या परदेशी पर्यटकांच्या टक्केवारीवर आधारित असल्याने बेरजा जुळतीलच असे नाही.

Note - Totals may not add-up as the figures are derived from the percentage of Foreign Tourists Disembarking at Mumbai by Air.

आधार - भारत पर्यटन सांख्यिकी, भारत सरकार, नवी दिल्ली

Source - India Tourism Statistics, Government of India, New Delhi

28. संकीर्ण / MISCELLANEOUS

तक्ता / TABLE 28.5

कच्च्या क्रूड तेलाचे उत्पादन / PRODUCTION OF CRUDE OIL

(मे. टन/ Metric tonne)

वर्ष / Year	एकूण मुंबई किनारा *# / Total Mumbai Off shore *#
(1)	(2)
1980-81	4,985
1984-85	20,136
1990-91	21,191
1994-95	20,226
1999-00	16,727
2000-01	16,629
2003-04	17,677
2004-05	18,164
2005-06	16,311
2006-07	17,993
2007-08	18,020
2008-09	17,802
2009-10	17,154
2010-11	16,972
2011-12	16,289
2012-13	15,573
2013-14	15,515
2014-15	16,177
2015-16	16,516
2016-17	16,268
2017-18	16,231
2018-19	14,949
2019-20	14,517

* अस्थायी / Provisional

Note - # Total Mumbai Offshore includes Mumbai High, Neelam & Heera, Bassein & Condensate receipt

आधार – अर्थ व सांख्यिकी विभाग, पेट्रोलियम व नैसर्गिक वायु मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source – Economics and Statistics Division Ministry of Petroleum and Natural Gas, Government of India, New Delhi

संकीर्ण / MISCELLANEOUS

तक्ता / TABLE 28.6

नैसर्गिक वायूचे साठे, एकूण उत्पादन व वापर / RESERVES, GROSS PRODUCTION AND UTILISATION OF NATURAL GAS

वर्ष / Year	एकूण मुंबई किनारा / Total Mumbai Off shore #		
	साठे (अब्ज घन मीटर) Reserves (Bn. Cubic Metres)	एकूण उत्पादन (दशलक्ष घनमीटर) Gross production (Million Cu. Metres)	वापर (दशलक्ष घनमीटर) Utilisation ** (Million Cu. Metres)
(1)	(2)	(3)	(4)
1980-81	329	673	307
1985-86	378	5,180	3,067
1990-91	483	14,082	10,035
1995-96	377	16,579	15,966
2000-01	461	18,465	17,705
2003-04	526	17,806	17,236
2004-05	302	17,313	17,235
2005-06	272 ^	16,943	16,471
2006-07	290 ^	16,567	16,010
2007-08	293 ^	16,457	15,871
2008-09	310 ^	16,733	16,023
2009-10	337 ^	17,476	16,901
2010-11	342 ^	17,591	17,035
2011-12	352 ^	17,540	16,850
2012-13	348 ^	18,046	17,522
2013-14	356 ^	17,863	17,471
2014-15	362 ^	17,153	16,754
2015-16	354 ^	16,194	15,772
2016-17 $	360 ^	16,413	16,080
2017-18	N.A.	17,243	N.A.
2018-19	N.A.	18,005	N.A.
2019-20	N.A.	17,645	N.A.

^ १ एप्रिल रोजी / As on 1st April

$ अस्थायी / Provisional

** Natural gas available for consumption which is derived by deducting gas flared from gross production by producing companies.

Note - # Total Mumbai Offshore includes Mumbai High, Neelam & Heera, Bassein & Condensate receipt

आधार - अर्थ व सांख्यिकी विभाग, पेट्रोलियम व नैसर्गिक वायु मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source - Economics and Statistics Division Ministry of Petroleum and Natural Gas, Government of India, New Delhi

संकीर्ण / MISCELLANEOUS

तक्ता / TABLE 28.7

द्रवीकृत पेट्रोलियम वायूचे घरगुती ग्राहक / LPG DOMESTIC CUSTOMERS

('०००/ '000)

अनुक्रमांक Serial No.	कंपनीचे नाव	ग्राहकांची संख्या No. of Customers			Name of company
		31st March, 2018	31st March, 2019	31st March, 2020	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	भारतीय तेल महामंडळ मर्यादित	3,521.4	4,076.9	4,320.5	Indian Oil Corporation Limited
2	हिंदुस्तान पेट्रोलियम महामंडळ मर्यादित	10,189.5	11,400.4	11,814.4	Hindustan Petroleum Corporation Limited
3	भारत पेट्रोलियम महामंडळ मर्यादित	10,391.8	11,451.1	11,493.9	Bharat Petroleum Corporation Limited
	एकूण	**24,102.7**	**26,928.4**	**27,628.8**	**Total**

आधार - अर्थ व सांख्यिकी विभाग, पेट्रोलियम व नैसर्गिक वायु मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source - Economics and Statistics Division, Ministry of Petroleum and Natural Gas, Government of India, New Delhi

29. निवडक निर्देशकांचा कल /
तक्ता /
कृषि /

अनुक्रमांक Serial No.		बाब	1970-71	1980-81	1990-91	2000-01
(1)		(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1		एकूण भौगालिक क्षेत्र (गावपत्रकानुसार)	30,766	30,758	30,758	30,758
2		निव्वळ पेरणी क्षेत्र	17,668	18,299	18,565	17,844
3		पिकांखालील स्थूल क्षेत्र	18,737	19,642	21,859	21,619
4		स्थूल सिंचित क्षेत्र	1,570	2,415	3,319	3,852
5		मुख्य पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन				
	(अ)	तांदूळ				
		(१) क्षेत्र	1,352	1,459	1,597	1,512
		(२) उत्पादन	1,662	2,315	2,344	1,930
	(ब)	गहू				
		(१) क्षेत्र	812	1,063	867	754
		(२) उत्पादन	440	886	909	948
	(क)	ज्वारी				
		(१) क्षेत्र	5,703	6,469	6,300	5,094
		(२) उत्पादन	1,557	4,409	5,929	3,988
	(ड)	बाजरी				
		(१) क्षेत्र	2,039	1,534	1,940	1,800
		(२) उत्पादन	824	697	1,115	1,087

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE 29.1

AGRICULTURE

(क्षेत्राचे आकडे '००० हेक्टर व उत्पादनाचे आकडे '००० मे.टन)

(Area in '000 hectare and production in '000 M. tonne)

2010-11	2016-17	2017-18	2018-19	2019-20	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
30,758	30,758	30,758	30,758	30,758	Total geographical area (according to village papers)
17,406	16,910	16,942	16,815	16,722	Net area sown
23,175	23,224	23,268	23,212	23,570	Gross cropped area
NA	NA	N.A.	N.A.	N.A.	Gross area irrigated
					Area and production of principal crops-
					(a) Rice -
1,516	1,535	1,451	1,465	1,553	(i) Area
2,691	3,581	2,731	3,276	2,897	(ii) Production
					(b) Wheat-
1,307	1,272	1,138	834	1,057	(i) Area
2,301	2,214	1,885	1,249	1,793	(ii) Production
					(c) Jowar -
4,060	3,616	3,464	2,440	2,371	(i) Area
3,452	2,538	2,390	1,197	1,865	(ii) Production
					(d) Bajra -
1,035	837	788	610	673	(i) Area
1,123	800	669	332	512	(ii) Production

तक्ता /

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	मुख्य पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन - पुढे चालू				
(ई)	सर्व तृणधान्ये (इतर तृणधान्ये धरुन)				
	(१) क्षेत्र	10,320	10,976	11,136	9,824
	(२) उत्पादन	4,737	8,647	10,740	8,497
(फ)	सर्व कडधान्ये				
	(१) क्षेत्र	2,566	2,715	3,257	3,557
	(२) उत्पादन	677	825	1,441	1,637
(ग)	ऊस				
	(१) क्षेत्र (तोडणी)	167	258	442	595
	(२) उत्पादन (कांडयांत)	14,433	23,706	38,154	49,569
(प)	कापूस				
	(१) क्षेत्र	2,750	2,550	2,721	3,077
	(२) उत्पादन (रुई)	484	1,224	1,875	1,803
(छ)	भुईमूग				
	(१) क्षेत्र	904	695	864	490
	(२) उत्पादन	586	451	979	470
(ज)	तंबाखू				
	(१) क्षेत्र	12	12	8	8
	(२) उत्पादन	5	8	8	9
	शेती उत्पादनाचे निर्देशांक (पाया: त्रेवार्षिक सरासरी (१९७९-८२=१००)				
	(१) अन्नधान्ये	NA	NA	120.4	106.8
	(२) अन्नधान्येत्तर	NA	NA	154.5	150.2
	(३) सर्व पिके			136.5	127.4

NA - उपलब्ध नाही /

आधार - कृषी आयुक्तालय, पुणे

TABLE 29.1 —contd.

(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
					Area and Production of Principal Crops-Contd.
					(e) All cereals (including other cereals)
8,985	8,490	8,063	6,427	6,976	(i) Area
12,317	12,646	10,944	7,947	9,218	(ii) Production
					(f) All pulses-
4,038	4,358	4,577	4,002	4,316	(i) Area
3,096	4,584	3,684	2,683	3,849	(ii) Production
					(g) Sugarcane-
965	633	902	1,163	822	(i) Area (harvested)
85,691	54,237	83,138	89,771	69,313	(ii) Production (in bales)
					(h)Cotton-
3,942	4,212	4,351	4,219	4,491	(i) Area
7,473	10,755	6,094	6,593	6,639	(ii) Production
					(i) Groundnut-
395	355	291	244	291	(i) Area
470	420	345	239	309	(ii) Production
					(j) Tobacco-
1	0.01	0.11	1	0	(i) Area
1	1	1	1	1	(ii) Production
					Index numbers of agricultural production (Base: Triennial Average 1979-82=100)
168.2	205.0	167.4	120.7	156.0	(i) Food grains
285.6	279.5	268.8	286.7	246.8	(ii) Non-food grains
223.8	240.2	215.4	199.3	199.0	(iii) All commodities

NA – Not Available

Source - Commissionerate of Agriculture, Pune

29. निवडक निर्देशकांचा कल /
तक्ता /
पशुधन व कुक्कुट पालन /

अनुक्रमांक Serial No.	प्रकार	1961	1966	1972	1978	1982	1987
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	**गाई-बैल**						
	तीन वर्षावरील बैल	6,490	6,550	6,206	6,329	6,687	6,690
	तीन वर्षावरील गाई	4,644	4,534	4,587	4,781	5,247	5,739
	वासरे	4,194	3,645	3,912	4,108	4,228	4,555
	एकूण - गाई - बैल	**15,328**	**14,729**	**14,705**	**15,218**	**16,162**	**16,983**
2	**म्हशी - रेडे**						
	तीन वर्षावरील रेडे	353	340	308	325	351	356
	तीन वर्षावरील म्हशी	1,639	1,135	1,871	2,148	2,307	2,816
	रेडके	1,095	967	1,122	1,425	1,313	1,583
	एकूण - म्हशी - रेडे	**3,087**	**3,042**	**3301**	**3,899**	**3,972**	**4755**
3	मेंढरे	2,093	2,205	2,128	2,636	2,671	2,873
4	शेळया	5,181	5,121	5,911	7,563	7,705	9,195
5	घोडे, शिंगरे	105	101	58	48	49	43
6	इतर जनावरे	360	352	317	326	340	447
	एकूण जनावरे	**26,048**	**25,449**	**26,361**	**29,642**	**30,919**	**34,255**
7	कोंबडया, बदके वैगेरे	10,577	9,902	12,217	18,751	19,844	24,839

+ कुक्कुटपालनातील धरून

विदेशी व संकरित दिड वर्षावरील व देशा दोन वर्षावरील

विदेशी व संकरित अडीच वर्षावरील व देशा तीन वर्षावरील

^ कुत्री व ससे वगळून

@ रेडे दोन वर्षावरील

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE 29.2

LIVESTOCK AND POULTRY

('ooo / '000)

1992 (9)	1997 (10)	2003 (11)	2007 (12)	2012 (13)	2019 (14)	Category (2)
						Cattle—
6,955	6,989	6,522	6,326	5960#	4,137#	Males over 3 years
5,847	5,886	5,324	5,384	5440##	5,699##	Females over 3 years
4,639	5,196	5,196	4,473	4,084	4,156	Young stock
17,441	**18,071**	**16,737**	**16,183**	**15,484**	**13,992**	**Total Cattle**
						Buffaloes—
337	315	316	283	216@	157@	Males over 3 years
3,224	3,609	3,548	3,584	3,359	3,319	Females over years
1,887	2,149	2,220	2,205	2,019	2,128	Young stock
5448	**6073**	**6084**	**6072**	**5,594**	**5,604**	**Total buffaloes**
3,074	3,368	3,175	2,910	2,580	2,680	Sheep
9,941	11,434	10,449	10,391	8,435	10,605	Goats
40	42	123	38	38	19	Horses and ponies
449	650	515	373	357	180	Other livestock
36,393	**39,638**	**37,084**	**35,967**	**32,489** ^	**33,080**^	**Total livestock**
32,187	35,392	34,596	64,756+	77,795+	74,298+	Poultry

+ includes poultry farm

Exotic/crossbred over 1.5 years & indigenous over 2 years

Exotic/crossbred over 2.5 years & indigenous over 3 years

^ Excluding dogs & rabbits

@ Male buffaloes over 2 years

29. निवडक निर्देशकांचा कल /
तक्ता /
उद्योग आणि खाणकाम /

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1970	1980	1990	2000	2010
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	चालू कारखान्यांची संख्या	9,803	15,170	23,410	29,562	34,888
2	कामगारांची दैनिक सरासरी उपस्थिती ('०००)	952	1,777	1,163	1,231	1,647
3	खनिज उत्पादन ^ -					
	(१) कोळसा ('००० मे.टन)	1,771	5,770	16,848	28,754	36,932
	(२) कच्चे मॅग्नीज ('००० मे.टन)	216	232	276	363	589

खनिज उत्पादन : ^ मार्च अखेर, * अस्थायी

२९. निवडक निर्देशकांचा कल /
तक्ता /
वीज /

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1970-71	1980-81	1990-91	2000-01
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	स्थापित क्षमता ('००० किलोवॅट)	1,909	4,088	8,686	14,954
2	विजेची निर्मिती (दशलक्ष किलोवॅट तास)	7,925	17,864	36,430	61,209#
3	विजेचा वापर (दशलक्ष किलोवॅट तास)				
	(अ) एकूण	7,650	14,034	29,971	47,289
	(ब) उद्योगांकरीता	5,312	8,130	14,706	18,363
4	महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळाकडून विद्युतीकरण केलेल्या शहरांची व खेडयांची संख्या (प्रत्येक्र वर्षाअखेरची)	12,752	27,914	39,413	40,703

टीप : (१) # यात बंदिस्त वीज व नवीकरणीय ऊर्जेची (महावितरणला विकलेली) आकडेवारी समाविष्ट आहे
(२) १ युनिट = एक किलो वॅट तास
(३) टाटा पॉवर व रिलायन्स इन्फ्रास्ट्रक्चर वगळून इतर खाजगी कंपन्यांची स्थापित क्षमता व निर्मिती सीइएच्या वेबसाईट अहवालानुसार दिली आहे.
(४) * स्थापित क्षमतेतील राज्याच्या हिस्स्यासह

आधार — (१) केंद्रीय विद्युत प्राधिकरण
(२) महानिर्मिती
(३) महावितरण
(४) बेस्ट
(५) टाटा पॉवर कं. मर्या.
(६) रिलायन्स इन्फ्रास्ट्रक्चर / अदानी इलेक्ट्रिसिटी

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE 29.3

INDUSTRY AND MINING

2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Item
(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(13)	(2)
36,803	36,289	35,347	34,769	35,955	35,580	30,928	Number of working factories
2,025	2,059	2,403	2,555	2,685	2,887.	2,807	Average daily number of workers ('000)
							Mineral production^ —
35,285*	38,186*	40,559*	40,559	42,218	49,818	76,868	(i) Coal ('000 M. tonnes)
679*	656*	417*	417	729	752	717	(ii) Manganese Ore ('000 M. tonne)

Mineral production : ^ for financial year, * Provisional

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE 29.4

ELECTRICITY

2010-11	2016-17	2017-18	2018-19	2019-20	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
24,229	42,280	45,468	36,729	36,644	Installed capacity ('000 kw.)*
83,017	1,15,046	1,25,564	1,27,059	1,23,314	Electricity generated (Million kwh.)
					Consumption (Million kwh.)
87,396	1,08,455	1,18,566	1,31,866	1,25,464	(a) Total
34,416	33,833	43,974	47,164	46,507	(b) Industrial
40,918	42,350	42,461	42,456	41,923	Towns and villages electrified by M.S. Electricity Board (as at the end of each year)

Note : (1) # This includes captive power and Renewable Energy (sold to MAHADISCOM)

(2) 1 Unit = 1 Kilo Watt Hour

(3) Installed capacity & Generation for private companies other than Tata Power & Reliance Infrastructure are taken from CEA website reports

(4) * Including State's share in installed capacity

Source - (1) CEA - Central Electricity Authority

(2) MAHAGENCO

(3) MAHADISCOM

(4) BEST

(5) TATA Power Co. Ltd.

(6) Reliance Infrastructure/ Adani Electricity

29. निवडक निर्देशाकांचा कल / तक्ता / सहकार /

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1970-71	1980-81	1990-91	2000-01
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	सहकारी संस्थांची संख्या (संख्या)	42,597	60,747	1,04,620	1,58,016
2	त्यामधील सभासदांची संख्या ('०००)	8,581	14,783	26,903	43,022
3	खेळते भांडवल (₹ कोटी)	1,489	5,210	24,284	134,440
4	प्राथमिक कृषि पत संस्थांनी दिलेले कर्ज (₹ कोटी)	133	250	800	3,734

* अस्थायी

टीप - वरील आकडे सर्व प्रकारच्या सहकारी संस्थांचे मिळून आहेत
(त्यात सुपरवायझिंग युनियन, विभागीय व जिल्हा बोर्ड, विमा कंपन्या इत्यादी संस्थांचा अंतर्भाव आहे)

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE 29.5

CO-OPERATION

2010-11 (7)	2016-17 (8)	2017-18 (9)	2018-19 (10)	2019-20 (11)	Item (2)
2,24,306	1,95,301	1,98,252	2,06,414	2,12,951	Co-operative Societies (No)
53,022	52,502	55,018	56,622	55,564	Members ('000)
2,48,434	3,63,878	3,84,236	4,07,482	3,97,466	Working capital (₹ crore)
8,060	15,461	15,662	13,093	14,495	Gross lone by primary agricultural credit societies (₹ crore)

* Provisional

Note - The above figures relate to all types of Co-operative societies
(including supervising unions, divisional and district boards and insurance societies, etc.)

29. निवडक निर्देशकांचा कल /
तक्ता /
परिवहन आणि दळणवळण /

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1970	1980	1990	2001	2005
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	प्रत्येक वर्षाच्या ३१ मार्च रोजी असलेली रस्त्यांची लांबी (कि.मी.)	62,703	1,38,613	172,859	2,16,946	2,29,302
2	वापरात असलेली वाहने (प्रत्येक वर्षाच्या एक जानेवारी रोजीची)					
	(अ) मोटारी, जीप, वाघीनी	1,08,679	2,13,700	4,04,240	9,01,278	12,97,632
	(ब) सर्व प्रकारची वाहने	2,57,539	7,25,352	2,430,615	66,07,064	96,56,303

तक्ता /
शिक्षण /

बाब	1970-71	1980-81	1990-91	2000-01
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
प्राथमिक				
(१) संस्था (संख्या)	44,535	51,045	57,744	65,960
(२) विद्यार्थी ('०००)	6,536	8,392	10,424	11,857
(३) शिक्षक ('०००)	178	222	268	313
माध्यमिक (उच्च माध्यमिक सह) @				
(१) संस्था (संख्या)	5,313	6,119	10,519	15,389
(२) विद्यार्थी ('०००)	1,985	3,309	6,260	9,267
(३) शिक्षक ('०००)	75	114	194	255
उच्च (सर्व प्रकारचे) $				
(१) संस्था (संख्या)	547	739	1,134	1,528
(२) विद्यार्थी ('०००)	328	589	1,135	1,086

@ १९९४-९५ पासून कनिष्ठ महाविद्यलयांचा समावेश उच्च माध्यमिक शिक्षणामध्ये केला आहे.

$ १९९४-९५ पासून वैद्यकीय, अभियांत्रिकी व कृषि संस्था वगळल्या आहेत.

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE 29.6

TRANSPORT AND COMMUNICATION

2010	2017	2018	2019	2020	Item
(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
2,40,040	3,03,359	3,03,843	3,08,597	3,09,342	Length of roads as on 31st March of each year (kilometers)
					Motor vehicles in operation (as on 1st January of each year)
21,14,643	41,75,878	45,35,720	49,34,717	52,36,277	(a) Motor cars, Jeeps, Station Wagons
54,23,556	2,91,85,868	3,21,97,367	3,53,92,167	3,77,61,593	b) All types of vehicles

TABLE 29.7

EDUCATION

2010-11	2016-17	2017-18	2018-19	2019-20	Item
(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
					Primary
75,695	1,04,971	1,06,546	82,496	1,06,491	(1) Institutions (No.)
10,626	15,986	15,912	15,748	15,694	(2) Students ('000)
349	530	542	526	532.5	(3) Teachers ('000)
					Secondary (Including Higher Secondary) @
21,357	25,737	26,857	27,446	28,093	(1) Institutions (No.)
10,711	6,615	6,648	6,608	6,481	(2) Students ('000)
298	213	216	244	251	(3) Teachers ('000)
					Higher (All types) $
3,277	2,986	2,940	3,042	3,141	(1) Institutions (No.)
1,784	2,571	2,592	2,693	2,709	(2) Students ('000)

@ From 1994-95 on wards junior colleges are included in higher secondary education

$ From 1994-95 Medical, Engineering and Agricultural Institutions are excluded.

29. निवडक निर्देशकांचा कल /
तक्ता /
निवडक केंद्रांमधील औद्योगिक कामगारांकरिता ग्राहक किंमतींचे निर्देशांक /

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्र	बाब	**भार / Weight**	वर्ष			
				2000-01	2003-04	2004-05	2005-06^
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
केंद्रिय केंद्रें				(पायभूत वर्ष / Base year : 1982)			
1	मुंबई	खाद्यपदार्थ गट	**59.9**	541	583	595	115
		सर्वसाधारण निर्देशांक	**100.00**	512	588	610	118
2	सोलापूर	खाद्यपदार्थ गट	**59.9**	451	491	509	113
		सर्वसाधारण निर्देशांक	**100.00**	466	509	532	115
3	नागपूर	खाद्यपदार्थ गट	**53.1**	439	471	484	115
		सर्वसाधारण निर्देशांक	**100.00**	469	507	533	119
4	पुणे	खाद्यपदार्थ गट	**50.6**	513	580	588	120
		सर्वसाधारण निर्देशांक	**100.00**	501	561	579	119
5	नाशिक	खाद्यपदार्थ गट	**52.9**	461	487	499	119
		सर्वसाधारण निर्देशांक	**100.00**	477	537	563	118
राज्य केंद्रें				(पायभूत वर्ष/ Base year : 1982)			
6	अकोला	खाद्यपदार्थ गट	**62.3**	466	505	519	526
		सर्वसाधारण निर्देशांक	**100**	459	507	523	533
7	कोल्हापूर	खाद्यपदार्थ गट	**55.64**	489	553	578	585
		सर्वसाधारण निर्देशांक	**100**	466	535	561	579
8	जळगाव	खाद्यपदार्थ गट	**55.98**	477	507	525	549
		सर्वसाधारण निर्देशांक	**100**	449	490	509	530
9	नांदेड	खाद्यपदार्थ गट	**60.26**	469	510	545	558
		सर्वसाधारण निर्देशांक	**100**	466	508	534	546
10	औरंगाबाद	खाद्यपदार्थ गट	**53.65**	483	531	554	565
		सर्वसाधारण निर्देशांक	**100**	479	542	562	582

* राज्य केंद्रां संबंधित माहिती अस्थायी स्वरुपात आहे.

^ राज्य केंद्रां संबंधित वर्ष २००५ - ०६ करिताचे निर्देशांक पायाभूत वर्ष १९८२ वर आधारित

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE 29.8

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR INDUSTRIAL WORKERS AT SELECTED CENTRES

Year				भार / Weight	Item	Centre
2010-11	2017-18	2018-19	2019-20			
(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(3)	(2)
(पायभूत वर्ष / Base year : 2001)						**CENTRAL CENTERS**
191	314	314	338	**48.9**	Food group	Mumbai
178	291	297	316	**100.0**	General Index	
189	311	318	345	**54.7**	Food group	Solapur
182	295	311	342	**100.0**	General Index	
205	324	323	347	**43.1**	Food group	Nagpur
207	317	359	401	**100.0**	General Index	
203	323	342	384	**39.8**	Food group	Pune
185	280	316	353	**100.0**	General Index	
202	305	304	334	**41.4**	Food group	Nashik
186	297	333	370	**100.0**	General Index	
(पायभूत वर्ष / Base year : 2001)						**STATE CENTERS**
170	276	277	293	**45.9**	Food group	Akola
175	311	332	358	**100.0**	General Index	
191	284	284	309	**48.2**	Food group	Kolhapur
184	296	301	333	**100.0**	General Index	
195	282	285	309	**47.8**	Food group	Jalgaon
186	303	318	341	**100.0**	General Index	
187	305	305	343	**49.1**	Food group	Nanded
200	343	359	395	**100.0**	General Index	
188	293	295	317	**40.9**	Food group	Aurangabad
183	324	338	357	**100.0**	General Index	

* Information regarding State Centres is Provisional in nature.

^ Index numbers for 2005 - 06 of State Centres are based on Base year 1982

29. निवडक निर्देशकांचा कल /
तक्ता /
बाजार किंमतीनुसार निव्वळ राज्य उत्पन्न /

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	2015-16	2016-17
(1)	(2)	(3)	(4)
I	**चालू किंमतीनुसार निव्वळ राज्य उत्पन्न**		
	(अ) निव्वळ राज्य उत्पन्न (₹ कोटी)	17,35,308	19,54,913
	(ब) दरडोई निव्वळ राज्य उत्पन्न (₹)	1,46,815	1,62,738
II	**स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार निव्वळ राज्य उत्पन्न**		
	(अ) निव्वळ राज्य उत्पन्न (₹ कोटी)	14,52,513	15,96,177
	(ब) दरडोई निव्वळ राज्य उत्पन्न (₹)	1,22,889	1,33,691

++ दुसरे सुधारित अंदाज +++ तिसरे सुधारित अंदाज

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE 29.9

NET STATE DOMESTIC PRODUCT BY INDUSTRY ORIGIN

2017-18	2018-19+++	2019-20++	Item
(5)	(6)	(7)	(2)
			I. Net State Domestic Product at current prices
20,81,195	22,64,092	24,08,482	(a) Net State Domestic Product (₹ crore)
1,72,663	1,86,074	1,96,100	(b) Per capita NSDP (₹)
			II. Net State Domestic Product at constant (2011-12) prices
16,61,065	14,28,578	17,82,903	(a) Net State Domestic Product (₹ crore)
1,37,808	1,42,063	1,45,165	(b) Per capita NSDP (₹)

+++ Third Revised Estimates ++ Second Revised Estimates

29. निवडक निर्देशकांचा कल / TRENDS IN SELECTED INDICATORS

तक्ता / TABLE 29.10

अखिल भारतीय घाऊक किंमतींचे निर्देशांक / ALL- INDIA WHOLESALE PRICE INDEX NUMBERS (NEW SERIES)

अनुक्रमांक Serial No.	वर्ष / Year	प्राथमिक वस्तू Primary articles	इंधन, वीज व दिवाबत्ती Fuel, power, light and lubricants	निर्मित वस्तू Manufactured products	सर्व वस्तू All Commodities
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
				(पायभूत वर्ष /	Base year :1993-94)
	भार / Weight	**22.03**	**14.23**	**63.75**	**100.0**
1	1997-98	139.4	143.8	128.0	132.8
2	1998-99	156.2	148.5	133.6	140.7
3	2000-01	162.5	208.1	141.7	155.7
4	2003-04	181.5	254.6	156.4	175.9
5	2004-05	187.9	280.2	166.3	187.3
				(पायभूत वर्ष/	Base year :2004-05)
	भार / Weight	**20.12**	**14.91**	**64.97**	**100.0**
6	2005-06	104.3	113.6	102.4	104.5
7	2007-08	123.9	121.0	113.4	116.6
8	2008-09	137.5	135.0	120.4	126.0
9	2010-11	182.5	148.3	130.1	143.3
10	2011-12	200.3	169.0	139.5	156.1
11	2012-13	220.0	186.5	147.1	167.6
12	2013-14	241.6	205.4	151.5	177.6
13	2014-15	248.8	203.5	155.1	181.2
				(पायभूत वर्ष/	Base year :2011-12)
	भार / Weight	**22.62**	**13.15**	**64.23**	**100.00**
14	2015-16	124.6	86.5	109.2	109.7
15	2016-17	128.9	86.3	110.7	111.6
16	2017-18	130.6	93.3	113.8	114.9
17	2018-19	134.2	104.1	117.9	119.8
18	2019-20	143.3	102.2	118.3	121.8

आधार - आर्थिक सल्लागारांचे कार्यालय, वाणिज्य व उद्योग मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली

Source - Office of the Economic Advisor, Ministry of Industry, Government of India, New Delhi

रुपांतर गुणके / CONVERSION FACTORS

1. लांबी / LENGTH

1 फूट / Foot = 30.48 सेंटीमीटर (तंतोतंत) / Centimetres (Exact)

1 मीटर / Metre = 1.09361 वार / Yard

1 वार / Yard = 0.9144 मीटर (तंतोतंत) / Metre (Exact)

1 किलोमीटर / Kilometre = 0.62137 मैल / Mile

1 मैल / Mile = 1.609344 किलोमीटर (तंतोतंत) / Kilometres (Exact)

2. क्षेत्रफळ /AREA

1 चौ. फूट / sq. Foot = 9.2903 चौ. डेसीमीटर / sq. Decimetres

1 हेक्टर / Hectare = 2.47105 एकर / Acre

1 एकर /Acre = 0.404686 हेक्टर / Hectare

1 चौ. किलोमीटर / sq. Kilometre = 0.386101 चौ.मैल /sq. Mile

1 चौ. मैल / sq. Mile = 2.58999 चौ. किलोमीटर /sq. Kilometres

3. वजन / WEIGHT

1 किलोग्रॅम / Kilogram = 2.20462 पौंड / Pounds = 1.07169 शेर / Seers

1 मेट्रिक टन / Metric Tonne = 0.9842 टन / Ton = 26.7923 मण / Maunds

1 पौंड / Pound = 0.453592 किलोग्रॅम /Kilogram

1 टन / Ton = 1.01605 मेट्रिक टन /Metric Tonnes

4. धारकता / CAPACITY

1 गॅलन (इंपिरियल) / Gallon (Imp.) = 4.54596 लिटर्स / Litres

1 लिटर / Litre = 0.219976 गॅलन (इंपिरियल) / Gallon (Imp.)

1 गॅलन (U.S) = 3.78533 लिटर्स / Litres = 083268 गॅलन (इंपिरियल) / Gallon (Imp.)

5. मेट्रिक परिमाणे / METRIC UNITS

लांबी / Length : 1 किलोमीटर / Kilometre = 1,000 मीटर / Metres

1 मीटर / Metre = 1,000 मिलीमीटर / Milimetres

क्षेत्रफळ / Area : 1 चौ. किलोमीटर /sq. Kilometre = 100 हेक्टर / Hectares

1 हेक्टर / Hectare = 10,000 चौ.मीटर / sq. Metres

वजन / Weight : 1 टन / Tonne = 1,000 किलोग्रॅम / Kilograms = 10 क्विंटल / Quintals

1 किलोग्रॅम / Kilogram = 1,000 ग्रॅम / Grams